

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ TUTANAK DERGİSİ

149 uncu Birleşim

10 Haziran 1983 Cuma

İÇİNDEKİLER

	Sayfa		Sayfa
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	296	2. — Bor, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/118; M. G. Konseyi : 1/494) (D. Meclisi S. Sayısı : 184 ve 184'e 1 inci Ek; M. G. Konseyi S. Sayısı : 578)	330:337
II. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ	296		
1. — Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/672; M. G. Konseyi : 1/498) (D. Meclisi S. Sayısı : 386; M. G. Konseyi S. Sayısı : 588)	296:330		

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

3 Haziran 1983 Cuma

İki oturum yapılan bu birleşimde :

Selçuk Duracak ve Halil Esendağ Haklarındaki Ölüm Cezalarının Yerine Getirilmesine Dair Adalet Komisyonu Raporu (3/283) (S. Sayısı : 590) kabul edildi.

13.5.1981 Tarih ve 2461 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair (1/504) (S. Sayısı : 591),

13.5.1971 Tarihli ve 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve bu Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine İlişkin (1/529) (S. Sayısı : 596)

Mehti Kurşun ile Gülali Gül'e Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında (1/525, 1/526) (S. Sayısı : 594) ve

Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Arasındaki Devlet Hudut Hattının Arpaçay (Ahuryan) Nehrindeki Barajın Gövdesi ve

Gölü Üzerinde Geçişine Ait Ek Tarif Protokolü ve Ekleri ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Hükümeti Arasında, Arpaçay (Ahuryan) Baraj Gölü Bölgesine Konulan Yeni Hudut İşaretlerinin Kontrol, Bakım, Onarım, İhya veya Değiştirilmesi Hakkında Protokol ve Eklerinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair (1/515) (S. Sayısı : 589),

Kanun tasarıları kabul olundu.

Danışma Meclisince de reddolunan, 765 Sayılı Türk Ceza Kanununun 220 nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifinin (2/124) (S. Sayısı : 592) reddedilmesine dair Adalet Komisyonu Raporu kabul edilerek, teklifin düştüğü açıklandı.

Gelecek toplantının yapılacağı gün ve saatin sonradan tespit edileceği belirtilerek, birleşime saat 17.30' da son verildi.

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14.40

BAŞKAN : Orgeneral Kenan EVREN (Cumhurbaşkanı; Genelkurmay ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı)

UYELER : Orgeneral Tahsin ŞAHİNKAYA (Hv. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Oramiral Nejat TÜMER (Dz. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Sedat CELASUN (J. Gn. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

BAŞKAN — Millî Güvenlik Konseyinin 149 uncu Birleşimini açıyorum.

Gündemimize göre kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşülmesine başlıyoruz.

II. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ

1. — *Millîyetkili Seçimi Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/672; M. G. Konseyi : 1/498) (D. Meclisi S. Sayısı : 386; M. G. Konseyi S. Sayısı : 588) (1)*

BAŞKAN — Gündemimizin sırasında, Millîyetkili Seçimi Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu yer alıyor.

Bu rapor 588 S. Sayısı ile basılıp dağıtılmıştır.

Anayasa Komisyonu Sözcüsü, sayın bakanlar ve ilgililer yerlerini aldılar.

(1) 588 S. Sayılı Basmayazı Tutanağa eklidir.

Kanun tasarısının tümü üzerinde görüşme açıyorum. Söz isteyen var mı?

HAKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Ufak bir maruzatta bulunacağım Sayın Cumhurbaşkanım.

BAŞKAN — Buyurun.

HAKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, yüksek malumları olduğu üzere 9.11.1982 tarih ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, egemenliğin, kayıtsız şartsız Türk Milletinde olduğunu kabul etmiş ve bu egemenliğin Anayasanın koyduğu esaslara göre, millet eliyle yürütülmesini hükme bağlamış bulunmaktadır.

Anayasanın 7 nci maddesi; yasama yetkisini, yani kanun yapma yetkisini, Millet Meclisi vasıtasıyla yerine getirmeyi öngörmüş, devlet yönetiminin denetlenmesini de bu organın yerine getireceğini benimsemiş bulunmaktadır.

Bu görevleri yapacak olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin nasıl teşekkül edeceği ilkesi ise Anayasanın 75 ve 76 ncı maddelerinde ifadesini bulmuştur.

Bu kurala, göre Kurucu Meclis Kanununun 2 nci maddesinin verdiği göreve istinaden Danışma Meclisi, Seçim Kanununu hazırlayıp, 6 Mayıs 1983 tarihindeki 97 nci birleşiminde kabul ederek, Millî Güvenlik Konseyinin müzakeresine sunmuş bulunmaktadır.

Söz konusu tasarı Komisyonumuza havale edilmiş bulunmakla, tetkike tabi tutulmuştur. Komisyonumuz, başta Hükümet olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların bu konudaki görüş ve mütalaalarını almıştır.

Yasanın, Anayasanın 67 nci maddesinde yer alan seçme, seçilme hakkının serbest olduğu, seçimlerin tek dereceli bulunduğu, açık ve genel oy tasnifine tabi tutulduğu, yargı yönetimi ve denetimi altında yapılmasının öngörüldüğü, milletvekili sayısının Anayasanın 78 inci maddesinde öngörülen 400'den ibaret bulunduğu ve özellikle her ilin asgarî bir milletvekili çıkarılmasına imkân verecek tarzda düzenlenmiş olduğu tespit edilmiştir.

Özellikle yedi ve daha fazla milletvekili çıkaran illerde, seçilecek kişilerin daha iyi tanınması ve oyların daha rahatlıkla verilebilmesi için bu iller seçim çevrelerine bölünmüş bulunmaktadır.

Milletvekillerinin partilere dağılımının nispi temsile dayalı olması, gerek parti programlarının ve gerekse partilere bağlı milletvekillerinin Millet Meclisinde temsil edilmesi öngörülmüştür.

Ayrıca, sadece önseçimdeki sıraya tabi olmaksızın, seçmenlerin oylarını bağımsız olarak kullanmaları ve

kendi iradeleri istikametinde oy vermeleri için tercih edilme sistemi benimsenmiş bulunmaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanım, ayrıca istikrarlı bir parlamento, ciddi ve müstakar bir hükümetin de, devlet yönetiminde işbaşında bulunması ilkesinden hareket edilerek, gerek Türkiye'nin genelinde, gerek milletvekili çıkaracak seçim çevrelerinde baraj sistemi getirilmiş bulunmaktadır.

Ayrıca, milletvekili aday tespitinin, partiye kayıtlı üyelerce yapılacağı ve bunun dahi yargının denetim ve gözetiminde olması öngörülmüştür.

Gerek sandık kurullarının, gerek ilçe, gerekse ri seçim kurullarının seçimle ilgili karar alabilecekleri, bunlara kabili itiraz olacağı, bu itirazların da Yüksek Seçim Kurulu tarafından neticeye bağlanacağı ve özellikle bu konuda yargının son sözü söyleyebileceği düşünülmüştür.

Önseçimlerden önce yapılacak olan tespitlerde, özellikle partilere kayıtlı üyelerin oylarını kullanacakları, seçim gününün başangıcından itibaren en erken 60 gün içerisinde önseçimin yapılacağı, önseçimin yapılmasından 10 gün sonra bu listelerin Yüksek Seçim Kuruluna verileceği ve bu sürenin de 70 gün olacağı düşünülmüştür.

Geçici olarak, milletvekili adaylarının ilanından sonra 12 günlük bir itiraz süresinin tanındığı ve seçime 55 gün kala bu listelerin kesinlik kazanacağı düşünülmüş ve özellikle 55 günden sonraki boşalmaların ise, herhangi bir sebeple doldurulamayacağı da öngörülmüştür.

Sayın Cumhurbaşkanım, Komisyonumuz tarafından son şekli verilen kanun tasarısı, Danışma Meclisinden geldiği şekilde benimsenmiş olmakla beraber, bazı ufak düzenlemelerde de bulunmuş oluyoruz.

Birinci bölümde, genel esaslar, ikinci bölümde, seçim öncesi yapılacak işler, üçüncü bölümde, seçim sırasında yapılacak işler, dördüncü bölümde, seçimden sonra yapılacak işler, beşinci bölümde, çeşitli hükümler, altıncı bölümde, değiştirilen kanun hükümlerine yer verilmiş bulunmaktadır.

Yüksek malumları olduğu üzere, bu seçim dönemi-ne ait olmak üzere 298 sayılı Kanunda bazı değişiklikler de öngörülmüştür; Yedinci bölümde, yine bu seçim sistemine bağlı bazı geçici maddeler düzenlenmiştir Komisyonumuz tarafından ve sekizinci bölümde de, son hükümlere yer verilmiştir.

Arz ettiğim esaslara göre düzenlenmiş bulunan tasarımı Yüksek Heyetinizin takdir ve tensiplerinize

sunuyoruz. Maddelere geçildiğinde ve emirleriniz olduğu takdirde daha ayrıntılı bilgi verilecektir.

Arz ederim.

BAŞKAN — Peki efendim, teşekkür ederim.

Tümü üzerinde söz almak isteyen var mı efendim?

Yok.

Tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum:

Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç ve kapsam

MADDE 1. — Bu Kanun milletvekili seçimi sistem ve usulünü, seçim çevreleriyle milletvekili sayısını, seçim dönemi ve zamanını, ara seçimi, seçimin yenilenmesi, seçilebilme ve aday olma esasları ile milletvekili seçimine ilişkin ilkeleri ve uygulamaları düzenler.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

Seçim sistemi ve usulü

MADDE 2. — Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim nispi temsil sistemine göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttta aynı günde yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçmen, oyunu tam bir serbestlikle kendisi kullanır.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

BAŞKAN — 2 nci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

Milletvekili sayısı

MADDE 3. — Milletvekili sayısı dörtyüzdür.

BAŞKAN — 3 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4 üncü maddeyi okutuyorum :

Seçim çevreleri ve çıkaracağı milletvekili sayısı

MADDE 4. — İllerin çıkaracağı milletvekili sayısının tespitinde her il'e önce bir milletvekili verilir.

Son genel nüfus sayımı ile belli olan Türkiye nüfusu, geri kalan milletvekili sayısına bölünmek suretiyle bir rakam elde edilir. İl nüfusunun bu rakama bölünmesiyle her ilin ayrıca çıkaracağı milletvekili sayısı tespit olunur.

Bu suretle hesaplanan milletvekillerinin sayısı dörtyüzü bulmadığı takdirde, nüfusu milletvekili çıkarmaya yetmeyen illerin nüfusları ile artık nüfus bırakan illerin artık nüfusları büyüklüklerine göre sıraya konular ve ilk hesapta iller arasında bölüştürülmemiş bulunan milletvekilleri bu sıraya göre dağıtılır.

Son kalan milletvekilliğinin verilmesinde, iki veya daha fazla ilin eşit nüfus veya nüfus artışı göstermesi halinde, bunlar arasında ad çekilir.

Yapılan bu tespit sonunda, çıkaracağı milletvekili sayısı yediye kadar olan iller bir seçim çevresi sayılır. Çıkaracağı milletvekili sayısı yediden fazla olan iller, birden fazla seçim çevresine bölünür. Bu seçim çevreleri numara sırasına göre adlandırılır.

Bölme sonucu teşekkül edecek bir seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının, yediye yakın ve mümkün olduğu ölçüde üç, beş ve yedi gibi tek rakamlı olması temel ilkedir. Bu sayı, üçten az olmaz.

Bir il, kendi içinde birden fazla seçim çevresine bölünürken;

a) İlçelerin mülki bütünlüğü korunur.

b) Aynı seçim çevrelerinde yer alacak ilçelerin nüfusu ve coğrafi durumları göz önünde bulundurulur.

Bir ilin milletvekili sayısının seçim çevrelerine dağıtımında; seçim çevrelerinin çıkaracakları milletvekili sayısı, nüfusları bakımından illerin milletvekili sayısının tespitine ilişkin esaslara göre belirlenir.

BAŞKAN — Bu maddenin 6 ncı fıkrasında; «mümkün olduğu ölçüde üç, beş ve yedi gibi tek rakamlı olması temel ilkedir» deniyor. «Temel ilkedir» ifadesi Yüksek Seçim Kurulunu zorlamaz mı?

Gerçi ondan evvel; «Yapılan bu tespit sonunda, çıkaracağı milletvekili sayısı yediye kadar olan iller bir seçim çevresi sayılır. Çıkaracağı milletvekili sayısı yediden fazla olan iller, birden fazla seçim çevresine bölünür. Bu seçim çevreleri numara sırasına göre adlandırılır» diyoruz ama, bizim daha evvelki yaptığımız çalışmalarda bir seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı, dört de oluyordu, altı da oluyordu.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Evet olabiliyordu.

BAŞKAN — Şimdi itiraz olursa ve «Bu temel ilkedir, neden yapmadınız» derlerse?..

«Mümkün olduğu ölçüde üç, beş ve yedi gibi tek rakamlı olmasına dikkat edilir» desek, daha iyi olmaz mı? «Temel ilkedir» dersek çok bağlayıcı olur.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Emrederlerse, «temel ilkedir» ifadesini çıkaralım, bu tarzda düzenleyelim.

BAŞKAN — «Bölme sonucu teşekkül edecek bir seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının, yediye yakın ve mümkün olduğu ölçüde üç, beş ve yedi gibi tek rakamlı olmasına dikkat edilir» diyelim.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Aslında tabii, «temel ilke» kelimesinin, «mümkün olduğu ölçüde» ifadesiyle anlam bakımından bağdaşması gerekir ama, bağdaşmıyor.

BAŞKAN — Bağdaşmaz.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — «Temel ilke» kelimesiyle yukarıdaki kelime bağdaşmıyor.

BAŞKAN — «Mümkün olduğu ölçüde» deyince, dikkat edilir, ama olmayabilir de, değil mi? Ondan o mana çıkar.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK — (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Evet.

BAŞKAN — Yani, şart değildir. Onun zapta geçmesinde yarar var; yani illa üç, beş, yedi olacak değildir. Alt tarafta yazılmış olan, yakın olmak gibi, coğrafi bütünlüğün bozulmaması gibi şartlardan dolayı üç olursa olur, beş olursa olur, ama olmazsa dört de olur, altı da olur.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, nüfusuna bakacağız, coğrafi bütünlüğüne dikkat edeceğiz, ulaşım imkânlarına bakacağız özellikle ve ondan sonra bölmeleri yapacağız. Buna göre dört olabiliyor.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, buyurduğunuz tabir bize rahatlık getirdi. Şöyle ki: Zonguldak sekiz milletvekili çıkartacak ve bunu ikiye

bölmek zorunluluğu hâsıl olacaktır. Fakat ilçelerin nüfusları o kadar enteresan bir durum gösteriyor ki, Zonguldak merkezle Bartın'ı birleştirdiğimiz takdirde arada Çaycuma kaldı. Biz bu bütünlüğü muhafaza etmekle birlikte coğrafi yapısı itibariyle ayırdık ve bu bölünme üç ve beş esasına göre yapıldı. Oysa bölünmeyi dört, dört yaptığımız takdirde, kanunun tam tarif ettiği anlam çıkıyor.

BAŞKAN — Ve daha rahat oluyor, değil mi?
İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Evet.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu maddede de takdir buyurduğunuz gibi, illerin asgarî bir milletvekili çıkarmasına özen gösterilmiştir. Özellikle büyük illerin çok milletvekili çıkarmak suretiyle parlamentoda çoğunluk sağlamalarına; bir yerde hükümetlerin büyük illerden teşekkül ettirilmesine engel olunmak istenmiştir.

Evvvelâ Türkiye'nin genelindeki 67 il'e birer milletvekili verilecektir, geriye kalan 333 milletvekilimiz vardır. Türkiye'nin nüfusu buna bölündükten sonra, «kaç kişiye bir milletvekili düşüyor» tespiti yapılacaktır. Ondan sonra il nüfusları bölünmek suretiyle de her il'e düşecek milletvekili sayısı saptanacaktır.

Demin işaret buyurduğunuz gibi büyük illerde, özellikle gerek önseçimde oyunu kullanacak seçmenler, gerek genel seçimde oyunu kullanacak seçmenler kendilerini temsil edecek kişileri tanıyamamaktadır. O itibarla kendilerinin temsilcilerini daha iyi tanıyabilmelerini ve oylarını daha isabetle kullanabilmelerini temin için de büyük iller seçim çevrelerine bölünmüş bulunmaktadır.

Arz ederim.

BAŞKAN — 5 inci fıkrayı değişik şekilde bir daha okuyunuz.

«Bölme sonucu teşekkül edecek bir seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının, yediye yakın ve mümkün olduğu ölçüde üç, beş ve yedi gibi tek rakamlı olmasına dikkat edilir. Bu sayı, üçten az olamaz.»

BAŞKAN — 4 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi bu değişik şekli ile oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5 inci maddeyi okutuyorum :

Seçim çevreleri ve çıkaracakları milletvekili sayısının ilanı

MADDE 5 . — Seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, genel nüfus sayımı sonuçlarının açıklanmasından itibaren en geç altı ay içinde, 4 üncü madde uyarınca tespit edilerek Resmî Gazete, radyo ve televizyonla ilan edilir.

BAŞKAN — 5 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

6 ncı maddeyi okutuyorum :

Seçim dönemi, seçimin başlangıcı ve seçim günü

MADDE 6 . — Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır.

Her seçim döneminin son toplantı yılının 3 Temmuz günü, seçimin başlangıç tarihidir ve Ekim ayının ikinci Pazar günü oy verilir.

Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir.

Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

BAŞKAN — 6 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

7 nci maddeyi okutuyorum :

Ara seçimi

MADDE 7 . — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir.

Ara seçimleri, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilir.

Genel seçimlere bir yıl kada ara seçimi yapılamaz.

BAŞKAN — 7 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

8 nci maddeyi okutuyorum :

Seçimin yenilenmesi

MADDE 8 . — Seçim dönemi bitmeden önce, seçimin yenilenmesine Türkiye Büyük Millet Meclisi veya Cumhurbaşkanınca karar verilmesi halinde, du-

rum Bakanlar Kurulu tarafından kırksekiz saat içinde ilân olunur.

Yenileme kararının verildiği günden sonra gelen doksaninci günü takip eden ilk Pazar günü oy verilir.

BAŞKAN — 8 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

9 uncu maddeyi okutuyorum :

Sürelerin tespiti

MADDE 9 . — Seçimlerin yenilenmesine veya ara seçimi yapılmasına karar verildiği hallerde, Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanun ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun seçimlere ilişkin olarak tespit ettiği süreleri kısaltarak uygulayabilir.

BAŞKAN — 9 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu bir ihtiyaçtan doğmuştur. Çünkü; normal düzen içerisinde seçim, seçimlerin başlangıç tarihi, seçimin yapılacağı gün, seçimlerin başlangıç tarihinden önceki önseçimlerin yapılacağı gün, özellikle kamu görevlilerinin ayrılacağı tarihlerin tespiti yasada öngörülmüştür. Ama ara seçimlerde veya seçimlerin yenilenmesinde bu tarihlere riayet edilmesi olanaksızdır. O yüzden maddeyle getirilen hüküm, buna imkân bahsetmek için Yüksek Seçim Kuruluna verilmiş bir yetkiden ibarettir.

Arz ederim.

BAŞKAN — Başka söz almak isteyen var mı? Yok.

9 uncu maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

10 uncu maddeyi okutuyorum :

Seçilme yeterliği

MADDE 10 . — Otuz yaşını dolduran her Türk vatandaşı milletvekili seçilebilir.

BAŞKAN — 10 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

11 inci maddeyi okutuyorum :

Milletvekili seçilemeyecek olanlar

MADDE 11 . — Aşağıda yazılı olanlar milletvekili seçilemezler:

- a) İlkokul mezunu olmayanlar,
- b) Kısıtlılar,
- c) Yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar,
- d) Kamu hizmetinden yasaklılar,
- e) Taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar,
- f) Affa uğramış olsalar bile;

1. Zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlâk kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

2. Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının, birinci babında yazılı suçlardan veya bu suçların işlenmesini aleni olarak tahrik etme suçundan mahkûm olanlar,

3. Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçlarından mahkûm olanlar,

4. Türk Ceza Kanununun 536 nci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemlerle aynı Kanunun 537 nci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı eylemleri siyasî ve ideolojik amaçlarla işlemekten mahkûm olanlar.

BAŞKAN — 11 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, Anayasamızın 76 ncı maddesi aynen buraya getirilmiştir. Yalnız orada özellikle «devlet aleyhine işlenen veya anarşik suçlar» deyiimi kullanılmakla yetinilmiş, onların Türk Ceza Kanunundaki paralel hükümlerine atıf yapılmamıştır.

Arz ederim.

BAŞKAN — Başka sözü almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

12 nci maddeyi okutuyorum :

İKİNCİ BÖLÜM

Seçim Öncesi İşleri

Adaylık

MADDE 12. — Bir siyasî partiye mensup olsun veya olmasın seçilme yeterliğine sahip her Türk vatandaş bu Kanun hükümlerine göre milletvekilliğine adaylığını koyabilir.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 14 üncü maddesinin 11 inci fıkrası gereğince Yüksek Seçim Kurulunun tespit ve ilan ettiği seçime katılabilecek siyasî partiler, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu hükümlerine göre, bütün seçim çevrelerinde aday gösterebilirler. Şu kadar ki, bu partilerin katıldıkları her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının iki katı aday göstermeleri şarttır.

BAŞKAN — 12 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

13 üncü maddeyi okutuyorum :

İller toplamının en az yarısında tam aday göstermeyen siyasî partilerin durumu

MADDE 13. — Herhangi bir sebeple iller toplamının en az yarısında milletvekili sayısının iki katı aday göstermemiş olan veya bu illerin seçim çevrelerinin herhangi birinde seçilecek milletvekili sayısının iki katından eksik aday göstermiş bulunan siyasî partilerin genel merkezlerindeki yetkili organlarına, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, eksiklerin derhal tamamlanması lüzumu bildirilir.

İlgili parti teşkilatı bu tebliğden itibaren iki gün içinde eksik kalan adaylıkları doldurur. Aksi takdirde o siyasî parti bütün seçim çevrelerinde seçime katılma hakkını kaybeder.

BAŞKAN — 13 üncü madde üzerinde söz almak isteyen?..

Buyurun.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu maddeyle yüksek malumları olduğu üzere, 298 sayılı Kanunun 11 inci maddesine paralellik sağlanmıştır. Bir partinin seçime girebilmesi için, özellikle en az 34 ilde ve o illerin de 1/3 ilçesinde teşkilat kurması öngörülmüştür.

Binaenaleyh en az yarısında teşkilat kuran bir partinin, en az yarısında da Türkiye'nin seçime katılma

sını öngörmektedir. Bununla özellikle bölgesel seçimlere engel olma amaçlanmıştır.

Arz ederim.

BAŞKAN — Başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

14 üncü maddeyi okutuyorum :

İller toplamının yarısından fazlasında aday gösteren partilerin durumu

MADDE 14. — Siyasî partiler tarafından iller toplamının yarısından fazlasında milletvekili sayısının iki katı aday gösterilmiş olmakla beraber, yarıyı geçen seçim çevrelerinin bir veya bir kaçında eksik aday gösterilmesi halinde, Yüksek Seçim Kurulunca o partinin genel merkezindeki yetkili organlarına aday listelerinin tamamlanması lüzumu bildirilir.

İlgili parti teşkilatı bu tebliğden itibaren iki gün içinde o çevrelerin listelerindeki eksikleri tamamlar. Aksi takdirde, yukarıdaki madde hükmü saklı kalmak şartıyla, adayları eksik kalan seçim çevresinde o siyasî parti, seçime katılma hakkını kaybeder.

BAŞKAN — Siyasî parti aday bulamazsa ne yapacak?

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Aday bulamadığı takdirde, bulamadığı yerlerde seçime katılamamış olacak.

BAŞKAN — Aday buldu da milletvekili sayısının iki katı aday bulamadı. Bir ilde diyelim yedi milletvekili çıkaracaktı, ondört yerine onüç milletvekili adayı buldu ve ondördüncüyü de bulamıyor; çünkü kimse para yatırmıyor.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — O zaman seçime katılamayacak efendim.

DEVLET BAKANİ İLHAN ÖZTRAK — O zaman parayı genel merkez yatıracak.

BAŞKAN — Aday olmak için verilecek para bir hayli tutuyor. Bir milletvekilinin aylık maaşını geçmemek kaydıyla, belirli miktar paranın yatırılması var.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu madde 13 üncü maddeyi tamamlıyor. Türkiye'nin yarısında seçime katılıyor, ancak yarıyı aşan illerde adaylarını tamamlayamıyor. Zannediyorum ki, partiler bunu tamamlayacak önlemleri alacaklardır.

BAŞKAN — Peki efendim.

14 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

15 inci maddeyi okutuyorum :

İtiraz üzerine meydana gelen eksikler

MADDE 15. — Siyasî partilerin aday listelerinde, yapılan itirazlar üzerine eksiklik husule geldiği takdirde, Yüksek Seçim Kurulunun tebliğinden itibaren iki gün içinde bu eksikler tamamlanır. Aksi takdirde, yukarıdaki maddeler hükümleri, bu hallerde de uygulanır.

BAŞKAN — 15 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

16 ncı maddeyi okutuyorum :

Siyasî partilerin adayları ve bağımsız adaylar

MADDE 16. — Siyasî partiler anlaşarak müşterek liste halinde aday gösteremezler.

Siyasî partilere kayıtlı olmayan kimselerin, herhangi bir siyasî parti tarafından aday gösterilmeleri, kendilerinin yazılı muvafakatlarına bağlıdır.

Bir kimse aynı zamanda değişik siyasî partiden veya aynı partiden aynı seçim için birden fazla seçim çevresinde aday olamaz, aday gösterilemez ve seçilemez.

Bağımsız adaylar da aynı seçim için birden fazla seçim çevresinde aday olamaz ve seçilemez.

BAŞKAN — 16 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

17 nci maddeyi okutuyorum :

Kurullarda görevli hâkimlerin durumu

MADDE 17. — Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurulu başkan ve üyeleri ile ilçe seçim kurulu başkanları, bu görevlerinden ancak adaylıklarını koymaları halinde çekilebilirler. Adaylığı tercih edenler, bu tercih haklarını genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde kullanabilirler.

Adaylığı tercih edenler, aşağıdaki maddede, memurlar hakkında konulan kayıtlara tabi olurlar.

İl ve ilçe seçim kurullarında görevlendirilen hâkimlerin görevli buldukları seçim çevrelerinde, eşleri ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhrî hısımları adaylıklarını koydukları veya aday gösterildikleri takdirde, bu hâkimler seçim kurullarındaki

görevlerinden çekilmek ve durumu derhal yetkili merciine bildirmek zorundadırlar.

Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve üyeleri, eşleri ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhrî hısımları hakkındaki işlemlerde kurul toplantılarına katılamazlar.

BAŞKAN — 17 nci maddenin ikinci fıkrasında; «Adaylığı tercih edenler, aşağıdaki maddede» diyeceğimize «18 inci maddede» desek daha iyi değil mi?

Bugüne kadarki uygulamamızda hep madde numarası veriyorduk. Çünkü, yarın bakarsınız 17 nci maddenin altına başka bir madde girer, sıralar değişir aşağıdaki madde bunu kapsamayabilir, mükerrer 17 nci maddede konabilir.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, biraz önce seçimlerin yargı denetiminde yapıldığını ve bu kararların kesin olduğunu ve burada görev alan hâkimlerin de diğer hâkimler gibi yargı kararı verdiklerini arz etmiştim. Bu tamamen hâkimlerin reddi prensibine veya bir hâkimin davadan çekilme kuralına uygun olarak düzenlenmiş bir maddedir.

BAŞKAN — Yani kendi kendine çekilemez.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Birincisi, bir hâkim ancak adaylığını koymasına halinde Adalet Bakanlığı veyahut Yüksek Seçim Kurulu tarafından verilen bu görevi kabullenmeyebilir. Aksi halde, kendisine ilçe seçim kurulu veya il seçim kurulunda görev verildiği takdirde, mutlaka o görevi tekabül edecektir.

İkincisi, yine hâkimlerde olduğu kural üzere, ikinci dereceye kadar kan ve sıhrî hısımlarında karar veremeyecektir.

Üçüncüsü, Yüksek Seçim Kurulunda bir görevde ise, mutlaka ve mutlaka, demin arz etmiş olduğum ikinci dereceye kadar kan ve sıhrî hısımlarının itiraz konuları kendisine geldiğinde o toplantıya katılamayacaktır.

Arz ederim.

BAŞKAN — 17 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, izin verirseniz, «aşağıdaki maddede» tabirinin yerine «18 inci maddede» değil de «19 uncu maddede» diye yazalım.

BAŞKAN — Neden?

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Görevden ayrılmaya ilişkin hükümler 19 uncu maddede var.

BAŞKAN — Hayır, 18 inci madde «Memurların ve Türk Silahlı Kuvvetleri Mensuplarının Adaylığı» maddesi.

«Adaylığı tercih edenler, 18 inci maddede memurlar hakkında konulan kayıtlara tabidir» diyoruz. 18 inci madde değil midir o?

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — 18 inci maddeyle 19 uncu madde birbirinin bütünü efendim. Onun için, «aşağıdaki maddeler» deniyor.

BAŞKAN — Orada «maddeler» dememiş, «maddede» demiş.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — O kısma «maddeler» diyelim, belki o zaman kapsar. «18 inci maddede» de desek onu kapsar. Çünkü, «Memurların ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının adaylığını koymaları için şu kadar süre evvel» falan deniyor.

BAŞKAN — O halde «18 ve 19 uncu madde» demek lazım.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Evet efendim.

DENİZ HÂKİM ÖN YÜZBAŞI M. TEVFİK ODMAN (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, Danışma Meclisinden gelen metinde bu 15 inci maddeydi, memurların adaylığı da 16 ncı madde idi. Ona atıf yapıldığı için «aşağıdaki madde» diye geçiyor efendim. Biz sonradan maddeyi ikiye böldük; fakat bu tabir aynı kaldı. Esasında 18 ve 19 uncu maddeler, ayrılma şartları oluyor.

BAŞKAN — O zaman, «Adaylığı tercih edenler, 18 ve 19 uncu maddelerde memurlar hakkında konulan kayıtlara tabi olurlar» demek lazım. Ayrıca, «yazılı» kelimesini de ilave etmek lazım.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Çünkü, biraz önce tetkik buyurduğumuz 18 inci maddede, seçimin başlangıcından bir ay önce ayrılmak mecburiyeti var. 19 uncu maddede de ayrıldığı takdirde ne gibi işlemler yapılacağına dair hükümler var. Her iki maddeyi kapsayacak o.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, izin verirseniz oraya «yazılı» demeyelim.

BAŞKAN — Peki, «18 inci ve 19 uncu maddelerde» diyelim.

İkinci fıkrayı düzeltilmiş şekliyle bir kere daha okutuyorum :

«Adaylığı tercih edenler, 18 ve 19 uncu maddelerde memurlar hakkında konulan kayıtlara tabi olurlar.»

17 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Bu yapılan değişiklikle 17 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

18 inci maddeyi okutuyorum :

Memurların ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının adaylığı

MADDE 18. — Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve subaylar ile astsubaylar genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilânından başlayarak yedi gün içinde görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça adaylıklarını koyamazlar ve aday gösterilemezler.

BAŞKAN — 18 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, sadece Anayasanın 76 ncı maddesini aynen buraya yazmakla yetinilmiştir.

Arz ederim.

BAŞKAN — Bazen eğitim için ihtiyat subayları 15 günlük silah altına alıyoruz. Tam o sıra, seçimler için müracaat edeceği bir zamana rastladı. Bu durumda müracaat edemeyecek mi?

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Hayır efendim.

BAŞKAN — Olur mu, 15 gün sonra terhis olup gidecek, bu adamın ne kabahtı var?

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Bir yasanın emri olarak, belirli doğumları silah altına almış da muvazzaf hizmet vermişsek, onlar da tabii diğer subayların statüsü içerisinde olan kişilerdir, on-

lar hakkında bir istisnai hüküm uygulamaya imkân yoktur.

ORGANAL TAHSİN ŞAHINKAYA — Muvazzaf subay statüsünde değil ki efendim, 15 günlük silah altına alınmış kimseler onlar.

BAŞKAN — İhtiyat erlerini de alıyoruz. Bunlar otuz yaşından fazla kişiler. Onbeş gün, üç hafta eğitim yapıp gidecek. O esnada, seçimlere müracaat hakkı niye olmasın yani? Müracaat eder, terhis olduktan sonra gider orada seçime katılır. Böyle olması lazım.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu konuyu Komisyonda tartıştık. Aslında, istifa eden bir subayın bile, istifa işlemleri uzun sürebilir. Bir ay elbise giyme hakkı var. Otuz gün gibi belirli bir süre ihtiyat olarak alınanlar, adaylık için kanımca müracaat edebilir. Çünkü ayrılacağı tarih bellidir.

BAŞKAN — Müracaat etmesi lazım. Çünkü ayrılacağı tarih belli, bir ay için alınmış yahut onbeş gün için alınmış; onbeş gün sonra terhis olunca daha iki ayı var; «yetmiş gün evvel listeler gönderilecek» demedik mi?

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Evet.

Seçim zamanına denk gelirse bu ihtimal varit oluyor. O zaman da ayrılacağı tarih belli olduğu için müracaat edebilir.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Tabii, şöyle oluyor uygulamada : Seçimlerden yetmiş gün önce listeler Yüksek Seçim Kuruluna gönderileceği için, o tarihte üniforma giymemiş olması gerekiyor. Ayrıca, tabii seçim propagandasına da çıkacak, o tarihe de rastlamaması gerekiyor.

BAŞKAN — Tabii, onu resmî üniforma ile zaten yapamaz, ama daha evvelden müracaat edebilir, terhisinden sonra propagandasını vesairesini de yapar.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım izin verirseniz tutanağa geçmesi bakımından bir maruzatta bulunayım.

Aslında muvazzaflık hizmeti, hem yedek subaylar için üniforma taşıdıkları süreye, hem erler için, üniforma taşıdıkları süreye hasredilir. «Yedek subaylık» deyimi, yedek olduklarından değil, yedek lafından kaynaklanıyor. «Muvazzaf» deyimimiz, hem bizim gibi Silahlı Kuvvetlerin bizzatini kendi unsuru olanlara, hem de bizim dışımızdan yedek subay olarak istihdam ettiklerimize raci.

Ancak buyurduğunuz gibi, eğer süreyle tahditli ise bunların silah altına alınmaları ve bu da süreyi aksatmıyorsa o imkânı kullanabilirler.

Arz ederim.

BAŞKAN — Evet, öyle olması lazım.

18 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

19 uncu maddeyi okutuyorum :

Görevden ayrılmaya ilişkin hükümler

MADDE 19. — 18 inci madde kapsamına girenlerin ayrılma istekleri en yakın amire verilecek bir dilekçeyle yapılır. Dilekçedeki imzanın sahibine ait olduğu, amir tarafından onanır ve doğruca bağlı bulunduğu bakanlığa veya kuruma derhal gönderilir. Dilekçe sahibine, dilekçenin alındığına dair bir belge ve mertebeler silsilesiyle amirlere de bilgi verilir. Aynı esaslar dairesinde telgrafla da müracaat yapılabilir.

Dilekçenin bakanlığa veya kuruma geldiği tarihten itibaren, en geç on gün içinde ayrılma isteğinin kabul edildiği dilekçe sahibine ve amirlerine tebliğ olunur.

Subay ve astsubayların savaş ve seferberlik hallerindeki ayrılma istekleri hariç olmak üzere, ayrılma hakkını kazanmış olanların, ayrılma istekleri reddedilemez. 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 nci maddesinin yedinci fıkrası hükmü saklıdır. Ayrılma istekleri kabul edilen subay ve astsubaylardan milletvekili seçilmemiş olanlar sonradan bu isteklerinden vazgeçemezler ve silahlı kuvvetlere dönemezler,

Ayrılma hakkını kazanmamış olduklarından dolayı, ayrılma istekleri reddedilenler, aday listesine giremezler ve adaylıklarını koyamazlar.

Ayrılma istekleri kabul edilenler, görev başında buldukları sürece propaganda mahiyetinde hiç bir harekette bulunamazlar. Subaylar ile astsubaylar ve görevleri gereği resmî elbise giyenler, resmî elbiseyle propaganda yapamaz ve bu mahiyette herhangi bir harekette bulunamazlar.

BAŞKAN — Burada, dördüncü fıkrada, «Ayrılma hakkını kazanmamış olduklarından dolayı, ayrılma istekleri reddedilenler, aday listesine giremezler ve adaylıklarını koyamazlar» deniliyor. Bu hüküm yalnız subaylar için değil, aynı zamanda bütün memurlar içindir de, değil mi? Çünkü, mecburî hizmeti olanlar da vardır.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, biraz önce arz etmiştim. Danışma

Meclisinden gelen metni ayrı ayrı mütalaa etmiştik. Yukarıdaki maddenin uygulanması bu, diğer devlet memurlarında da bu var.

BAŞKAN — Vardır, yani onlara da racidir bu.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Tabii.

Bir konunun zapta geçmesi için arzı malumat edeceğim. Malumunuz 1982 yılında 926 sayılı Kanunun 8 inci maddesinde bir değişiklik yaptık; «Subaylar ayrılmayı ancak ocak ve şubat aylarında yapabilirler» diye. Her beş yılda, bir istisnaf hükmü getirmiş bulunuyoruz seçime katılacak bir subay ocak, Şubat ayı dışında da bu istekte bulunabilir ve kabul edilecektir.

Arz ederim.

BAŞKAN — Beş yılda bir, onlara fırsat doğmuş oluyor.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Evet, bir imkân vermiş oluyoruz.

BAŞKAN — 19 uncu madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

20 nci maddeyi okutuyorum :

Siyasî partilerin aday listelerini vermeleri

MADDE 20. — Siyasî partilerin genel merkezleri, seçime katılacakları çevrelere ait aday listelerini Yüksek Seçim Kuruluna alındı belgesi karşılığında önseçim gününden en geç on gün sonraki gün, saat 17.00'ye kadar verirler.

Yüksek Seçim Kurulu, bunları derhal il seçim kurullarına bildirir. Yüksek Seçim Kurulu, bütün siyasî partilerin aday listelerini Resmî Gazete ve radyo ile il seçim kurulları da kendi çevrelerine ait olanları alışılmış araçlarla geçici listeler halinde ilân ederler.

BAŞKAN — 20 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

21 inci maddeyi okutuyorum :

Bağımsız adayların müracaatı

MADDE 21. — Bağımsız milletvekili adaylığı için yapılacak müracaat, adayın milletvekili seçilmek istediği çevrenin il seçim kurulu başkanlığına, bu Kanunun adaylık için aradığı şart ve vasıfları haiz olduğunu belirten bir yazı ile önseçim gününden on gün sonraki gün, saat 17.00'ye kadar yapılır. Kurul

başkanlığı, müracaatın alındığına dair bir belge verir ve derhal Yüksek Seçim Kuruluna bildirir. Yüksek Seçim Kurulu bu müracaatları, il seçim kurulları da kendi çevrelerine ait olanları, alışılmış araçlarla geçici listeler halinde ilân ederler.

Bağımsız adaylık için başvuranlar; en yüksek derecedeki Devlet memurunun brüt bir aylığı kadar parayı ilgili mal sandığına emaneten yatırıp makbuzunu milletvekili seçilebilmek için gerekli başvurma belgelerine eklerler.

BAŞKAN — 21 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Bir konuyu, zapta geçmesi için arz edeceğim efendim.

Burada, «en yüksek derecedeki devlet memurunun brüt bir aylığı kadar parayı» yatıracağı söyleniyor. Buna ek gösterge dahil değildir. Çünkü, ek gösterge istisnaî memuriyetlere verilmiştir. Normal bir memurun ek göstergesiz parası, yani bir başka deyimle bugün için 1 400 × 34'ün ortaya çıkardığı rakam yatırılacaktır. Bu da ellidört bin civarında bir rakamdır.

Arz ederim.

BAŞKAN — Diğerlerini, partiler kendileri veriyor.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Tabii, onlar kendileri verecek.

Şimdi burada, memuriyetten gelen kişinin milletvekili olabilmesi için devlet memurunun, partiden gelenler için ise, parlamenterlerin almış olduğu maaş öngörülmüştür. Aynı ayrı statüde olduklarından arz ediyorum.

KEMALETTİN ALİ KAŞIHOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Diğerleri Siyasî Partiler Kanununun 64 üncü maddesindeki hükme tabi, «Milletvekili aday adaylarından alınacak özel aidat milletvekili ödeneğinin yalnız bir aylık tutarını aşmamak kaydıyla parti iç tüzüğünde gösterilir» deniliyor.

BAŞKAN — Evet, onu kendisi gösterecek.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Çünkü efendim, milletvekillerinin maaşları; 1 400 + 900 üzerinden işlem görür. Normal memurun aylığı ise, 1 400 üzerinden değişik işleme tabi. Geliş biçimleri değişik; evvela biri politikadan geliyor, Partiler Yasasına tabi ve milletvekili adaylığına müracaat ediyor, birisi ise herhangi bir vatandaş.

BAŞKAN — Sonra, bağımsızların da seçilme şansı çok az.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Ayrıca, partilerden gelen kişilerin yatırdıkları paralar iade edilmeyecek olmasına rağmen, diğerleri için bazı şartlar başka maddeler de getirilmiş.

BAŞKAN — 21 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

22 nci maddeyi okutuyorum :

Adaylara karşı itiraz

MADDE 22. — Adaylıkların geçici olarak ilânından itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna itiraz edilebilir. İtirazlar, il seçim kurullarınca, en geç iki gün içinde karara bağlanır.

İlgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebilirler.

Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde ve en geç, kesin aday listelerinin ilânı gününe kadar bu itirazları karara bağlar.

BAŞKAN — «Adayların» olur, niye «adaylıkların» diye yazılmış? «Adayların» olması lazım, onda bir yanlışlık var. «Adaylıkların» olmaz. «Adayların geçici olarak ilanından itibaren» şeklinde olması lazım. Orada bir basım hatası var.

Onu öyle değiştirin.

BAŞKAN — 22 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — 298 sayılı Kanunun itirazla ilgili hükümleri var, özellikle 14 üncü, 16 nci, 20 nci maddelerde; onların nasıl çalışacağı ve sürelerin ne olacağı öngörülüyor, başka bir özelliği yok. Nasıl işlem yapılacağı zaten öbür yasada var.

Arz ederim.

BAŞKAN — 22 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

23 üncü maddeyi okutuyorum :

Adayların incelenmesi

MADDE 23. — Bir il, bir kaç seçim çevresine bölünmüş olsa bile il seçim kurulları, kendi seçim çevrelerinin adayları hakkında yaptıkları inceleme sonunda, bu Kanunda yazılı adaylık şartlarında noksan-

lık veya aykırılık bulunduğunu görürlerse, durumu geçici ilan tarihinden itibaren iki gün içinde ilgili adaya, siyasi partilerin il başkanlarına ve Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

BAŞKAN — 23 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

24 üncü maddeyi okutuyorum :

Adayların ilanı

MADDE 24. — Adaylıklar kesinleştikten sonra, Yüksek Seçim Kurulu bütün adayları oy verme gününden önceki ellibeşinci gün, seçim çevreleri itibarıyla Resmî Gazete ve radyo ile ilan eder.

İl seçim kurulları da kendi seçim çevrelerindeki adayları, Yüksek Seçim Kurulunun belirttiği tarihte, alışılmış araçlarla ilan ederler.

BAŞKAN — 24 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

25 inci maddeyi okutuyorum :

Adaylıktan istifa ve ölüm

MADDE 25. — Aday listelerinin kesinleştiği tarihten, oy verme günü saat 17.00'ye kadar ölüm veya istifa nedeniyle aday listelerinde meydana gelecek eksilmeler, listelerin tamamlanmasını gerektirmez. Ancak, aday listelerinde yukarıdaki nedenlerle boşalma olması halinde listedeki adaylar liste sırasına göre kaydırılmak suretiyle boşalan yerler doldurulur.

BAŞKAN — 25 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Tutanağa geçmesi bakımından arz edeyim; Tabii biraz önceki ana metinlerde, seçime girilen illerde iki kat aday bildirilmesi mecburiyeti vardı. Ölüm ve istifa sebebiyle bunların boşalması söz konusu olduğunda bu boşalan yerlerin doldurulabilmesi için de, ön seçim sistemi artık bittiği ve aday listeleri de kesinleştiği için, tekrar bir ön seçime gitmek ve onların yerine yeni adaylar bulmak mecburiyeti böylece ortadan kalkmış oluyor ve noksan adayla partilerin seçime girebileceğini öngörüyor. Noksan adayla seçime girerken de Yüksek Seçim Kuruluna veya siyasi partilere, adayların sıralamasında bir değişikliği de öngörmediği, böylesine bir bağlayıcı hüküm getirmedeği veya onlara bu tarzda imkân bahşedici başka bir hü-

küm de vazetmiyor, sadece listede yukarıdan itibaren kaydırılmak suretiyle adayların yerleri tespit edilmiş oluyor.

Arz ederim.

BAŞKAN — Oy verme günü vatandaşlar, tercih yapmak suretiyle, bu «iki misli adaylar» arasından sırayı değiştirebiliyordu. Bazı partiler, bazı illerde son günde, ikinci yedeği veya beş tane ise ikinci beşi istifa ettirerek ilk yedi veya beş kişi ile seçime giremez mi? Çünkü, maddede «istifa nedeniyle» denildiği için bu imkân verilmiş oluyor.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, böyle bir şey olabilir. Sizin buyduğunuz husus, bir hakkın veya bir durumun suiistimali olarak düşünülüyor. Bu, tabii ki çok hüsnüniyetle konulmuş bir ilke, bir prensip, bir kuraldır. Bu kuralı suiistimal eden, ilk sıralarda yer alanları da istifa ettirerek, arkalardaki adayları ön sıraya getirmek suretiyle onlara da bir imkân sağlayabilir; ancak, seçime katılan adayların kişilikleri de önemli olduğu için, istifaya yanaşacaklarını pek zannetmiyorum.

BAŞKAN — Tabii zor olur, kendisi de seçime girecektir.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Bu imkân, partinin emriyle çok zayıf olur. Aksi halde şöyle olacaktır : Bir ilde iki milletvekili çıkarılacaksa, birinci adayın istifası halinde, ikinci aday mutlak seçilecektir, çünkü işaretleme yoktur.

İstisnai bir hüküm olduğundan uygulamada pek sıkıntı vereceğini zannetmiyorum. Asıl amaç şuradan kaynaklanıyor : Eskiden şimdiki gibi d'Hont Sistemi değil, çoğunluk sistemi uygulanıyordu ve bir de Millî Bakiye sistemi vardı. Oy verme günü saat 18'e kadar bir adayın yerinin boşalması halinde, partiler, yerine bir başka adayı getirebiliyordu.

Bu yeni sistemimizde, özellikle nisbi temsil usulüne göre oylar paylaşılacağı için, bu suiistimali önlemek bakımından getirilmiş bir özel hükümdür. Yani, o listede boşalma olduğu takdirde, liste üzerinde ne parti ne de Yüksek Seçim Kurulu herhangi bir oynama yapamayacaklardır, sadece ön seçimdeki aday liste sırası, usulüne göre yukarıya doğru kaydırılacaktır. Noksanlık olduğu takdirde; «anametinlerde noksanlık olduğu zaman seçime giremez» demiş olmamıza rağmen, seçime girme hakkını da kazanmış olacaktır.

Arz ederim.

BAŞKAN — 25 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

26 ncı maddeyi okutuyorum :

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Seçim Günü İşleri

Kullanılacak oy pusulasının şekli

MADDE 26. — Milletvekili seçimlerinde birleşik oy pusulası kullanılır.

Milletvekili seçimlerinde siyasî partilerin ve bağımsız adayların birleşik oy pusulaları, aşağıdaki esaslar dahilinde hazırlanır :

a) Oy pusulaları, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 14 üncü maddesinin (1) numaralı bendindeki esaslara uygun olarak, kâğıdında «Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu» filigranı bulunan, özel surette imâl edilmiş kâğıtlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından bastırılır.

b) Birleşik oy pusulasının en üstüne «Siyasî Partiler» ve bağımsız aday varsa «Siyasî Partiler ve Bağımsız Adaylar» ibaresi yazılır. Bu ibarenin altına, seçime katılan siyasî parti temsilcileri huzurunda Yüksek Seçim Kurulu tarafından çekilen kura sırasına göre, en başta ve ortada partinin özel işareti, özel işaretin altında kısaltılmış adı, onun altında da tam yazı halinde adı, belirli bir aralık veya çizgiden sonra çapı iki santimetre olan bir boş daire basılır ve bütün bunların altı çizilir. Bu çizginin altına o partinin kesinleşen aday listesinde yer alan adaylarının ad ve soyadları, aldıkları sıra numarasına göre yazılır ve her adayın ismi hizasına birer boş kare konulur.

c) Siyasî parti sütunları arasında «Evet» mühürünün yarıçapı kadar ve iki çizgi ile belirlenmiş bir aralık bırakılır.

d) Siyasî parti sütunlarından sonra bağımsız adayların adı ve soyadı ve onun yanına da yukarıda tarif edilen boş daire konulur. Bunların altı çizilir.

e) Birden fazla bağımsız aday varsa bu adaylar alt alta, yukarıda tarif edildiği gibi çekilecek kura-daki sıralarına göre, aralarında yeterli boşluk kalacak şekilde yerleştirilir.

BAŞKAN — 26 ncı madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Müsade ederseniz kısa bir açıklamada bulunmak istiyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım, Danışma Meclisinden gelen metinde «Amblemin altına o siyasî partinin başharfleri yazılır» ibaresi vardı, o ibareyi çıkardık, çünkü her parti kendine özgü bir kısaltılmış isim bulacaktır.

İkincisi, yine Danışma Meclisinden gelen metinde, «bağımsız adayların da amblemlerinin seçim pusulasında yer alması» öngörülmüştü. Yüksek Seçim Kurulu ile vaki konuşmalarımızda bunun imkânsız olduğunu, pek çok bağımsız adayın katılması halinde pek çok amblem getireceklerini, bütün bunların ne baskısının, ne uygulamasının, ne tatbikatının teknik bakımdan mümkün olmayacağını izaah ettiler; sadece onu çıkardık. Bağımsız adaylarda amblem söz konusu değildir.

Arz ederim.

BAŞKAN — Bağımsız adaylarda amblem olmaz tabii. Bir de bunların Anayasaya uygun olup olmadığı konusunda da ortaya bir takım sorunlar çıkacaktır.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, siyasî partiler kurulurken amblemleri tetkike tabi olmak üzere İçişleri Bakanlığına veriliyor.

BAŞKAN — Bağımsız adaylar o anda kendileri bir şey uydurarak katılacaklar. Böyle şey olmaz.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Zaten siyasî partiler kendilerini amblemleri ile tanıtır. Kişilerin amblemleri olmaz, kendilerini tanıtırken isimleri ile tanıtır, böyle düşündük.

Arz ederim.

BAŞKAN — 26 ncı madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

27 nci maddeyi okutuyorum:

Birleşik oy pusulalarının mahalline yollanması ve mühürlenmesi.

MADDE 27. — Her sandıkta kullanılacak birleşik oy pusulaları dörtüzlük paketler haline getirilerek Yüksek Seçim Kurulunca numaralanıp mühürlendikten sonra yeteri kadar zarf ile birlikte seçim çevrelerine gönderilir.

Paketleri alan ilçe seçim kurulları, hangi numaralı paketin hangi sandık kuruluna verildiğini bir tutanakla tespit eder.

Paketi alan sandık kurulu, oy verme günü, oy vermeye başlamadan evvel paketi açar ve birleşik oy pusulalarının tamamını sandık kurulu mühürleri ile mühürlür. Sandık kuruluna gelen seçmene bu oy pusulalarından bir adet verilirken sandık kurulu mühürünü taşıdığı ve hiçbir tarafında herhangi bir işaret bulunmadığı kurul üyelerine, müşahitlere ve seçmene gösterilir.

Siyasi partilerin kesin adaylarının ad ve soyadları liste sırasına göre il seçim kurullarınca basılı listeler halinde oy verme ve sandık alanında görülebilir yerlere asılır. Bu listelerde, bağımsız adaylar da ayrı bir sütunda ve birleşik oy pusulasındaki sıraya göre gösterilir.

BAŞKAN — 27 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

28 inci maddeyi okutuyorum:

Oyların kullanma şekli

MADDE 28. — Seçmen, Yüksek Seçim Kurulu tarafından yaptırılıp sandık kurullarına kadar ulaştırılmış bulunan ve sandık kurulu başkanında oy verme süresince bulundurulması mecburî olan ve birleşik oy pusulası ile birlikte kendisine verilen «Evet» yazılı mühürü alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer.

Seçmen:

a) «Evet» mühürünü sadece tercih ettiği siyasi partiye veya varsa yalnızca bağımsız adaya ait özel daire içine basmak veya

b) «Evet» mühürünü tercih ettiği bir siyasi partiye ait özel daire içine basmakla birlikte, bu partiye ait aday listesinden o seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar olmak kaydıyla seçilmesini istediklerinin adları hizasındaki boş karelere (x) çarpı işaretini koymak,

Suretiyle oyunu kullanabilir.

Oyunu kullanan seçmen, birleşik oy pusulasını katlayarak zarfa koyar ve zarfı yapıştırır. «Evet» yazılı mühürü, sandık kurulu başkanına geri verir ve oyunu sandığa atar.

Seçmen, oyunu doğrudan doğruya veya tercihli olarak kullanmış ise «Evet» mühürünü bastığı partiye bir oy vermiş sayılır. Seçmen, «Evet» mühürünü bağımsız adaya ait daireye basmış ise, o bağımsız adaya bir oy vermiş sayılır.

Seçmen, oyunu yukarıdaki (a) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise, «Evet» mühürünü bastığı siyasi partinin o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısı kadar adayına, baştan itibaren, listedeki sıraya göre birer tercih işaret koymuş sayılır.

Seçmen oyunu yukarıdaki (b) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise «Evet» mühürünü bastığı siyasi parti adaylarından adları hizasında bulunan boş kareler içine (x) çarpı işareti koyduğu adaylara tercihini kullanmış sayılır. Ancak, adları hizasındaki boş kareler içine (x) çarpı işareti konulan aday sayısının o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısından çok veya az olmaması gerekir.

Tercih işaretlerinin kareler dışına veya yukarıdaki fıkrada belirtilen sayıya uyulmadan konulması halinde, tercih işaretleri, o oy pusulasını geçersiz kılmaz. Ancak, oy pusulası yapılmış olan tercihler dikkate alınmaksızın ilgili parti lehine verilmiş bir oy sayılır.

BAŞKAN — Son fıkradan evvelinde «arz olması gerekir» dediği halde, buna da cevaz veriyor. Eğer, az ise geçersiz sayılmayacak, partiye verilmiş bir oy olarak kabul edilecek, yani o sırayı kabul etmiş sayılacak.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Dikkate alınmayacak.

Bu, özellikle oyların iptaline mani olmak için getirilmiş bir hüküm.

Biraz önce maruzatta bulunurken, birleşik oy sistemini benimsediğimizi arz etmiştim. Yine o maruzatımızda, tercihli oy sistemini de benimsediğimizi arz etmiş idik. Seçmen geldiği zaman, sandık kurulu başkanından liste ve mühürü alıp kapalı oy verme yerine giderek orada evet mühürünü basacak. Mühürü bastıktan sonra, kimleri tercih ediyorsa özel işaretli yerlere çarpı işaretini koyacak. O bölgeden, o seçim çevresinden seçilecek kişilerin sayısından az veya çok olmayacak, olduğu takdirde sıralama dikkate alınmamış sayılacak.

BAŞKAN — Olmayacak değil de, olmamasına dikkat edecek. Aslında o son cümle olmasa da olur. «Ancak, adları hizasındaki boş kareler içine çarpı işareti konulan aday sayısının o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısından çok veya az olmaması gerekir» lafı olmasa da olur, ama bu bir hatırlatma oluyor.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sandık kurullarında, hâkim bulunmadığı için onlar bu konuyu pek değerlendiremezler diye, konuya biraz açıklık getirdik.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA — Olmaması değil de; olamaz» demek lazım : «Az veya çok olamaz.» Şayet yazılacaksa, böyle yazmak gerekir.

BAŞKAN — Çok işaretlemişse geçersiz de sayılmıyor, mührü bastığı için o partiye oy vermiş oluyor.

ORGENERAL SEDAT CELASUN — Acaba, mühür yan basılmış veya tersine basılmış ise geçerli mi, geçersiz mi oluyor?

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bunlar Yüksek Seçim Kurulunun bütün yurtda il ve ilçe seçim kurullarına gönderdikleri genelgelerde tatad ediliyor ve belirtilen sütunlar içinde kalmak kaydıyla «evet» mührü daire içinde olmasa dahi, o partiye oy verilmiş olduğu kabul ediliyor. Bütün uygulama böyle.

BAŞKAN — Yani eğri de olsa, ters de olsa kabul ediliyor.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Evet, eğri de olabilir, daire dışına çıkmış da olabilir. Yeter ki iki partiden hangisine verildiği hiçbir ihtilafa meydan verilmeyecek şekilde açıklıkla gösterilsin. Tam iki parti sütununun ortasına konuldu mu veya az da taşmış olsa seçim kurulları bunları geçersiz sayacak.

Arz ederim.

BAŞKAN — 28 inci madde üzerinde başka söz isteyen var mı?. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

29 uncu maddeyi okutuyorum :

Geçerli oyların hesabı

MADDE 29. — Bir seçim çevresinde seçime katılan siyasi partinin 28 inci maddenin (a) ve (b) bentleri uyarınca almış olduğu geçerli oyların toplamı siyasi partinin o seçim çevresinde almış olduğu geçerli oyu gösterir.

Bağımsız adayın almış olduğu geçerli oy, 28 inci maddenin (a) bendi uyarınca elde ettiği geçerli oyların toplamıdır.

Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca siyasi partiler ile bağımsız adayların aldıkları geçerli oyların toplamı o seçim çevresinin geçerli oylarını gösterir.

Ülke düzeyindeki geçerli oylar, bütün seçim çevrelerine ait geçerli oyların toplamıdır.

BAŞKAN — 29 uncu madde üzerinde söz isteyen var mı?. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

30 uncu maddeyi okutuyorum :

Sayımın tutanağa geçirilmesi

MADDE 30. — Sandık kurulu, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 105 inci maddesi uyarınca oyların sayım ve dökümünü yaparken, tutanakta ayrıca her siyasi parti için verilen tercih işaretli oy pusulalarının sayısı ile parti adaylarına verilen tercih işaretlerinin sayısını da gösterir.

BAŞKAN — 30 uncu madde üzerinde söz isteyen var mı?. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

31 inci maddeyi okutuyorum :

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Seçimden Sonra Yapılacak İşler

İlçelerde seçim sonuçlarının birleştirilmesi

MADDE 31. — İlçe seçim kurulu, sandık tutanaklarının birleştirilmesinde, siyasi partiler ile bağımsız adayların herbirinin aldıkları oy sayısını tespit ederek tutanağa geçirir. Bu tutanakta ayrıca, her siyasi parti için verilen tercih işaretli oy pusulalarının sayısı ile parti adaylarına verilen tercih işaretlerinin sayısı da gösterilir.

BAŞKAN — 31 inci madde üzerinde söz isteyen var mı?. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

32 nci maddeyi okutuyorum :

İl seçim kurullarında birleştirme

MADDE 32. — İl seçim kurulu, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları, yukarıdaki maddede belirtilen şekilde birleştirir ve her seçim çevresindeki;

a) Seçmenlerin sayısını,

b) Oylarını kullanan seçmenlerin sayısını,

c) İtiraz edilmiş veya ihtilafli görülmüş olup da, geçerli sayılarak hesaba katılan oy pusulaları sayısını,

d) Geçerli sayılmayan ve hesaba katılmayan oy pusulaları sayısını,

e) Geçerli sayılan ve hesaba katılan oy pusulaları genel toplamını,

f) Seçime katılmış olan siyasi partiler ile bağımsız adaylardan herbirinin aldığı oy miktarını gösteren geçerli oy pusulaları sayısını,

g) Her siyasi parti için verilen tercih işaretli oy pusulası sayısını,

h) Siyasi parti adaylarının almış oldukları tercih işaretleri sayısını,

Seçim çevrelerine göre ayrı ayrı tutanağa geçirir.

BAŞKAN — 32 nci madde üzerinde söz isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu 298 sayılı Kanunun 105 inci maddesinde var, o buraya bir ölçüde yansımış oluyor.

BAŞKAN — Madde üzerinde başka söz isteyen var mı? Yok.

32 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

33 üncü maddeyi okutuyorum :

Genel baraj ve hesaplanması

MADDE 33. — Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların yüzde onunu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar.

İl seçim kurulları, yukarıdaki maddeye göre, birleştirme tutanağını düzenledikten sonra sonuçları en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon veya telsizle Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

Yüksek Seçim Kurulu, bütün illerden bu şekilde alınan bilgilere göre, Türkiye genelinde geçerli oyların toplamını yapar ve her siyasi partinin aldığı geçerli oy toplamını genel geçerli oy toplamına bölerek, siyasi partilerin ülke genelinde aldığı oy yüzdesini hesaplar ve yüzde onluk barajı aşan siyasi partilerin isimlerini il seçim kurullarına bildirir ve ilan eder.

Bu ilandan sonra, bir veya bir kaç seçim çevresinde, seçimin iptaline karar verilmesi ülke genelinde alınan oy yüzdesinin yeniden tespitini gerektirmez.

BAŞKAN — 33 üncü madde üzerinde Komisyon olarak bir açıklamanız olacak mı?

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, biraz önce maruzatta bulunurken arz etmişim; Türkiye Büyük Millet Meclisinde, parlamentonun teşekkülünün güçlü ve istikrarlı olmasını ve buna dayalı hükümetin de müstakar bir yönetimle Devleti ve milleti idare etmesini öngörmüştük. Madde hükmü buradan kaynaklanıyor.

Bu özellikle, küçük küçük partilerin memlekette ve koalisyonlarda söz sahibi olmalarını önlemek, değişik programlarının burada uygulanmasının memleket düzeyinde mahzurlarını gidermek için, herhangi bir siyasi parti, geçerli oyların % 10'unu alamamışsa, bir başka deyimle; oy kullanan vatandaşların % 10'una varan bir sayıya mazhar olmamışsa, memleket yöne-

timinde, milletin idaresinde bu kişilerin söz sahibi olması önlenmiştir. Küçük küçük partilerin kurulmasını, küçük partilerin, büyük partiler üzerindeki tasallutunu önlemeyi amaçladık.

Arz ederim.

BAŞKAN — Evet.

33 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

34 üncü maddeyi okutuyorum:

Bir seçim çevresinde siyasi partilerin ve bağımsız adayların elde edecekleri milletvekili sayısının hesabı

MADDE 34. — Bağımsız adaylar ile yukarıdaki maddede yazılı oranı aşan siyasi partilerin, bir seçim çevresinde elde edecekleri milletvekili sayısı aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Bir seçim çevresinde, kullanılan geçerli oyların toplamının, o çevreden çıkacak milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilecek sayıdan az oy alan siyasi partilere ve bağımsız adaylara milletvekilliği tahsis edilmez.

Seçime katılmış ve yukarıdaki fıkrada belirtilen seçim çevresi barajını aşmış olan siyasi partilerin ve bağımsız adayların adları alt alta ve aldıkları geçerli oy sayıları da hizalarına yazılır. Siyasi partilerin oy sayıları, önce bire, sonra ikiye, sonra üçe ..... üla, o çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar bölünür. «Elde edilen paylar ile bağımsız adayların aldıkları oylar ayırım yapılmaksızın en büyükten en küçüğe doğru sıralanır. Seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar bu payların sahibi olan partilere ve bağımsız adaya, rakamların büyüklük sırasına göre milletvekillikleri tahsis olunur.

Son kalan milletvekili için birbirine eşit rakamlar bulunduğu takdirde, bunlar arasında ad çekilmek suretiyle tahsis yapılır.

Seçime katılan siyasi partilerden hiçbirisi yukarıdaki ikinci fıkrada gösterilen sayı kadar oy almamışlarsa milletvekillikleri üçüncü ve dördüncü fıkra hükümlerine göre paylaşılır.

BAŞKAN — 34 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Kısa bir maruzatta bulunacağım Sayın Cumhurbaşkanım.

34 üncü madde, ister istemez 33 üncü maddenin bir devamıdır. Bir seçim çevresinde bir parti mil-

letvekili çıkarabilmek için, Türkiye'nin genelinde en az % 10 oy barajını aşacaktır. Bu % 10 oy barajını aşan o parti, o ilde de o seçim çevresinde de milletvekili çıkarabilmek için il barajını da aşmış olacak. İl barajı da, o partinin geçerli oyların sayısının o ilden veya çevreden çıkaracağı milletvekili sayısına bölünmesiyle ortaya çıkan rakamdır. O seçim çevresinden eğer bu kadar oy alamamış ise, aşamamış ise oradan milletvekili çıkaramayacaktır, ikinci bir ilke-miz de bu.

Ondan sonra, o parti için geçerli oyların sayısını, oradan çıkacak milletvekili sayısına, bire, ikiye, üçe, dörde, beşe kadar böleceğiz. Ondan sonra, bu rakamların paylarının büyüklüklerine göre milletvekillerini o partiler arasında dağıtacağız. Tabii ki, bağımsız adaylar da, almış olduğu oylar oranında, o partile-ri, o bölünmeden hâsıl olan paylarını geçiyorsa veya asgarî onlar kadar alıyorsa, o da tabii oradan milletvekili olarak çıkacaktır; ama eşitlik hali varsa ad çekmek suretiyle tespit etmiş olacağız adayları.

İzin verirseniz şunu arz etmek isterim; Türkiye genelinde en çok oy alan bir parti; o ilde, o seçim çevresinde veya o ilçe de bu barajı aşamamış ise milletvekili çıkaramayacaktır veya Türkiye genelinde % 10'u aşamayan bir parti, o ilde veyahut o seçim çevresinde en çok oyu alsa dahi, o da milletvekili çıkaramayacaktır.

Arz ederim.

BAŞKAN — Onun aldığı oylar diğerlerine bölünecektir.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Diğerlerine, deminki saydığımız ölçüler, içerisinde, paylaşılacaktır.

Demim arz etmiş olduğum üzere; asıl olan, parlamentoda güçlü ve istikrarlı bir iktidarın olması, devletin ve milletin istikrarlı olarak yönetilmesidir, bu amaçlanmaktadır.

Arz ederim.

BAŞKAN — Evet.

34 üncü madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Bu «ila» kelimesi» herhalde «ilaharenin» kısaltması değil mi efendim?

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Tabii, ama burada üçe, dörde, beşe, altıya, yediye kadar anlamını taşıyor.

BAŞKAN — Peki, onu yazsak nasıl olur?

HAKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, bunu Komisyonunda biz de inceledik, «ilahare» değil, «ila». O çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısı, yani yedi olabilir, altı olabilir. Yani ila üçden beşe kadar, altıya kadar, yediye kadar. Sonunda rakam olursa «ila» oluyor, sonunda rakam olmazsa «ilahare» oluyor.

BAŞKAN — İkiye de bölünebilir, üçe de bölünebilir. Eğer üç çıkarıyorsa üçe bölünecek, dört milletvekili çıkarıyorsa dörde bölünecek.

KEMALETTİN ALİ KAŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Yediden fazlada olabilir Sayın Cumhurbaşkanım.

BAŞKAN — Yediden fazla yok.

KEMALETTİN ALİ KAŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Şöyle efendim, şu anda yok, ilerde Ankara'da Çankaya, İstanbul'da Bakırköy olabilir efendim.

BAŞKAN — Şu aşamada yok.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Şu aşamada yok, biz onun için rakam koyamadık. Yedi dersek, ilerde Çankaya sekiz çıkarabilir; ilçe bütünlüğünü muhafaza edelim diye özellikle böyle koyduk.

BAŞKAN — «İla o çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar» diyor zaten.

Başka söz isteyen var mı efendim? Yok.

34 üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

35 inci maddeyi okutuyorum:

Siyasî parti adaylarından seçilenlerin tespiti

MADDE 35. — Bir seçim çevresinden, siyasî partilerin adaylarından seçilenler aşağıdaki şekilde tespit edilir:

a) 34 üncü madde uyarınca partilerin kazandığı milletvekillikleri sayısı tespit edildikten sonra, her parti için ayrı ayrı olmak üzere, Yüksek Seçim Kurulunca bastırılan cetvele;

1. Adayların adları alt alta yazılır.

2. Siyasî parti için tercih işareti kullanılmak suretiyle verilen geçerli oy pusulası sayısı, o seçim çevresinde partiyeye verilmiş tüm geçerli oy sayısının en az yüzde yirmibeşi oranında olduğu takdirde; her adayın adının hizasına 28 inci maddenin (a) ve (b) bentleri uyarınca aldığı tercih işareti sayısı kaydedilir.

b) Yukarıdaki (a) bendi hükümlerine göre adayların aldıkları tercih işaretlerinin kaydedilmesi halinde; en çok tercih işareti alandan başlamak üzere o parti-

den milletvekilliğine seçilenler sırasıyla tespit edilir. O partinin son milletvekilliği için tercih işaretlerinin eşit olması halinde parti listesinde önde bulunan aday seçilmiş sayılır.

c) Tercih işareti kullanılmak suretiyle o siyasi partiye verilen geçerli oy pusulası sayısı (a) bendinde gösterilen yüzde nispetinin altında ise; tercih işaretleri dikkate alınmayıp o partiden milletvekilliğine seçilenler parti listesindeki sıraya göre tespit edilir.

Bu işlemler açık olarak yapılır ve adaylarla müşahiteler hazır bulunabilirler.

İl seçim kurulu başkanı milletvekilliğine seçilenleri gösteren tutanağın bir suretini o seçim çevresinde ilan ettirir; diğer bir suretini de bir hafta süre ile il seçim kurulu kapısına astırır.

BAŞKAN — Yani, şöyle diyor : Siyasal partilerin adaylarına oy verildi, tercihli de kondu. Herhangi bir partinin oyları sayıldı, o ilde 2 bin oy aldı, bu 2 bin oyun içinde 300 tanesi işaretli, diğerleri işaretsiz. O halde, tercihler nazarı itibare alınmayacak. 2 bin oyun % 25'i 500 oy eder. 500 ve daha yukarı sayıda tercihli oy almış ise, o zaman her adayın karşısına, aldığı tercih işaretleri konacak, bu suretle sırada bir değişiklik var mıdır, yok mudur meydana çıkacak. Bu barajı aşmak şarttır.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, biraz önce maruzatta bulunurken arz etmiştim; özellikle önseçim sisteminde sıralanarlara, seçime katılan vatandaşların bağlı kalmamasını, değerli kişilere tercih işareti koymak suretiyle onlara öncelik verilmesini arzu etmiş idik. Asıl olan kıymetli kişilerin parlamentoya girmesidir, bu amaçlanmıştır, ama bunun suiistimal edilmesi de söz konusu olabilir. O itibarla bir partinin geçerli oyları hesaplanacak, diyelim ki; 60 bin, eğer tercih işaretleri bunun % 25'i olan 15 bini aşmamış ise, hiç dikkate alınmayacak.

Özellikle küçük illerde bu suiistimale çok müsait bir müesese olarak önümüze çıkıyor. Çünkü böylesine bir baraj konmadığı takdirde, bir tercih, beş tercih, on tercih dahi yer değiştirebiliyor. Halbuki kendisine tercih yaptıracak kişilerin bazı menfaatlerle, hatır gönülle veya akrabasının veya çevresinin geniş olması sebebiyle, bu konuda etkili olacakları bir vakıadır. Sırf bunu önlemek için, o seçim çevresinde o partinin geçerli oylarının sayısı % 25'i bulmamışsa, tercih işaretleri hiç dikkate alınmayacak; ama % 25'i aşmışsa, o zaman tercihler dikkate alınacak. O takdirde tercihli işaretler diğerleriyle beraber sıraya girecek, eğer

tercih işareti alanlar yukarıdakileri aşmış ise, kişi o sıradan kendisine düşen payını alacak.

Arz ederim.

BAŞKAN — 35 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

36 ncı maddeyi okutuyorum :

Milletvekili seçilenlerin Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi ve tutanakların verilmesi

MADDE 36. — Milletvekili seçilenler belli olur olmaz, seçilenlerin ad ve soyadları ve parti adayı iseler mensup oldukları siyasî parti, il seçim kurullarınca en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon veya telsiz ile seçim çevreleri de gösterilerek Yüksek Seçim Kuruluna bildirilir.

Milletvekili seçilenlere, il seçim kurulu tarafından, milletvekili seçildiklerine dair derhal bir tutanak verilir. Bu tutanaklardan iki örneği de Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına en seri vasıta ile gönderilir. Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tutanaklardan birini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verir.

BAŞKAN — 36 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

37 nci maddeyi okutuyorum :

Seçim sonuçlarının yayımı

MADDE 37. — Yukarıdaki maddenin birinci fıkrası uyarınca il seçim kurullarından bilgi verildikçe, Yüksek Seçim Kurulu bu bilgileri bekletmeden radyo ve televizyon ile derhal yayımlar.

Bütün illerden verilecek bilgiler tamamlanır tamamlanmaz, tasdikli tutanak suretlerinin alınması veya itiraz varsa bu itirazın incelenerek karara bağlanması beklenmeksizin, her partinin kazandığı milletvekili sayısı ve milletvekili seçilenlerin ad ve soyadları Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyo ve Televizyonları ile derhal yayımlanır.

Seçim sonuçlarını gösteren tutanakların bütün illerden gönderilmesi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu, en kısa zamanda Radyo ve Televizyon ve Resmî Gazete ile ikinci bir bildiri yayımlanarak, iller ve seçim çevreleri itibariyle, milletvekili seçilenlerin ad ve soyadlarını, seçmen sayısını, oy kullanan seçmen sayısını, katılma oranını, geçerli oy pusulası sayısını her parti ile bağımsız adayların kazandıkları oy sayısını açıklar.

Devlete ait bütün ulaştırma ve haberleşme araçları, seçim kurulları arasında seçimle ilgili haber, yazı,

bilgi ve malzemenin ulaştırılmasında öncelikle kullanılır.

BAŞKAN — 37 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

38 inci maddeyi okutuyorum :

Seçim sonuçlarının Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından yayımlanması

MADDE 38. — Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından kendisine verilecek belgelere dayanarak, iller, seçim çevreleri ve ilçeler, seçim bölgeleri ve sandık bölgeleri itibarıyla, sandık tutanaklarında bulunan bilgileri en geç, seçimi takip eden bir yıl içinde yayımlar.

BAŞKAN — Maddede, «seçim çevreleri ve ilçeler» deniyor, bu ne demek?

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Savın Cumhurbaşkanım, ilk metinde tabii «seçim çevresi» deyimi yoktu, iller ve ilçeler vardı, «seçim çevresi» yeni girdi buraya.

BAŞKAN — İkinci satırdaki «ve» yi koymasak, «seçim çevreleri, ilçeler, seçim bölgeleri» desek? «Seçim çevreleri ve ilçeler» yani, seçim çevreleri ilçe oluyor da onun için mi böyle yazıldı?

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — İlçeler, onun çevresindeki il'e bağlantılı. İlçe tabii ayrı olduğu için övle düzenlendi.

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Cumhurbaşkanım, «sandık tutanaklarında bulunan» denilmiş. O kısım, «sandık kurulları tutanaklarında bulunan bilgileri» diye olması lazım. Bir yanlışlık olmasın.

BAŞKAN — «Sandık tutanakları» olmaz, «sandık kurulları tutanaklarında bulunan bilgileri» diye olacak. Bunu ilave edelim.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, her ikisi de olabilir.

BAŞKAN — Tutanağı sandık kurulları tutacak. «Sandık kurulları tutanaklarında bulunan bilgileri en geç, seçimi takip eden bir yıl içinde yayımlar.»

38 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

38 inci maddeyi bu ufak ilave ile birlikte oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

39 uncu maddeyi okutuyorum :

Seçimin veya tutanağın iptali

MADDE 39. — Oyların dökümüne, sayımına veya bu oyların partiler ile bağımsız adaylara bölümüne ilişkin olarak milletvekili tutanaklarına yapılan itiraz üzerine yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılacak döküm, sayım ve hesap sonucuna göre seçilmiş oldukları anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir.

Bir seçim çevresinde yapılan seçimin, seçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır ve Yüksek Seçim Kurulu seçimin iptaline dair kararlar birlikte o çevrede, seçimin yapılacağını Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilan eder.

Bu ilandan sonra gelen altmışıncı günü takip eden ilk Pazar günü oy verme günüdür.

Yukarıdaki fıkralar dışında milletvekillerinden bir veya birkaçının tutanaklarının iptaline karar verildiği takdirde, tutanakları iptal olunan milletvekilleri yerine, 34 ve 35 inci madde esaslarına göre sıradaki adaya tutanak verilir.

Sırada olanlar yetmediği takdirde, açık kalan milletvekilleri için Kanunun ara seçimi hakkında kabul ettiği hükümlere uyulur.

BAŞKAN — Tanınan bu 60 gün aralık ayına rastlıyorsa, doğuda kış bölgelerinde ne olacak? Bunun 60 gün olması şart mı, bu daha kısa bir zamanda yapılamaz mı? Mesela 30 uncu gün desek?

ADALET BAKANI KÂZİM AKDOĞAN — Sayın Cumhurbaşkanım, seçim yapılacak olan bölgelerde yeniden oy pusulaları düzenlenecektir, o yüzden zamana ihtiyaç vardır.

BAŞKAN — Bu tabii bir veya iki bölgede olacaktır, bütün Türkiye çapında olmayacak. Seçim, ekim ayının ikinci haftasında oluyor, böyle bir durum ortaya çıktığı takdirde 60 günü ilave edersek seçim, aralık ayının haftasında olacak. Bu da kışın en şiddetli zamanına rastlıyor.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Yüksek Seçim Kurulu ikinci fıkraya göre, iptale karar verirken tarihi de tespit ediyor. O tespiti yaparken bunları nazarı itibare alamaz mı?

BAŞKAN — Seçimin yapılacağını ilan edecek, tarihini değil.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — O çevrede seçimin yapılacağını ilan ederken bu imkânsızlığı hesaba katarak ilan yapamaz mı?

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Tatbikatı nasıl yapacağız, hiç geçmedi?

BAŞKAN — Eğer seçim ilkbaharda yapsaydı, bu mahzur da ortadan kalkacaktı.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Yalnız Sayın Cumhurbaşkanım, ikinci fıkraya 'bir açıklık getirerek, Yüksek Seçim Kurulu sadece seçimin yapılacağını değil de, «tarihini de ilan eder» diyelim. O zaman böyle bir durumla karşılaşır, seçim bölgesinde seçim yapılamayacak kadar kış olursa, tarihini de ona göre ilan etsin. Yoksa yapılamaz seçim, tarihi istediği kadar ilan etsin, doğuda seçim nasıl yapılacak, sandıklarla falan irtibatı nasıl kuracak?

BAŞKAN — Doğuda kışın köylerle irtibatı kesilen yerler var.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Sayın Cumhurbaşkanım, onun için buraya seçimin yapılacağı yer ve tarihi filan deyip, 'bu yetkiyi Yüksek Seçim Kuruluna bırakalım.

BAŞKAN — Seçim yapılacak bölge eğer kış bölgesi ise, seçim tarihini erkene alır.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, seçimin yapılacağı yer tespit edilir, tarihi; o yörenin coğrafi yapısına göre Yüksek Seçim Kurulunca düzenlenir. Ancak bu şekilde güç şartlardan kurtulabilir.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Onu da düşündük efendim, hiç bunlara lüzum yok. O zaman parlamento daha evvelki ara seçimlerin yapılması kararını alır efendim.

BAŞKAN — Ara seçim değil bu.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Biliyorum efendim, iptal edilen seçimler için. Seçim tarihini ilan edecek diyecekki mesela, «iki ay sonra yapılacak» ama on gün sonra parlamento teşekkül edecek.

Binaenaleyh, iki seçim çevresinde veya üç seçim çevresinde yapılacak iptal edilen seçimlerin tarihini parlamento belirleyebilir.

BAŞKAN — Ama, Başkanlık Divanı kurulacak falan, bu karar ondan sonra alınacak.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — «Efendim 60 gün sonra» diyor burada.

Binaenaleyh, bunu hiç karıştırmadan ara seçim olarak parlamentonun iradesine bırakmak en doğru şey.

BAŞKAN — Ama, iradesine bırakırsak yaptırılmayabilir.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Kanun var efendim; % 5'i geçmişse dönmeyecek, ancak 30 ay sonra yapacak. Yani üç kişiyle, beş kişiyle tekrar yeni baştan böyle bir seçim yapılmaz.

BAŞKAN — Ama, orada öyle bir denge olur ki, hazır iktidara gelmiştir o parti; dolayısıyla seçimi yaptırmaz orada.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Müfettişler gidip gelecek efendim, ister istemez yaptıracak.

BAŞKAN — Ama 30 ay sonra yaptıracak.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Eğer iki, üç kişiye dengeyi bozmayacak şekildeyse, yeni baştan 60 gün sonra seçime gidilmesi mümkün.

Binaenaleyh, noksansa noksan olarak bırakılır efendim. Çünkü bir imkân vermişiz, parti adayları tamamlayacak efendim. Adaylar tamamlanmadığı takdirde bu yapılacak, iptal edilecek efendim.

BAŞKAN — Ama, iptale karar veren Yüksek Seçim Kurulu; yani Meclis karar vermemiş. İtiraz edilmiş, itirazı doğru bulmuş; Yüksek Seçim Kurulu da, «bu seçim geçersizdir» demiş, karar vermiş.

Şimdi, seçimlerin yapılacağı tarihi de yine onun tespit etmesi lazım, artık Meclislik iş değil bu.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Çünkü; «seçim usulsüz yapıldı» diye iptal ediliyor efendim.

Seçim yapılmış, oylar verilmiş, tasnif bitmiş de itirazlar olmuş; itirazları da kabul etmiş ve seçimi iptal ediyor.

BAŞKAN — «En geç 60 günü geçmemek üzere tespit edeceği tarihi Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla ilan eder» demek en doğrusu.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Şöyle de diyebiliriz efendim : «Bir seçim çevresinde yapılan seçimin, seçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır ve Yüksek Seçim Kurulu seçimin iptaline dair kararlarla birlikte, o çevrede seçimin yapılacağı tarihi Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilan eder».

Tarihi ilan ederken düşünecek; 60 gün sonrasının ocak ayına geldiğini görünce de bu tarihi geç ilan edecek efendim.

HAKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Şöyle de olabilir Sayın Cumhurbaşkanım : «Yüksek Seçim Kurulu seçimin iptaline dair kararla birlikte o çevrede seçimin yeniden yapılacağını ve 60 günü geçmemek üzere seçim tarihini Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilan eder»

BAŞKAN — Tamam, «seçim tarihini tespit eder ve Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla da derhal ilan eder.»

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Ama, «60 günü geçmemek üzere» dedik.

BAŞKAN — Azamî 60 gün.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Gene ocak ayına geliyor o zaman efendim.

BAŞKAN — Olur ki, Ege bölgesindedir, güneyde Antalya bölgesindedir; orada 60 gün olabilir, çünkü yazdır.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Zaman olarak 60 gün, hazırlık yapılabilsin diye, ilanından itibaren geçecek gündür. Artık tarihi, bölgeyi nazarı itibare alarak kendi tayin etsin. 60 günü artık oraya koymayalım, 60 gün ondan sonrası için lazım efendim.

BAŞKAN — Bir tavan da koyalım diyorum. Tutar altı ay sonraya bırakırsa?.. O da olur.

HAKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Seçimin tarihini kanun emrettiği için, yeniden seçimin tarihini de kanunun emretmesi lazım.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — O zaman, «iklim şartlarını göz önünde tutarak tespit eder» diyelim.

BAŞKAN — «Kış geçsin, bahara yapalım» der.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, tarih tespit etmek zorundayız. Aksi halde Yüksek Seçim Kurulu gün tespitinde çok güçlük çeker. Bu maddedeki 60 günü içeren fıkrayı, «60 gün içinde yapılır» şeklinde düzeltirsek, yani Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği tarihin azamî haddi 60 gün olarak sınırlandırılırsa, daha rahat bir şekilde seçim yapılabilir.

BAŞKAN — Demin yaptığımız şekilde olacak.

KEMALETTİN ALI KAŞIHOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Cumhurbaşkanım, sanırım 'bu' düzenleme meseleyi hallediyor.

1957 seçimlerinde 'bendeniz Malazgirt'teydim efendim ve seçim kurulu başkanıyım. Malazgirt'te ekim ayının ikinci haftasında 'bile geçişe elvermeyen köyler vardı Sayın Cumhurbaşkanım. Yani o bakımdan 'bu bir kıstas olarak gözüküyor, kıstas olamayacak. Yani ekim ayının ikinci haftasında da zorlanacağımız bölgeler olabilir.

Bu, fevkaladeden bir durum Sayın Cumhurbaşkanım ve Türkiyede olmamış. O bakımdan mevcut düzenleme meseleyi tamamen çözümlüyor. Şöyle ki: Yüksek Seçim Kurulu bir kere seçimlerin yenilenmesine karar verdiği zaman, partilerin mutlaka ve mutlaka adaylarını tespit etmesi lazımdır ve bunlar için de belli bir süre gerekir.

Seçim tarihinin ilan edilmesi halinde, yeniden memurluktan ve Silahlı Kuvvetlerden ayrılma yolunda bir işlem olacaktır, paralar yatacaktır, yeniden baskı yapılacaktır.

O bakımdan Sayın Cumhurbaşkanım, bu düzenleme meseleyi çözümlüyor.

Müsaade ederseniz ikinci bir noktayı arz edeyim. Geçen bölümlerden birinde, fevkalade enteresan ve neticesi de fevkalade önemli bir madde kabul edildi. O da şu : Yüksek Seçim Kurulu tarafından Türkiye'deki barajlar ilan edildikten sonra, yapılacak itirazların hesaba katılmayacağı noktasında mesele vurgulandı.

Yüksek Seçim Kurulu çok acele etti ve «(A) ile (B) partisi % 10 barajı geçmiştir (C), (D), (E) partileri bu barajı geçememiştir» dedi. Daha sonra (C) partisi Eskişehir'de yapılan seçimler için itiraz etti ve Eskişehir'deki seçimler iptal edildi.

Eskişehir'deki seçimler şöyle iptal edilebilir: Oylar yeniden sayılır, sayım hatası yapılmıştır. Bizatihi, seçim yerindedir; toplama hatası yapılmıştır veya seçim iptal edilmiştir, (C) partisi daha sonra aldığı oylarla % 10 barajı geçse dahi, kabul edilen bir madde ile, zaten bu itirazın % 10 barajı geçemeyenler için hiçbir faydası yoktur. Çünkü, daha önce Yüksek Seçim Kurulu «baraj ilan edildikten sonra, itiraz üzerine yapılan seçimlerin hiçbir tesiri olmayacaktır» demiştir.

O bakımdan ilk barajı geçmeyenlerin ikinci seçime katılması da söz konusu olmayacaktır. Belki serbest aday olarak orada seçime girme yolu olacaktır.

Bütün bunlar fevkalade istisnaî hallerdir. Arz ettiğim gibi, ekim ayında da Türkiye'de geçişe imkân vermeyen bölgeler vardır Sayın Cumhurbaşkanım.

BAŞKAN — Hangi sene?

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — 1957 senesi Sayın Cumhurbaşkanım.

BAŞKAN — Tabii o zamanlar yol, iz yoktu. Şimdi öyle değil Türkiye.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Ekimin ilk haftası, Doğuda özellikle harman mevsimidir ve bu mevsimde yollar kapanmaz Sayın Cumhurbaşkanım.

BAŞKAN — Çok ender olur. Dediğiniz doğru ama, bugüne kadar pek olmadı.

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Tabii.

Yani düzenleme son derece yerindedir Sayın Cumhurbaşkanım.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA — Olduğu gibi kalsın efendim.

BAŞKAN — Peki kalsın.

Başka var mı efendim 39 uncu madde üzerinde söz almak isteyen? Yok.

O halde 39 uncu maddeyi okunduğu şekliyle oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

40 ıncı maddeyi okutuyorum.

Seçim belgelerinin saklanması

MADDE 40. — Hesaba katılan ve katılmayan ve itiraza uğramış olan oy pusulaları, sayım ve döküm cetvelleri ve milletvekilliğine seçilme tutanakları ve seçimle ilgili diğer her türlü evrak, iki yıl süre ile ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı, illerde il seçim kurulu başkanı tarafından saklanır ve Yüksek Seçim Kurulunun talebi olmadıkça hiçbir yere gönderilemez.

BAŞKAN — 40 ıncı madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

41 ıncı maddeyi okutuyorum.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Bağımsız adayların emaneten yatırdıkları para hakkında yapılacak işlemler

MADDE 41. — Milletvekili seçimi sonucunda bağımsız adayın aldığı oy miktarı, o seçim çevresinin geçerli oy sayısının seçilecek milletvekili sayısına bölünmesinden çıkan rakamın üçte birinden az olduğu takdirde, emanete yatırılan para Hazineye gelir kaydedilir.

Ölen veya kanunî süre içinde adaylıktan vazgeçen veya adaylıkları reddedilen veya yukarıdaki fıkrada belirtilen sayıdan çok oy alan bağımsız adaylara veya kanunî mirasçularına seçimden sonra müracaat etmeleri halinde emanetteki para geri verilir.

BAŞKAN — 41 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

42 nci maddeyi okutuyorum.

Özel hüküm bulunmayan hallerdeki uygulama

MADDE 42. — Bu Kanunda özel hüküm bulunmayan hallerde, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Yüksek Seçim Kurulu, milletvekili seçimlerinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla gerekli ilke kararları almaya yetkilidir.

BAŞKAN — 42 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Özellikle çıkarılan bu Yasada bir boşluk olursa, Yüksek Seçim Kurulu, tabii ki 298 sayılı Kanuna ve bu Yasaya, özellikle Siyasî Partiler Kanununa aykırı olmak koşulu ile boşluğu doldursun diye, böyle bir hüküm getirilmiştir.

BAŞKAN — Başka söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

43 üncü maddeyi okutuyorum.

ALTINCI BÖLÜM

Değiştirilen Kanun Hükümleri

MADDE 43. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun maddelerinde bulunan «Cumhuriyet Senatosuna ilişkin hükümler» madde metinlerinden çıkarılmıştır.

BAŞKAN — 43 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

44 üncü maddeyi okutuyorum.

MADDE 44. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hak-

kında Kanunun 7 nci maddesine aşağıdaki (3) numaralı bent eklenmiştir.

«3. Ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklu olarak bulunanlar.»

BAŞKAN — 44 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

45 inci maddeyi okutuyorum.

MADDE 45. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin (4) ve (11) numaralı bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«4. Tüzüklerine göre ilk genel kongrelerini yapmış olup illerin en az yarısında ve en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilatını kurmuş bulunan siyasî partilerin adlarını, ilçe seçim kurullarının yeniden kurulması için öngörülen ayların ikinci haftasında tespit ve ilan etmek.»

11. Siyasî partilerin, yasama meclisi genel ve ara seçimlerine ve belediye başkanlığı ile belediye ve il genel meclisi üyelikleri genel seçimlerine katılabilmeleri için, illerin en az yarısında oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olmaları veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde gruplarının bulunması şarttır.

Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmayı gerektirir. Bu esaslar dairesinde seçime katılabilecek siyasî partileri tespit ve seçimin başlangıç tarihinden on gün, seçimin yenilenmesi halinde yenileme kararının ilanından sonraki beş gün içinde ilan etmek.»

BAŞKAN — Niye o kısmı «Yasama Meclisi genel ve ara seçimlerine» demişiz? Eskiden yasama meclisleri deniyordu; ama Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu vardı. Burada : «Türkiye Büyük Millet Meclisi genel ve ara seçimlerine» demek daha doğru değil mi?

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Şöyle demek daha yerinde olur : «Milletvekili genel ve ara seçimlerine.»

BAŞKAN — O da olur.

«Siyasî partilerin, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve belediye başkanlığı ile belediye ve il genel meclisi üyelikleri genel seçimlerine katılabilmeleri için, illerin en az yarısında oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olmaları veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde gruplarının bulunması şarttır.» şeklinde

olacak. «Yasama» kelimesi yerine «milletvekili genel ve ara seçimlerine» diyeceğiz. Zaten ismi, Milletvekili Genel ve Ara Seçimi.

45 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, Siyasî Partiler Yasasının 36 ncı maddesi illerin en az yarı ilçesinde teşkilat kurmayı öngörüyor idi. Halbuki 298 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin 11 inci fıkrasında ise, «üçte birinde teşkilat kurar» diyor. Onu düzeltmek için getirilmiştir.

Hem Siyasî Partiler Kanununa paralel olsun, hem de biraz önce kabul buyurduğunuz, «en az yarısından fazlasında teşkilat kurup» orada seçime katılma mecburiyeti vardı, ona uyum sağlasın diye değişiklik getirilmiştir.

BAŞKAN — Madde üzerinde başka söz isteyen?.. Yok.

45 inci maddeyi demin yaptığımız bu ufak değişiklikle oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

46 ncı maddeyi okutuyorum.

MADDE 46. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 52 nci maddesinin bir ve altıncı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, seçime katılan siyasî partiler, oy verme gününden önceki 7 nci günden itibaren oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e kadar radyo ve televizyonda propaganda yapabilirler.»

«Radyo ve televizyonda yapılacak propaganda yayınlarının, tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılması, Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanır.»

BAŞKAN — 46 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.

Buyurun.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Efendim, müsaade ederseniz bir tashihat yapılmasını istiyorum :

Maddede, «1 ve 6 ncı fıkralar, aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir» deniyor, hangisi birdir, hangisi ikidir belli değildir.

BAŞKAN — Varmış da silmişler onu.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Fıkrayı değiştirdikten sonra onun yazılması lazım efendim.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — İzin verirsiniz şöyle arz edeyim :

Şimdi, değiştirdiğimiz 298 sayılı Kanunun bazı maddeleri fıkralı, bazıları fıkrasız. Fıkralı olan maddelerde numara koyduk, fıkrasızlarda koymadık, bunlar fıkrasızdı. Dün Kanunlar Müdürlüğü ile bu konuyu tartıştık.

BAŞKAN — Zaten evvela varmış, sonra silinmiş.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Efendim onu, 298 sayılı Kanunun şekline uymak için yaptık.

BAŞKAN — İlk gelen, tabii birinci fıkra, ondan sonra gelen altıncı fıkra oluyor. O yerine monte edilecek.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Zapta geçmiş oldu.

BAŞKAN — Zaten tırnak işaretleri de ayrı ayrı yapılmış.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK — (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Yalnız, burada altı güne indirmiş oluyoruz.

BAŞKAN — Tabii, «yedinci günden itibaren oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e» diyoruz. Gene yedi olur o.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Hayır altı efendim. Yedinci gün, altıncı gün, beşinci gün, dördüncü gün, üçüncü gün, ikinci gün son gün yok efendim. Son gün yasak var. Yani altı gün konuşabiliyorlar.

BAŞKAN — Tabii, tabii.

Şöyle diyor; «Yedinci günden itibaren, oy verme gününden önceki gün.»

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Tam altı gün yapacak bunu.

BAŞKAN — Altı, beş, dört, üç, iki, bir. Bir ile altı olur.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Saat 18.00'de bitecek. Hayır efendim, bir oy verme günü.

BAŞKAN — Yok, hayır. Olur mu öyle şey?

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Hep öyle tatbikatta efendim. İkinci gün saat 18.00'de bitiyor yasak.

BAŞKAN — Yedinci günü seçim günü olarak mı kabul ediyoruz?

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Öyle oluyor. Biz zaten yedi gün konuşunlar diye düşünün-

yorduk, o zaman yedi değil, sekiz oluyor. Bir hafta konuşacaklar, ondan sonra yok.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bir başka deyimle pazar günü oy verilecekse Cumartesi günü saat 18.00'de bitecek.

Geriyeye doğru sayarsak; Cumartesi, Cuma, Perşembe, Çarşamba, Salı, Pazartesi başlayacak.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Birgün evvel kesiyor efendim, hep öyle saat 18.00'e kadar konuşacak. Ama o altıncı gün oluyor.

BAŞKAN — Şimdi seçim günü ne gün?. Pazar günü diyelim, pazardan yedi gün evvel gelelim, sayarsak pazara geliriz. Pazar günü başladı yedi gün, tam cumartesiye geldi yedi eder, altı etmez, yalnız o gece yok.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Tam günü tamamlayamayacak, saat 24.00'e kadar yapamayacak.

BAŞKAN — Televizyon tabii saat 18.00'de yok, onun için yapamayacak.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Saat 18.00'den sonra yok ama şöyle Sayın Cumhurbaşkanım, seçimden evvelki yedinci günden başladı, tamam yedinci gün konuşacak; altıncı, beşinci, dördüncü, üçüncü, ikinci gün konuşacak yalnız ikinci gün saat 18.00'e kadar konuşacak.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Birinci gün de konuşacak.

BAŞKAN — Birinci gün, cumartesi oluyor.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Birinci gün yedinci oluyor. Yediye gelemiyoruz, o son gün oluyor.

BAŞKAN — Bir gün önceki dediğimiz gün hangisi oluyor, cumartesi günü.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, ayın sekinde oy verilirse bir gün evvelki gün yedinci gün olur. Altı, beş, dört, üç, iki, bir, tam yedi gün ediyor. Oy verme gününden önce yedi gün var, fakat tabii saati uymayabilir.

BAŞKAN — Yalnız, saat 20.00'de olur, 18.00 dediğimiz için. 18.00'den evvelki saatlere konulursa konuşabilir. Nitekim, koyuyorlar. Yedi, doğrudur hiç onda tereddüt yok. Oy verme günü sayılmaz, sıfır gündür, önceki günden, bir oradan, başlar.

46 ncı madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

47 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 47. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 103 üncü maddesinin 4 numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«4. Arkasında sandık kurulu başkanlığının mühürü bulunmayan birleşik oy pusulaları.»

BAŞKAN — 47 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Efendim, eskiden birleşik oy pusulaları numaralanıyordu. Şimdi, Yüksek Seçim Kurulu; «buna gerek yok» dedikleri için bu maddeyi o şekilde değiştirdik.

BAŞKAN — Evet.

47 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

48 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 48. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 149 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Propaganda toplantılarına karşı suçlar

Madde 149. — Her kim 51 inci maddede gösterilen heyetin kurulmamış olduğu toplantıda söz alır ve söylerse, üç aydan altı aya kadar hapis ve üçbin liradan onbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Herhangi bir vasıta ile bir seçim propagandası toplantısına engel olan veya devamına imkân vermeyecek hareket ve tertiplerle onu ihlâl eden kimse altı aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu fiiller, ikiden fazla kimse tarafından ittifak edilerek herhangi bir şekil ve surette cebir veya şiddet kullanılarak veya tehdide başvurularak işlenirse, faillerin her biri iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Eğer fiil, içlerinden en az biri silahlı olan ikiden fazla kişi tarafından ittifak edilerek ve yahut aralarında ittifak olmasa bile içlerinden en az ikisi silahlı bulunan üç veya daha fazla kimse tarafından işlenirse, faillerin her biri beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

BAŞKAN — Burada cezalar iki misline çıkartıldı zannediyorum, değil mi?

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Evet Sayın Cumhurbaşkanım.

Siyasî Partiler Kanununun 112 nci maddesinde önseçimle ilgili cezalar bir yıldan üç yıla kadardı. Önseçime hile karıştıranların cezaları bu kadardı. Trafik Ceza Kanununda da genel bir ceza değişikliği yapılmıştı. Ayrıca, Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanuna göre bir aylık ve altındaki cezalar otomatik olarak para cezasına çevriliyordu.

Danışma Meclisinde bulunmayan 48 inci maddeden 60 ıncı maddeye kadarki madde metinlerini Adalet Bakanlığıyla birlikte Komisyonunda tetkik ettik. Arz ettiğim nedenlerle bir ay olan cezaları üç aya, 112 nci maddenin altında bulunan cezaları da ortalama iki misline çıkarmak suretiyle tespit ettik. Para cezalarında da yine Türk Ceza Kanununda yapılan son değişikliğe göre nispetleri yeniden tespit ettik.

Bunu yaparken, 298 sayılı Kanunun bütünlüğü içindeki terim birliğini bozmamak için sadece cezalara dokunduk, terimler aynen durmaktadır. Bu maddeler zaten 298 sayılı Kanunun içine girecektir.

Arz ederim.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, birincisi, zaten önseçimlerdeki bu türlü hileleri önlemek için cezaları artırmıştık. Tabii o artırmaya paralel olarak burada da artırılır.

İkincisi, özellikle cezaların İnfazı ile ilgili yasaya paralellik sağladık.

Üçüncüsü, Türk Ceza Kanununda bunlar zaten çok çok artmış, burada noksan kalmıştı.

Bütün okunan maddeler bu espri içerisinde düzenlenmiştir.

BAŞKAN — 48 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

49 uncu maddeyi okutuyorum:

MADDE 49. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 151 inci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Oy verme gününden önceki günün saat 18.00' inden sonra ve oy verme gününde umumî veya umuma açık yerlerde seçim propagandası için toplantı veya propaganda yapanlar veya bu maksatla yayınlarda bulunanlar veya ne suretle olursa olsun seçimin düzenini bozabilecek veya oy vermenin tam bir serbestlikle yapılmasına tesir edebilecek mahiyette söz, yazı

veya sair suretlerle propaganda yapanlar veya asılsız sayılar çıkarırlar üç aydan altı aya kadar hapis ve onbeşbin liradan yetmişbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.»

BAŞKAN — 49 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

50 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 50. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 152 nci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Her kim kendisine veya başkasına oy veya tercih işareti verilmesi veya verilmemesi için bir veya birkaç seçmene menfaat, sair kıymetler teklif ve vadeder veya verir, yahut resmî umumî vazifeler veya hususî hizmet ve menfaatler vaat veya temin ederse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır Verilen, vaat veya temin edilen menfaatler seçmenin seyahat, yemek, içki ve nakil masrafları veya hizmetlerinin mukabili olarak gösterilse dahi hüküm aynıdır.»

BAŞKAN — 50 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

51 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 51. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 153 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Oy kullanmaya engel olmak

Madde 153. — Yukarıdaki maddede yazılı maksatlar için, o maddede yazılı suretlerle seçmenleri toplayanlar ve bir köy veya bir mahalleden veya bir meskûn mahalden veya sair yerlerden sandık yerine gelmelerini menedenler hakkında bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu fiiller memuriyet nüfuzunun veya sıfatının veya herhangi bir kimsenin haiz bulunduğu salahiyetin suiistimali suretiyle işlendiği takdirde, verilecek hapis cezası iki yıldan az olamaz.

BAŞKAN — 51 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

52 nci maddeyi okutuyorum :

MADDE 52. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kü-

tükleri Hakkında Kanununun 157 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Matbua ve ilanların tahribi

Madde 157. — Seçim propaganda matbualarının, yayınlanmasına veya ilanına mani olanlar veya bunları tahrip edenler üç aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

BAŞKAN — Sokaklarda asılı olan ilanları yırtsa, onlar için de ceza aynı değil mi?

KEMALETİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Evet efendim. Zaten Türk Ceza Kanununun 537 nci maddesinde böyle bir hüküm var. Resmî binalarda ise 536 ncı madde hükmü var.

BAŞKAN — 52 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

53 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 53. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 159 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Sandık başında müdahale ve ihtara riayetsizlik

Madde 159. — Oyunu kullandıktan sonra ihtara rağmen sandık başından ayrılmayan veya herhangi bir müdahale, telkin veya tavsiyede bulunan veya bunlara teşebbüs eden kimse üç aydan bir yıla kadar hapis ve üçbin liradan onbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

BAŞKAN — 53 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

54 üncü maddeyi okutuyorum :

MADDE 54. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 160 ncı maddesinin 1 ve 2 nci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Her kim oy verme sırasında seçmen yeterliği olmadığını bildiği halde oy vermeye teşebbüs eder veya verirse iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin liradan yirmibeşbin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.»

«Başkasının adını taşıyarak oy vermeye teşebbüs eden veya veren üç yıldan beş yıla kadar hapis ve onbin liradan ellibin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.»

BAŞKAN — 54 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

55 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 55. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 161 inci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Usulüne aykırı olarak veya yetkisi olmadığı halde her ne sebep ve maksatla olursa olsun oy sandığının yerini değiştirenler, yerinden kaldıranlar, oy sandığını açan, çalan veya tahrip eden veya içindeki veya içinden çıkan oy zarflarını alan, çalan veya değiştiren kimse üç yıldan beş yıla kadar hapis ve onbin liradan yetmişbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.»

BAŞKAN — 55 inci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

56 ncı maddeyi okutuyorum:

MADDE 56. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 162 nci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Siyasi partilerin veya bağımsız adayların oy pusulalarını veya seçime müteallik her türlü evrakı zapt veya imha eden veya bozan veya oy verme yerine götürülmelerine veya dağıtılmalarına mani olanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.»

BAŞKAN — 56 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

57 nci maddeyi okutuyorum :

MADDE 57. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 164 üncü maddesinin 1 ve 3 üncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«1. Her kim, sandık başında seçmenlerin imzalarını koydukları sandık seçmen listesine gelmeyenler adına sahte imza atmak, mühür koymak veya parmak basmak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atar veya attırır ise üç yıldan beş yıla kadar hapis ve onbeşbin liradan yetmişbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.»

«3. Her kim, herhangi bir şekilde seçimin neticesini tağyir eder veya ettirir veya seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen sahte olarak tanzim veya

tahrip eder veya ettirirse, beş yıldan sekiz yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.»

BAŞKAN — 57 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

58 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 58. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 168 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Çeşitli hükümler

Madde 168. — Kurullarca düzenlenen ve oy verme ve seçim neticelerini gösteren tutanakların asılı suretlerini yırtan, bozan, kaldıran kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

BAŞKAN — 58 inci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

59 uncu maddeyi okutuyorum:

MADDE 59. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 169 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Resmî makamların bildirimlerine karşı işlenen suçlar

Madde 169. — Her kim, seçim muamelelerine ait olmak üzere mercileri tarafından yayınlanan beyanname ve tebliğlerin, ilân ve asılmasına mani olur veya bunları yırtar veya bozar veya kaldırırsa üç aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

BAŞKAN — 59 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

60 ncı maddeyi okutuyorum:

MADDE 60. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 170 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İçki yasağına aykırı hareketler

Madde 170. — Oy verme günü, oy verme müddetince, umuma açık yerlerde ispirotolu içki verenler, satanlar veya içenler veya herhangi bir suretle açık veya kapalı şişelerde ispirotolu içki satanlar veya alanlar üç aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

BAŞKAN — 60 ıncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

61 inci maddeyi okutuyorum :

MADDE 61. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 180 inci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Seçim suçlarından doğan kamu davası, seçimin bittiği tarihten itibaren iki yıl içinde açılmadığı takdirde kovuşturma yapılamaz.»

BAŞKAN — 61 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Saat 16.55'te toplanmak üzere birleşime 15 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati : 16.38

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 16.55

BAŞKAN : Orgeneral Kenan EVREN (Cumhurbaşkanı, Genelkurmay ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı)

ÜYELER : Orgeneral Tahsin ŞAHİNKAYA (Hv. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Oramiral Nejat TÜMER (Dz. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Sedat CELASUN (J. Gn. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

BAŞKAN — İkinci Oturumu açıyorum.

II. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ

1. — *Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/672; M. G. Konseyi : 1/498) (D. Meclisi S. Sayısı : 386; M. G. Konseyi S. Sayısı : 588) (Devam)*

BAŞKAN — Gündemimizin 1 inci sırasında yer alan Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısını 61 inci maddesine kadar görüşmüştük. Şimdi, kaldığımız yerden tasarının görüşülmesine devam ediyoruz.

62 nci madde olarak bir madde ilavesi hakkında Millî Güvenlik Konseyi Üyesi Sayın Orgeneral Sedat Celasun'un bir önergesi var. Bu önergeyi okutuyorum:

Millî Güvenlik Konseyi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının değiştirilen kanun hükümlerini kapsayan altıncı bölümüne aşağıdaki maddenin eklenmesi ve

Kanun Tasarısının müteakip madde numaralarının buna göre teselsül ettirilmesini arz ve teklif ederim.

Sedat CELASUN

Orgeneral

J. Gn. K. ve

Millî Güvenlik Konseyi

Üyesi

MADDE 62. — 22.4.1983 Tarih ve 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanununun Geçici 6 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 6. — Bu Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip, yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri için önseçim yapılmaz.

Milletvekili adayları, seçim çevrelerinin çıkacakları Milletvekili sayısı kadar gösterilir.

Milletvekili adayları; doğrudan kurucular kurulu üyelerinin en az üçte iki çoğunluğu tarafından milletvekili genel seçimi tarihinden en az yetmiş gün ön-

ce tespit edilir ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı ile Adalet Bakanlığına bildirilir. Seçimle ilgili müteakip işlemler seçim mevzuatına göre yürütülür.

Bu Kanunun ve Seçim Kanununun çeşitli hükümlerinde yer alan seçim çevrelerinde iki kat aday gösterilmesine ilişkin hükümler, ilk milletvekili genel seçimlerinde uygulanmayıp, seçim çevrelerinin çıkaracakları milletvekili sayısı şeklinde uygulanır.

BAŞKAN — Komisyonun bu önerge hakkında söyleyeceği var mı?

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Bir diyeceğimiz yok, aynen katılıyoruz efendim.

BAŞKAN — Çünkü bu konuda biliyorsunuz bir zaruret de var; şimdi önseçim yapmak mümkün değil.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Tabii.

İzin verirseniz şöyle arz edeyim: Siyasî Partiler Kanununda biz önseçim sistemini benimsemiştik, ancak bir geçici madde ile de, önseçimlerin şimdilik yapılamayacağını, seçim 6 Kasım da yapılacağına göre, bunun mümkün olmadığını, önseçim sisteminin partilerin merkez karar organlarıncaya, kurulcular meclisi tarafından yerine getirilmesini istemiş ve bunun da iki katı kadar adayı kapsamasını madde metninde düzenlemiş idik; fakat, seçimlere çok az bir zaman kalmış olması, bir kısım partilerin henüz kurulma safhasında ve hatta kurulacak aşamada bulunması dikkate alınarak verilmiş bir önerge, o yüzden bu önergeye aynen katılıyoruz.

Gerek illerden gerek seçim çevrelerinden seçime katılacak aday adaylarından ne kadarının aday gösterileceği hususu dikkate alınacaktır.

BAŞKAN — Yani, «ilk milletvekili seçimlerinde iki kat aday bildirmeyip, yeteri kadar aday göstersen» deniliyor; öyle değil mi?

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Evet.

Bu dönem için yeteri kadar, kanunun öngördüğü kadar aday bildirsin kâfidir.

Zaten ikinci fıkrasında ilde iki kat, iller seçim çevrelerine bölünmüşse her seçim çevresi için iki kat aday gösterilmesi öngörülmüştü. Bu gelen metinde hem ilde, hem seçim çevresinde bir kat aday gösterilmesi öngörülmüyor.

Komisyon olarak önergeye aynen katılıyoruz. Arz ederim.

BAŞKAN — Önerge üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Metne 62 nci madde olarak ilavesi istenen bu önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bu önerge, metne 62 inci madde olarak ilave edilecektir.

Şimdi, geçici hükümlerin bulunduğu 7 nci bölüme geldik.

Geçici madde 1'i okutuyorum :

YEDİNCİ BÖLÜM

Geçici hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak milletvekili seçimi için oy verme günü 6 Kasım 1983 tarihidir.

Seçim döneminin başlangıç tarihi Yüksek Seçim Kurulunca, yukarıdaki fıkrada belirtilen oy verme günü esas alınarak tespit ve ilân edilir.

Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanun ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun seçimlere ilişkin olarak tespit ettiği süreleri kısaltarak uygulayabilir.

6 Kasım 1983 tarihinde yapılacak Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin bu Kanunun 6 ncı maddesinde öngörülen beş yıllık süresinin hesabında, oy verme günü olarak Ekim 1983 ayının Pazar gününün tarihi esas alınır.

BAŞKAN — Geçici madde 1 üzerinde söz isteyen var mı?

Buyurun.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Seçimler 6 Kasımda yapılacağı için ona göre bir düzenleme yapılmıştır. Gerek sürelerin hesabında, gerekse Anayasamızın 77 nci maddesinin «5 yılda bir seçim yapılır» hükmüne ve bundan sonraki seçimin de Kasım ayına getirilmemesine özen gösteren özel bir hüküm olarak buraya konulmasını uygun gördük.

BAŞKAN — Başka söz isteyen var mı? Yok.

Geçici madde 1'i oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici madde 2'yi okutuyorum:

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk milletvekili seçiminde siyasî partilerin seçime katılabilmeleri için büyük kongrelerini yapmış olmaları şartı aranmaz.

Ancak, Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilân edilecek seçim döneminin başlangıç tarihine kadar illerin en az yarısında teşkilat kurmuş olmaları gerekir.

BAŞKAN — Geçici madde 2 üzerinde söz isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Millî Güvenlik Konseyi Üyemiz Sayın Oramiral Nejat Tümer'in geçici madde 3 olarak metne ilavesini istediği bir önergesi var, okutuyorum:

Millî Güvenlik Konseyi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısına ilişkin geçici maddenin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Nejat TÜMER

Oramiral

Dz. K. K. ve

Millî Güvenlik Konseyi

Üyesi

Geçici madde 3. — 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun geçici 4 üncü maddesinde, siyasî parti kurucuları üzerinde, Millî Güvenlik Konseyinin incelemede bulunmak ve haklarında olumsuz karar alınanların değiştirilmesini talebetmek yetkisi, aynı kanunun geçici 6 ncı maddesine göre, bu kanunun yürürlüğe girmesini müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri için siyasî partilerin kurucular kurulunca tespit edilecek milletvekilleri adayları hakkında da aşağıdaki esaslara göre uygulanır.

a) Millî Güvenlik Konseyi; siyasî partilerce hazırlanan milletvekili aday listelerini, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından geçici olarak ilan edildiği tarihten itibaren 12 gün içinde inceler.

b) Yukarıdaki (a) bendi hükümlerine göre yapılan inceleme sonunda Millî Güvenlik Konseyince hakkında olumsuz karar alınan milletvekili adaylarının isimleri ilgili siyasî parti listelerinden çıkartılmak üzere Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir. Millî Güvenlik Konseyinin adaylar hakkında aldığı bu karar kesindir.

c) Millî Güvenlik Konseyinin kararı üzerine siyasî parti aday listelerinden çıkartılan adaylar yerine ilgili siyasî partiler Millî Güvenlik Konseyinin olumlu görüşünü almak kaydıyla iki gün içinde listelerindeki noksan adayları tamamlayabilirler.

d) Kanunun siyasî partilerin seçimlere katılmalarına ilişkin hükümleri saklı kalmak koşuluyla Millî Güvenlik Konseyi tarafından olumsuz karar alınmak suretiyle listeden çıkartılmış bulunan aday-

lar nedeniyle listenin, herhangi bir nedenle tamamlanamamış olması o siyasî partinin, kalan adaylarla seçime katılmasına engel olmaz.

BAŞKAN — Önerge üzerinde söz isteyen var mı? Buyurun.

ADALET BAKANİ KÂZİM AKDOĞAN — Sayın Cumhurbaşkanım, bağımsız adaylar hakkında bir hüküm yok mu, onlar incelemeden hariç tutulmuş gibi geldi bana.

BAŞKAN — Doğru, bağımsız adayları da ilave etmek gerekir.

«...milletvekili adayları ile bağımsız adaylar hakkında da.» demek lazım.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — «Bağımsız adaylar hakkında da yukarıdaki hükümler uygulanır.»

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Cumhurbaşkanım, siyasî parti olduğu zaman, siyasî parti yeni bir aday koymak hakkına sahip, ama bağımsız aday veto edildiği zaman listeden çıkacak.

BAŞKAN — En sona, (e) fıkrası olarak; «bağımsız adaylar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.» denebilir.

DENİZ HÂKİM ÖN YÜZBAŞI M. TEVFİK ODMAN (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Bunu yukarıdaki fıkraya bent olarak da ilave edebiliriz.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER — Siyasî Partiler Kanununda bununla ilgili hüküm var mı?

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Bunun esprisi tamamen başkadır, ayrı bir geçici madde ilave etmek gerekir.

BAŞKAN — O geçici maddenin hemen bunu takip etmesi lazım.

Bu geçici madde 3 üzerinde başka söz isteyen var mı?

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Komisyon olarak aynen katılıyor.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR (Anayasa Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, bir cümle eklemek mümkün. Çünkü, tamamı siyasî partilerle ilgili bir fıkra, ikinci bir fıkra olması lazım: «Bağımsız adaylardan, hakkında olumsuz karar alınan bağımsız aday seçime katılamaz» dediğimiz zaman bu birinci fıkra ile ilgili olmuyor. Bu önergenin tamamı bir fıkra, bağımsız aday ile ilgili bölüm de ikinci fıkra olacak.

ORGANERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Olmaz efendim, çünkü; birinci fıkranın içeriği tamamen başka. Sayın Deniz Kuvvetleri Komutanının hareket ettiği nokta; siyasi parti kurucuları üzerinde Millî Güvenlik Konseyinin sahip olduğu yetkiye istinattır. Buna dayanarak bunu yapıyor. Binaenaleyh, tamamen ayrı bir madde oluşacak.

BAŞKAN — Geçici madde 3 olarak ilavesi istenen bu önerge üzerinde başka söz isteyen var mı? Yok.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarıda geçici madde 3 olarak bu önerge yer alacak.

Geçici 4 üncü madde olarak verilen bir önerge vardır, bu önergeyi okutuyorum :

Millî Güvenlik Konseyi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısına ilişikteki geçici maddenin geçici 4 üncü madde olarak eklenmesini arz ve teklif ederim.

Nejat TÜMER

Oramiral

Dz. K. K.

ve Millî Güvenlik

Konseyi Üyesi

GEÇİCİ MADDE 4. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk milletvekili genel seçiminde; Millî Güvenlik Konseyi, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından geçici olarak ilan edilen listedeki bağımsız adayların durumunu, ilan tarihinden itibaren 12 gün içinde inceler.

Hakkında olumsuz karar alınan bağımsız aday, listeden çıkarılmak üzere Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir. Millî Güvenlik Konseyinin bağımsız adaylar hakkında aldığı bu kararlar kesindir.

BAŞKAN — Komisyon bu önergeye ne diyor efendim?

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Katılıyoruz efendim.

Siyasi Partiler Kanununda, Millî Güvenlik Konseyinin bu tür tasarrufunu kabul ettiğimize göre, bağımsız adaylar hakkında da böyle bir tasarrufun olması gerekmektedir efendim.

BAŞKAN — Evet, tabii olması lazım.

Bu önerge üzerinde başka söz isteyen var mı? Yok.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici 4 üncü madde olarak metne bu önerge ilave edilecektir.

Şimdi, geçici 5 inci madde ilavesi hakkında, Millî Güvenlik Konseyi Üyesi ve Hava Kuvvetleri Komutanı Sayın Orgeneral Tahsin Şahinkaya'nın bir önergesi vardır, onu okutuyorum :

Millî Güvenlik Konseyi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Kanun tasarısına aşağıdaki geçici maddenin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Tahsin ŞAHINKAYA

Orgeneral

Hv. K. K.

ve Millî Güvenlik

Konseyi Üyesi

GEÇİCİ MADDE 5. — Bu Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip, yapılacak ilk milletvekili genel seçimlerinde, seçmenler «evet» mühürünü sadece tercih ettiği siyasi partiye veya varsa yalnızca bir bağımsız adaya ait özel daire içine basmak suretiyle oylarını kullanırlar. Adaylar için tercih işareti kullanılmaz.

Seçmen tarafından ilgili siyasi partiye ait özel daire içine mühür basıldıktan sonra o partiye ait listede tercih işaretleri konmuş ise bu işaretler oy pusulasını geçersiz kılmaz.

Sayımın tutanağa geçirilmesi, ilçelerde, il seçim kurullarındaki birleştirme işlemleri yukarıdaki fıkraların esasları gözönünde bulundurularak yapılır.

34 üncü madde uyarınca partilerin kazandığı milletvekillikleri sayısı tespit edildikten sonra birleşik oy pusulasında yer alan parti listesindeki sıraya göre o partiden milletvekilliğine seçilenler tespit edilir.

BAŞKAN — Yani, bu ilk seçime münhasır olmak üzere tercih işaretini kullandırtmıyorsunuz.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Evet Sayın Cumhurbaşkanım.

BAŞKAN — Bu önerge üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarıda geçici 5 inci madde olarak bu önerge yer alacaktır.

Geçici madde numaralarını buna göre teselsül ettiriyoruz.

Geçici 6 ncı maddeyi okutuyorum :

GEÇİCİ MADDE 6. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç otuz gün içinde Yüksek Seçim Kurulu tarafından son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, 4 üncü madde uyarınca seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı tespit edilerek Resmî Gazete, radyo ve televizyonla ilan edilir.

BAŞKAN Geçici 6 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı?. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici madde 7'yi okutuyorum :

GEÇİCİ MADDE 7. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki ilk milletvekili genel seçimlerinde ilçe seçim kurulu, bir başkan ile altı asil ve altı yedek üyeden oluşur. İlçe seçim kurulunun iki asil ve iki yedek üyesi memurlar arasından, dört asil ve dört yedek üyesi seçim çevresinde seçime katılmış siyasi parti üyeleri arasından seçilir. O seçim çevresinde dörtten fazla siyasi parti seçime katılmış ise, ilçe seçim kurulunun partili asil üyelerinin hangi partilerden alınacağı, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kura ile tespit edilir. Bu halde partili yedek üyeler asil üyelik alamayan siyasi partilere öncelik verilmek suretiyle aynı şekilde kura ile belirlenir.

Bir seçim çevresinde dörtten az siyasi parti seçime katıldığı takdirde ilçe seçim kurulunun boş kalan üyelikleri, parti üyesi olmayan ve bu görevi yapabilecek kişilerin seçilmesi suretiyle tamamlanır.

BAŞKAN — Geçici madde 7 nin konmasının sebebi nedir?.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, 298 sayılı Kanunda, sandıkların nasıl teşekkül edeceği yazılı idi; ama bu seçimlerde böylesine bir sistem henüz olmadığı oylar belli olmadığı, en çok oy alanlar da belli olmadığı için bu maddeyi böyle düzenledik.

BAŞKAN — Geçici madde 7 üzerinde söz almak isteyen var mı?. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici madde 8'i okutuyorum :

GEÇİCİ MADDE 8. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki ilk milletvekili genel seçimlerinde sandık kurulu bir başkan ile altı asil ve altı yedek üyeden oluşur.

İlçe seçim kurulu başkanı;

a) Sandık kurulunun başkanı ile iki asil ve iki yedek üyesini memurlar arasından,

b) Sandık kurulunun partili dört asil ve dört yedek üyesini o seçim çevresinde seçime katılmış bulunan siyasi parti üyeleri arasından,

Seçer.

O seçim çevresinde dörtten fazla siyasi parti seçime katılmış ise her sandık kurulu için ayrı ayrı olmak üzere ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kura ile sandık kurullarının asil üyeliğinin hangi siyasi partilere verileceği tespit edilir. Bu halde sandık kurullarının partili yedek üyeleri asil üyelik alamayan siyasi partilere öncelik verilmek suretiyle aynı şekilde kura ile belirlenir.

Sandık kurulu üyesi olarak görevlendirilecek memur bulunmadığı veya o seçim çevresinde dörtten az siyasi parti seçime katıldığı takdirde, kurulun boş kalan üyelikleri parti üyesi olmayan ve bu görevi yapabilecek kişilerin seçilmesi suretiyle tamamlanır.

BAŞKAN — Bu maddeyle de, Yüksek Seçim Kurulu Başkanına verilen bir görev söz konusu oluyor, yoksa geçici 7 nci maddede bu zaten söylendi.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Evet Sayın Cumhurbaşkanım, çünkü ilçe seçim kurulu teşekkülünde ve sandık kurulu teşekkülünde aynı ilkeler benimsenmiştir, her ikisinde de.

BAŞKAN — Geçici madde 8 üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oyluyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici madde 9'u okutuyorum:

GEÇİCİ MADDE 9. — Yapılacak ilk milletvekili genel seçimlerinde;

a) Önceden kütüğe yazıldıkları halde oy verme tarihinde kısıtlı veya kamu hizmetlerinden yasaklı olanlar veya ceza infaz kurumlarında hükümlü veya tutuklu olarak bulunanlar oy kullanamazlar.

b) Yazım veya güncelleştirme sırasında hükümlü veya tutuklu oldukları için kütüğe yazılmayanlardan, bilahare tahliye edilenler oy verme gününden önceki onbeşinci gün saat 17.00'ye kadar ikametgâhlarının bulunduğu yer ilçe seçim kuruluna tahliye edildiklerine ilişkin belge ile birlikte başvurmaları ve oy verme yeterliğine sahip olmaları halinde sürenin geçmiş ve kütüğün kesinleşmiş olmasına bakılmaksızın kütüğe

ve ikametgâhlarının bulunduğu sandık listelerine dahil edilmelerine ilçe seçim kurullarınca karar verilir.

BAŞKAN — Geçici 9 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici madde 10'u okutuyorum:

GEÇİCİ MADDE 10. — İlk milletvekili genel seçiminde kullanılacak seçmen kütüklerinin yazım ve güncelleştirilmesi sırasında yurt dışında bulunan Türk vatandaşları seçim gününden önceki onbeşinci gün saat 17.00'ye kadar ikametgâhlarının bulunduğu yer ilçe seçim kuruluna pasaportlarıyla başvurmaları ve oy verme yeterliğine sahip olmaları halinde sürenin geçmiş ve kütüğün kesinleşmiş olmasına bakılmaksızın kütüğe ve sandık listelerine dahil edilmelerine ilçe seçim kurullarınca karar verilir ve durum, hangi sandıkta oy kullanabilecekleri de belirtilmek suretiyle pasaportlarına işlenir.

BAŞKAN — Geçici 10 uncu madde üzerinde söz almak isteyen?..

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, tutanağa geçmesi açısından çok kısa bir maruzatım var.

BAŞKAN — Buyurun.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Yüksek malumları olduğu üzere, bugün için yurt dışında bulunan ve özellikle işçi sıfatıyla çalışan kişiler oy vermek arzusundalar. Ama, buldukları ülkelerin kanunları müsait olmadığından ve özellikle Anayasamız, seçimlerin yargının gözetim ve denetiminde yapılmasını öngördüğünden, bu ülkelerde oy vermeleri yahut kendilerinin seçime katılma imkânı sağlanamamaktadır. Türkiye'de buldukları takdirde, seçim kütüklerine yazılmış olmalarına bakılmaksızın bu hakkın verilmesi amaçlanmaktadır.

Arz ederim.

BAŞKAN — O esnada izinli gelen olur.

Buyurun efendim.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu maddede «yazım ve güncelleştirme» denmiş, «yazım veya güncelleştirme» dersek, Anayasamıza göre bu tip kararları da denetim altına almış oluruz.

BAŞKAN — Zaten yukarıdaki maddede de «veya» idi, yanlış yazılmış.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Anayasa

oylamasında bu sistemi kullanmıştık. Şimdi, yeni baştan seçmen kütüğü düzenlemeyi öngörmedik, güncelleştirdik ve özel bir yasa çıkardık. O «güncelleştirme» de güncel oldu ve neticelendi. O yüzden buradaki «ve»nin «veya» olması lazım.

BAŞKAN — Geçici 10 uncu madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici 11 inci maddeyi okutuyorum:

GEÇİCİ MADDE 11. — İlk milletvekili genel seçiminde kullanılacak seçmen kütüklerinin yazım veya güncelleştirilmesi sırasında er, onbaşı, kıta çavuşu veya askerî öğrenci oldukları için kütüğe yazılmayanlardan; terhis edilen veya askerlikle ilişkisi kesilenler ile subay veya astsubay olanlar oy verme gününden önceki onbeşinci gün saat 17.00'ye kadar ikametgâhlarının bulunduğu yer ilçe seçim kurullarına bu durumlarına ilişkin belge ile birlikte başvurmaları ve oy verme yeterliğine sahip olmaları halinde sürenin geçmiş ve kütüğün kesinleşmiş olmasına bakılmaksızın kütüğe ve ikametgâhlarının bulunduğu sandık listelerine dahil edilmelerine ilçe seçim kurullarınca karar verilir.

BAŞKAN — Bu maddede, o sırada asker olanlar için hüküm getirilmiş.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, daha evel kabul buyurduğunuz 9 uncu ve 10 uncu maddelerin devamı olarak düzenlenmiştir. Bir kısmı ceza evinde olduğundan bir bölümü yurt dışında bulunduğundan, bir kısmı da er veya erbaş veya askerî öğrenci olduğu için oy veremiyordu. Bu madde düzenlemesiyle sonradan okulu bitirmiş, subay çıkmış olanlara bu imkânı sağlamış oluyoruz.

BAŞKAN — Geçici 11 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici 12 nci maddeyi okutuyorum :

GEÇİCİ MADDE 12. — 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 nci maddesine göre sıkıyönetim komutanlarınca işlerine son verilenler, bu işlem tarihinden itibaren beş yıl müddetle milletvekili seçimleri ile mahallî idare seçimlerinde aday olamazlar.

BAŞKAN — Geçici 12 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Kısa bir maruzatta bulunacağım.

BAŞKAN — Buyurun.

HAKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — 1402 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre, sıkıyönetim komutanlığınca işine son verilenler, bu yasaya göre «milletvekili seçimlerine katılmasın» diye bir ifade kullanmıştık. Kanunun şumulünü mahallî idare seçimlerine de götürelim mi? Bu konuyu takdirlerinize bırakmak istiyoruz. Yoksa, burada böyle kalsın yeni bir düzenlemeye gitmeyelim mi? Bu, Milletvekili Seçimi Yasası olduğu için bir ölçüde mahallî idareler de buraya giriyor.

BAŞKAN — Bu, Milletvekili Seçimi Kanunu, onu ayrı mütalaa etmek lazım.

HAKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Onun için bu «mahallî» kelimesini çıkarmak lazım.

BAŞKAN — «Mahallî» kelimesini çıkarmak lazım.

Geçici madde 12'yi bu şekilde okuyunuz.

«GEÇİCİ MADDE 12. — 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 nci maddesine göre sıkıyönetim komutanlarınca işlerine son verilenler, bu işlem tarihinden itibaren beş yıl müddetle milletvekili seçimlerinde aday olamazlar.»

BAŞKAN — Evet.

Geçici 12 nci maddenin okunan bu son şekli üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Bu maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, müsaade buyursanız bir şey arz etmek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Şimdi seçim çevrelerinde seçilecek milletvekili kadar aday gösterilmesi hususu, 62 nci maddeyle Yüksek Konseyinizce kabul edildi. Yine geçici 4 üncü maddeyle, bu seçimde tercih olmadığı da kabul buyuruldu. O halde geriye oy pusulalarının şekliyle ilgili bir noksanlık kalıyor. Bunu takdirlerinize arz edeyim Sayın Cumhurbaşkanım.

26 ncı madde hükmüne göre; oy pusulalarına iki katı kadar aday yazılacak, numaralanacak ve karşılıklarına da kare işareti konulacaktı. Şimdi tercih olmadığına göre, bunların yazılmasında bir fayda kalmıyor.

BAŞKAN — Yok, tabii.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Üstelik, masrafı mucip bir işlem olarak kalacak.

Yalnız bağımsızların isimlerinin yazılması keyfiyeti zorunlu. Evvelki seçimlerde uygulandığı gibi, yapılacak ilk seçimlere mahsus olmak üzere; sadece parti amblemi, partinin kısaltılmış adı ve dairesini belirtmek suretiyle bunları düzenleyip, adayların isimlerini yazmazsak bu masraftan hem kurtuluruz, hem de bu seçimin özelliği itibarıyla vatandaşlarımızı da daha kolay oy kullanma imkânını sağlamış oluruz.

Takdirlerinize arz ederim.

BAŞKAN — Adayların ismi olması lazım. Aday ismi olmazsa olmaz.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Adayların isimlerini nasıl olsa seçim çevrelerine asacağız.

BAŞKAN — Olmaz. Vatandaşın adayın ismini listede görmesi lazım.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Bir geçici maddeyle düzenlesek.

BAŞKAN — O olur da, ayrıca bir geçici maddeye gerek var mı bilmem? Çünkü isim olmayacağına göre artık, yanına çarpı işareti koymaz ve milletvekili sayısı beş taneyse beş, yedi taneyse yedi kişinin ismini yazacaktır.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Beşe beş gösterecektir.

BAŞKAN — Beşe beş gösterecek.

DEVLET BAKANI İLHAN ÖZTRAK — Beşe beş gösterdiğine göre, artık altına ötekileri yazmaya lüzum kalmıyor.

HAKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, tabii isim zaten gelmeyecek, yazma olanağı yok. Olsa olsa küçük karecikler içine çarpı işareti koymayacak, o kadar. Başka bir şey yok.

BAŞKAN — Tercih için yapılan karecikleri işaretlemezler. Hatta o da konabilir; çünkü; «konsa dahi nazarı dikkate alınmayacak» dedi. Konursa, hiç olmazsa şimdiden vatandaş bundan sonra gelecek seçimlerde böyle bir kareye alışmış olur.

HAKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Çünkü, sadece isimlerde ve bir de karelerde değişiklik yapıldı; başka bir değişiklik yok.

BAŞKAN — Yüksek Seçim Kurulu bunları bastırırken iki misli olarak değil, normal bastırır. Zaten isimler de o kadar gelecek.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, ben bunları hem baskı masrafından kurtulmak, hem de zamandan tasarruf etmek için söyledim.

BAŞKAN — Ama bundan evvelki birleşik oy pusulalarında da isimler vardı. Yok muydu?

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Yoktu Sayın Cumhurbaşkanım.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Vardı.

BAŞKAN — Vardı. Partilerin adaylarının isimleri yok muydu?..

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Örneklerde basılı olarak yoktu, elle yazılıyordu.

BAŞKAN — Hayır.

İSMET YANIKÖMEROĞLU (Yüksek Seçim Kurulu Başkanı) — Daha evvelki toplantıda örnek olarak arz etmiştim, basılacak listeleri.

BAŞKAN — Hayır, hayır. Bundan evvelki yapılan seçimlerde, birleşik oy pusulalarında her partinin kaç tane adayı varsa yazılıydı isimleri.

Yani, şimdi onu yazmamak olmaz. Kapıya gelecek bakacak, «kimdi bu adaylar» diyecek; olmaz bu. Masraftan kaçınacağız diye bunun üstüne kadar gitmeyelim.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Çok özür dilerim, okuryazar olmayanlar var.

BAŞKAN — Tabii ya.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Aradaki fark, eskiden listeler kapalı hücrelerde dururdu; şimdi sadece sandık başında duracak. Zaten yeteri kadar aday olacak, yeteri kadar oy pusulası bastırılacak.

BAŞKAN — Tamam.

Şimdi 63 üncü maddeye geldik; bu maddeyi okutuyorum :

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Son Hükümler

İlk seçimde oy kullanmayanlar

MADDE 63. — Seçmen kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde, ilk milletvekili genel seçimlerine hukukî veya fiilî mazeretleri olmaksızın katılmayanlar, ilçe seçim

kurulu başkanı tarafından ikibinbeşyüz lira para cezasıyla cezalandırılırlar. Bu karar kesindir.

BAŞKAN — 63 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yani bu maddeyle oy verme zorunluluğu getirilmiş oluyoruz.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Anayasa Komisyonu Başkanı) — Yalnız bu seçimler için.

BAŞKAN — Yalnız bu seçimler için.

64 üncü maddeyi okutuyorum :

Yürürlükten kaldırılan kanunlar

MADDE 64. — 24.5.1961 tarih ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanunu ile 25.5.1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ve bu kanunların bütün ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

BAŞKAN — 64 üncü madde üzerinde söz almak isteyen? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

65 inci maddeyi okutuyorum :

Yürürlük

MADDE 65. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — 65 inci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

66 ncı maddeyi okutuyorum :

Yürütme

MADDE 66. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — 66 ncı madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hayırlı, uğurlu olsun.

2. — *Bor, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olu-*

nan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/118; M. G. Konseyi : 1/494) (D. Meclisi S. Sayısı : 184 ve 184'e 1 inci Ek; M. G. Konseyi S Sayısı : 578) (1)

BAŞKAN — Gündemimizin ikinci sırasına geçiyoruz.

İkinci sırada, «Bor, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu» yer alıyor.

Bu rapor 578 sıra sayısı ile basılıp dağıtılmıştır.

İhtisas Komisyonu Sözcüsü, Sayın Bakan ve ilgililer yerlerini aldılar.

Kanun tasarısının tümü üzerinde görüşme açıyorum ve ilk sözü Komisyon Sözcüsüne veriyorum, buyurun efendim.

TUĞGENERAL CUMHUR EVCİL (İhtisas Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, 1978 yılında yürürlüğe giren 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkındaki Kanunla bir kısım bor, demir, linyit ve asfaltit madenlerinin kamu kuruluşlarına devri ve bilahare bu uygulamanın durdurulması ile maden sektöründe meydana gelen olumsuz gelişmelerin giderilmesi için hazırlanan bu kanun tasarısı, Danışma Meclisinde de görüşülerek yüksek onaya sunulmuştur.

Genel Sekreterlikte yapılan çalışmalarda; madenlerin işletilmesinin düzenlenmesine, Danışma Meclisinde kabul edilen esaslara, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Hükümetle koordine çalışma yapıp, önerilere aynen iştirak edilerek hazırlanan metin yüksek onaya sunulmuş bulunmaktadır.

Bu metne göre; bor, asfaltit ve nükleer enerji hammaddelerinin aranması ve işletilmesi Devlet eliyle yapılacak, kamu kuruluşlarına devri kararlaştırılan ve daha önce 2172 sayılı Kanunla 620 linyit sahasının termik santrallarımızın ihtiyacı ve halkın ayrıca teshin ihtiyacı olarak tespit edilen 62 linyit sahası dışında kalanlar ile, yine kamu kuruluşlarına 2172 sayılı Kanunla devri öngörülen demir sahalarından demir - çelik sanayiinin ihtiyacı olan 4 demir sahası dışındaki 247 demir sahasının eski ruhsat sahiplerine iadesi öngörülmektedir.

Ayrıca, ülkemizde mevcut tabii soda olarak kullanılan trona madeninin de bu konuda üretim ve pa-

zarlama bakımından kamu kuruluşları tarafından bu madenin aranması ve işletilmesinin yararları düşünülerek bu metne, Devletçe işletilecek madenler arasına ithali düzenlenmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanım, Danışma Meclisinin kabul ettiği metinde 2172 sayılı Kanun tümü ile yürürlükten kaldırılmış ve biraz önce arz ettiğim, madenlerin kamu kuruluşlarına geçmesini (trona hariç) düzenleyen ön tedbirler, değer takdiri, kamulaştırma esasları, ödeme ve devir almaya ilişkin diğer hususlar yeniden, ancak 2172 sayılı Kanun paralelinde ayrıca düzenlenmiştir.

Komisyon çalışmalarında kanunun hacmini küçük tutarak sadeleştirmek ve mevcut bir kanunun arz ettiğim hükümlerinden yararlandırmak için 2172 sayılı Kanunun ön tedbirlerle, değer takdiri ile, kamulaştırma esaslarıyla, ödeme ve devir alma hususlarına ilişkin hükümleri altı ay müddetle yürürlükte bırakılmak suretiyle kanun tasarısı 10 madde olarak düzenlenmiş ve sunulmuştur.

Arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Diyorsunuz ki, 2172 sayılı Kanun zaten yürürlükte idi, onları tekrar buraya geçirmeye gerek yok. Esas olan 10 maddeyi aldık ve 2172 sayılı Kanunu da yürürlükten kaldırmamış olduk.

TUĞGENERAL CUMHUR EVCİL (İhtisas Komisyonu Başkanı) — Kaldırmadık.

Yalnız, 2172 sayılı Kanunun 1 inci maddesini yürürlükten kaldırdık Sayın Cumhurbaşkanım. Çünkü o madde, Bakanlar Kuruluna her an bazı madenlerin kamulaştırılması hakkında Bakanlar Kurulu kararı alma yetkisi veriyordu.

Arz ederim.

BAŞKAN — Kanun tasarısının tümü üzerinde başka söz almak isteyen var mı efendim? Yok.

Tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum.

Bor, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanun Tasarısı

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı; «2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun» la kamu kuruluşlarına devredilen maden haklarını yeniden düzenlemektir.

(1) 578 S. Sayılı Basmayazı Tutanağa eklidir.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum.

Devlet eliyle işletilecek madenler

MADDE 2. — Bor tuzu, trona (tabii soda), asfaltit, uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi Devlet eliyle yapılır. Bu madenler için 6309 sayılı Maden Kanunu gereğince gerçek ve özel hukuk tüzelkişilerine verilmiş olan ruhsatlar iptal edilmiştir.

BAŞKAN — «Bor» mudur, «bor tuzu» mudur bunun esas ismi? Eğer «bor tuzu» ise kanun başlığında da bor tuzu diye geçmesi lazım, orada «bor» diye geçti. Burada «bor tuzu» dedik.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI FAHİR İLKEL — Sayın Cumhurbaşkanım, her ikisi de kullanılır. Teknik terim «bor tuzu»dur. Fakat bundan evvelki kanunda «bor» olarak geçmiştir. Belki burada da «bor tuzun»dan feragat edip bunu «bor» haline getirmekte yarar vardır. «Bor tuzu» tabiri teknik bir terimdir.

BAŞKAN — Buyurun.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER — Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında bu bor tuzları kerre içerisinde konsantre olarak ifade edilmiş.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI FAHİR İLKEL — O tabii, doğrudan doğruya bir procesten geçtikten sonra konsantre ediliyor, yoksa tabiattan çıkış şekli, bor tuzu halinde çıkıyor.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER — Bor tuzları, diyor.

FAHİR İLKEL — Evet, «bor tuzları» deniyor.

BAŞKAN — O halde, kanunun başlığını da, «Bor tuzu, Trona ve Asfaltit...» diye değiştirirsek daha doğru olur.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI FAHİR İLKEL — Hatta; bunun «bor tuzları» haline getirilmesinde yarar vardır. Çünkü muhtelif tuzlar olabiliyor.

BAŞKAN — O halde Kanun Başlığı : Bor Tuzları, Trona ve Asfaltit Madenleri...» diye devam edecek.

İkinci maddenin baş kısmındaki «bor tuzu» da «bor tuzları» olacak. Bundan sonraki maddelerde de aynı düzenlemeyi yapalım ve maddeyi o şekilde okuyalım.

İkinci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Buyurun.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER — Efendim, müsaade ederseniz, bu bor tuzlarının dünyada muayyen pazarları var ve bu pazarlara da genellikle en büyük çapta Amerika ve arkasından Türkiye giriyor.

Şimdi bu pazarlarda genellikle faaliyet göstermek, bazı yerde o pazarları birçok mücadeleler vermek suretiyle ele geçirmekle ancak mümkün olabiliyor. Şimdi biz bunu devletleştirdiğimize göre, bu bor tuzlarının satışı Devlet eliyle yapıldığına göre, acaba ihracatta bir azalma olabilir mi?

Elimize ulaşan bir rapora göre, piyasaya ETİ-BANK vasıtasıyla pazarlama yapıldığına ve bundan sonra da böyle devam edeceğine göre, Avrupa'da bu satışı yapabilecek birkaç müessese ile anlaşmaya varıldığı ve ayrıca Amerika'da esas bu bor tuzlarını dünyaya ihraç eden en büyük şirketle de işbirliği için anlaşma yapıldığına dair bir bilgi var. Eğer, hakikaten bu büyük şirketlerle anlaşma yapılmışsa, bir nevi pazarı elinde tutan şirketle anlaşma yapılmış demektir. Bu takdirde, acaba bu kadar kârlı satışı elinde tutan müessese, başka bir maksatla mı bizimle anlaşmaya girmiştir? Bu konuda bir endişem var. Acaba bu hususta bir açıklama yapılır mı?

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI FAHİR İLKEL — Sayın Cumhurbaşkanım, bor tuzları dünyada büyük ölçülerde Amerika'nın batı sahili ile, Türkiye'nin muhtelif yerlerinde teşekkül etmiştir. Buna ilaveten daha küçük miktarlarda dünyanın diğer yerlerinde de var, fakat bunlar gerek kalite, gerek rezerv bakımından büyük bir rekabet verecek güçte tezahürler değildir.

Bor tuzları mevzuunda dikkat edilecek en önemli şey, özellikle Türkiye'deki çok büyük rezervlerdir. Dünyadaki ihtiyacı, beher ruhsat sahasındaki rezerv asırlarca temin edebilecek büyüklüktedir. Burada üretim ikinci derecededir. Birinci derecede pazarlamadır, bunun satışıdır. Türkiye'nin avantajlı konumu, Avrupa yönünden bakıldığı zaman, Amerika'daki tezahür batı sahilindedir ve Avrupa'ya çok uzak mesafede kalmaktadır. Buna karşılık Türkiye'nin bor tuzu rezervleri daha ziyade limanlara oldukça yakın mesafelerde ve Avrupa'ya yakın bir konumu vardır.

Bir avantaj da, Türkiye'de tezahür eden bor tuzlarının kalite bakımından Amerika'dakinden biraz daha iyi oluşudur.

Burada devletleştirme yönüne gidilmesinin en mühim sebebi, bor tuzlarında muhtelif firmaların dünya pazarlarında rekabetini önlemektir. Gaye, pazar

iken burada bir rekabet değil, imkân olduğu kadar ihtiyaçtan hatta biraz daha az üretim yapıp, fiyatı istenilen seviyede muhafaza etmektir. Bunun için de bor tuzlarının pazarlanmasında fevkalade dikkat edilmesi lazımdır.

Karşıdaki firma gayet büyük bir firmadır. Aslında bu firmanın ana kuruluşu Rio Cintozing denilen bir şirketin bir koludur ki, US Boraks denilen ve tamamen Amerika'da kurulu ve Amerika'daki rezervler üzerine faaliyet gösteren bir kuruluştur. Bu kuruluş dünyada bunu hemen hemen büyük bir monopol halinde yürüterek bugüne gelmiştir; fakat Türkiye'deki bor tuzlarında olan gelişme ile Avrupa'daki pazarı kısmen kaybetmeye başlamıştır.

Bor tuzlarında en dikkat edilecek şey fiyatın, Türkiye'nin ihracat gelirlerini azamî derecede yükseltecek seviyede teşekkülünü temin etmektir. Yani, hedef senede iki milyon tonu yüz dolardan satmak değil, belki tam tersine bir milyon ton, hatta yarım milyon ton satıp aynı miktarda döviz temin etmektir. Hedefin böyle olması lazımdır. Tabii bunun da ölçülü bir seviyede tutulması gerekiyor. Onun için, buradaki pazarın kazanılışında çok dikkatli olmak lazımdır. Bir mücadele ile pazar kazanmaktansa, genişleyen bir pazarı belki dikkatli anlaşmalarla elde tutmak gerekecektir.

Bir hususa da bilhassa işaret etmek isterim : Etibank'ın Amerika'ya girişi için yapmış olduğu anlaşma US Boraks'la değildir. US Boraks'a karşı çok büyük bir tüketici olan firmanın ismi de Owens Corning Fiber Glass denilen bir şirkettir. Bu şirketin de hususiyeti, bunun büyük tüketicisi vaziyetindedir ve onun için, bu sene ufak bir miktar olmakla beraber 25 milyon dolarlık Amerika pazarına da bir giriş yapılmaktadır. Fakat hedef Amerika pazarından ziyade Avrupa pazarını tutmaktır. Çünkü, Amerika pazarına geldiğimiz zaman, büyük tröst halindeki kuruluşun ana pazarına çok yakın noktaya geliyorsunuz ve nakliye sizin aleyhinize dönmeye başlıyor ve orada mücadele vermektense, orada küçük bir pazarı tutup Avrupa'da daha ziyade pazarın genişlemesi seviyesinde çaba harcamak daha kârlıdır.

Burada ilk nazarda, özel sektörün daha girişimci, daha teşebbüs kabiliyeti taşıdığı düşünüldüğü zaman, «özel sektör girip bunu satsın» dediğimiz de, hadise öyle olmayacaktır. Hepsi birbiriyle çatışacaktır, pazar eskisi gibi gelip yine 85 dolara inecektir.

Bugün pazar kolomanitte 250 dolar seviyesinde teşekkül ettirilmiştir ve bunu bu seviyede tutmaya çalışılmak lazımdır. Onun için bor tuzları gibi ve ikinc

ci kalemde olan trona (tabii soda) gibi Türkiye'nin şanslı konumda olan iki tane madeni vardır ve bunda çok avantajlıdır.

Bu vesileyle trona madenine de temas etmek istiyorum. Nallıhan civarında olan bu madenin de avantajı yine aynı durumda. Ekonomik rezervi Amerika'da Wayomi Eyaletinde, yani o da batı tarafında bulunuyor. Bunun yalnız Avrupa kıtasına nakliyesi 80 dolar tutuyor. Halbuki Türkiye'den nakliyesi 20 dolardır. Burada da Türkiye bu şanslı konumunu, avantajını kullanmak mecburiyetindedir.

Buradaki hedef, üretimden ziyade satış fiyatını yüksek teşekkül ettirip, pazarda yavaş yavaş hisse kazanmaktır. Mücadele ederek hisse kazanmak mümkün değildir; çünkü fiyatı kıracaklardır ve bu sizin sırtınızda kalacaktır ve siz de döviz gelirinizi kaybetmiş olacaksınız.

Burada, akıllı bir politikayı sürdürecektir devlet monopolünün faydalı olacağı bir vakiydir. Devlet monopolü; hiçbir zaman satışı başkasına verip bu angajmanı yapmamak demek değildir, fakat bu angajmanda en çok dikkat edilecek şey; satışta fiyatın kırılmayıp en avantajlı noktada teşekkül ettirilmesidir. Kanundaki amaç da bu olmuştur.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER — Yani, ileride pazarları kaybetme endişemiz yok.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANİ FAHİR İLKEL — Hayır, kati surette böyle bir endişemiz yok. Aslında bu pazarları yavaş yavaş yalnız dolar olarak ölçmek lazım. Bu seneki Etibank'ın hedefi 120 milyon dolardır, bir dahaki seneki hedefi muhakkak bunun üzerinde bir rakam olarak teşekkül edecektir.

Yalnız, tabii bir küçük derdimiz var. Bu kanun galiba onu da kısmen hallediyor. Bu da, elimizde eski madencilerden kalmış olan bir miktar artık tozlar meselesidir. Bunlar için 18 aylık bir süre tanınıyor. Bu süre bittikten sonra ortada artık rekabet kalmayıp, üretim muayyen bir yere gelecektir. Çünkü geçen sene bu tozlar maalesef 56 dolar vasatı fiyatla ihraç edilmiştir ki, bu da tabii pazarı bir miktar aşağıya doğru çekici bir tesir yapmıştır.

BAŞKAN — Evet.

2 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

2 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

Kamu kuruluşlarına devir işlemleri

MADDE 3. — Bor tuzları ve asfaltit sahaları ile bu Kanuna ekli listede yer alan linyit ve demir sahalarının ilgili kamu kuruluşuna devir işlemleri 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunun devirle ilgili hükümleri çerçevesinde, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde tamamlanır.

Kamu Kuruluşları Uhdesinde Kalacak Linyit ve Demir Sahaları

Sıra No. Bulunduğu İl : Saha No. :

A. KÖMÜR SAHALARI

MUĞLA

1	(Yatağan)	AR. 46/20 (Sicil 1176)
2	»	İR. 488
3	»	İR. 852
4	»	Sicil. 1666
5	»	Sicil 1745
6	»	İT. 9929
7	»	İR. 237 (AR 40/16)
8	(Turgut)	İT. 5914
9	(Milas)	PRT. 610
10	»	Sicil. 1624
11	»	AR. 49/269 (Sicil. 1670)
12	(Ören)	AR. 15935 (İT.10958)

MANİSA

13	(Soma)	İİ. 234
14	»	İİ. 268
15	»	İR. 195
16	»	İR. 234
17	»	İR. 275
18	»	İR. 639
19	»	AR. 142/5 (PRT. 1879)
20	»	AR. 43/10 (Sicil. 1616)
21	»	PRT. 577
22	»	PRT. 367
23	»	İR. 109 (AR. 43/22)
24	»	PRT. 1216

ANKARA

25	(Beypazarı)	İİ. 221
26	»	AR. 5587 (Sicil. 1529)
27	»	İR. 244
28	(Nallıhan)	İR. 105
29	»	İR. 370

Sıra No. Bulunduğu İl : Saha No. :

BURSA

30	(Orhaneli)	İR. 196
31	»	İR. 500
32	»	İR. 876
33	»	PRT. 249
34	»	İT. 4290
35	(Orhaneli)	İT. 12179
36	»	İT. 5090
37	»	PRT. 98
38	»	İR. 868
39	»	PRT. 345
40	(Keles)	İR. 672
41	»	PRT. 319
42	»	İT. 11847
43	»	İT. 10128
44	»	İT. 10368
45	»	İT. 10241
46	»	İT. 11923

SIVAS

47	(Kangal)	AR. 55/260 (Sicil. 1615)
48	»	PRT. 1825
49	»	PRT. 2119
50	»	PRT. 294
51	»	PRT. 1827

BİNGÖL

52	(Karlıova)	İR. 851
53	»	PRT. 1830

KONYA

54	(İlgın)	İR. 727

BOLU

55	(Göynük)	İR. 50
56	»	İİ. 156

ÇANAKKALE

57	(Çan)	İİ. 253
58	»	İİ. 197
59	»	PRT. 394
60	»	PRT. 616
61	»	PRT. 1753

ÇORUM

62	(Osmancık)	İR. 582

B. DEMİR SAHALARI

MALATYA

1	Hekimhan - Deveci	İİ. 282
2	Hekimhan-Karakuz	İİ. 263

ADANA

3	Feke - Attepe	PRT. 28
4	Feke - Attepe	İT. 5253

BAŞKAN — 3 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER — Efendim, burada yapılan konuşmalarda görüyoruz ki, evvela üç ayrı hazırlık yapılmış. Bir tanesinde 39, bir tanesinde 54, bir tanesinde de son okunduğu gibi 62 saha kamu sektörü elinde bırakılmış.

Şöyle bir müracaat var; bu dikkate alınmamış, acaba neden alınmamış, onu sormak istiyorum. Burada 23 sıra sayısında İR 109 sayılı Soma'da bir ocak var. Devlet tarafından kamulaştırılan, fakat hiçbirisi de işletilmeyen madenlerin tekrar eski sahiplerine iadesi esas prensiptir vaktiyle. Sonradan bunu özellikle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile yaptığımız görüşmelerde, kendilerine termik santrallerle ilgili olarak ayrı tutulan yerlerde eğer bazı sahalar bırakılırsa, bu takdirde ileride bu sahalarda kömür temin etmek santrallerin çalışması bakımından büyük bir problem yaratabilir.

O nedenle bunların hepsinin Devlet elinde tutulması daha uygun olur diye bir sonuca vardık.

Yalnız, acaba İR 109'un yeri, öyle çok kenarda kaldığından mı başlangıçta alınmamış? Bu istidada belirtildiği gibi, «Devlet bunu zaten almadı, sonra ben işlettim, şimdi işletmeye başlayınca tekrar yeniden bu kanunla elimden alınıyor» diyerek bir vatandaşımız bunun işletilmesinin kendisinde bırakılmasına dair bir istida ile müracaat etmiş Millî Güvenlik Konseyi Başkanlığına.

BAŞKAN — Almış mıydınız siz onu?

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Efendim, devletin işletmesi bizim anaprensibimizdir. Burada, tabii bütün bu faaliyetlerin gerçekleşmesini tespit etmek mümkün değil. Genellikle bizim uyguladığımız anaprensip, Hükümetin verdiği listeye itibar etmektir. Hükümetin verdiği listeye itibar etmeyi uygun gördük. Binaenaleyh Konseyin hiçbir tercihi yoktur. Hükümet ne diyorsa o alınmıştır.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER — Efendim, şayet kenarda ise bırakabilir miyiz diye düşünüyordum, ama kroskiden görüyoruz ki, çıkardığımız sahanın tam ortasındadır. Binaenaleyh; «bu şekilde vermek imkânı bulunmamıştır» diye müracaatını cevaplayalım. Yani dilekçe cevapsız kalmasını istiyorum. Başka bir diyeceğim yoktur.

BAŞKAN — 3 üncü madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4 üncü maddeyi okutuyorum:

İade edilecek madenler

MADDE 4. — 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun gereği ilgili kamu kuruluşlarına devri öngörülen linyit ve demir sahalarından, bu Kanuna ekli listede belirtilenler dışında olup kamu kuruluşu uhdesine geçmiş maden sahaları bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına müracaat edildiği takdirde eski sahiplerine iade edilir.

BAŞKAN — 4 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5 inci maddeyi okutuyorum:

İade işlemleri

MADDE 5. — Eski sahiplerine iade edilen sahalar için kendilerine ödenen veya adlarına bankaya bloke edilen tazminatların tamamı, sahaların iadesinden önce ilgili kamu kuruluşuna geri verilir.

İade edilecek maden sahaları; sahanın halihazır durumu, rezerv ve üretimi, saha içindeki hak ve yükümlülükler, kamu kuruluşunca yapılmış ve itfa edilmemiş masrafların kamu kuruluşuna ödeme şekli ve diğer hususlarda Bakanlıkça belirenecek esaslara göre eski sahiplerine iade edilir.

İade işlemleri bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde tamamlanır.

Süresi içinde iadesi talep edilmeyen sahalar ilgili kamu kuruluşunun uhdesinde kalır.

BAŞKAN — 5 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

6 ncı maddeyi okutuyorum:

Tamamlanmayan işlemlerin iptali

MADDE 6. — 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun gereği ilgili kamu kuruluşlarına devri öngörülen linyit ve demir sahalarından, bu Kanuna ekli listede belirtilenler dışında kalanlar için 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun hükümlerine göre yapılmış olan işlemler iptal edilmiştir. Bu sahalar hakkında 6309 sayılı Maden Kanunu hükümleri uygulanır.

BAŞKAN — 6 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

7 nci maddeyi okutuyorum:

Süreler, terkin ve tescil işlemleri

MADDE 7. — Eski sahibine iade edilen sahalar için 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun gereğince çıkarılan kararnamelerin yürürlüğe girdiği tarih ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih arasında geçen ve 6309 sayılı Maden Kanununa göre verilmiş olan süreler dikkate alınmaz. Bu sahalar üzerinde eski ruhsat sahiplerinin hakkı mahfuz olup bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren işlemeye başlar.

İade işlemi tamamlanan sahalar için maden siciline ilgili kamu kuruluşu adına konmuş bulunan kayıt terkin edillerek gerekli tescil işlemi tamamlanır.

BAŞKAN — 7 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

8 inci maddeyi okutuyorum:

Yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 8. — a) 4.10.1978 tarih ve 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunun 1 inci maddesi ile bu madde gereğince çıkarılan kararnameler yürürlükten kaldırılmıştır.

b) 4.10.1978 tarih ve 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunun diğer hükümleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay sonra yürürlükten kalkar.

BAŞKAN — Siz daha evvel dedinizki, «2172 sayılı Kanunu kaldırmıyoruz.» Bu maddeye göre altı ay sonra yürürlükten kalkıyor.

TUĞGENERAL CUMHUR EVCİL (İhtisas Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım birinci maddesi yürürlükten kalkıyor (a) fıkrasıyla, (b) fıkrasıyla da, altı ay sonra yürürlükten kalkacağı ifade ediliyor.

BAŞKAN — Hayır dediniz ki, «Danışma Meclisinden gelen metinde 2172 sayılı Kanunun maddelerini de yazmışlardı, buna gerek yoktu zaten yürürlükte olan bir kanundu, onu biz tekrar etmektense tasarımı on maddeye indirdik 2172'yi de yürürlükte bıraktık». Şimdi bu madde ile o da altı ay sonra yürürlükten kalkıyor.

TUĞGENERAL CUMHUR EVCİL (İhtisas Komisyonu Başkanı) — Altı ay sonra zaten bir daha bu kanuna gerek kalmayacak Sayın Cumhurbaşkanım. Altı ay içinde çünkü bütün işlemler bitecek.

BAŞKAN — Bitmiş olacak öyle mi?

TUĞGENERAL CUMHUR EVCİL (İhtisas Komisyonu Başkanı) — Evet.

BAŞKAN — 8 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici maddeyi okutuyorum:

GEÇİCİ MADDE — Bor tuzları sahalarında eski ruhsat sahipleri tarafından çıkarılmış cevher, bakiye yığını, cürlü stokları ve pasalar üzerinde bunları çıkarılanların her türlü hakları bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onsekiz ay içinde sona erer ve ilgili kamu kuruluşunun uhdesine geçer.

BAŞKAN — Bu 18 ay içinde tekrar işletmeye başlanmazlar mı? Bunların başında kimse var mı?

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI FAHİR İLKEL — Sayın Cumhurbaşkanım, burada bir eski hak söz konusu; çıkartılmış olan bir maden ile ilgili olarak kendisine bir hak vermek. Aşağı yukarı dörtbuçuk senedir bu hakkı kullanıyordu, fakat bu kanun çıktığı anda, derhal hepsine el atıyoruz, konusu bizlere biraz katı geldiği için, muayyen bir süre içinde bu değeri tasfiye etme imkânını vermek gayesiyle bu 18 ay süreyi veriyoruz.

BAŞKAN — Bu sürede işletmeyi berbat etmesinler.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI FAHİR İLKEL — 18 ay kısa bir süredir. Gerekirse çok aşağı fiyat vermeleri halinde Ticaret Bakanlığından ruhsata bağlayacağız.

BAŞKAN — Onu söylemiyorum, işletme yerlerini berbat ederlerse?

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI FAHİR İLKEL — O işletmenin dışındadır Sayın Cumhurbaşkanım, çünkü çıkmış ve işletilmiş cürufu alıyorlar sadece.

BAŞKAN — O anda işletmenin başında devlet görevlisi olarak kimse yoksa ve tekrar işletmeye başlarsa ne olacak?

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI FAHİR İLKEL — Bu cürufların hepsi Devlet tarafından alınmış sahalardadır.

BAŞKAN — Bunları kontrol etmek lazım.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI FAHİR İLKEL — Evet efendim, emredersiniz.

BAŞKAN — Geçici madde üzerinde Komisyonun söyleyeceği bir şey var mı?

Buyurun.

TUĞGENERAL CUMHUR EVCİL (İhtisas Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu hüküm Danışma Meclisinde de aynen bu şekilde görüşülmüş, onlar da 18 ay süre tanınmasını uygun gör-

müşler. Aynı şekilde, Sayın Bakanın da belirttiği gibi, bu süreyi geçici madde ile biz de tanmış oluyoruz.

BAŞKAN — Geçici madde üzerinde başka söz isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

9 uncu maddeyi okutuyorum:

Yürürlük

MADDE 9. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlükte olmayan var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

10 uncu maddeyi okutuyorum:

Yürütme

MADDE 10. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — 10 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Gündemde görüşülecek başka konu bulunmadığından, bilahare tespit edilecek gün ve saatte toplanmak üzere birleşimi burada kapatıyorum.

Kapanma Saati : 18.15

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ

GÜNDEMİ

149 UNCU BİRLEŞİM

10 Haziran 1983 Cuma

Saat : 14.30

I. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ

1. — Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/672; M. G. Konseyi : 1/498) (D. Meclisi S. Sayısı : 386; M. G. Konseyi S. Sayısı : 588)

2. — Bor, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/118; M. G. Konseyi : 1/494) (D. Meclisi S. Sayısı : 184 ve 184'e 1 inci Ek; M. G. Konseyi S. Sayısı : 578)

3. — 1475 Sayılı İş Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı. (1/269)

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ S. Sayısı : 588

Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/672; M. G. Konseyi : 1/498)

(D. Meclisi S. Sayısı : 386)

TC

Danışma Meclisi Başkanlığı

Genel Sekreterliği

6 Mayıs 1983

Kanunlar Müdürlüğü : 06 - 3793/4500

Konu : Kanun Tasarısı

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 6.5.1983 tarihli 97 nci Birleşiminde görüşülerek işaret oyu ile kabul edilen, Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Sadi IRMAK

Danışma Meclisi Başkanı

NOT : Bu Kanun tasarısı Genel Kurulun 25, 26, 28, 29 Nisan; 2, 3, 4, 5, 6 Mayıs 1983 tarihli 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96 ve 97 nci Birleşimlerinde görüşülmüştür.

GENEL GEREKÇE

Seçim, demokrasinin, daha açıkçası temsili rejimin işleyebilmesi için yapılması zorunlu olan bir işlemdir. Seçimsiz demokratik bir düzen düşünülemez. Seçim, mahiyeti itibarıyla bir itimat beyanıdır. Millî egemenlik ilkesinin temel olduğu Anayasa düzeninde milletin kendisini temsil edecekleri itimadını belirten bir irade açıklamasıdır; ve hukukî sonuç doğurabilmesi içinde bütün irade beyanlarında olduğu gibi, serbestçe beyan edilmesi gerekir. Bu da herşeyden evvel seçmenin seçebilmek imkânını bulması, diğer bir deyişle birden fazla partinin iktidar için mücadele etmesi ile olur. Aksi halde, seçimlerde seçmen oyunu vermek zorunda olduğu tek bir parti ile karşı karşıya kalırsa, seçimlerin serbestliğinden bahsolunamaz.

Şu halde, demokrasilerde seçimlerin serbestliği siyasî rejimin meşruluğu için vazgeçilmesi mümkün olmayan bir temel prensiptir. Demokrasi, temsili rejim, meşruluğunu seçimlerin serbestliğinden alır. Açıklanan serbest irade bir itimat beyanı olduğundan ortaya çıkan ilk soru bu itimat beyanının ne zaman gerçekleştiğinin kabul olunacağıdır. Diğer bir deyişle seçim sistemi sorununu çözmek zorunluğa ortaya çıkar.

Temsili rejim herşeyden evvel, doğrudan demokrasinin maddî imkânsızlıklar dolayısı ile uygulanamamasından, zaruret dolayısıyla kabul edildiğinden millet adına Devlet faaliyetlerini düzenleyecek temsilciler heyetinin, milleti yansıtmayı fikri, diğer bir deyişle, toplumdaki anayasa düzenini men etmediği bütün fikir akımlarının temsilcilerinin, temsilciler arasında bulunmasına imkân verilmesi, demokrasi kavramı ile bağdaşabilecek tek yol, âdeta tabii bir hukuk kaidesi gibi görünür.

Teorik olarak varılabilen bu sonucun pratikte gerçekleşmesinin çok zor olduğu ve hatta imkânsız bulunduğu devam edegelen deneylerden anlaşılmaktadır. Gerçekten kanun koyucu seçim sistemini düzenlerken «Temsilcilik» kavramının temel fikrinden uzaklaşmakta ve genellikle her yerde fakat özellikle memleketimizde olduğu gibi birbirine karıştırılan «Hükümet istikrarı» Kuvvetli Hükümet», «Devlet faaliyetlerinde istikrar» kavramlarına ilişkin ilkeleri de gerçekleştirmeye çalıştığını ileri sürerek, seçim hukukunu oluşturmaktadır.

Bu çabada büyük çoğunluğu, açıklanmayarak gizli tutulan amaç ve siyasî fikirlerin, sonuç üzerinde toplu etkide buldukları, kısa bir süre sonra aynı kanun koyucunun başka bir seçim sistemini yeni delillerle savunmasından anlaşılır. Böylece, bir itimat beyanının verildiği anı tespit eden seçim sistemlerinin sayısı sekseni bulmuştur. Diğer bir deyişle siyaset adamları demokrasi rejiminde temsilcilerin tayini için birbirinden farklı seksene yakın yol bulmuşlar ve her birinin temsili rejimin mahiyet ve mantığına uygun olduğunu savunmuşlardır. O kadar ki, demokratik rejime örnek diye gösterilen İngiltere ve İsviçre gibi Devletlerin seçim sistemleri birbirinden tamamen farklıdır. Fransa, Belçika, Hollanda, Batı Almanya, İtalya, Avusturya, Yunanistan Danimarka, Norveç, İsveç gibi ülkelerde birbirinden ayrı seçim kuralları vardır.

Bu sayım, demokrasinin herşeyden evvel ferdi düşünce hürriyetine ve bunun sağlanması şartı olan karşılıklı saygı temsiline dayandığını göstermektedir. Seçim sistemi ne olursa olsun, karşılıklı saygı prensibini ihlal etmeyen iktidarlar, millete benimsenmekte ve Devlet otoritesine itaat sağlanmaktadır.

Fakat bu değerlendirme, bir seçim sisteminin siyasî faktörlerin ışığı altında düzenlenmesi gerektiğini savunmak için yeterli değildir. Temsilcilerden kurulu parlamento, temsilcilik niteliğini kazanabilmek için toplumun minyatür bir örneğini teşkil etmelidir. Eğer bu şekilde kurulan meclislerde Devlet idaresi mümkün olamıyorsa, partiler aralarında anlaşıp gerektiğinde koalisyon hükümetleri kuramıyorsa, milletvekilleri maddî menfaatleri karşılığında parti değiştiriyorlarsa, durum, toplumda Devlet birliğine olan inancın sarsıldığını, milletin kaderde, tasada ve kıvançta ortak bir toplum, bir bütün olmaktan çıktığını gösterir; yani toplum hastalanmış kriz başlamıştır.

Bu gibi hallerde yukarıda özetlenen temsil fikrinde ısrar etmek, Devletin parçalanıp dağılmasına hatta milletin bağımsızlığını kaybetmesine yol açabilir.

Bu hastalık halinin tedavisinde yardımcı unsurlardan birisi yasama meclisine Devlet faaliyetlerinde istikrarı sağlayacak hükümeti devamlı destekleyerek hükümet krizlerini önleyecek bir çoğunluğun hâkim olmasıdır.

İşte Komisyonumuz seçim müessesesinin bu sorunlarını çözebilmek için seçmene iradesini serbestçe açıklayabileceği bir düzen oluşturmuştur. Seçmen, milletvekillerini siyasî partilerin gösterecekleri seçilecek milletvekili sayısının iki katı aday arasından seçecektir. Bu adaylar siyasî partiye kayıtlı üyelerin katıldığı önseçim yoluyla tespit edilmektedir. Seçmene ayrıca karma liste yapmak hakkı verilmiştir. Bu arada seçmenlerin, adaylar içinden seçecekleri milletvekillerini daha iyi tanıyarak seçim secebilmelerini temin için büyük seçim çevrelerinin yedi ve yediye yakın seçim çevrelerine bölünmesi, siyasî etkilerden soyutlamak amacıyla bu taksimin Yüksek Seçim Kurulu tarafından yapılması ve çıkabilecek adli ve idarî sorunları önlemek amacıyla taksim sırasında ilçe bütünlüğünün korunması ilkesi benimsenmiştir.

Siyasî parti açısından ise, partilerin milletvekilliklerinin paylaşılmasına katılabilmeleri ülke düzeyinde geçerli oyların % 10'unu almak ve illerde geçerli oyların seçilecek milletvekili sayısına bölünmesi ile elde edilecek seçim sayısından fazla oy kazanmak şartına bağlanmıştır.

Böylece bir taraftan seçmene 306 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununun sağladığı seçme imkânlarından daha fazlası verilmiş ve diğer taraftan belirli gücü olan siyasî partilerin yasama meclisinde temsili gerçekleştirilmek istenmiştir. Bu suretle siyasî partiler anayasa kurallarına uygun olarak ülkede serbestçe faaliyette bulunacaklar, fakat yasama meclisinde temsilileri büyüklükleri ile orantılı olacaktır.

Bu suretle sağlıklı bir ortama varılması için gerekli olan reformlardan birinin gerçekleşmiş olacağı kanısı ile Komisyonumuz bu tasarımı hazırlayıp yüce Danışma Meclisine sunmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — «Seçim sistemi ve usulü ile ilgili 1 inci madde ilke olarak 306 sayılı Kanundan aynen alınmış olmakla beraber tasarıda bu maddenin birinci fıkrasına seçimlerin «yargı yönetim ve denetimi altında» yapılacağı hususu ilave edilmiştir.

Bilindiği üzere «seçimlerin yargı yönetim ve denetimi altında yapılması» 1982 Anayasasının 79 uncu maddesinin açık emridir ve «Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır» diyen Anayasasının 79 uncu maddesinin bu birinci fıkrası milletvekili seçimleri ile ilgili bu Kanuna konmuştur.

Şuna işaret etmek gerekir ki Anayasasının 79 uncu maddesinde getirilen bu açıklığa rağmen Türk seçim hukukunda yargının seçimlerdeki yetkisinin sınırlarında bir değişiklik meydana gelmiş değildir. Yerleşmiş olarak devam eden geleneklerimize ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun gibi Anayasadan önce yürürlükte bulunan mevzuata göre de esasen seçimleri yargının denetim ve yönetimi altında yapılmaktaydı. Madde metninde «nispî seçim sistemi» denilmiş bu sistemin nasıl işleyeceği hususundaki düzenleme ise tasarının ilgili maddelerinde gösterilmiştir.

Madde 2. — «Milletvekili sayısı» ile ilgili olan Tasarının 2 nci maddesi Anayasasının 75 inci maddesindeki 400 milletvekili sayısını zikretmekle iktifa etmiştir.

1961 Anayasasına göre milletvekili sayısı 450 olduğu için 306 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde bu sayı 450 olarak düzenlenmişti.

Madde 3. — Bu maddeye 306 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinden farklı olarak 4, 5 ve 6 ncı fıkralar eklenmiştir.

«Seçim çevreleri ve çıkaracağı milletvekili sayısı» nı düzenleyen bu maddeye eklenen dört ila altıncı fıkralar seçim çevresini yeniden düzenlemektedir. 306 sayılı Kanunun 2 nci maddesi «Milletvekili seçiminde her il bir seçim çevresidir» diye tarif etmişken Tasarıda her il bir seçim çevresi tarifinden ayrılmış; çıkaracağı milletvekili sayısı yediye kadar olan iller bir seçim çevresi sayılır» esası benimsenmiştir. Yediden fazla milletvekili çıkarabilecek iller ise kendi içinde birden fazla seçim çevrelerine bölünecektir. Bu değişikliğin amacı yediden fazla milletvekili çıkarabilecek illeri birden fazla seçim çevresine ayırarak seçmenlerin uzun listeler oluşturan adayları tanıyamamaları mahzuru gidermektir. İkinci bir sebep seçim çevrelerinin çıkaracağı milletvekili sayısı azaldıkça, o çevrede mahallî partilerin milletvekili sayısı çıkarması ihtimalinin azalmasıdır. Üçüncü bir sebep 7'ye kadar milletvekili çıkaran illerin sayısı muhtemelen 55 civarında olacaktır. Diğer illerin de 7 mil-

letvekili çıkarabilecek seçim çevrelerine ayrılmaları 55 il en çok 7 milletvekili çıkarmakta iken birkaç ilin bunun üzerinde milletvekili çıkarması ve listelerin pek uzun olması gibi bir sakıncayı da bertaraf edecektir. Dördüncü sebep, seçim çevrelerinin (ilçe bütünlüğünün korunması ile ilgili bu maddenin altıncı fıkrasındaki ilke hariç olmak üzere) 7'den fazla milletvekili çıkaramayacak şekilde düzenlenmesi 8 milletvekili çıkaracak bir ilde 3+5, 9 milletvekili çıkaracak bir ilde 4+5, 10 milletvekili çıkarabilecek bir ilde 5+5 milletvekili çıkarılan seçim çevrelerinde seçmenlerin çeşitli partilere mensup milletvekili adayları arasında da karma bir seçim yapma imkânına daha kolaylıkla kavuşmasını sağlamaktır.

Çıkaracağı milletvekili sayısı 7'ye kadar olan iller bir seçim çevresi sayılacak, 7'den fazla olanlar ise, kendi içinde birden fazla seçim çevresine ayrılacaktır. Bir il içindeki birden fazla seçim çevresi «A ili 1 numaralı seçim çevresi» «A ili 2 numaralı seçim çevresi» vb... olarak adlandırılacaktır.

Tasarının beşinci fıkrası bir il içinde teşekkül edecek seçim çevrelerinin çıkaracağı milletvekili sayısının 7'ye yakın olmasını gerekli kılmaktadır. Mesela 14 milletvekili çıkarabilecek bir il söz konusu olursa bu 7 + 7 olarak iki seçim çevresine ayrılacak fakat 5+5+4 olarak üç seçim çevresine ayrılmayacaktır. Seçim çevresi sayısının tespit edilmesinde de, bir seçim çevresinde yer alabilecek olan azamî milletvekili sayısı rol oynayacaktır. 41 milletvekili çıkaracak bir il söz konusu olsa $7+7+7+7+7+6 = 41$ milletvekili için 6 seçim çevresi olabilecektir. İlke budur, ancak coğrafi nedenlerle ilkeye ters düşmeyecek müstesnalar söz konusu olabilir. Diyelim ki aynı ilin iki ilçesi nüfuslarının çokluğu sebebiyle 9 ve 8 milletvekili çıkarmakta iseler, bu ilçelerin birer seçim çevresi olarak kalması altıncı fıkrada kabul edilmiştir, bu sebeple $41 - (9+8 = 17) = 24$, 41 milletvekili sayısından bu iki ilçenin çıkaracağı toplam 17 milletvekili sayısı çıkartılır, kalan 24 milletvekili için seçim çevreleri tespitinde ana ilke uygulanmaya devam olunur.

Yine işaret etmek gerekir ki, «Bir il kendi içinde birden fazla seçim çevresine bölünürken ilçelerin mülki bütünlüğü korunur» şeklinde ifade edilen altıncı fıkra, bir taraftan yukarıda açıklandığı üzere bir ilçenin nüfusunun 8 veya 9 milletvekili çıkarmaya müsait olması durumunda, bu ilçelerin birden fazla seçim çevresine ayrılmayacağını göstermektedir, diğer taraftan da bir il içindeki seçim çevrelerini tespit ederken bunlardan herbirinde 7 milletvekilliği bulunsun diye, bir ilçe kısmen 1 sayılı seçim çevresine, kısmen 2 sayılı seçim çevresine bağlanamaz. Bu durumda belki seçim çevreleri $6+6+6+6+6+6+5 = 41$ şeklinde 7 seçim çevresine ayrılmış olmayabilir, gerçekten tasarımı bir seçim çevresinde $9+8+7+5+7+5 = 41$ şeklinde olabilir.

Yer alacak ilçelerin tespit edilmesinde mesafe durumunun, ulaşım ve haberleşme imkânlarının göz önünde bulundurulması gereğine işaret etmektedir.

Bir ilde birden fazla seçim çevresinin bulunması, mevzuatımıza ilk defa girmekte olduğundan seçim sonuçlarının il seçim kurullarında birleştirilmesini düzenleyen 28 inci maddede dolaylı olarak ifadesini bulduğu gibi, il içindeki seçim çevrelerinin varlığına rağmen, il seçim kurulunun yetkilerinde bir azalma olmadığına dikkat çekmek gerekmektedir.

Bir ilde birden fazla seçim çevresi bulunmasının 298 sayılı «Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun» bakımından sonuçları da o kanunda yapılacak değişikliklerle bu sisteme uydurulmak gereklidir.

Seçim çevrelerinin maddedeki ilkelere göre tespiti ve ilanı Yüksek Seçim Kurulu tarafından yapılacaktır.

Madde 4. — «Seçim dönemi, seçimin başlangıcı ve seçim günü»nü düzenleyen madde, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin 5 yılda bir yapılacağını emreden Anayasanın 77 nci maddesine dayanmaktadır.

Tasarıda da bu 5 yıllık dönemler için Anayasada olduğu gibi «Seçim dönemi» deyimi kullanılmıştır.

Seçimin başlangıcı olarak seçim döneminin son toplantı yılının 3 Ağustos günü belirlenmiştir. Bu belirleme 306 sayılı Kanunun 5 inci maddesinde de böyledir. Ancak bu 5 inci madde 3.2.1965 gün ve 533 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce seçimin başlangıcı 30 Mart, seçim günü ise, Haziran ayının ilk pazar günü olarak tespit edilmişti. Bu tespitin sebebi olarak «memleketimizin nüfusunun mevsimlere ve iktisadî şartlara göre dağılıp toplanması» gösterilmiştir. Fakat uygulamalar bunun varit olmadığını gösterdiğinden bu sistemden ayrılmıştır.

Seçimin başlangıcı 3 Ağustos olunca seçim yapılan yıl Türkiye Büyük Millet Meclisinin Eylül ayında açılabilmesi, bütçenin hazırlanma ve görüşülmesine ilişkin Anayasanın 162 nci maddesi gereklerinin aynen ger-

çekleşmesi de imkânsız olacaktır. Bununla beraber, bu gibi hallerde ne yapılacağı yerleşmiş geleneklere göre belli bulunduğundan arıza vermeden uygulanan bu sistemin muhafazası uygun mütalaa edilmiştir.

Tasarının 4 üncü maddesinin üçüncü fıkrasındaki ara seçimlerine, dördüncü fıkrasındaki ara seçimlerin yapılma zamanına, beşinci fıkradaki ara seçimlerin yapılmayacağı duruma ilişkin hükümler Anayasanın 78 inci maddesinden alınmıştır.

Madde 5. — 306 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi aynen alınmıştır. Seçimlerin Anayasanın 78 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre yenilenmesi durumunda yapılacak işlemleri göstermektedir.

Madde 6. — «Seçim çevreleri ve çıkaracakları milletvekili sayısının ilanı» nı düzenleyen bu madde 306 sayılı Kanunun 7 nci maddesinden alınmıştır. Maddedeki değişiklik, seçim çevreleri kavramının Tasarıdaki yeni şeklinden ileri gelmektedir.

306 sayılı Kanun rejiminde her il bir seçim çevresi iken, şimdi 7 milletvekiline kadar iller seçim çevresi, 7'den fazla milletvekili çıkaran iller içinde ise birden fazla seçim çevresi bulunmaktadır. Bu nedenle Yüksek Seçim Kurulu hem illerin çıkaracağı milletvekili sayısını tespit edecek, bu tespitine göre 7'den fazla milletvekili çıkaracak illerin içinde yer alacak seçim çevrelerine hangi ilçelerin bağlanacağını belirleyip, bundan sonra da bu iller içindeki seçim çevrelerinin çıkaracağı milletvekili sayısını gösterecektir.

Maddedeki bir başka değişiklik, ilanın sadece 306 sayılı Kanunda belirtildiği üzere Resmî Gazete ve Radyo ile değil, Televizyonla da yapılmasını hükme bağlamış olmasıdır.

Madde 7. — Milletvekili seçilebilmeyi düzenleyen bu madde 306 sayılı Kanunda da aynen vardı ve esasen Anayasanın 76 ncı maddesinde düzenlenmiştir.

Madde 8. — «Milletvekilliğine seçilemeyecek olanlar» ile ilgili bu maddenin 1, 3, 6 ve 7 nci bentleri 306 sayılı Kanundan ayrılmaktadır. Bu ayrılmanın sebebi, Anayasa ile milletvekili seçilemeyeceklerin vasıflarında yapılmış olan değişikliktir. Anayasa, 76 ncı maddesinde milletvekili olabilmek için okur yazar olmayı yeterli görmemiş «en az ilkökul mezunu» olmayı, şart koşmuş; taksirli suçlar hariç olmak üzere beş yıla mahkûm olma sınırını bir yıl hapse mahkûm olmaya indirmiş; 306 sayılı Kanunda da sayılmış olan yüz kıırtıcı suçlara «kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, ideolojik veya anarşik eylemlere katılma ile bu eylemleri tahrik ve teşvik» gibi fiilleri eklemiştir. Anayasa ile yapılan bu değişiklikler Tasarıya aynen alınmıştır. Yüz kıırtıcı suçlarla bu suçların rejimine bağlanan diğer suçlardan mahkûm olanlar affa uğrasalar da milletvekili seçilemezler.

Anayasanın 76 ncı maddesi «yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanların» da milletvekili seçilemeyeceğini hükme bağlamış bulunmaktadır. Halbuki 306 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin 8 inci fıkrasında «yükümlü olmamasına ve muaf bulunmamasına rağmen muvazzaf askerlik hizmetlerini yapmayanlar veya yapmış sayılmayanlar» denilerek oldukça ayrıntılı bir ifadeye yer verilmişti. Ancak Tasarıya Anayasanın 76 ncı maddesinden alınan hükümden, muaf tutulanların milletvekili olacaklarını açık olmasa da ifade etmektedir, çünkü «muaf olan» «yükümlü» sayılmaz. Bu konuda bir başka durum askerlik çağına giren ve fakat askerlik şube veya dairelerince kendisine iki yıl veya üç yıl sonra askere alınacağı tebliğ edilen kişilerin arada milletvekili seçilip seçilemeyecekleri hususudur. Bu durum her ne kadar şahsın kendi kusurundan doğmamış olsa da, askerlik, yükümlünü yapmamış şahsın, zorunlu olan böyle bir durumda milletvekili seçilmesinin telafi edilmez mahzurları olacağı düşüncesiyle istisna edilmediği mütalaa olunmuştur. Gerçekten böyle bir şahıs milletvekili seçilebilmiş olsaydı, askere çağrıldığında ya milletvekilliğinden ayrılıp Anayasanın 72 nci maddesinde öngörülen «vatan hizmetine» gidecek, ya da bu yükümlün milletvekilliği döneminin sonuna kadar ertelenmesi yoluna gidilecekti. Her iki durumun sakıncaları bir tarafa, bu duruma özel kanunlarda da açıklık getirilmiş değildir. Esasen Anayasanın 76 ncı maddesi de, «yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar» dan böyle bir istisna kabul etmemiştir.

Madde 9. — Adaylık ile ilgili bu maddede 306 sayılı Kanunun 10 uncu maddesine göre yapılan değişiklikten biri, bağımsız adaylar ile ilgili başvurmanın Tasarının 23 üncü maddesinin 3 üncü bendinde düzenlenmesi sebebiyle bu maddeden çıkarılması, ikincisi ise, 306 sayılı Kanunda ilde aday gösterme düzenlenmişken burada siyasi partilerin seçim çevrelerinde aday göstermeleri, Tasarının 3 üncü maddesinde kabul edilen hükme paralel olarak benimsenmiştir. Bir başka değişiklik ise siyasi partileri seçime katıldıkları her seçim

çevresinde, o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının iki katı aday göstermek mecburiyetinde tutulmalarıdır. Bu mecburiyetin sonuçları Tasarının 10 ve 11 inci maddelerinde düzenlenmiştir. Böyle bir mecburiyetin sebebine gelince, seçmenlerin en geniş sayıdaki aday arasından seçme yapabilmelerini mümkün kılmaktır.

Partilerin her seçim çevresinde iki katı aday göstermeleri, seçmenlerin çeşitli partilere mensup olan adaylar arasından da seçim yapabilmelerini düzenleyen Tasarının 23 üncü maddesi ile birlikte, seçmenin bir taraftan bir parti diğer taraftan çeşitli partiler karşısında partilerin seçimi ile bağlılığını asgariye indirmeye matuf daha geniş bir tedbiri aksettirmektedir.

Böylece bir taraftan bir parti, iki katı aday göstererek daha geniş sayıdaki adaylarını seçmenlerin beğenisine sunmakta, diğer taraftan da daha önce gerçekleştiği gibi önseçim yapılmakla seçimlerin sonuçlanması gibi bir durumun ortaya çıkması engellenmektedir. Bu sistemde seçmen bir partinin bütün adaylarına işaret koyarak oy verebilecek, bu şekilde en alt sırada olan adayın da seçilebilmesi şansı mevcut olacaktır.

Böyle bir sistemin benimsenmesi, evvelce olduğu gibi önseçim sıralamasında altlarda yer alan adayların partilerine dargınlıkları, seçim mücadelesinden çekilmeleri gibi sakıncalar da büyük ölçüde önlenmiş olacaktır.

Evvelki sistemin önseçimler hakkında, açıklanmış olan tenkitler aday sayısının iki kat olarak tespit edilmesiyle konusuz kalacaktır. Çünkü artık, birtakım aday adaylarının aralarında yaptıkları anlaşmalarla önseçimi amacından saptırmaları için duyacakları hırs azalacaktır ve siyasî partiler bu şekilde yapılacak anlaşmaların niteliksiz adayları listelerine sokma ihtimaline karşı mücadele etmek gerektiğini, hatta zorunluluğunu duyacaklardır.

Meseleye bir de partiler açısından bakalım. Seçmen, bütün partilerin tüm adaylarına oy verebileceğinden, 4 partinin seçime katıldığı bir seçim çevresinde 7 milletvekili seçilecek ise, toplam 56 aday arasından bir seçim yapabilecektir. Partiler bu ölçüde geniş bir seçenekler tablosu karşısında karar verecek olan seçmenin beğenisini kazanacak adayların listelere girmelerinde yarar umacaklardır. Bu ise bir taraftan siyasî kadroların niteliklerinin artmasına, diğer taraftan nitelikli insanların aday adaylığı için başvurularının özendirilmesine hizmet edecektir.

Madde 10. — Tasarının bu maddesi «İller toplamının en az yarısında tam aday göstermeyen siyasî partilerin durumu» ile ilgilidir. 306 sayılı Kanunda onbeş ilde tam aday göstermek şartı aranmakta iken Siyasî Partiler Kanununda partilerin en az 34 ilde teşkilatlanması şartı aranmış olduğundan bu ölçü Milletvekili Seçimi Kanunu bakımından illerin yarısındaki 34 ildir tam aday gösterme şeklinde düzenlenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu, bu durumdaki partilere adaylarını tamamlaması için durumu bildirir, tebliğden itibaren iki gün içinde eksikliğini tamamlamayan siyasî parti bütün seçim çevrelerinde seçime katılma hakkını kaybeder.

Siyasî Partiler Kanunundaki «34 ilde teşkilatlanma» ile Tasarının bu maddesindeki «34 ilde tam aday gösterme» arasındaki ilişki şudur: 34 ilde teşkilatlanmayan siyasî partilerin seçime girme hakları baştan itibaren yoktur. Bu şartı yerine getirip seçime girme hakkını elde eden siyasî partiler, 34 ilde tam aday gösteremeyince mevcut olan bu seçime girme haklarını, bu defa kaybederler.

Tasarı iller toplamının yarısında tam aday göstermeyi aramakta olduğundan illeri büyüklüğü veya küçüklüğü, çıkaracakları milletvekili sayısı, illerin tek seçim çevresi veya birden fazla seçim çevresi ihtiva ettikleri gibi hususlar dikkate alınmaz. Mesela 6 seçim ihtiva eden ilde ve bunun gibi birden fazla seçim çevresi ihtiva eden diğer bütün büyük illerde tam aday göstermişken, bir tek milletvekili çıkararak, bir ilde tam aday gösteremeyen ve bu ilde aday göstermediği için de 34 değil 33 ilde aday gösteren siyasî parti, bütün seçim çevrelerinde seçime girme hakkını kaybeder.

Tam aday gösterilmiş illerin hesaplanmasında şu noktada tereddüt etmemek gerekir: Beş veya altı seçim çevresi ihtiva eden bir ilde, o ile bağlı seçim çevrelerinin sadece birinde bir tek aday eksik gösterilmiş olsa bile o ilde tam aday gösterilmemiş sayılır.

Madde 11. — Tasarının bu maddesi, bir siyasî partinin «seçime katılma hakkının» temel şartı olan 34 ilde tam aday gösterme şartını yerine getirmekle beraber, 35 veya daha sonraki illerde tam aday şartını yerine getirmemesini düzenlemektedir. Bu durumda 34 ildeki seçim çevrelerinin hepsinde tam aday göster-

miş olan siyasî parti (her seçim çevresinde 9 uncu maddeye göre iki kat aday göstermek suretiyle), bunlar dışındaki seçim çevrelerinde bu şekilde tam aday göstermezse, Yüksek Seçim Kurulu tamamlaması için bildirir, parti adaylarını tamamlamazsa, 10 uncu maddeden farklı olarak bütün seçim çevrelerinde değil, sadece o seçim çevresinde seçime katılma hakkını kaybeder.

Diyelim ki, 34 ilde tam aday göstermiş olan bir siyasî parti 4 milletvekili çıkararak ve bu 34 ilin dışında kalan bir ilde iki katı olan 8 aday değil 5 aday göstermişse, süresi içinde 3 aday daha göstererek bu eksikliği tamamlamazsa, o ilde (o seçim çevresinde) seçime katılamaz.

34 ilde tam aday göstermiş olan bir siyasî parti, bir il içinde yer alan (diyelim) 5 seçim çevresinden sadece 2 numaralı seçim çevresinde göstermesi gereken $7 \times 2 = 14$ aday göstermeyip 11 aday gösterir, eksik gösterdiği 3 adayı da süresi içinde tamamlayamazsa, o ildeki 2 numaralı seçim çevresinde seçime katılma hakkını kaybeder, fakat o ildeki 1, 3, 4, 5 sayılı bakiye dört seçim çevresinde seçime katılma hakkını muhafaza eder.

Madde 12. — Tasarının bu maddesi «itiraz üzerine meydana gelen eksiklik» üzerinde yapılacak işlemleri düzenlemektedir. Bu maddeye göre eğer itiraz üzerine bir partinin adaylarında eksiklik meydana gelirse, ya o siyasî partinin «iller toplamının en az yarısında tam aday gösterme» mecburiyetinde bir eksiklik ortaya çıkmıştır, bu takdirde Tasarının 10 uncu maddesi uygulanır, verilen süre içinde eksiklik tamamlanmazsa, o siyasî parti bütün seçim çevrelerinde seçime girme hakkını kaybeder; ya da o siyasî parti adaylarında meydana gelen eksikliğe rağmen, iller toplamının en az yarısında tam aday göstermiş olmakla beraber, bunun dışında kalan illerde eksik aday göstermiş duruma düşmüştür, bu takdirde de Tasarının 11 inci maddesi uygulanır, eğer o siyasî parti eksik olan adaylarını tamamlayamazsa, o seçim çevrelerinde seçime girme hakkını kaybeder.

306 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinde de benzer hüküm bulunmaktaydı. Fark orada sadece 15 ilde tam aday gösterme mecburiyetinin söz konusu olması, her bir il bir seçim çevresi olarak kabul edildiği için il içinde yer alan seçim çevreleri konusunda hüküm bulunmamaktaydı.

Madde 13. — «Siyasî partilerin aday listeleri» ile ilgili Tasarının bu maddesi 306 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinden alınmıştır. Maddenin getirdiği birinci ilke, siyasî partilerin müşterek liste halinde aday göstermelerinin yasak olmasıdır. Bu hüküm 306 sayılı Kanunda da vardı. Oraya «Nispi temsilde her fikir ve kanaatin temsil edilmesi esas olduğuna göre, siyasî partilerin müşterek liste yapmaları, sistemin bünyesine uygun görülmemiş» şeklindeki bir gerekçeyle alınmıştır. Tasarı, oy pusulası ile ilgili 23 üncü maddesinde oy pusulasında bütün partilerin adayları ile bağımsız adayların yer alacaklarını düzenlediği için, seçmen kendisine sunulan bu adaylar arasından, o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı ile sınırlı olmak kaydı ile, dilediği adaylara oy verebileceğine göre, 306 sayılı Kanundaki gerekçeye, bu gerekçenin de eklenmesi gerekir.

Maddedeki ikinci ilke olan, bağımsız aday göstermek için adayın yazılı muvafakatinin aranması ile üçüncü ilke olan, bir kimsenin aynı zamanda aynı partiden veya değişik partilerden birden fazla listeden aday gösterilmesinin yasaklanması hususları ayrıca izaha muhtaç olmadan anlaşılan hükümlerdir.

Madde 14. — «Siyasî partilerin adaylarını tespit etmeleri»ni düzenleyen Tasarının bu maddesi, aslında Siyasî Partiler Kanununda düzenlenen ve orada düzenlenmesi gereken bu meselenin seçimle ilgisini belirtmektedir.

Gerçekten Tasarı da, siyasî partilerin adaylarını ve adaylarının sıralarını belirlemenin, ilgili kanuna (ki Siyasî Partiler Kanunudur.) ve bu Kanun çerçevesinde partilerin tüzüklerine göre yapılacağına işaret etmektedir.

Bu işlem oy verme gününden en az 60 gün içinde yapılmalıdır. Tasarı, en az 60 gün demekte, 60 ıncı gün demekten tevakkü etmekte, şartlara göre en geç 60 ıncı gün fakat daha önce de yapılabileceğini göstermektedir. 60 ıncı günün dinî bayramların tatil günlerinden birine denk gelmesi, iş günü olması gibi sebeplerle o gün ön seçim yapılamaması halinde, önseçimin bir iki gün öne alınması imkânı açık bırakılmıştır.

Tasarının 14 üncü maddesinin ikinci fıkrası merkez adaylarının tespiti konusunda da Siyasî Partiler Kanununa göndermede bulunmaktadır.

Madde 15. — «Adaylığını koyamayacak olanlar» ile ilgili Tasarının bu maddesi, 306 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinden alınmıştır.

Yüksek Seçim Kurulu üyeleri ile il ve ilçe seçim kurulu üyelerinin seçime katılmamaları, katılabilecekleri hallerde çekilme usulleri hakkındaki hükümler ve kanunî tedbirler; seçimlerde emniyeti sağlamak, seçimlere etkili olabilecek şahısların şahsî ve taraflı etkilerini bertaraf etmek, böylece bir taraftan maddî olarak Anayasanın emri olan yargı yönetim ve denetiminin gereği olan şartları gerçekleştirmek, diğer taraftan da görünüşte de gerek seçim yönetiminin gerekse yargı vekârının sağlanmasına hizmet etmek amacıyla tedvin edilmiştir.

Madde 16. — Memurların adaylığı konusunda 306 sayılı Kanun «istifa etmek şartını aramamakta» idi. Prensip bu olmakla beraber, 306 sayılı Kanun da memurların vazife gördükleri yerlerde aday olmaları halinde seçim emniyeti bakımından, Devlet imkânlarının ve itibarının seçim malzemesi haline gelmesinin önlenmesi amacı ile istifa etmeleri gereğini hükme bağlamıştı.

Tasarı, bu sistemin tamamen aksini benimseyerek, memurların aday olabilmeleri için istifa etmeleri gerektiği ilkesini benimsemiştir. Tasarıda benimsenen bu sistem ise, Anayasanın 76 ncı maddesinin son fıkrası tarafından kabul edilmişti.

Madde 17. — «Ordu mensuplarının adaylığı» ile ilgili bu madde 306 sayılı Kanundan alınmıştır. Madenin sevk amacı Ordumuzun politika dışında tutulması gibi memleketin yüksek menfaatini korumaktır.

Madde 18. — «Adaylık için müracaatı» düzenleyen bu madde başkaca açıklamayı gerektirmeyecek ölçüde açıktır. 306 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinden alınırken bir başka maddede düzenlenen bağımsızların adaylıklarını koymaları hususu Tasarının bu maddesine alınmamıştır.

Madde 19. — «Adaylara karşı itiraz» kenar başlıklı bu maddede, Tasarının bir önceki 18 inci maddesine göre geçici olarak ilan edilen adaylara karşı itiraz düzenlenmektedir. İtiraz geçici ilandan itibaren iki gün içinde yapılacak, itirazlar il seçim kurullarınca oy verme gününden önceki 32 nci gün akşamına kadar karara bağlanacaktır. Bu kararlara itiraz da yine iki gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna yapılacaktır. Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde veya engeç kesin aday listelerinin ilanı gününe kadar, itirazları karara bağlamak zorundadır.

Bu maddede hak sahipleri bakımından tanınan süreler hak düşüren süreler olup, bunların geçirilmesi halinde eski hale iade veya mazeret varsa bunun kabulü söz konusu olmaz.

Adaylara karşı itiraz sorunu, 306 sayılı Kanunun 14.7.1965 gün ve 656 sayılı Kanunla değişik 39 uncu maddesinde aynen düzenlenmişti.

Madde 20. — Tasarının bu maddesi «Müracaatların incelenmesi» ile ilgilidir, 306 sayılı Kanunun 21 inci maddesinden aynen alınmıştır, izahı gerektirmeyecek kadar açıktır.

Madde 21. — «Adayların ilanı» kenar başlıklı bu madde, 18 inci maddede düzenlenen geçici ilandan farklı olarak adayların kesin ilanının ne zaman ve hangi vasıtalarla yapılacağını göstermektedir.

Oy verme gününden önceki 27 nci gün Resmî Gazete ve Radyo ve Televizyonla kesinleşen adaylıklar ilan edilir.

Bu madde 306 sayılı Kanunun 22 nci maddesinden aynen alınmış, sadece televizyonla ilan hususu ilave edilmiştir.

Madde 22. — «Adaylıktan istifa ve ölüm» ile ilgili Tasarının bu maddesi 306 sayılı Kanunun 17.5.1979 gün ve 2234 sayılı Kanunla değişik 23 üncü maddesinden aynen alınmıştır.

Aday listelerinin kesinleşmesinden sonra, aday listelerinde meydana gelen eksilmelerin tebliği, tamamlanması, tamamlanmama halinde uygulanacak müeyyideyi düzenleyen madde açıktır.

Madde 23. — «Kullanılacak oy pusulası ve oyların kullanma şekli» ne ilişkin bu maddede oy pusulalarının hazırlanması ve kullanılması düzenlenmiştir.

Maddeye göre milletvekili seçiminde birleşik oy pusulası kullanılacaktır. Birleşik oy pusulasını kullanırken seçmen, bütün partilerin adaylarıyla bağımsız adayları aynı zamanda aynı oy pusulası üzerinde görecektir, seçimini en geniş şekilde önündeki bu adaylar arasında yapılacaktır. Birleşik oy pusulası kullanmanın ön seçimler üzerinde ve adayların tutumu ve partilerin aday tespitinde gösterecekleri özen üzerindeki tesirleri müspet olacaktır. Özellikle seçmenin birden fazla partinin adayı ile bağımsız adaylara oy verebilmesi siyasî rekabeti artırmaya bu şekilde siyasî istikrarı sağlamaya matuftur. Bu maddenin 5 inci bendinde bu imkân düzenlenmektedir.

İkinci fıkranın 1 inci bendine göre oy pusulaları filigranlı kâğıtlara basılacak, ayrıca zarf kullanılmayacaktır, oy pusulaları zarf haline getirilerek ucundan yapıştırılacaktır.

2 nci bende göre ise : Oy pusulalarında partilerin birer sütunu olacaktır. Oy pusulasında dikey olarak yer alan bu sütunların soldan sağa doğru hangi partilere ait olacağı Yüksek Seçim Kurulu tarafından kura çekilerek belirlenecektir.

Siyasî partilerden her birine ait sütunda sırası ile :

- a) Partinin özel işareti,
- b) Bunun altında partinin başharfleri,
- c) Daha altta partinin tam yazı halinde adı,
- d) Aralık ve çizgi,
- e) 2 santimetre çapında boş daire,
- f) Çizgi,
- g) Partinin kesinleşen adaylarının aldıkları sıra numarasına göre listesi ve her adayın hizasında bir kare bulunur.

Siyasî parti sütunlarından sonra bağımsız adaylar sütunu yer alacaktır.

Bu sıkı şekil hükümleri, seçmene oyunu kullanırken azamî kolaylık ve açıklığın sağlanması, adayların ve partilerin tanıtılması amacını gütmektedir.

3 üncü bentte bağımsız adayların başvuruları, yatırmaları gereken para miktarı, bu paranın Hazineye gelir kaydedilmemesi için almaları gerekli oy miktarı, adaylıktan çekilmeleri veya ölümleri halinde yapılacak işlemler ve özel işaretler ile ilgili hükümler yer almıştır.

4 üncü bent hükmüne göre : Birleşik oy pusulaları dört yüzlük paketler halinde getirilir ve paketlerle içindeki oy pusulaları numaralanır. Yüksek Seçim Kurulu bu paketleri seçim çevrelerine gönderir.

Bu hükmün amacı, oy pusulalarının emniyetle ve tek elden hazırlanıp dağıtılmasını sağlamaktır. Oy pusulasının oy verme gününden önce dağıtılma teşebbüslerini, bu şekilde seçmenlerin seçim sandığı dışındaki yerlerde izaç edilmelerini önlemektir.

Bentte yer alan, paketin hangi sandık kuruluna verildiğine dair hüküm, oy pusulalarının sandıktan sandığa dolaşmasını da engellemek suretiyle yukarıda açıklanan gerekçeler ve faydalar sağlanmak istenmiştir.

Oy verme günü sandık kurulu bütün oy pusulalarını sandık kurulu mühürü ile mühürlenecektir. Seçmene, bu oy pusulalarından işaretsiz bir adedi, sandık kurulunca verilecektir. Böylece, son ana kadar oy pusulaları seçim yönetim ve denetimi kendisine Anayasa ile tevdi edilen yargının ve sandık kurulunun dikkatine ve gözetimine tevdi olunmuştur.

Bu hükümler oy pusulaları hakkında alınan tedbirlerin nihai safhasını oluşturmaktadır.

İşaretsiz birleşik oy pusulasını ve «Evet» yazılı mühürü alan seçmen kapalı oy verme yerinde oyunu kullanır. Oy verme, ayrıntılı olarak 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 86 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.

23 üncü maddenin 5 inci bendi seçmenin birleşik oy pusulasını nasıl kullanabileceğini göstermektedir.

Bent hükmü seçmenin ya bir partiye ait sütundaki boş daireye «Evet» mühürü basabileceğini veya mühür basmakla birlikte mühür bastığı parti adaylarından seçmen istediklerinin hizasına (X) çarpı konulmasını ilk iki ihtimal olarak düzenlemiştir. Birleşik oy pusulası kabul edilen sistemde seçmenin sadece mühür basarak oyunu kullanabilmesi büyük bir kolaylıktır. Partinin yaptığı önseçime güven duyan seçmenin iradesini global açıklamasına fırsat verir. Okur - yazar olmayanların bulunduğu ülkeler için de pratiktir. Bununla beraber hem mühür basmak hem sıra dışından adaylar işaretlemek mümkündür.

Üçüncü ihtimal, seçmenin mühür kullanmadan çeşitli siyasî partilere ait adaylardan ve bağımsız adaylardan, seçmeyi istediklerinin adları hizasına (X) çarpı işareti koyarak oyunu kullanmasıdır. Seçmen oyunu çeşitli eğilimlere ve partilere mensup adaylar arasında oyunu parçalamak isterse buna engel olunmamalıdır. Nasıl seçmen, oyunu bir partinin bütün adayları arasında paylaşırabiliyorsa, yahut başka deyimle oyunu bir partide temerküz ettirebiliyorsa, kabul edilen sistemde, çeşitli partilerin adayları ile bağımsız adaylar arasında da paylaşırabilecektir. Bu oylama biçiminin «Siyasî partilerin demokratik siyasî hayatının vazgeçilmez unsurları olması» ile çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

Seçmen oyunu bir siyasî parti sütununa sadece mühür basarak kullanmışsa, o partinin adaylarına baştan itibaren ve sırası ile birer oy vermiş sayılır.

Seçmen, oyunu sadece bağımsız aday için kullanacak ise mühürü ona ait boş daireye basar ve ona bir tek oy vermiş olur.

Seçmen hem bir partinin sütununa mühür basar hem de o parti adaylarının hizasına (X) çarpı işareti koyacak ise, bu takdirde, hizasına (X) çarpı işareti koyduğu adaylara birer oy vermiş sayılır. Bu yolu seçen seçmenin koyacağı (X) çarpı işaretlerinin sayısı, o seçim çevresinden çıkabilecek milletvekili sayısından az olmamalıdır veya bu sayıyı aşmamalıdır. Aşarsa, bilfarz, 6 milletvekili çıkararak bir seçim çevresinde, seçmen 6 değil de 4 veya 9 (X) çarpı işareti koyarsa, seçmenin bu işaretleri dikkate alınmaz, bu takdirde sadece mühür koymuş sayılarak, o partinin adaylarına baştan itibaren ve sırası ile birer oy vermiş sayılır.

Seçmenin, 6 milletvekili çıkaracak bir seçim çevresinde 9 (X) çarpı işareti koyması halinde bu 9 adaydan hangi 6 sını seçtiği belli olmadığından, 4 adayın hizasına (X) çarpı işareti koyması halinde ise adaylar arasında kabul edilmez seçim mücadelesine yer vermemek için iki müeyyide uygulanabilirdi. Bunlardan ilki oy pusulasını geçersiz saymak, diğeri ise seçmenin koyduğu (X) çarpı işaretlerini dikkate almadan, onun sütununa «Evet» mühürünü bastığı partinin adaylarına baştan itibaren ve sırası ile birer oy vermiş olduğunu farzetmektir. Tasarı oyunu kullanmak üzere sandık başına gelmiş, gerekli bütün işlemler tamamlanmış, oy pusulasını mühürlenmiş bir seçmenin oyunu iptal yolunu seçmemiş, oy kullanma iradesi yararına çözümü benimseyerek, oy kurtarmak üzere, geçerli saymıştır.

Seçmenin aday sayısından az veya çok (X) çarpı işareti koyduğu halde oyu geçerli sayılırsa, oyunu hangi yönde kullanmış olduğu, ancak bir kanunî karine ile çözülebilir.

Seçmen fazla işaret koymuşsa, 6 milletvekili çıkaracak bir seçim çevresinde 9 (X) çarpı işareti koymuşsa iki yoldan biri seçilebilir (oyu geçerli saydığımızı göre) :

Birincisi baştan ilk 6 (X) çarpı işareti dikkate alınır. 7, 8 ve 9 uncu sıradaki (X) çarpı işaretler yok farzedilir.

İkincisi seçmenin koyduğu (X) çarpı işaretlerinin tümü yok farzedilerek bir kanunî karine olarak, seçmenin o partinin adaylarına baştan ve sıra ile birer oy verdiği kabul edilir.

Tasarı, bu iki yoldan ikincisini tercih etmiştir. Böylece partinin yapmış olduğu sıralamaya kanunî bir prim tanınmak istenmiştir.

Seçmen, 6 milletvekili çıkaracak bir seçim çevresinde 4 işaret koymuşsa yine iki yoldan biri seçilebilir (oyu geçerli saydığımızı göre) :

Birincisi, seçmenin hizasını işaretlemiş bulunduğu 4 aday dışında kalan o partinin adaylarından en baştan itibaren ilk iki tanesine oy verdiği kabul edilebilir.

İkincisi, seçmenin koyduğu (X) çarpı işaretlerinin tümü yok farzedilerek, bir kanunî karine olarak, seçmenin o partinin adaylarına baştan ve sıra ile birer oy verdiği kabul edilir.

Tasarı, bu iki yoldan ikincisini tercih ederek partinin yapmış olduğu sıralamaya prim tanımıştır.

Seçmen ister o seçim çevresinde çıkacak milletvekilisayısından fazla, ister az sayıda aday için (X) çarpı işareti koymuş olsun, böylece bu iki durum aynı hukukî rejime bağlanmıştır. Seçmenin işaretleri yok sayılmakta, seçmenin partinin yaptığı sıralama içinde baştan ve sıra ile birer oy vermiş olduğu kabul ve farz olunmaktadır.

Seçmen oy pusulasına mühür basmamakla beraber bir partinin adaylarına, o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısında işaret koyarsa, bu işaretler geçerli olacak, hizasına (X) çarpı işareti konulan adaylar birer oy almış olurlar.

Seçmen oy pusulasına mühür basmamakla birlikte bir partinin adaylarına o seçim çevresinin çıkaracağı sayıdan az veya çok (X) çarpı işareti koyarsa, oy pusulası geçersiz olur.

Seçmen, o seçim çevresinde çıkacak milletvekili sayısı ile bağlı kalmak koşulu ile, birleşik oy pusulasında yer alan siyasî parti adayları ile bağımsız adaylara (X) çarpı işareti koyarak oyunu kullanabilir.

Çıkacak milletvekili sayısından az veya çok sayıda aday için (X) çarpı işareti kullanılırsa oy pusulası geçersiz sayılır.

6 ncı bendi kullanılmayan oy pusulalarının dökümünü ve tutanağa geçirilmesini düzenlerken, dolaylı olarak denetim hükümleri ihtiva etmektedir. Tutanakta kullanılan ve kullanılmayan oy pusulaları toplamı, paketten çıkan oy pusulası adedine eşit olmalıdır.

Maddenin 7 nci bendi oy verme yerinde ve sandık alanında siyasî parti adaylarının liste halinde ilanı ile seçim tutanaklarının Yüksek Seçim Kurulunca hazırlanmasını düzenlemiştir.

Madde 24. — Madde bir adayın, bir siyasî partinin, bir bağımsız adayın aldığı geçerli oyların hesaplanmasını göstermektedir. Madde, başkaca izahı mucip olmayacak kadar açık bulunmaktadır.

Madde 25. — «Geçerli olmayan oy pusulaları» ile ilgili Tasarının 25 inci maddesi 306 sayılı Kanunun 27 nci maddesinden alınmıştır. Her iki madde de 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 103 üncü maddesine göndermede bulunmakla iktifa etmişlerdir.

Madde 26. — Tasarının «Sayımın ilanı ve tutanağa geçirilmesi»ne ilişkin 26 ncı maddesi, sandık kurulum oyların sayım ve dökümünü yaparken siyasî partilerin ve partili adaylar ile bağımsız adayların herbirinin aldığı oy sayısını tespit edeceğini düzenlemektedir. Sayımın ilanı ve sonuçların tutanağa geçirilmesinin teknik ayrıntıları 298 sayılı Seçimleri Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 105 inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu iki madde arasındaki bağılık dikkatten uzak tutulmamalıdır. 306 sayılı Kanunun 29 uncu maddesi bu hükmün kaynağını teşkil etmektedir.

Madde 27. — «İlçelerde seçim sonuçlarının birleştirilmesi» ile ilgili Tasarının bu maddesine göre birleştirme sandık tutanaklarının birleştirilmesi suretiyle olacaktır. İlçe seçim kurulu siyasî partilerin, partili adayların, bağımsız adayların herbirinin almış oldukları oy sayısını tespit eder, tutanağa geçirir. 306 sayılı Kanunun 31 inci maddesi bu maddenin kaynağıdır.

İlçe seçim kurullarında seçim sonuçlarının birleştirilmesi usulü, birleştirme işleminin aralıksız sürmesi, ne sayıda müşahit bulunacağı, tutanakların nasıl düzenleneceği, hazırlanan tutanakların il seçim kuruluna intikal ettirilmesi 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 108 inci maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu iki madde bu itibarla irtibatlıdır.

Madde 28. — «İl seçim kurullarında birleştirme»yi düzenleyen tasarının 28 inci maddesi il seçim kurullarında yapılacak işlemleri ve tutanak sonuçlarının alınmasını düzenlemektedir. 306 sayılı Kanunun 31 inci maddesi bu maddenin kaynağıdır ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 109 uncu maddesi bu madde ile irtibatlıdır.

Madde 29. — Tasarının bu maddesi «Bir seçim çevresinde siyasî partilerin ve bağımsız adayların elde ettikleri milletvekili sayısının hesabı» ile ilgilidir.

Bu konuda birinci ilke, genel seçimde ülke genelinde geçerli oyların yüzde onunu geçemeyen partilerin milletvekili çıkaramamasıdır. Ara seçimlerde de seçim yapılan seçim çevrelerinin tümünde geçerli oyların yüzde onunu geçemeyen partiler de milletvekili çıkaramazlar.

Bu ilkeye (ulusal planda yüzde on baraj) denilebilir. Baraj konulmasının sebebi mahallî partilerin oyların dağılmasına sebep olmalarının engellenmesidir. Bu şekilde parlamento faaliyetlerinde istikrar, hükümetlerin devamında istikrar sağlanması amaçlanmıştır. Yüzde onluk bir barajın, bazı fikirlerin parlamentoda temsil edilmeyeceği şeklindeki eleştiri karşısında, istikrar ve geniş temsil düşünceleri arasında bir tercih yapmak gerekmiş, Tasarı istikrarı tercih etmiştir.

İkinci ilke, maddenin beşinci fıkrasında yer almaktadır. Bu ilkeye göre «Bir seçim çevresinde, kullanılan geçerli oyların toplamının o çevreden çıkacak milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilecek sayıdan az oy alan siyasî partilere veya bağımsız adaylara milletvekilliği tahsis edilemez.

Mesela 6 milletvekili çıkaracak bir seçim çevresinde :

A Partisi	200 000
B Partisi	100 000
C Partisi	60 000
Bağımsız Aday	200 000
D Partisi	40 000

oy almış iseler, geçerli oyların toplamı, 600 000'dir. Bu rakam çıkacak milletvekili sayısına bölünürse (600 000 : 6), 100 000 rakamı çıkar. 100 000 oy almamış olan C partisi ile D partisine milletvekilliği tahsis edilmez.

Bu halde milletvekili çıkaramayan C ve D partilerinin aldıkları oylar dikkate alınmadan, milletvekillikleri diğer A ve B partileri ile bağımsız aday arasında maddenin üçüncü fıkrasındaki esaslara göre paylaşılır.

Örnekte C ve D partilerinin maruz kaldıkları bu baraja da «Seçim çevresi barajı» denilebilir. Bunun amacı sırf mahallî nitelik taşıyan ulusal plana yükselememiş partilere engel olmaktır.

Siyasî partiler ile bağımsız adayların çıkaracakları milletvekili sayısını tespit etmek üzere, bunların adları alt alta yazılır, hizalarına da aldıkları oylar yazılır. Bundan sonra siyasî partilere ait oy sayıları önce bire, sonra ikiye, üçe ila ... bölünür ve alt alta yazılır. Bu bölme milletvekili sayısına ulaşınca kadar devam eder. O seçim çevresi 5 milletvekili çıkaracak ise 5'e kadar bölme işlemi devam eder.

PARTİLER	A	B	C	D
Önce bire bölme (Aldıkları oy)	270 000	230 000	150 000	76 000
Sonra ikiye bölme	135 000	115 000	75 000	38 000
Sonra üçe bölme	90 000	76 666	50 000	25 333
Sonra dörde bölme	67 500	57 500	37 500	19 000
Sonra beşe bölme	54 000	46 000	30 000	15 000

Bu bölmeden elde olunan sonuçlar parti farkı gözetmeksizin alta alta yazılır. Ancak hemen işaret edelim ki, geçerli oy adedi 726 000, çıkacak 5 milletvekiline bölününce 145 250 rakamını tutturamayan D partisine milletvekili tahsis olunamayacağından, onun aldığı oylar hesaba katılmaz.

1. 270 000 (A)
2. 230 000 (B)
3. 150 000 (C)
4. 135 000 (A)
5. 115 000 (B)
6. 95 000
7. 76 666
8. 75 000

Bu seçim çevresinden 5 milletvekili çıkacağından ilk beş sırada yer alan partiler milletvekili çıkaracaklardır. Buna göre :

- A Partisi 2 milletvekili
  - B Partisi 2 milletvekili
  - C Partisi 1 milletvekili
- çıkacaklardır.

Tabii üç partinin ulusal planda yüzde onluk barajı aştığı farz olunmaktadır.

Madde 30. — «Siyasî parti adaylarından seçilenlerin tespiti» tasarıya göre şu şekilde olacaktır. 28 inci maddeye göre bir partinin milletvekili adaylarının aldıkları oyların listesi yapılır, en yüksek oyu almış olanlar milletvekili olurlar. Bu maddenin karşılığı 306 sayılı Kanunun 33 üncü maddesidir.

Madde 31. — Tasarının bu maddesi «Milletvekilliğine seçilenlerin Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi ve tutanakların verilmesi» ile ilgilidir, 306 sayılı Kanunun 34 üncü maddesinden aynen alınmıştır.

İzahı gerektirmeyecek kadar açıktır.

Madde 32. — «Seçim sonuçlarının ilan ve yayımı» ile ilgili bu madde açıktır.

Madde 33. — «Seçim sonuçlarının Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanması» ile ilgili bu madde 306 sayılı Kanunun 36 ncı maddesinden aynen alınmıştır. Madde açıktır.

Madde 34. — «Seçimlerin belgelerinin sağlanması» ile ilgili Tasarının 34 üncü maddesi, 306 sayılı Kanunun 37 nci maddesinden aynen alınmıştır.

Madde izahı gerektirmeyecek ölçüde açıktır.

Madde 35. — «Seçimin veya Tutanığın iptali» ile ilgili bu madde 306 sayılı Kanunun 38 inci maddesinden alınmıştır. Madde açıktır.

Madde 36. — «Özel hüküm bulunmayan hallerde uygulanacak kanun» olarak madde 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunu göstermektedir. Esasen yer yer Tasarı maddelerinde de iki kanun arasındaki irtibat gösterilmiştir.

Ek Madde 1. — 298 sayılı Kanunda bulunan «Cumhuriyet Senatosuna ilişkin hükümler», Cumhuriyet Senatosu kalktığından maddeler metinlerinden çıkarılmıştır.

Ek Madde 2. — 298 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin 3 üncü bendine oy kullanamayacaklar arasında ceza ve tutukevlerinde bulunanlar eklenmiştir.

Ek Madde 3. — 298 sayılı Kanunun 4 üncü bendi ilk kongreler ile ilgilidir.

Ek Madde 4. — Propaganda süresi ile ilgili 298 sayılı Kanunun 52 nci maddesinin değişikliğine ilişkindir.

Ek Madde 5. — 298 sayılı Kanunun bu Kanuna aykırı hükümlerinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır.

Geçici Madde 1. — Siyasî partilerin radyo ve televizyondan ilk genel seçimlere kadar eşit yararlanacağını düzenlemektedir.

Geçici Madde 2. — İlk genel seçimlere kadar siyasî partilerin ilçe seçim kurullarınca birer asıl birer yedek üye vermeleri düzenlenmiştir.

Anayasa Komisyonu Raporu

TC

Millî Güvenlik Konseyi

Anayasa Komisyonu

Esas No. : 1/498

Karar No. : 4

9 Haziran 1983

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Danışma Meclisi genel kurulunca 6 Mayıs 1983 tarihli 97 nci Birleşiminde işaret oyuyla kabul edilmiş olan «Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı» Komisyonumuza havale edilmekle yetkili temsilcilerin iştirakiyle kanun tasarısının Komisyonunda inceleme çalışmalarına başlanmıştır. Çalışmalarda ilgili bakanlık temsilcilerinin ve uygulayıcı uzman kişilerin görüşleri de alınmıştır. Komisyon çalışmalarında;

1. Anayasanın «seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları»na ilişkin 67 nci maddesinde yer alan «vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir. Seçimler ve halk oylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. . . . .» hükmü ile Anayasanın yasama bölümünde yer alan 75 ve müteakip maddeleri göz önünde bulundurulmuştur.

2. Milletvekili seçimlerinde yukarıda açıklandığı üzere seçimlerin serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre bu seçimlerin yargı yönetim ve denetimi altında yapılması temel ilkesinin sağlanmasının yanı sıra seçimlerin pratik, en az oy kaybına neden olabilecek kolaylıkta yapılması ve seçim sonuçlarının kısa sürede alınması gereği de göz önünde bulundurulmuştur.

3. Anayasanın 75 inci maddesi hükümlerine göre milletvekili sayısı 400 olarak tespit edilmiş olduğundan bu 400 milletvekilinin illere dağıtılması esası üzerinde de durulmuştur. Danışma Meclisince kabul edilmiş bulunan kanun tasarısının 3 üncü maddesinde; son genel nüfus sayımıyla belli olan Türkiye Nüfusunun 400'e bölünmesi suretiyle elde edilen rakam esas alınarak, her ilin çıkaracağı milletvekili sayısının, il nüfusunun bu rakama bölünmesi suretiyle tespit olunacağı belirtilmiş ve bu arada bu suretle hesaplanan milletvekillerinin sayısı 400'ü bulmadığı takdirde nüfusu 1 milletvekili çıkarmaya kâfi gelmeyen illere birer milletvekili verildikten sonra, artık nüfus bırakan illerin, artıkların büyüklüğüne göre sıraya konacağı ve artan milletvekilliklerinin bu sıraya göre dağıtılacağı açıklanmıştır. Maddede ayrıca yapılan bu tespit sonunda, çıkaracağı milletvekili sayısı 7'ye kadar olan illerin bir seçim çevresi sayılacağı çıkaracağı milletvekili sayısı 7'den fazla olan illerin 1'den fazla seçim çevresine bölüneceği bu bölmede ilçelerin mülki bütünlüğünün korunacağı ilkesi getirilmiştir.

Yapılan incelemede madde gerekçesinde geniş şekilde açıklanacağı üzere milletvekilliklerinin illere dağılımında nüfusu az olan illerin durumuyla Cumhuriyet Senatosunun kaldırdığı göz önünde bulundurularak yeni esaslar üzerinde durulmuştur.

4. 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun önseçimle ilgili hükümlerinde yer alan önseçim tarihinin oy verme gününden en az 60 gün önce olacağı şeklindeki hüküm göz önünde bulundurularak seçimin başlangıç tarihinin buna göre tespit edilmesi üzerinde durulmuştur.

5. Birleşik oy pusulalarının basılıp dağıtılmasına imkân vermek üzere adaylık için başvuru, itirazlar, kesin aday listelerinin ilan süreleri gözden geçirilmiştir.

6. Oy verme ile ilgili hükümlerde yer alan karma oy sisteminin fayda ve sakıncaları üzerinde durulmuş madde gerekçesinde geniş olarak açıklanan nedenlerle karma oy sisteminin sakıncalarının daha fazla olduğu kanısına varılmıştır.

7. Seçim sistemi özellikle çoğunluk ve nispi temsil sistemleri her yönüyle gözden geçirilmiştir. Madde gerekçelerinde açıklanan nedenlerle kabul edilen nispi temsil sisteminin yanı sıra ülke genelindeki baraj ve seçim çevresindeki baraj konuları üzerinde de durulmuştur.

8. Bir seçim çevresinde Siyasî Partilerin kazandıkları milletvekili sayıları belli olduktan sonra bu milletvekilliklerinin parti listesinde yer alan adaylar arasında nasıl dağıtılacağı konusu üzerinde durulmuş ve terih işaretli oy pusulalarının dikkate alınabilmesi için madde gerekçesinde açıklanan nedenlerle bir baraj getirilmesinin uygun olacağı anlaşılmıştır.

9. Gerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununda yer alan hükümler ve gerekse Seçim Kanunu Tasarısındaki hükümler göz önünde bulundurularak 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda zorunlu olarak yapılması gereken değişiklikler anılan Kanun gözden geçirilerek tespit edilmiştir.

Komisyon tarafından son şekli verilmiş bulunan Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı 8 bölümden ibaret olup tasarı maddelerinin ilgili bölümlerde yer alması prensibi göz önünde bulundurularak bölümler buna göre düzenlenmiştir.

Kanun Tasarısında :

- 1 inci Bölüm, Genel Hükümleri;
  - 2 nci Bölüm, Seçim Öncesi İşleri;
  - 3 üncü Bölüm, Seçim Günü İşleri;
  - 4 üncü Bölüm, Seçimden Sonra Yapılacak İşleri;
  - 5 inci Bölüm, Çeşitli Hükümleri;
  - 6 ncı Bölüm, Değiştirilen Kanun Hükümleri;
  - 7 nci Bölüm, Geçici Hükümleri;
  - 8 inci Bölüm, Son Hükümleri;
- İçermektedir.

Komisyonca yapılan çalışmalarda yukarıda belirtilen esaslar göz önünde bulundurulmak suretiyle tasarı-
nın tümü prensip olarak benimsendikten sonra maddelerin tetkikine geçilmiştir.

Madde 1. — Danışma Meclisi metninde bulunmayan amaç ve kapsam maddesi 1 inci madde olarak tasarıya eklenmiştir.

Madde 2. — Danışma Meclisi metninin 1 inci maddesi 2 nci madde olarak aynen benimsenmiştir.

Madde 3. — Danışma Meclisi metninin 2 nci maddesi 3 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Madde 4. — Seçim Çevreleri ve çıkaracağı milletvekili sayısına ilişkin Danışma Meclisi metninin 3 üncü maddesi 4 üncü madde olarak aşağıda belirtilen nedenlerle yeniden düzenlenmiştir.

İllerin çıkaracağı milletvekili sayısının tespitinde her İl'e önce bir milletvekilliği verilmesi esası getirilmiştir. Bu yapıldıktan sonra 400 milletvekilinden geriye kalan 333 milletvekilinin illere dağılımında; son genel nüfus sayımıyla belli olan Türkiye nüfusunun geriye kalan bu milletvekili sayısına bölünmek suretiyle bir rakam elde edilecektir. İllerin nüfusunun bu rakama bölünmesiyle her ilin ayrıca çıkaracağı milletvekili sayısı tespit edilecektir. İl nüfusunun belirtilen bu rakama bölünmesi suretiyle kalan artık nüfuslar bu rakamdan az ise veya illerin nüfusu yani bir kısım illerin nüfusu bu rakamın altında ise bu durumdaki illerin nüfuslarıyla artık nüfus bırakan illerin artık nüfusları büyüklük esasına göre sıraya konulacak ve artan milletvekillikleri bu sıraya göre dağıtılacaktır.

Bu duruma göre iller önce nüfuslarına bakılmadan birer milletvekili alacaklardır sonra yapılan hesapta nüfuslarının büyüklüğü ölçüsünde ayrıca milletvekilliği alacaklardır. Nüfusları önce dağıtılan bir milletvekilinin dışında ayrıca milletvekilliği almaya yetmeyen iller ile nüfusları akımından ayrıca belli miktarda milletvekilliği aldıktan sonra artık nüfuslar bırakan illerin yukarıda açıklandığı üzere artık nüfusları büyüklük esasına göre sıraya konacak ve 3 üncü aşamada da artan milletvekillikleri bunlar arasında bu sıraya göre dağıtılacaktır.

Bu şekilde yapılan hesaplama göre;

- 18 İl 7 ve daha fazla milletvekili çıkarabilecektir.
- 25 İl 6 ve daha fazla milletvekili çıkarabilecektir.
- 38 İl 5 ve daha fazla milletvekili çıkarabilecektir.
- 29 İl ise 4 ve daha az milletvekili çıkarabilecektir.

Ancak, 1980 Nüfus Sayımlarına göre yapılan hesaptan 2'den az milletvekili çıkararak il bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Yine yapılan incelemeye göre milletvekili sayısı Anayasa Hükümü uyarınca 450'den 400'e inmesine rağmen komisyonca kabul edilen milletvekili dağıtım sistemine göre 33 il'in milletvekili sayısında bir değişiklik olmamakta 4 il'in milletvekili sayısı artmakta genellikle milletvekili sayısı fazla olan 30 il'in toplamında 54 milletvekilliği eksilmektedir.

1980 Nüfus sayımlarına göre 18 il milletvekilliklerinin % 49'unu almakta 6 veyahut daha fazla milletvekili çıkararak 25 il'e milletvekilliklerinin % 59,5 oranı düşmektedir. 5 veya daha fazla milletvekili çıkararak toplam 38 il ise % 75,75 oranında milletvekili çıkarabilecektir geriye kalan 29 il % 24,25 oranında milletvekili çıkarabilecektir.

7'den fazla milletvekili çıkararak iller seçim çevrelerine bölünecektir. İllerin seçim çevrelerine bölünmelerine ilişkin olarak getirilen ölçüler nüfus ve coğrafî durum esasları gibi objektif ve kesin ölçüler olarak benimsenmiştir.

Ayrıca maddeye yapılan ilaveyle bir ilin milletvekili sayısının belli olduktan sonra bu milletvekili sayısının o ilin seçim çevrelerine taksiminde de nüfus bakımından illerin milletvekili sayısının tespitine ilişkin esasların uygulanacağı belirtilmiştir.

Madde 5. — Danışma Meclisi metninin 6 ncı maddesi redaksiyona tabi tutulmak suretiyle 5 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Madde 6. — Danışma Meclisi metninin 4 üncü maddesinin 1 ve 2 nci fıkraları tefrik edilerek bu maddeye alınmış ancak 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanununun Önseçimle ilgili olarak getirdiği süreler göz önünde bulundurularak seçimin başlangıç tarihi 3 Temmuz olarak benimsenmiştir. Ayrıca maddeye Anayasa hükümlerine uygun olarak savaş sebebiyle seçimlerin geriye bırakılması hakkında hükümler eklenmiştir.

Madde 7. — Danışma Meclisi metninin 4 üncü maddesinin 3, 4 ve 5 inci fıkraları 7 nci madde halinde yeniden düzenlenmiştir.

Madde 8. — Danışma Meclisi metninin 5 inci maddesinin 1 ve 2 nci fıkraları 8 inci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

Madde 9. — Danışma Meclisi metninin 5 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında yer alan hüküm araseçimi de kapsayacak şekilde müstakil bir madde olarak düzenlenmiştir.

Madde 10. — Danışma Meclisi metninin 7 nci maddesi yalnızca kenar başlığı değiştirilmek suretiyle 10 uncu madde olarak benimsenmiştir.

Madde 11. — Danışma Meclisi metninin 8 inci maddesi 11 inci madde olarak düzenlenmiş ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun üyeler hakkında getirdiği hükümler de göz önünde bulundurularak maddeye açıklık getirilmiştir.

Madde 12. — Danışma Meclisi metninin 9 uncu maddesi 12 nci madde olarak düzenlenmiş maddenin 1 inci fıkrası 10 ve 11 inci maddeleri kapsayacak şekilde geliştirilmiş. Ayrıca, maddenin 2 nci fıkrasında yer alan «Siyasî Partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları» ibaresi 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanununun adayların tespitine ilişkin hükümleri dikkate alınarak «2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanunu hükümlerine göre» şeklinde değiştirilmiştir.

Madde 13. — Danışma Meclisi metninin 10 uncu maddesi 13 üncü madde olarak aynen benimsenmiştir.

Madde 14. — Danışma Meclisi metninin 11 inci maddesi 14 üncü madde olarak aynen benimsenmiştir.

Madde 15. — Danışma Meclisi metninin 12 nci maddesi 15 inci madde olarak aynen benimsenmiştir.

Madde 16. — Danışma Meclisi metninin 13 üncü maddesi 16 ncı madde olarak kabul edilmiş maddenin 1 inci fıkrasına Siyasî Partilerin müşterek liste halinde aday gösteremeyecekleri hükmü de getirilmiştir. Ayrıca maddeye yeni bir fıkra eklenerek bağımsız adayların da birden fazla seçim çevresinde aday olamayacakları vurgulanmıştır.

Madde 17. — Danışma Meclisi metninin 15 inci maddesi redaksiyona tabi tutulmak ve madde metnine açıklık getirmek suretiyle 17 nci madde olarak benimsenmiştir.

Madde 18. — Danışma Meclisi metninin 16 nci maddesiyle 17 nci maddesinin 1 inci fıkrası 18 inci madde olarak ve redaksiyona tabi tutularak düzenlenmiştir.

Madde 19. — Danışma Meclisi metninin 17 nci maddesinin 2 ve müteakip fıkraları 18 inci madde kapsamına giren tüm kişileri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Maddenin 3 üncü fıkrasındaki düzenlemeye göre ayrılma hakkını kazanmış olanların ayrılma istekleri genel olarak reddedilemeyecektir. Ancak savaş ve seferberlik hallerinde muvazzaf subay ve astsubayların ayrılma istekleri bu hükmün dışında olduğu gibi 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 nci maddesinin 7 nci fıkrası kapsamına giren personelle ilgili olarak anılan fıkra hükümleri de saklı tutulmuştur.

Madde 20. — Danışma Meclisi metninin 18 inci maddesinin, Siyasî Partilerin aday listelerini vermelerine ilişkin hükmü 20 nci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

Madde 21. — Danışma Meclisi metninin 18 inci maddesinde yer alan bağımsız adaylara ilişkin hükümler 21 inci madde olarak düzenlenmiştir.

Madde 22. — Danışma Meclisi metninin 19 uncu maddesi redaksiyona tabi tutulmak suretiyle ve itiraz süreleri kesin şekilde belirtilerek düzenlenmiştir.

Madde 23. — Danışma Meclisi metninin 20 nci maddesi redaksiyona tabi tutulmak suretiyle 23 üncü madde olarak benimsenmiştir.

Madde 24. — Danışma Meclisi metninin 21 inci maddesi 24 üncü madde olarak düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemede birleşik oy pusulalarının basılması ve seçim çevrelerine gönderilmesi için gerekli süre gerçekçi bir biçimde yeniden tespit edilmiş ve ayrıca il seçim kurullarının kendi seçim çevrelerindeki adayları Yüksek Seçim Kurulunun belirttiği tarihte ilan edecekleri vurgulanmıştır.

Madde 25. — Danışma Meclisi metninin 22 nci maddesi 25 inci madde olarak değiştirilmiştir. Yapılan düzenlemede aday listelerinin kesinleştiği tarihten sonra bu listelerde meydana gelen eksilmelerin tamamlanmayacağı vurgulanmıştır. Listedeki boş yerler liste sırasına göre adayların otomatik olarak kaydırılması suretiyle doldurulmuş sayılacağı esası getirilmiştir. Örneğin, 7 milletvekilli çıkaran bir seçim çevresinde iki kat aday olarak gösterilen 14 adaydan 7 nci aday liste kesinleştikten sonra istifa etmiş ise aday listesi tamamlanmayacak ancak, 8 inci aday 7 ncinin yerine 9 ve müteakip adaylar da 8 ve takip eden adayların yerine sırasıyla geçmiş sayılacaklar. 14 üncü adaylık da boş kalacaktır.

Madde 26. — Danışma Meclisi metninin 23 üncü maddesi 26 nci madde olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede bağımsız adaylar için özel işaret konusu incelenmiş her ne kadar 298 sayılı Kanunun 78 inci maddesinde de hüküm var ise de bağımsız aday olarak milletvekilliği için müracaat edenlerin birleşik oy pusulasında özel işaret diğer bir deyimle amblem kullanılmasının gecikmelere neden olacağı dikkate alınarak bu husus madde metninden çıkarılmıştır. Kuşkusuz maddede yer alan Siyasî Partilerin özel işareti deyimi Siyasî Partiler Kanununda yer alan amblem anlamındadır. Ayrıca maddede yapılan bir değişiklikle birleşik oy pusulasında partinin adının baş harfleri ibaresi yerine kısaltılmış adı ibaresi yer almıştır. Maddede bağımsız adayların birleşik oy pusulasında nasıl gösterilecekleri hakkında da düzenleyici hükümlere yer verilmiştir.

Madde 27. — Danışma Meclisi metninin 24 üncü maddesi 27 nci madde olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede birleşik oy pusulalarının ayrı ayrı numaralandırılmasının baskı işlerinin uzamasına neden olacağı ayrıca her birleşik oy pusulasının numaralandırılmasının uygulamada herhangi bir yarar temin etmeyeceği göz önünde bulundurularak birleşik oy pusulalarının bulunduğu paketlerin numaralandırılıp mühürleneceği hükmü getirilmiştir. Maddenin diğer fıkraları redaksiyona tabi tutulmuştur.

Madde 28. — Danışma Meclisi metninin 25 inci maddesi 28 inci madde olarak düzenlenmiştir. Bu maddeyle ilgili olarak yapılan incelemede öncelikle karma oy sistemi üzerinde durulmuştur. Karma oy sistemi seçmene istediği adaya oy verme imkânını tanıyan ve bunun sonucu olarak da meclise seçmenin siyasî parti listelerinden seçtiği kişilerin gelmesi imkânını sağlayan bir oy sistemi olmakla birlikte karma oy sisteminin oy kullanmayı güçleştireceği oyların geçersiz kılınmasına neden olacağı ayrıca sayımın ilanı ve neticelerin alınmasını geciktireceği gibi karma listede seçmen Siyasî Parti listelerinin alt sıralarındaki adaylara tercih işareti kullanıp oy vermesi halinde bu oylar aynı zamanda partiye verilmiş oy sayıldığından kabul edilen seçim sisteminin sonucu olarak seçmenin karma listeye dahil ettiği adaylar yerine o partiden başka

adayların milletvekili seçilebileceği diğer taraftan oyların sunî olarak kabarmasına neden olan bir sistem bulunduğu anlaşılmıştır. Nitekim Danışma Meclisince kabul edilen metne göre 7 milletvekili çıkaran bir seçim çevresinde oy kullanan bir seçmenin oyu 7 oy olarak kabul edilmektedir. 5 veya 3 milletvekili çıkaran seçim çevrelerinde ise oy kullanan seçmenlerin oyları 5 veya 3 oy olarak kabul edilmektedir. Bütün bu oylar ülke genelindeki barajın hesaplanmasında dikkate alınacağından bu şekildeki oyların değişik biçimde ve sunî olarak yükseltilmesi milletvekili sayısına göre seçmenlerin oylarının ülke genelindeki baraja etki derecesi farklı olacaktır. Bu husus ise oyların eşitliği prensibine aykırı görülmüştür. Ayrıca, bir taraftan istikrarlı hükümet sağlanması için baraj öngörülüp nispi temsil sistemi öngörülürken diğer yünden de karma sistemin getirilmesi sistemin kendi içindeki çelişkisi görünümünü vermektedir. Bunun yanı sıra kabul edilen karma oy sisteminde bağımsız adaylar mağdur olmaktadır. Gerçekten bir seçmen 7 milletvekili çıkaran bir seçim çevresinde bir siyasî partiye mühür bastığı zaman siyasî partiye 7 oy verilmiş sayılmakta listeye bir bağımsız aday ilave etmiş ise bağımsız aday bir oy almış siyasî parti ise 6 oy almış sayılmaktadır. Bu husus seçim çevresi barajının tespitinde siyasî partiyi avantajlı kılmaktadır. Listeye birden fazla bağımsız adayın dahil edilmesi hususu da bu durumu önleyecek nitelikte görülmemiştir. Komisyonca yapılan incelemede seçmenin siyasî partiye veya bağımsız adaya teveccüh etmesi yönünde ön bir takdir hakkı tanınmış siyasî partiye oy vermeyi öngördüğü takdirde verdiği oyun bir oy sayılacağı esası getirilmiştir. Seçmen bağımsız adaya oy vermeyi öngördüğü takdirde yalnız bir bağımsız adaya oy verebilecek kuşkusuz bu oyu da bir oy sayılacaktır.

Seçmen siyasî partiye oy verdiği takdirde isterse siyasî parti listesi içinde tercih işaretleri de kullanabilecektir. Ancak bu halde dahi seçmen siyasî partiye bir oy vermiş sayılacaktır. Parti adaylarına yaptıkları tercih partinin kazandığı milletvekili sayısı belli olduktan sonra 35 inci madde hükümlerine göre dikkate alınacaktır. Yukarıda açıklanan nedenlerle karma oy sistemi kabul edilmeyerek madde yeniden tanzim edilmiştir.

Madde 29. — Danışma Meclisi metninin 27 nci maddesi 29 uncu madde olarak ve 28 inci maddede kabul edilen sistem göz önünde bulundurulularak yeniden düzenlenmiştir.

Madde 30. — Danışma Meclisi metninin 29 uncu maddesi 30 uncu madde olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme yapılırken 298 sayılı Kanununun 105 inci maddesinde mevcut olan hükümler dikkate alınmış ve bu maddeye atıf yapılmıştır. Ayrıca 35 inci madde hükümlerinde öngörülen biçimde tercih işaretleri dikkate alındığından 35 inci maddenin uygulamasına esas olabilecek bilgilerin de tutanakta belirtileceği vurgulanmıştır.

Madde 31. — Danışma Meclisi metninin 30 uncu maddesi 31 inci madde olarak ve yukarıdaki 30 uncu madde esasları da dikkate alınarak düzenlenmiştir.

Madde 32. — Danışma Meclisi metninin 31 inci maddesi sandık kurulu ile ilçe seçim kuruluna ilişkin maddelerdeki düzenlemeye paralel şekilde 32 nci madde olarak tanzim edilmiştir.

Madde 33. — Danışma Meclisi metninin 32 nci maddesi 33 üncü madde olarak redaksiyona tabi tutulmak suretiyle düzenlenmiştir. Ancak, Yüksek Seçim Kurulu tarafından yapılan ilandan sonra bir veya birkaç seçim çevresinde seçimin iptaline karar verilmesi halinde bu iptalin ülke genelinde daha evvel tespit edilmiş bulunan ve ilân edilmiş bulunan oy yüzdesinin yeniden tespitini gerektirmeyeceği hükmü getirilmiştir. Gerçekten bir siyasî partinin ülke genelindeki barajı açtığı tespit edilip Yüksek Seçim Kurulunca ilân edildikten sonra bir seçim çevresindeki seçimin iptal edilmesi nedeniyle bu barajın yeniden hesaplanması öngörülmediği takdirde seçimi kazanan siyasî partilerin tayin ve tespitinde kesinlik olmayacaktır. Bu bakımdan maddeye yukarıda açıklandığı şekilde bunu önleyecek bir fıkra getirilmiştir.

Madde 34. — Danışma Meclisi metninin 33 üncü maddesi 34 üncü madde olarak düzenlenmiştir. Yapılan bu düzenlemede madde fıkraların yerleri değiştirilmek suretiyle açıklığa kavuşturulduğu gibi maddenin son fıkrasında yer alan «seçime katılan siyasî partilerden ve bağımsız adaylardan hiç birisi yukarıki fıkrada gösterilen sayı kadar oy alamamışlarsa...» hükmündeki bağımsız adaylar deyimi madde metninden çıkarılmıştır. Gerçekten Danışma Meclisince kabul edilen metne göre örneğin 7 milletvekili çıkaran bir seçim çevresinde siyasî partilerden hiç biri seçim çevresi barajını aşamamış fakat bir bağımsız aday aşmış ise kalan 6 milletvekilliği dağıtılamayacaktır. Böyle bir uygulama yanlışlığını gidermek için madde amaca uygun bir şekilde yani o seçim çevresindeki 7 milletvekilinin de dağıtılmasını sağlayacak şekilde tanzim edilmiştir.

Madde 35. — Danışma Meclisi metninin 34 üncü maddesi 35 inci madde olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede tercih işaretlerine bir baraj getirilmiştir. Düzenlenen maddeye göre siyasi partinin aldığı oyların toplamı içindeki tercihli oy pusulası sayısı o partinin tüm geçerli oy sayısının en az yüzde otuzu oranında olduğu takdirde tercih işaretleri milletvekili dağıtımına esas olan ve Yüksek Seçim Kurulunca bastırılan cetvele kaydedilecektir. Bundan az orandaki tercihli oy pusulaları sayısındaki tercihler adayların adı hizasına kaydedilmeyecektir. Kuşkusuz 28 inci maddenin (a) bendine göre bir partiye tercih işareti kullanılmaksızın oy verilmesi halinde bu oy sonucu olarak seçmenin parti listesinde yer alan adaylardan o seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar olan ilk sıradaki adaylara birer tercih işareti yapmış olduğu kabul edildiğinden maddede öngörülen tercihli oy pusulası barajının aşılması halinde parti adaylarına hem 28 inci maddenin (a) bendi gereğince ve hem de (b) bendi gereğince verilen tercih işaretleri kaydedilecektir. Tercihli oy pusulasının maddede öngörülen yüzde nispetinde olması veya bunu aşması halinde parti adaylarının adlarının hizasına tercih işaretleri kaydedileceğinden o partiden milletvekilliğine seçilenler tercih işaretlerinin büyüklüğü sırasına göre milletvekili olacaklardır. Tercih işaretli olarak kullanılan oy pusulası sayısı maddenin (a) bendinde gösterilen yüzde nispetinin altında olduğutakdirde tercih işaretleri maddenin açık hükmüne göre adayların adları hizasına kaydedilmeyecek ve o partiden milletvekilliğine seçilenler doğrudan listedeki sıraya göre belirlenecek.

Madde 36. — Danışma Meclisi metninin 35 inci maddesi redaksiyona tabi tutulmak suretiyle 36 ncı madde olarak kabul edilmiştir.

Madde 37. — Danışma Meclisi metninin 36 ncı maddesi redaksiyona tabi tutulmak suretiyle 37 nci madde olarak düzenlenmiştir.

Madde 38. — Danışma Meclisi metninin 38 inci maddesi redaksiyona tabi tutulmak suretiyle benimsenmiştir.

Madde 39. — Danışma Meclisi metninin 37 nci maddesi 39 uncu madde olarak düzenlenmiştir. Yapılan bu düzenlemede milletvekilllerinden bir veya bir kaçının tutanaklarının iptaline karar verildiği takdirde bunların yerine milletvekillerinin dağılımını düzenleyen 34 ve 35 inci madde hükümlerine göre diğer adaylara tutanak verileceği vurgulanmıştır. Gerçekten bir partiye mensup adayın tutanağı iptal edildiği takdirde tutanak verilecek aday o parti listesinde yer alan bir aday olacaktır. Ancak bir bağımsız milletvekilinin tutanağı iptal edildiği takdirde milletvekilliği kuşkusuz nispi temsil sisteminde milletvekilliğini hak kazanacak partiye veya bağımsız adaya ait olacaktır. Bu bakımdan öncelikle bu husus belirlenecek milletvekilliği bir partiye verilecekse parti listesinde bu milletvekilinin hangi adaya ait olacağı ise ayrıca tespit olunacaktır. Bu hususlar ise 34 ve 35 inci maddelerin birlikte uygulanmasını gerektirmektedir.

Madde 40. — Danışma Meclisi metninin 39 uncu maddesi 40 ncı madde olarak aynen benimsenmiştir.

Madde 41. — Danışma Meclisi metninin 18 inci maddesinin son fıkrasında yer alan bağımsız adayların emanetteki paralarının Hazineye irad kaydedilmesine ilişkin hüküm çeşitli hükümler bölümünde yer alan 41 inci maddede düzenlenmiştir. Emanete yatırılması 21 inci maddede öngörülen en yüksek derecedeki devlet memurunun brüt bir aylığı ek göstergeli brüt aylığı değil ek göstergesiz brüt aylığının tutarındır.

Madde 42. — Danışma Meclisi Metninin 40 ncı maddesi 42 nci madde olarak düzenlenmiş ve ayrıca maddeye yeni bir fıkra eklenerek milletvekili seçimlerinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla Yüksek Seçim Kuruluna gereken hallerde ilke kararı almaya yetkili olduğu vurgulanmıştır.

Madde 43. — Danışma Meclisi metninin 41 inci maddesi 43 üncü madde olarak aynen benimsenmiştir.

Madde 44. — Danışma Meclisi metninin 42 nci maddesi redaksiyona tabi tutulmak suretiyle 44 üncü madde olarak benimsenmiştir.

Madde 45. — Danışma Meclisi metninin 45 inci maddesi 43 üncü madde olarak düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemede 298 sayılı Kanununun 14 üncü maddesinin 11 inci bendi de Siyasal Partiler Kanunu hükümlerine uygun olarak değiştirilmiştir.

Madde 46. — Danışma Meclisi metninin 44 üncü maddesi 46 ncı madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemede Siyasî Partilerin oy oranına göre değil eşitlik esasına göre radyo ve televizyondan yararlanmaları esası getirilmiştir. Ancak, propaganda gün sayısı yeniden tespit edilmiştir. Ayrıca, madde metninde yer alan Anayasa ilkelerine uygun deyimli konuşma metninin incelenmesi anlamında görüldüğünden ve bu görev Yüksek Seçim Kuruluyla Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumuna ait bulunduğundan yanlış uygulamaları önlemek için bu ibareler madde metninden çıkarılmıştır.

Madde 47. — Bu madde Komisyon tarafından metne ilave edilmiştir.

Madde 48 ila 61. — Bu madde hükümleri Danışma Meclisi metninde bulunmamakla birlikte Siyasî Partiler Kanununun 112 nci maddesinde yer alan önseçimle ilgili ceza hükmü ve Türk Ceza Kanununda yapılan değişiklikler dikkate alınarak Komisyon tarafından metne ilave edilmiştir. 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunun bütünlüğü ve bu bütünlüğü içindeki redaksiyonu göz önünde bulundurularak maddelerin redaksiyonuna dokunulmamış sadece belirtilen maddelerdeki ceza miktarları suçla ceza miktarı arasındaki ahengin tespiti için maddeler bu açıdan yeniden düzenlenerek tasarıya eklenmiştir.

Kanun Tasarısının 9 Geçici Maddesi Kanun hükümlerinin ilk Milletvekili Genel Seçimlerinde Uygulanmasına ilişkindir.

Madde 62. — İlk seçimlerde oy kullanmayanlara 2 500 lira para cezası verileceğini düzenlemektedir.

Kanun Tasarısının 63 üncü maddesi yürürlükten kaldırılan hükümleri, 64 ve 65 inci maddeleri ise Yürürlük ve Yürütme ile ilgilidir.

Kanun Tasarısı ve Raporumuz Millî Güvenlik Konseyinin onayına saygı ile arz olunur.

Başkan
Muzaffer BAŞKAYNAK
Hâk. Tümgeneral

Üye
İlhan KÖSEOĞLU
Hâk. Kd. Albay

Üye
Zeki GÜNGÖR
Hâk. Kd. Albay

Üye
Ersin ESEROL
Hâk. Albay

Üye
Engin DOĞU
Adalet Bakanlığı
Tetkik Hâkimi

Üye
İsmet ONUR
Hâk. Kd. Albay

Üye
M. Tevfik ODMAN
Dz. Hâk. Ön. Yzb.

DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

İlkeler

Seçim sistemi ve usulü

MADDE 1. — Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim nispi temsil sistemine göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttaki aynı günde yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçmen, oyunu tam bir serbestlikle kendisi kullanılır.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

Milletvekili sayısı

MADDE 2. — Milletvekili sayısı dörtyüzdür.

Seçim çevreleri ve çıkaracağı milletvekili sayısı

MADDE 3. — Son genel nüfus sayımı ile belli olan Türkiye nüfusunun dörtyüze bölünmesi suretiyle elde edilen rakam esas alınarak, her ilin çıkaracağı milletvekili sayısı, il nüfusunun bu rakama bölünmesiyle tespit olunur.

Bu suretle hesaplanan milletvekillerinin sayısı dörtyüzü bulmadığı takdirde, nüfusu bir milletvekili çıkarmaya kâfi gelmeyen illere birer milletvekilliği verildikten sonra, artık nüfus bırakan iller, artıkların büyüklüğüne göre sıraya konur ve ilk hesapta iller arasında bölüştürülmemiş bulunan milletvekillikleri, bu sıraya göre dağıtılır.

Son kalan milletvekilliğinin verilmesinde, iki veya daha fazla ilin eşit nüfus artışı göstermesi halinde, bunlar arasında ad çekilir.

Yapılan bu tespit sonunda, çıkaracağı milletvekili sayısı yediye kadar olan iller bir seçim çevresi sayılır. Çıkaracağı milletvekili sayısı yediden fazla olan iller, birden fazla seçim çevresine bölünür. Bu seçim çevreleri numara sırasına göre adlandırılır.

Bölme sonucu teşekkül edecek bir seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının, yediye yakın ve mümkün olduğu ölçüde üç, beş, yedi gibi tek rakamlı olması temel ilkedir. Bu sayı, üçten az olamaz.

Bir il, kendi içinde birden fazla seçim çevresine bölünürken, ilçelerin mülki bütünlüğü korunur. Aynı seçim çevresinde yer alacak ilçelerin mesafe durumu, ulaşım ve haberleşme imkânları göz önünde bulundurulur.

Seçim dönemi, seçimin başlangıcı, seçim günü ve ara seçim

MADDE 4. — Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır.

Her seçim döneminin son toplantı yılının 3 Ağustos günü seçimin başlangıç tarihidir ve Ekim ayının ikinci Pazar günü oy verilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde ara seçime gidilir.

Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimin üç ay içinde yapılmasına karar verilir.

Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçim yapılamaz.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Seçimin dönem bitmeden yenilenmesi

MADDE 5. — Seçim dönemi bitmeden önce, seçimin yenilenmesine Türkiye Büyük Millet Meclisi veya Cumhurbaşkanınca karar verilmesi halinde, durum Bakanlar Kurulu tarafından kırksekiz saat içinde ilan olunur.

Yenileme kararının verildiği günden sonra gelen altmışıncı günü takibeden ilk pazar günü oy verilir.

Yenileme kararı gereğince yapılacak seçimlerde Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanun ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun ve 2820 sayılı Siyasal Partiler Kanununun seçimlere ilişkin olarak tespit ettiği süreleri kısaltarak uygulayabilir.

Seçim çevrelerinin ve çıkaracakları milletvekili sayısının ilânı

MADDE 6. — Seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, nüfus sayım sonuçlarının açıklanmasından itibaren en geç altı ay içinde, 3 üncü madde uyarınca tespit edilerek Resmî Gazete, radyo ve televizyonla ilân edilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Seçim Öncesi İşleri

Seçilebilme

MADDE 7. — Otuz yaşını dolduran her Türk vatandaşı milletvekili seçilebilir.

Milletvekilliğine seçilemeyecek olanlar

MADDE 8. — Aşağıda yazılı olanlar milletvekili seçilemezler :

1. İlkokul mezunu olmayanlar,
2. Kısıtlılar,
3. Yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar,
4. İzinsiz olarak yabancı Devlet hizmetinde bulunanlar,
5. Kamu hizmetinden yasaklılar,
6. Taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis yahut süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar,
7. Affa uğramış olsalar bile, zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, ideolojik veya anarşik eylemlere katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar.

Adaylık

MADDE 9. — Seçilme yeterliğine sahip her Türk vatandaşı milletvekilliğine adaylığını koyabilir.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin 11 inci fıkrası gereğince Yüksek Seçim Kurulunun tespit ve ilan ettiği seçime katılabilecek siyasal partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları, bütün seçim çevrelerinde aday gösterebilirler. Şu kadar ki bu partilerin, katıldıkları her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının iki katı aday göstermeleri şarttır.

İller toplamının en az yarısında tam aday göstermeyen siyasal partilerin durumu

MADDE 10. — Herhangi bir sebeple iller toplamının en az yarısında milletvekili sayısının iki katı aday göstermemiş olan veya bu illerin seçim çevrelerinin herhangi birinde seçilecek milletvekili sayısının iki katından eksik aday göstermiş bulunan siyasal partilerin genel merkezlerindeki yetkili organlarına, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, eksiklerin derhal tamamlanması lüzumu bildirilir.

İlgili parti teşkilatı bu tebliğden itibaren iki gün içinde eksik kalan adaylıkları doldurur. Aksi takdirde o siyasal parti bütün seçim çevrelerinde seçime katılma hakkını kaybeder.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

İller toplamının yarısından fazlasında aday gösteren partilerin durumu

MADDE 11. — Siyasî partiler tarafından iller toplamının yarısından fazlasında milletvekili sayısının iki katı aday gösterilmiş olmakla beraber, yarıyı geçen seçim çevrelerinin bir veya bir kaçında eksik aday gösterilmesi halinde, Yüksek Seçim Kurulunca o partinin genel merkezindeki yetkili organlarına aday listelerinin tamamlanması lüzumu bildirilir.

İlgili parti teşkilatı bu tebliğden itibaren iki gün içinde o çevrelerin listelerindeki eksikleri tamamlar. Aksi takdirde, yukarıdaki madde hükmü saklı kalmak şartıyla, adayları eksik kalan seçim çevresinde o siyasî parti, seçime katılma hakkını kaybeder.

İtiraz üzerine meydana gelen eksikler

MADDE 12. — Siyasî partilerin aday listelerinde, yapılan itirazlar üzerine eksiklik husule geldiği takdirde, Yüksek Seçim Kurulunun tebliğinden itibaren iki gün içinde bu eksikler tamamlanır. Aksi takdirde yukarıdaki maddeler hükümleri, bu hallerde de uygulanır.

Siyasî partilerin aday listeleri

MADDE 13. — Siyasî partiler müşterek liste halinde aday gösteremezler.

Siyasî partilere kayıtlı olmayan kimselerin, herhangi bir siyasî parti tarafından aday gösterilmeleri, kendilerinin yazılı muvafakatlarına bağlıdır.

Bir kimse aynı zamanda değişik siyasî partiden veya aynı partiden aynı seçim için birden fazla seçim çevresinden aday olamaz, aday gösterilemez ve seçilemez.

Siyasî partilerin adaylarını tespit etmeleri

MADDE 14. — Siyasî partiler, adaylarını ve adaylarının listelerdeki sıralarını, demokratik kurallara uygun olarak ilgili kanunlar ile kendi tüzük ve yönetmelikleri dairesinde, seçim kurullarının denetiminde yapılacak önseçimle, oy verme gününden en az altmış gün önce tespit ederler.

Siyasî partilerin yetkili organ veya kurul veya mercilerince aday gösterilmesi ve adayların sırasının tespit edilmesi konusunda, kanun ile parti tüzük ve yönetmeliklerinde yer alan hükümler saklıdır.

Adaylığını koyamayacak olanlar

MADDE 15. — Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurulu başkan ve üyeleri ile ilçe seçim kurulu başkanları yurdun hiçbir seçim çevresinden adaylıklarını koyamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

Yukarıdaki fıkrada yazılı görevlerden, ancak adaylığını koyacak olanlar çekilebilirler. Adaylığı tercih edenler, bu tercih haklarını seçim kurullarında görevi kabulden sonra kullanamazlar.

Adaylığı tercih edenler, aşağıdaki maddede, memurlar hakkında konulan kayıtlara tabi olurlar.

İl ve ilçe seçim kurullarında görev kabul eden hâkimlerin görevli buldukları seçim çevrelerinde, ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sihrî hısımları adaylıklarını koydukları veya aday gösterdikleri takdirde, bu hâkimler seçim kurullarındaki görevlerinden çekilmek ve durumu derhal yetkili merciine bildirmek zorundadırlar.

Aynı durum, Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve üyeleri için meydana gelirse, bu görevliler, hısımları hakkında Yüksek Seçim Kuruluna akseden konularda oy kullanamazlar.

Memurların adaylığı

MADDE 16. — Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, Yükseköğretim Kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri genel ve ara seçimlerin başlangıcından iki ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde istifa etmedikçe adaylıklarını koyamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Silahlı kuvvetler mensuplarının adaylığı

MADDE 17. — Her sınıftan muvazzaf subaylarla askerî memur, askerî hâkim ve astsubaylardan silahlı kuvvetlerden ayrılma hakkını kazanmış bulunanlar, genel ve ara seçimlerin başlangıcından iki ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde, yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde ayrılma isteğinde bulunmadıkça, yurdun hiçbir seçim çevresinden, adaylıklarını koyamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

Ayrılma isteği, en yakın amire verilecek bir dilekçe ile yapılır. Dilekçedeki imzanın sahibine ait olduğu, amir tarafından onanır ve doğruca bağlı bulunduğu bakanlığa derhal gönderilir. Dilekçe sahibine dilekçenin alındığına dair bir belge ve mertebeler silsilesi yoluyla amirlere de bilgi verilir. Aynı esaslar dairesinde telgrafla da başvurulabilir.

Dilekçenin bakanlığa geldiği tarihten itibaren, nihayet on gün içinde ayrılma isteğinin kabul edilip edilmediği dilekçe sahibine ve amirlerine tebliğ olunur.

Silahlı Kuvvetlerden ayrılma hakkını kazanmış olanların ayrılma istekleri, harp ve seferberlik halleri dışında reddedilemez. Ayrılma istekleri kabul edilenlerden milletvekili seçilmemiş olanlar sonradan bu istekten vazgeçemezler ve orduya dönemezler.

Silahlı Kuvvetlerden ayrılma hakkını kazanmış olduklarından dolayı, ayrılma istekleri reddedilenler, aday listesine giremezler, adaylıklarını koyamazlar ve seçilemezler.

Ayrılma istekleri kabul edilenler, görev başında oldukları sürece propaganda mahiyetinde hiçbir harekette bulunamazlar.

Resmî elbise ile propaganda yapmak ve bu mahiyette herhangi bir harekette bulunmak yasaktır.

Adaylık için başvuru

MADDE 18. — Milletvekilliği adaylığı için oy verme gününden önceki otuzyedinci gün saat onyediye kadar başvurulur.

Milletvekili adaylığı için yapılacak başvuru, adayın, milletvekili seçilmek istediği çevrenin il seçim kurulu başkanlığına, bu kanunun adaylık için aradığı şart ve nitelikleri haiz olduğunu belirten bir yazı ile yapılır. Bağımsız adaylık için başvuranlar, milletvekili seçilmek için gerekli belgelerle birlikte en yüksek derecedeki Devlet memurunun brüt aylığı kadar parayı ilgili mal sandığına emaneten yatırıp makbuzunu başvurma belgelerine eklerler. Kurul başkanlığı, başvurunun alındığına dair bir belge verir; başvuruyu ilan eder ve derhal Yüksek Seçim Kuruluna bildirir.

Siyasî partiler tarafından başvuru, seçime katılacakları çevrelere ait aday listelerinin, genel merkezleri tarafından yukarıda belirlenen süre içinde Yüksek Seçim Kuruluna alındı belgesi karşılığında verilmesi suretiyle yapılır.

Yüksek Seçim Kurulu, bunları derhal il seçim kurullarına bildirir. Yüksek Seçim Kurulu bütün başvuruları, il seçim kurulları da kendi çevrelerine ait olanları, alışılmış araçlarla geçici olarak ilan ederler.

Seçim neticesinde bağımsız adayın aldığı oy miktarı, o seçim çevresinin geçerli oy sayısının seçilecek milletvekili sayısına bölünmesinden çıkan rakamın üçte birinden az olursa emanete yatırılan para Hazineye irad kaydedilir. Ölen veya kanunî süre içinde adaylıktan vazgeçen veya adaylıkları reddedilen veya yukarıdaki fıkrada gösterilen sayıdan çok oy alan bağımsız adaylara veya bunların kanunî mirasçılara başvuruları halinde emanetteki para geri verilir.

Adaylara karşı itiraz

MADDE 19. — Adaylıkların geçici olarak ilanından itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna itiraz edilebilir. İtirazlar, il seçim kurullarınca, en geç, oy verme gününden önceki otuzikinci gün akşamına kadar karara bağlanır.

İlgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebilirler.

Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde ve en geç, kesin aday listelerinin ilanı gününe kadar bu itirazları karara bağlar.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Başvuruların incelenmesi

MADDE 20. — İl seçim kurulları kendi seçim çevrelerinin adayları hakkında yaptıkları inceleme sonunda, bu Kanunda yazılı adaylık şartlarında noksanlık veya aykırılık bulunduğunu görürlerse, durumu ilandan itibaren iki gün içinde başvuranlara, parti il başkanlarına ve Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler .

Adayların ilânı

MADDE 21. — Adaylıklar kesinleştikten sonra, Yüksek Seçim Kurulu bütün adayları oy verme gününden önceki yirmiyedinci gün, seçim çevreleri itibariyle Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu araçları ve Resmî Gazete ile ilân eder.

İl seçim kurulları da kendi seçim çevrelerindeki adayları, alışılmış araçlarla ilân ederler.

Adaylıktan istifa veya ölüm hali

MADDE 22. — Aday listelerinin kesinleşmesinden sonra, adaylıktan istifa veya ölüm nedeniyle aday listelerinde meydana gelecek eksilmeler üzerinde, Yüksek Seçim Kurulu, ilgili siyasî partinin genel merkezindeki yetkili organına, eksikliklerin derhal tamamlanması lüzumunu tebliğ eder.

İlgili parti teşkilatı, bu tebliğden itibaren iki gün içinde; eksilen yerleri, o seçimde parti aday listesinde ismi bulunmayan adaylar ile tamamlar.

Tebliğ, oy verme gününden önceki iki günden daha önce yapılmış ise, o siyasî parti bu maddeye göre aday ismini süresinde bildirmediği takdirde, sadece o seçim çevresinde seçime katılma hakkını kaybeder.

Bu eksilme, oy verme gününden önceki 48 saat ile oy verme günü saat 17.00 ye kadar meydana gelmiş ise, ilgili siyasî parti geriye kalan adaylarla seçime iştirak edebileceği gibi doğrudan doğruya partinin merkez karar organı eksik adaylar yerine yeni adaylar tespit ederek bunların isimlerini Yüksek Seçim Kuruluna bildirebilir.

Hiçbir aday kalmamış ise, ilgili siyasî partinin genel merkezindeki yetkili organı kendiliğinden adaylarını seçim günü saat 17.00 ye kadar Yüksek Seçim Kuruluna bildirir; bildirmediği takdirde sadece o seçim çevresinde seçime katılmamış sayılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Seçim Günü İşleri

Kullanılacak oy pusulasının şekli

MADDE 23. — Milletvekili seçimlerinde birleşik oy pusulası kullanılır.

Milletvekili seçimlerinde siyasî partilerin ve bağımsız adayların birleşik oy pusulaları, aşağıdaki esaslar dahilinde hazırlanır:

Oy pusulaları, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 14 üncü maddesinin (1) numaralı bendindeki esaslara uygun olarak, kâğıdında «Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu» filigranı bulunan, içindeki yazı ve mühür izi dışından fark edilmeyen ve zarf haline getirilip ucu yapıştırılabilen özel surette imal edilmiş kâğıtlara, Yüksek Seçim Kurulu tarafından bastırılır.

Birleşik oy pusulasının en üstüne «Siyasî partiler» ve bağımsız aday varsa «Siyasî partiler ve bağımsız adaylar» ibaresi yazılır. Bu ibarenin altına, seçime katılan siyasî parti temsilcileri huzurunda Yüksek Seçim Kurulu tarafından çekilen kura sırasına göre, en başta ve ortada partinin özel işareti, özel işaretinin altında adının baş harfleri, baş harflerin altında tam yazı halinde adı, belirli bir aralık veya çizgiden sonra çapı iki santimetre olan bir boş daire basılır ve bütün bunların altı çizilir. Bu çizginin altına o partinin kesinleşen aday listesinde yer alan adaylarının ad ve soyadları, aldıkları sıra numarasına göre yazılır ve her adayın ismi hizasına birer boş kare konulur.

Siyasî parti sütunları arasında «Evet» mühürünün yarı çapı kadar ve iki çizgi ile belirlenmiş bir aralık bırakılır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Siyasî parti sütunlarından sonra bağımsız adayların varsa özel işaretleri, altına adı ve soyadı ve onun altına da yukarıda tarif edilen boş daire ve isminin hizasına da boş kare konulur.

Birden fazla bağımsız aday varsa bu adaylar alt alta, yukarıda tarif edildiği gibi çekilecek kuradaki sıralarına göre, aralarında yeterli boşluk kalacak şekilde yerleştirilir.

Bağımsız adayların birleşik oy pusulasında kullanacakları özel işaretlerin, seçimin başlangıç tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi gerekir.

Bu süre içinde bildirilmeyen veya Anayasanın temel ilkelerine aykırı olarak bildirilen özel işaretler kullanılamaz.

Özel işaretler birbirine benzerse, önce bildirilen kabul ve diğeri ret olunur. Ret iki gün içinde bağımsız adaya bildirilir. Bu aday üç gün içinde yenisini vermez veya verdiği özel işaret yine kendisinden önce verilmiş diğere işaret veya seçime katılan siyasî partilerin özel işaretlerine benzerse, artık o bağımsız aday işaret kullanamaz.

Bir siyasî partinin 3.12.1934 tarih ve 2596 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak, kendisince kabul edilmiş bulunan özel işaret ve benzerleri, diğere siyasî partiler ve bağımsız adaylar tarafından kullanılamaz.

Siyasî partilerin özel işaretleri hakkında, bağımsız adayların kullanacakları özel işaretlere ilişkin yukarıdaki hükümler uygulanır.

Birleşik oy pusulalarının mahalline yollanması ve mühürlenmesi

MADDE 24. — Her sandıkta kullanılacak birleşik oy pusulaları dört yüz lük paketler haline getirilir. Her pakete ayrı bir sıra numarası, paketler içindeki oy pusulalarına da o paketin numarası bastırılır.

Bu paketler Yüksek Seçim Kurulunca mühürlenerek seçim çevrelerine gönderilir.

Paketleri alan ilçe seçim kurulları hangi numaralı paketin hangi sandık kuruluna verildiğini bir tutanakla tespit eder.

Paketi alan sandık kurulu, oy verme günü, oy vermeye başlamadan evvel paketi açar ve birleşik oy pusulalarının tamamını sandık kurulu mühürü ile mühürler. Sandık kuruluna gelen seçmene bu oy pusulalarından bir adet verilirken sandık kurulu mühürünü taşıdığı ve hiçbir tarafında herhangi bir işaret bulunmadığı kurul, üyelerine, müşahitlere ve seçmene gösterilir.

Seçmenin oyunu kullanması

MADDE 25. — Seçmen, Yüksek Seçim Kurulu tarafından yaptırılıp sandık kurullarına kadar ulaştırılmış bulunan ve sandık kurulu başkanında oy verme süresince bulundurulması mecburî olan ve birleşik oy pusulası ile birlikte kendisine verilen «Evet» yazılı mühürü alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer.

Seçmen :

- a) «Evet» mühürünü sadece seçtiği siyasî partiye veya bağımsız adaya ait özel daire içerisine basmak,
- b) «Evet» mühürünü seçtiği bir siyasî partiye ait özel daire içine basmakla birlikte, bu partiye ait iki katı aday listesinden seçilmesini istediklerinin isimleri hizasındaki boş karelere (x) çarpı işaretlerini koymak,
- c) Bir siyasî partiye veya bağımsız adaya evet mühürünü basmaksızın, siyasî partilere ait adaylarla bağımsız adaylardan seçilmesini istediklerinin isimleri hizalarında bulunan boş karelere (x) çarpı işareti koymak,

Suretiyle oyunu kullanabilir.

Oyunu kullanan seçmen, birleşik oy pusulasını kapalı oy verme yerinde usulüne uygun olarak katlar ve yapıştırır. «Evet» yazılı mühürü sandık kurulu başkanına geri verdikten sonra oyunu sandığa atar.

Seçmen, oyunu yukarıdaki (a) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise, «Evet» mühürünü bastığı siyasî partinin o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısı kadar adayına, baştan itibaren, listedeki sıraya göre birer oy vermiş sayılır. Seçmen «Evet» mühürünü bağımsız adaya ait özel daire içine basmış ise o bağımsız adaya bir oy vermiş sayılır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Seçmen, oyunu yukarıdaki (b) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise, «Evet» mühürünü bastığı siyasi partinin adaylarından, isimleri hizasında bulunan boş kareler içerisine (x) çarpı işareti koyduğu adaya birer oy vermiş sayılır. Ancak, isimleri hizasındaki boş kareler içine (x) çarpı işareti konulan aday sayısının, o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısından az veya çok olmaması gerekir. Bu sayıdan az veya çok (x) çarpı işareti kullanılmış veya bu işaretler kareler dışına konulmuş ise, bu durumdaki oy pusulaları hakkında (a) bendi hükmü uyarınca işlem yapılır.

Seçmen, oyunu yukarıdaki (c) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise, birleşik oy pusulasındaki bütün adaylar arasından isimleri hizasındaki boş kareler içine (x) çarpı işareti koyduğu adaya birer oy vermiş sayılır. Ancak, isimleri hizasındaki boş kareler içine (x) çarpı işareti konulan aday sayısının, o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısından az veya çok olmaması gerekir. Bu sayıdan az veya çok (x) çarpı işareti kullanılmış, bu işaretler karelerin dışına konulmuş, bir parti veya bağımsız aday lehine mühür basılmakla birlikte değişik parti adayları veya bağımsız adayların isimleri hizasına (x) çarpı işareti de konulmuş ise, bu durumdaki oy pusulaları geçersiz sayılır.

Siyasi partilerin kesin adayları ile varsa bağımsız adayların ad ve soyadları liste sırasına göre il seçim kurullarınca basılı listeler halinde o verme yerinde ve sandık alanında görülebilir yerlere asılır.

Oy verme şekillerine göre gerekli seçim tutanakları Yüksek Seçim Kurulunca hazırlanır.

Tasnif öncesi işlemler

MADDE 26. — Kullanılmayan birleşik oy pusulalarının her biri, karşılıklı köşeleri arasına çaprazlama iki çizgi çekilmek suretiyle birer büyük (X) çarpı işareti ile iptal edildikten sonra, kullanılmamış birleşik oy pusulaları sayılır; bu sayı, oylarını veren seçmen sayısına eklenir ve böylece kurula teslim edilen birleşik oy pusulası toplamına uygun olup olmadığı tespit edilir. Kullanılmayan birleşik oy pusulaları bir paket halinde mühürlenir ve üzerine sayısı yazılır. Bundan sonra sandıktan çıkacak oy pusulalarının konmasına mahsus torbanın boş olduğu tespit edilir.

Bütün bu işlemler tutanağa geçirilir.

Geçerli oyların hesabı

MADDE 27. — Bir adayın 25 inci maddenin (a), (b), (c) bentleri gereğince elde ettiği oyların toplamı o adayın almış olduğu geçerli oyu gösterir.

Bir seçim çevresinde seçime katılan siyasi partinin, birleşik oy pusulasındaki bütün adaylarının, yukarıdaki fıkra gereğince aldıkları geçerli oyların toplamı siyasi partinin o seçim çevresinde almış olduğu geçerli oyu gösterir.

Bağımsız adayın almış olduğu geçerli oy, birinci fıkranın (a) ve (c) bentleri gereğince elde ettiği oyların toplamıdır.

İkinci ve üçüncü fıkralar gereğince siyasi partiler ile bağımsız adayların aldıkları geçerli oyların toplamı o seçim çevresinin geçerli oylarını gösterir.

Ülke düzeyindeki geçerli oylar, bütün seçim çevrelerine ait geçerli oyların toplamıdır.

Geçerli olmayan oy pusulaları

MADDE 28. — 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 103 üncü maddesinde gösterilen oy pusulaları geçerli sayılmaz.

Sayımın ilân ve tutanağa geçirilmesi

MADDE 29. — Sandık kurulu oyların sayım ve dökümünü yaparken, siyasi partiler ile partili ve bağımsız adayların herbirinin aldığı oy sayısını tespit ederek tutanağa geçirir ve sonucu ilân eder.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Seçim Sonrası İşleri

İlçelerde seçim sonuçlarının birleştirilmesi

MADDE 30. — İlçe seçim kurulu, sandık tutanaklarının birleştirilmesinde, siyasî partiler ile partili ve bağımsız adayların herbirinin aldıkları oy sayısını tespit ederek tutanağa geçirir.

İl seçim kurullarında birleştirme

MADDE 31. — İl seçim kurulu, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları, yukarıdaki maddede belirtilen şekilde birleştirir ve her seçim çevresindeki;

1. Seçmenlerin sayısını,
  2. Oylarını kullanan seçmenlerin sayısını,
  3. İtiraz edilmiş veya ihtilaflı görülmüş olup da, geçerli sayılarak hesaba katılan oy pusulaları sayısını,
  4. Geçerli sayılmayan ve hesaba katılmayan oy pusulaları sayısını,
  5. Geçerli sayılan ve hesaba katılan oy pusulaları genel toplamını,
  6. Seçime katılmış olan siyasî partiler ile partili ve bağımsız adaylardan herbirinin aldığı oy miktarını gösteren geçerli oy pusulaları sayısını,
- Seçim çevrelerine göre ayrı ayrı tutanağa geçirir.

Genel baraj ve hesaplanması

MADDE 32. — Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların yüzde onunu geçemeyen partiler milletvekili çıkaramazlar.

En az iki partinin yüzde onluk barajı aşamaması halinde, baraj sayısı sıra ile yüzde dokuza ve yüzde sekize düşürülür. Bu düşürme işlemine barajı aşacak iki siyasî parti bulununcaya kadar devam edilir.

İl seçim kurulları, yukarıki maddeye göre, birleştirme tutanağını düzenledikten sonra sonuçlarını en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon ve telsizle Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

Yüksek Seçim Kurulu, bütün illerden bu şekilde alınan bilgilere göre, ülke genelinde olmak üzere, bütün siyasî partilerin ve bağımsız adayların aldıkları geçerli oyların toplamını yapar ve her siyasî partinin aldığı geçerli oy toplamını genel geçerli oy toplamına bölerek, siyasî partilerin ülke genelinde aldığı oy yüzdesini hesaplar ve yüzde onluk barajı aşan siyasî partilerin isimlerini il seçim kurullarına bildirir ve ilân eder.

Bir seçim çevresinde siyasî partilerin ve bağımsız adayların elde edecekleri milletvekilliği sayısının hesabı

MADDE 33. — Bağımsız adaylar ile yukarıki maddede yazılı oranı aşan siyasî partilerin bir seçim çevresinde elde edecekleri milletvekilliği sayısı aşağıdaki şekilde hesaplanır :

Seçime katılmış olan siyasî partilerin ve bağımsız adayların adları alt alta ve aldıkları geçerli oy sayıları da hizalarına yazılır. Siyasî partilerin oy sayıları, önce bire, sonra ikiye, sonra üçe... ila, o çevrenin çıkacağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar bölünür. Elde edilen paylar, parti ayırımı yapılmaksızın en büyükten en küçüğe doğru sıralanır. Milletvekillikleri, bu payların sahibi olan partilere ve bağımsız adaylara, rakamların büyüklük sırasına göre tahsis olunur.

Son kalan milletvekilliği için birbirine eşit rakamlar bulunduğu takdirde, bunlar arasında ad çekilmek suretiyle tahsis yapılır.

Bir seçim çevresinde, kullanılan geçerli oyların toplamının, o çevreden çıkacak milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilecek sayıdan az oy alan siyasî partilere ve bağımsız adaylara milletvekilliği tahsis edilmez. Bu gibi hallerde, milletvekilliği elde edemeyen siyasî partiler veya bağımsız adaylar ve aldıkları oylar nazara alınmaksızın milletvekillikleri geriye kalan partiler ve bağımsız adaylar arasında ikinci fıkra gereğince paylaşılır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Seçime katılan siyasî partilerden ve bağımsız adaylarken hiçbirisi yukarıki fıkrada gösterilen sayı kadar oy almamışlarsa, milletvekillikleri gene ikinci fıkra hükümlerine göre paylaşılır.

Siyasî parti adaylarından seçilenlerin tespiti

MADDE 34. — Bir seçim çevresinden, siyasî partilerin adaylarından seçilenler aşağıdaki şekilde tespit edilir :

33 üncü madde gereğince partilerin kazandığı milletvekillikleri sayısı tespit edildikten sonra, her parti için ayrı ayrı olmak üzere, Yüksek Seçim Kurulunca bastırılan cetvele;

1. Adayların adları alt alta yazılır.
2. Her adayın ismi hizasına 27 nci maddenin birinci fıkrasına göre hesaplanan geçerli oy sayısı kaydedilir.
3. En çok oy alandan başlamak üzere, o partiden milletvekilliğine seçilenler sırasıyla tespit edilir. Bu işlemler açık olarak yapılır ve adaylarla müşahitler hazır bulunabilirler. İl seçim kurulu başkanı, milletvekilliğine seçilenleri gösteren tutanağın bir suretini o seçim çevresinde derhal ilan ettirir; diğer bir suretini de bir hafta süre ile il seçim kurulu kapısına astırır.

Milletvekilliğine seçilenlerin Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi ve tutanakların verilmesi

MADDE 35. — Milletvekili seçilenler belli olur olmaz, seçilenlerin ad ve soyadları ve parti adayı iseler mensup oldukları siyasî parti, il seçim kurullarınca en seri şekilde telgrafla (varsa ayrıca telefonla veya telsiz ile) seçim çevreleri de gösterilerek Yüksek Seçim Kuruluna bildirilir.

Milletvekili seçilenlere, il seçim kurulu tarafından, milletvekili seçildiklerine dair derhal bir tutanak verilir. Bu tutanaklardan birisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmek üzere, iki nüshası da Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına en seri vasıta ile gönderilir.

Seçim sonuçlarının ilanı ve yayımı

MADDE 36. — Yukarıdaki maddenin birinci fıkrası gereğince il seçim kurullarından bilgi verildikçe, Yüksek Seçim Kurulu, bu bilgileri bekletmeden radyo ve televizyon ile derhal yayımlar.

Yukarıki maddenin birinci fıkrası gereğince bütün illerden verilecek bilgiler tamamlanır tamamlanmaz, tasdikli tutanak suretlerinin alınması veya itiraz varsa bu itirazların incelenerek karara bağlanması beklenmeksizin, her partinin kazandığı milletvekili sayısı ve milletvekili seçilenlerin ad ve soyadları Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyo ve Televizyonları ile derhal ilân edilir.

Seçim sonuçlarını gösteren tutanakların bütün illerden gönderilmesi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu, en kısa zamanda Türkiye Radyo ve Televizyonları ve Resmî Gazete ile ikinci bir bildiri yayımlayarak, iller itibariyle, milletvekili seçilenlerin ad ve soyadlarını, seçmen sayısını, katılma oranını, geçerli oy pusulası sayısını her parti ile partili ve bağımsız adayların kazandıkları oy sayısını açıklar.

Devlete ait bütün ulaştırma ve haberleşme araçları, seçim kurulları arasında araç gereç, haber, yazı ve bilgilerin ulaştırılmasında öncelikle kullanılır.

Seçimin veya tutanağın iptali

MADDE 37. — Milletvekili tutanaklarına yapılan itiraz oyların dökümüne, sayımına veya bu oyların partiler ile partili ve bağımsız adaylara taksimine ilişkin olduğu ve yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılacak döküm, sayım ve hesap sonucuna göre seçilmiş oldukları anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir.

Bir seçim çevresinde yapılan seçimin, seçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır ve Yüksek Seçim Kurulu seçimin iptaline dair kararlar birlikte o çevrede, seçimin yapılacağını Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilân eder.

Bu ilanlardan sonra gelen altmışıncı günü takibeden ilk Pazar günü oy verme günüdür.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Yukarıki fıkralar dışında milletvekillerinden bir veya birkaçının tutanaklarının iptaline karar verildiği takdirde, tutanakları iptal olunan milletvekilleri yerine, aynı partinin, 33 üncü madde gereğince belirlenen listesinde sırada bulunana tutanak verilir.

Srada olanlar yetmediği takdirde, açık kalan milletvekillikleri için Kanunun ara seçimi hakkında kabul ettiği hükümlere uyulur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Seçim sonuçlarının Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından yayımlanması

MADDE 38. — Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından kendisine verilecek vesikalara dayanarak, iller, seçim çevreleri, ilçeler, seçim bölgeleri ve sandık bölgeleri itibariyle, sandık tutanaklarında bulunan bilgileri engeç, seçimi takibeden oniki ay içinde yayımlar.

Seçim belgelerinin saklanması

MADDE 39. — Hesaba katılan ve katılmayan ve itiraza uğramış olan oy pusulaları, sayım ve döküm cetvelleri ve milletvekilliğine seçilme tutanakları ve seçimle ilgili diğer her türlü evrak, iki yıl süre ile, ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı, illerde il seçim kurulu başkanı tarafından saklanır ve Yüksek Seçim Kurulunun talebi olmadıkça hiçbir yere gönderilemez.

Özel hüküm bulunmayan hallerde uygulanacak kanun

MADDE 40. — Bu Kanunda özel bir hüküm bulunmayan hallerde, 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun işbu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

ALTINCI BÖLÜM

Değiştirilen Kanun Hükümleri ve Geçici Maddeler

MADDE 41. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun maddelerinde bulunan «Cumhuriyet Senatosuna ilişkin hükümler» madde metinlerinden çıkarılmıştır.

MADDE 42. — Aynı Kanunun 7 nci maddesine aşağıdaki 3 numaralı bent eklenmiştir.

Madde 7. — (Bent 3) Ceza ve tevkifevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular.

MADDE 43. — Aynı Kanunun 14 üncü maddesinin 4 üncü bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 14. — (Bent 4) Tüzüklerine göre ilk genel kongrelerini yapmış olup illerin en az yarısında ve en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilatını kurmuş bulunan siyasî partilerin adlarını, ilçe seçim kurullarının yeniden kurulması için öngörülen ayların ikinci haftasında tespit ve ilân etmek,

MADDE 44. — Aynı Kanunun 52 nci maddesinin birinci ve altıncı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 52. — (Fıkra 1) Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, seçime katılan siyasî partiler, oy verme gününden önceki onikinci günden itibaren oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e kadar radyo ve televizyonda son genel seçimlerde aldıkları geçerli oy oranına göre Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilecek süre kadar propaganda yapabilirler.

(Fıkra 6) Radyo ve televizyonda yapılacak propaganda yayımlarının, tam bir tarafsızlık ve Anayasa ilkelere uygun biçimde yapılması, Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

MADDE 45. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunla diğer Kanunların bu Kanuna aykırı bulunan hükümleri milletvekili seçimlerinde uygulanmaz.

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu Kanunun yayımlanmasından sonra yapılacak ilk genel seçimlerde seçime katılan siyasî partiler 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 52 nci maddesinde öngörülen radyo ve televizyonda propaganda yapmak hakkından eşit olarak istifade ederler.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunun yayımından sonraki ilk genel seçimle sınırlı olmak üzere, 26.4.1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 19 uncu maddesinin 2 nci fıkrasına göre kurulacak olan ilçe seçim kurullarına, ilçelerde mevcut bütün siyasî partiler birer asıl ve birer yedek üye verirler.

GEÇİCİ MADDE 3. — Bu Kanunun yayınlanmasından sonra yapılacak ilk genel seçim için seçim çevrelerinin çıkaracakları Milletvekili sayısı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından 3 üncü madde uyarınca tespit edilerek kanunun yayımını izleyen 30 gün içerisinde Resmî Gazete, Radyo ve televizyonla ilân edilir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Son Hükümler

Yürürlükten kaldırılan kanunlar

MADDE 46. — 24.5.1961 Tarih ve 304 Sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanunu ile 25.5.1961 Tarihli ve 306 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ve bu kanunların bütün ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 47. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 48. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç ve kapsam

MADDE 1. — Bu Kanun, milletvekili seçimi sistem ve usulünü, seçim çevreleriyle milletvekili sayısını, seçim dönemi ve zamanını, ara seçimi, seçimin yenilenmesi, seçilebilme ve aday olma esasları ile milletvekili seçimine ilişkin ilkeleri ve uygulamaları düzenler.

Seçim sistemi ve usulü

MADDE 2. — Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim nispi temsil sistemine göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttaki aynı günde yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçmen, oyunu tam bir serbestlikle kendisi kullanır.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

Milletvekili sayısı

MADDE 3. — Milletvekili sayısı dörtyüzdür.

Seçim çevreleri ve çıkaracağı milletvekili sayısı

MADDE 4. — İllerin çıkaracağı milletvekili sayısının tespitinde her il'e önce bir milletvekili verilir. Son genel nüfus sayımı ile belli olan Türkiye nüfusu, geri kalan milletvekili sayısına bölünmek suretiyle bir rakam elde edilir. İl nüfusunun bu rakama bölünmesiyle her ilin ayrıca çıkaracağı milletvekili sayısı tespit olunur.

Bu suretle hesaplanan milletvekillerinin sayısı dörtyüzü bulmadığı takdirde, nüfusu milletvekili çıkarmaya yetmeyen illerin nüfusları ile artık nüfus bırakan illerin artık nüfusları büyüklüklerine göre sıraya konular ve ilk hesapta iller arasında bölüştürülmemiş bulunan milletvekillikleri bu sıraya göre dağıtılır.

Son kalan milletvekilliğinin verilmesinde, iki veya daha fazla ilin eşit nüfus veya nüfus artışı göstermesi halinde, bunlar arasında ad çekilir.

Yapılan bu tespit sonunda, çıkaracağı milletvekili sayısı yediye kadar olan iller bir seçim çevresi sayılır. Çıkaracağı milletvekili sayısı yediden fazla olan iller, birden fazla seçim çevresine bölünür. Bu seçim çevreleri numara sırasına göre adlandırılır.

Bölme sonucu teşekkül edecek bir seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının, yediye yakın ve mümkün olduğu ölçüde üç, beş ve yedi gibi tek rakamlı olması temel ilkedir. Bu sayı, üçten az olamaz.

Bir il, kendi içinde birden fazla seçim çevresine bölünürken;

a) İlçelerin mülki bütünlüğü korunur,

b) Aynı seçim çevrelerinde yer alacak ilçelerin nüfusu ve coğrafi durumları gözönünde bulundurulur,

Bir ilin milletvekili sayısının seçim çevrelerine dağıtımında; seçim çevrelerinin çıkaracakları milletvekili sayısı, nüfusları bakımından illerin milletvekili sayısının tespitine ilişkin esaslara göre belirlenir.

Seçim çevreleri ve çıkaracakları milletvekili sayısının ilânı

MADDE 5. — Seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, genel nüfus sayımı sonuçlarının açıklanmasından itibaren en geç altı ay içinde, 4 üncü maddede uyarınca tespit edilerek Resmî Gazete, radyo ve televizyonla ilân edilir,

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Seçim dönemi, seçimin başlangıcı ve seçim günü

MADDE 6. — Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır.

Her seçim döneminin son toplantı yılının 3 Temmuz günü, seçimin başlangıç tarihidir ve Ekim ayının ikinci Pazar günü oy verilir.

Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir.

Geride bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir,

Ara seçimi

MADDE 7. — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir.

Ara seçimleri, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilir.

Genel seçimlere bir yıl kala ara seçimi yapılamaz.

Seçimin yenilenmesi

MADDE 8. — Seçim dönemi bitmeden önce, seçimin yenilenmesine Türkiye Büyük Millet Meclisi veya Cumhurbaşkanınca karar verilmesi halinde, durum Bakanlar Kurulu tarafından kırksekiz saat içinde ilân olunur.

Yenileme kararının verildiği günden sonra gelen doksanıncı günü takip eden ilk Pazar günü oy verilir.

Sürelerin tespiti

MADDE 9. — Seçimlerin yenilenmesine veya ara seçimi yapılmasına karar verildiği hallerde, Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanun ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun seçimlere ilişkin olarak tespit ettiği süreleri kısaltarak uygulayabilir.

Seçilme yeterliği

MADDE 10. -- Otuz yaşını dolduran her Türk vatandaşı milletvekili seçilebilir.

Milletvekili seçilemeyecek olanlar

MADDE 11. — Aşağıda yazılı olanlar milletvekili seçilemezler:

- a) İlkokul mezunu olmayanlar,
- b) Kısıtlılar,
- c) Yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar,
- d) Kamu hizmetinden yasaklılar,
- e) Taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar,
- f) Affa uğramış olsalar bile;

1. Zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlâk kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

2. Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının, birinci babında yazılı suçlardan veya bu suçların işlenmesini alenî olarak tahrik etme suçundan mahkûm olanlar,

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

3. Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçlarından mahkûm olanlar,

4. Türk Ceza Kanununun 536 ncı maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemlerle aynı Kanunun 537 nci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı eylemleri siyasî ve ideolojik amaçlarla işlemekten mahkûm olanlar.

İKİNCİ BÖLÜM

Seçim Öncesi İşleri

Adaylık

MADDE 12. — Bir siyasî partiye mensup olsun veya olmasın seçilme yeterliğine sahip her Türk vatandaşları bu Kanun hükümlerine göre milletvekilliğine adaylığını koyabilir.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin 11 inci fıkrası gereğince Yüksek Seçim Kurulunun tespit ve ilân ettiği seçime katılabilecek siyasî partiler, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu hükümlerine göre, bütün seçim çevrelerinde aday gösterebilirler. Şu kadar ki, bu partilerin katıldıkları her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının iki katı aday göstermeleri şarttır.

İller toplamının en az yarısında tam aday göstermeyen siyasî partilerin durumu

MADDE 13. — Herhangi bir sebeple iller toplamının en az yarısında milletvekili sayısının iki katı aday göstermemiş olan veya bu illerin seçim çevrelerinin herhangi birinde seçilecek milletvekili sayısının iki katından eksik aday göstermiş bulunan siyasî partilerin genel merkezlerindeki yetkili organlarına, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, eksiklerin derhal tamamlanması lüzumu bildirilir.

İlgili parti teşkilatı bu tebliğden itibaren iki gün içinde eksik kalan adaylıkları doldurur. Aksi takdirde o siyasî parti bütün seçim çevrelerinde seçime katılma hakkını kaybeder.

İller toplamının yarısından fazlasında aday gösteren partilerin durumu

MADDE 14. — Siyasî partiler tarafından iller toplamının yarısından fazlasında milletvekili sayısının iki katı aday gösterilmiş olmakla beraber, yarıyı geçen seçim çevrelerinin bir veya bir kaçında eksik aday gösterilmesi halinde, Yüksek Seçim Kurulunca o partinin genel merkezindeki yetkili organlarına aday listelerinin tamamlanması lüzumu bildirilir.

İlgili parti teşkilatı bu tebliğden itibaren iki gün içinde o çevrelerin listelerindeki eksikleri tamamlar. Aksi takdirde, yukarıdaki madde hükmü saklı kalmak şartıyla, adayları eksik kalan seçim çevresinde o siyasî parti, seçime katılma hakkını kaybeder.

İtiraz üzerine meydana gelen eksikler

MADDE 15. — Siyasî partilerin aday listelerinde, yapılan itirazlar üzerine eksiklik husule geldiği takdirde, Yüksek Seçim Kurulunun tebliğinden itibaren iki gün içinde bu eksikler tamamlanır. Aksi takdirde, yukarıdaki maddeler hükümleri, bu hallerde de uygulanır.

Siyasî partilerin adayları ve bağımsız adaylar

MADDE 16. — Siyasî partiler anlaşarak müşterek liste halinde aday gösteremezler.

Siyasî partilere kayıtlı olmayan kimselerin, herhangi bir siyasî parti tarafından aday gösterilmeleri, kendilerinin yazılı muvafakatlarına bağlıdır.

Bir kimse aynı zamanda değişik siyasî partiden veya aynı partiden aynı seçim için birden fazla seçim çevresinden aday olamaz, aday gösterilemez ve seçilemez.

Bağımsız adaylar da, aynı seçim için birden fazla seçim çevresinde aday olamaz ve seçilemez.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Kurullarda görevli hâkimlerin durumu

MADDE 17. — Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurulu başkan ve üyeleri ile ilçe seçim kurulu başkanları, bu görevlerinden ancak adaylıklarını koymaları halinde çekilebilirler. Adaylığı tercih edenler, bu tercih haklarını genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilânından başlayarak yedi gün içinde kullanabilirler.

Adaylığı tercih edenler, aşağıdaki maddede, memurlar hakkında konulan kayıtlara tabi olurlar.

İl ve ilçe seçim kurullarında görevlendirilen hâkimlerin görevli buldukları seçim çevrelerinde, eşleri ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları adaylıklarını koydukları veya aday gösterildikleri takdirde, bu hâkimler seçim kurullarındaki görevlerinden çekilmek ve durumu derhal yetkili merciine bildirmek zorundadırlar.

Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve üyeleri, eşleri ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları hakkındaki işlemlerde kurul toplantılarına katılamazlar.

Memurların ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının adaylığı

MADDE 18. — Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve subaylar ile astsubaylar genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilânından başlayarak yedi gün içinde görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça adaylıklarını koyamazlar ve aday gösterilemezler.

Görevden ayrılmaya ilişkin hükümler

MADDE 19. — 18 inci madde kapsamına girenlerin ayrılma istekleri en yakın amire verilecek bir dilekçeyle yapılır. Dilekçedeki imzanın sahibine ait olduğu, amir tarafından onanır ve doğrudan bağlı bulunduğu bakanlığa veya kuruma derhal gönderilir. Dilekçe sahibine, dilekçenin alındığına dair bir belge ve mertebeler silsilesiyle amirlere de bilgi verilir. Aynı esaslar dairesinde telgrafla da müracaat yapılabilir.

Dilekçenin bakanlığa veya kuruma geldiği tarihten itibaren, en geç on gün içinde ayrılma isteğinin kabul edildiği dilekçe sahibine ve amirlerine tebliğ olunur.

Subay ve astsubayların savaş ve seferberlik hallerindeki ayrılma istekleri hariç olmak üzere, ayrılma hakkını kazanmış olanların, ayrılma istekleri reddedilemez. 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 nci maddesinin yedinci fıkrası hükmü saklıdır. Ayrılma istekleri kabul edilen subay ve astsubaylardan milletvekili seçilmemiş olanlar sonradan bu isteklerinden vazgeçemezler ve silahlı kuvvetlere dönemezler,

Ayrılma hakkını kazanmamış olduklarından dolayı, ayrılma istekleri reddedilenler, aday listesine giremezler ve adaylıklarını koyamazlar.

Ayrılma istekleri kabul edilenler, görev başında buldukları sürece propaganda mahiyetinde hiç bir harekette bulunamazlar. Subaylar ile astsubaylar ve görevleri gereği resmî elbise giyenler, resmî elbiseyle propaganda yapamaz ve bu mahiyette herhangi bir harekette bulunamazlar.

Siyasî partilerin aday listelerini vermeleri

MADDE 20. — Siyasî partilerin genel merkezleri, seçime katılacakları çevrelere ait aday listelerini Yüksek Seçim Kuruluna alındı belgesi karşılığında önseçim gününden en geç on gün sonraki gün, saat 17.00'ye kadar verirler.

Yüksek Seçim Kurulu, bunları derhal il seçim kurullarına bildirir. Yüksek Seçim Kurulu, bütün siyasî partilerin aday listelerini Resmî Gazete ve radyo ile il seçim kurulları da kendi çevrelerine ait olanları alışılmış araçlarla geçici listeler halinde ilân ederler.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Bağımsız adayların müracaatı

MADDE 21. — Bağımsız milletvekili adaylığı için yapılacak müracaat, adayın milletvekili seçilmek istediği çevrenin il seçim kurulu başkanlığına, bu Kanunun adaylık için aradığı şart ve vasıfları haiz olduğunu belirten bir yazı ile önseçim gününden on gün sonraki gün, saat 17.00'ye kadar yapılır. Kurul başkanlığı, müracaatın alındığına dair bir belge verir ve derhal Yüksek Seçim Kuruluna bildirir. Yüksek Seçim Kurulu bu müracaatları, il seçim kurulları da kendi çevrelerine ait olanları, alışılmış araçlarla geçici listeler halinde ilân ederler.

Bağımsız adaylık için başvuranlar; en yüksek derecedeki Devlet memurunun brüt bir aylığı kadar parayı ilgili mal sandığına emaneten yatırıp makbuzunu milletvekili seçilebilmek için gerekli başvurma belgelerine eklerler.

Adaylara karşı itiraz

MADDE 22. — Adaylıkların geçici olarak iânından itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna itiraz edilebilir. İtirazlar, il seçim kurullarınca, en geç iki gün içinde karara bağlanır.

İlgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebilirler.

Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde ve en geç, kesin aday listelerinin ilânı gününe kadar bu itirazları karara bağlar.

Adayların incelenmesi

MADDE 23. — Bir il, bir kaç seçim çevresine bölünmüş olsa bile il seçim kurulları, kendi seçim çevrelerinin adayları hakkında yaptıkları inceleme sonunda, bu Kanunda yazılı adaylık şartlarında noksanlık veya aykırılık bulunduğunu görürlerse, durumu geçici ilân tarihinden itibaren iki gün içinde ilgili adaya, siyasî partilerin il başkanlarına ve Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

Adayların ilânı

MADDE 24. — Adaylıklar kesinleştikten sonra, Yüksek Seçim Kurulu bütün adayları oy verme gününden önceki ellibeşinci gün, seçim çevreleri itibariyle Resmî Gazete ve radyo ile ilân eder.

İl seçim kurulları da kendi seçim çevrelerindeki adayları, Yüksek Seçim Kurulunun belirttiği tarihte, alışılmış araçlarla ilân ederler.

Adaylıktan istifa ve ölüm

MADDE 25. — Aday listelerinin kesinleştiği tarihten, oy verme günü saat 17.00'ye kadar ölüm veya istifa nedeniyle aday listelerinde meydana gelecek eksilmeler, listelerin tamamlanmasını gerektirmez. Ancak, aday listelerinde yukarıdaki nedenlerle boşalma olması halinde listedeki adaylar liste sırasına göre kaydırılmak suretiyle boşalan yerler doldurulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Seçim Günü İşleri

Kullanılacak oy pusulasının şekli

MADDE 26. — Milletvekili seçimlerinde birleşik oy pusulası kullanılır.

Milletvekili seçimlerinde siyasî partilerin ve bağımsız adayların birleşik oy pusulaları, aşağıdaki esaslar dahilinde hazırlanır :

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

a) Oy pusulaları, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin (1) numaralı bendindeki esaslara uygun olarak, kâğıdında «Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu» filigranı bulunan, özel surette imâl edilmiş kâğıtlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından bastırılır.

b) Birleşik oy pusulasının en üstüne «Siyasî Partiler» ve bağımsız aday varsa «Siyasî Partiler ve Bağımsız Adaylar» ibaresi yazılır. Bu ibarenin altına, seçime katılan siyasî parti temsilcileri huzurunda Yüksek Seçim Kurulu tarafından çekilen kura sırasına göre, en başta ve ortada partinin özel işareti, özel işaretin altında kısaltılmış adı, onun altında da tam yazı halinde adı, belirli bir aralık veya çizgiden sonra çapı iki santimetre olan bir boş daire basılır ve bütün bunların altı çizilir. Bu çizginin altına o partinin kesinleşen aday listesinde yer alan adaylarının ad ve soyadları, aldıkları sıra numarasına göre yazılır ve her adayın ismi hizasına birer boş kare konulur.

c) Siyasî parti sütunları arasında «Evet» mührünün yarıçapı kadar ve iki çizgi ile belirlenmiş bir aralık bırakılır.

d) Siyasî parti sütunlarından sonra bağımsız adayların adı ve soyadı ve onun yanına da yukarıda tarif edilen boş daire konulur. Bunların altı çizilir.

e) Birden fazla bağımsız aday varsa bu adaylar alt alta, yukarıda tarif edildiği gibi çekilecek kuradaki sıralarına göre, aralarında yeterli boşluk kalacak şekilde yerleştirilir.

Birleşik oy pusulalarının mahalline yollanması ve mühürlenmesi

MADDE 27. — Her sandıkta kullanılacak birleşik oy pusulaları dörtyüzlük paketler haline getirilerek Yüksek Seçim Kurulunca numaralanıp mühürlendikten sonra yeteri kadar zarf ile birlikte seçim çevrelerine gönderilir.

Paketleri alan ilçe seçim kurulları, hangi numaralı paketin hangi sandık kuruluna verildiğini bir tutanakla tespit eder.

Paketi alan sandık kurulu, oy verme günü, oy vermeye başlamadan evvel paketi açar ve birleşik oy pusulalarının tamamını sandık kurulu mührü ile mühürlür. Sandık kuruluna gelen seçmene bu oy pusulalarından bir adet verilirken sandık kurulu mührünü taşıdığı ve hiçbir tarafında herhangi bir işaret bulunmadığı kurul üyelerine, müşahitlere ve seçmene gösterilir.

Siyasî partilerin kesin adaylarının ad ve soyadları liste sırasına göre il seçim kurullarınca basılı listeler halinde oy verme ve sandık alanında görülebilir yerlere asılır. Bu listelerde, bağımsız adaylar da ayrı bir sütunda ve birleşik oy pusulasındaki sıraya göre gösterilir.

Oyların kullanma şekli

MADDE 28. — Seçmen, Yüksek Seçim Kurulu tarafından yaptırılıp sandık kurullarına kadar ulaştırılmış bulunan ve sandık kurulu başkanında oy verme süresince bulundurulması mecburî olan ve birleşik oy pusulası ile birlikte kendisine verilen «Evet» yazılı mührü olarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer.

Seçmen :

a) «Evet» mührünü sadece tercih ettiği siyasî partiye veya varsa yalnızca bağımsız adaya ait özel daire içine basmak veya

b) «Evet» mührünü tercih ettiği bir siyasî partiye ait özel daire içine basmakla birlikte, bu partiye ait aday listesinden o seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar olmak kaydıyla seçilmesini istediklerinin adları hizasındaki boş karelere (x) çarpı işaretini koymak,

Suretiyle oyunu kullanabilir.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Oyunu kullanan seçmen, birleşik oy pusulasını katlayarak zarfa koyar ve zarfı yapıştırır. «Evet» yazılı mühürünü, sandık kurulu başkanına geri verir ve oyunu sandığa atar.

Seçmen, oyunu doğrudan doğruya veya tercihli olarak kullanmış ise «Evet» mühürünü bastığı partiye bir oy vermiş sayılır. Seçmen, «Evet» mühürünü bağımsız adaya ait daireye basmış ise, o bağımsız adaya bir oy vermiş sayılır.

Seçmen, oyunu yukarıdaki (a) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise, «Evet» mühürünü bastığı siyasi partinin o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısı kadar adayına, baştan itibaren, listedeki sıraya göre birer tercih işareti koymuş sayılır.

Seçmen, oyunu yukarıdaki (b) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise, «Evet» mühürünü bastığı siyasi parti adaylarından adları hizasında bulunan boş kareler içine (x) çarpı işareti koyduğu adaylara tercihini kullanmış sayılır. Ancak, adları hizasındaki boş kareler içine (x) çarpı işareti konulan aday sayısının o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısından çok veya az olmaması gerekir.

Tercih işaretlerinin kareler dışına veya yukarıdaki fıkrada belirtilen sayıya uyulmadan konulması halinde, tercih işaretleri, o oy pusulasını geçersiz kılmaz. Ancak, oy pusulası yapılmış olan tercihler dikkate alınmaksızın ilgili parti lehine verilmiş bir oy sayılır.

Geçerli oyların hesabı

MADDE 29. — Bir seçim çevresinde seçime katılan siyasi partinin 28 inci maddenin (a) ve (b) bentleri uyarınca almış olduğu geçerli oylarının toplamı siyasi partinin o seçim çevresinde almış olduğu geçerli oyu gösterir.

Bağımsız adayın almış olduğu geçerli oy, 28 inci maddenin (a) bendi uyarınca elde ettiği geçerli oyların toplamıdır.

Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca siyasi partiler ile bağımsız adayların aldıkları geçerli oyların toplamı o seçim çevresinin geçerli oylarını gösterir.

Ülke düzeyindeki geçerli oylar, bütün seçim çevrelerine ait geçerli oyların toplamıdır.

Sayımın tutanağa geçirilmesi

MADDE 30. — Sandık kurulu, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 105 inci maddesi uyarınca oyların sayım ve dökümünü yaparken, tutanakta ayrıca her siyasi parti için verilen tercih işaretli oy pusulalarının sayısı ile parti adaylarına verilen tercih işaretlerinin sayısını da gösterir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Seçimden Sonra Yapılacak İşler

İlçelerde seçim sonuçlarının birleştirilmesi

MADDE 31. — İlçe seçim kurulu, sandık tutanaklarının birleştirilmesinde, siyasi partiler ile bağımsız adayların herbirinin aldıkları oy sayısını tespit ederek tutanağa geçirir. Bu tutanakta ayrıca, her siyasi parti için verilen tercih işaretli oy pusulalarının sayısı ile parti adaylarına verilen tercih işaretlerinin sayısı da gösterilir.

İl seçim kurullarında birleştirme

MADDE 32. — İl seçim kurulu, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları, yukarıdaki maddede belirtilen şekilde birleştirir ve her seçim çevresindeki;

- a) Seçmenlerin sayısını,
- b) Oylarını kullanan seçmenlerin sayısını,

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

- c) İtiraz edilmiş veya ihtilafı görülmüş olup da, geçerli sayılarak hesaba katılan oy pusulaları sayısını,
  - d) Geçerli sayılmayan ve hesaba katılmayan oy pusulaları sayısını,
  - e) Geçerli sayılan ve hesaba katılan oy pusulaları genel toplamını,
  - f) Seçime katılmış olan siyasî partiler ile bağımsız adaylardan herbirinin aldığı oy miktarını gösteren geçerli oy pusulaları sayısını,
  - g) Her siyasî parti için verilen tercih işaretli oy pusulası sayısını,
  - h) Siyasî parti adaylarının almış oldukları tercih işaretleri sayısını,
- Seçim çevrelerine göre ayrı ayrı tutanağa geçirir.

Genel baraj ve hesaplanması

MADDE 33. — Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların yüzde onunu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar.

İl seçim kurulları, yukarıdaki maddeye göre, birleştirme tutanağını düzenledikten sonra sonuçları en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon veya telsizle Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

Yüksek Seçim Kurulu, bütün illerden bu şekilde alınan bilgilere göre, Türkiye genelinde geçerli oyların toplamını yapar ve her siyasî partinin aldığı geçerli oy toplamını genel geçerli oy toplamına bölerek, siyasî partilerin ülke genelinde aldığı oy yüzdesini hesaplar ve yüzde onluk barajı aşan siyasî partilerin isimlerini il seçim kurullarına bildirir ve ilân eder.

Bu ilândan sonra, bir veya bir kaç seçim çevresinde, seçimin iptaline karar verilmesi ülke genelinde alınan oy yüzdesinin yeniden tespitini gerektirmez.

Bir seçim çevresinde siyasî partilerin ve bağımsız adayların elde edecekleri milletvekili sayısının hesabı

MADDE 34. — Bağımsız adaylar ile yukarıdaki maddede yazılı oranı aşan siyasî partilerin, bir seçim çevresinde elde edecekleri milletvekili sayısı aşağıdaki şekilde hesaplanır :

Bir seçim çevresinde, kullanılan geçerli oyların toplamının, o çevreden çıkacak milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilecek sayıdan az oy alan siyasî partilere ve bağımsız adaylara milletvekilliği tahsis edilmez.

Seçime katılmış ve yukarıdaki fıkrada belirtilen seçim çevresi barajını aşmış olan siyasî partilerin ve bağımsız adayların adları alt alta ve aldıkları geçerli oy sayıları da hizalarına yazılır. Siyasî partilerin oy sayıları, önce bir, sonra ikiye, sonra üçe . . . . . ilâ, o çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşınca kadar bölünür. Elde edilen paylar ile bağımsız adayların aldıkları oylar ayırım yapılmaksızın en büyükten en küçüğe doğru sıralanır. Seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar bu payların sahibi olan partilere ve bağımsız adaylara, rakamların büyüklük sırasına göre milletvekillikleri tahsis olunur.

Son kalan milletvekilliği için birbirine eşit rakamlar bulunduğu takdirde, bunlar arasında ad çekilmek suretiyle tahsis yapılır.

Seçime katılan siyasî partilerden hiçbirisi yukarıdaki ikinci fıkrada gösterilen sayı kadar oy almamışlar-
sa milletvekillikleri üçüncü ve dördüncü fıkra hükümlerine göre paylaştırılır.

Siyasî parti adaylarından seçilenlerin tespiti

MADDE 35. — Bir seçim çevresinden, siyasî partilerin adaylarından seçilenler aşağıdaki şekilde tespit edilir :

a) 34 üncü madde uyarınca partilerin kazandığı milletvekillikleri sayısı tespit edildikten sonra, her parti için ayrı ayrı olmak üzere, Yüksek Seçim Kurulunca bastırılan cetvele;

1. Adayların adları alt alta yazılır.

2. Siyasî parti için tercih işareti kullanılmak suretiyle verilen geçerli oy pusulası sayısı, o seçim çevresinde partiye verilmiş tüm geçerli oy sayısının en az yüzde yirmibeşi oranında olduğu takdirde; her adayın adının hizasına 28 inci maddenin (a) ve (b) bentleri uyarınca aldığı tercih işareti sayısı kaydedilir.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

b) Yukarıdaki (a) bendi hükümlerine göre adayların aldıkları tercih işaretlerinin kaydedilmesi halinde; en çok tercih işareti alandan başlamak üzere o partiden milletvekilliğine seçilenler sırasıyla tespit edilir. O partinin son milletvekilliği için tercih işaretlerinin eşit olması halinde parti listesinde önde bulunan aday seçilmiş sayılır.

c) Tercih işareti kullanılmak suretiyle o siyasi partiye verilen geçerli oy pusulası sayısı (a) bendinde gösterilen yüzde nispetinin altında ise; tercih işaretleri dikkate alınmayıp o partiden milletvekilliğine seçilenler parti listesindeki sıraya göre tespit edilir.

Bu işlemler açık olarak yapılır ve adaylarla müşahitler hazır bulunabilirler.

İl seçim kurulu başkanı milletvekilliğine seçilenleri gösteren tutanağın bir suretini o seçim çevresinde ilân ettirir; diğer bir suretini de bir hafta süre ile il seçim kurulu kapısına astırır.

Milletvekili seçilenlerin Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi ve tutanakların verilmesi

MADDE 36. — Milletvekili seçilenler belli olur olmaz, seçilenlerin ad ve soyadları ve parti adayı işler mensup oldukları siyasi parti, il seçim kurullarınca en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon veya telsiz ile seçim çevreleri de gösterilerek Yüksek Seçim Kuruluna bildirilir.

Milletvekili seçilenlere, il seçim kurulu tarafından, milletvekili seçildiklerine dair derhal bir tutanak verilir. Bu tutanaklardan iki örneği de Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına en seri vasıta ile gönderilir. Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tutanaklardan birini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verir.

Seçim sonuçlarının yayımı

MADDE 37. — Yukarıdaki maddenin birinci fıkrası uyarınca il seçim kurullarından bilgi verildikçe, Yüksek Seçim Kurulu bu bilgileri bekletmeden radyo ve televizyon ile derhal yayımlar.

Bütün illerden verilecek bilgiler tamamlanır tamamlanmaz, tasdikli tutanak suretlerinin alınması veya itiraz varsa bu itirazın incelenerek karara bağlanması beklenmeksizin, her partinin kazandığı milletvekili sayısı ve milletvekili seçilenlerin ad ve soyadları Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyo ve Televizyonları ile derhal yayımlanır.

Seçim sonuçlarını gösteren tutanakların bütün illerden gönderilmesi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu, en kısa zamanda Radyo ve Televizyon ve Resmî Gazete ile ikinci bir bildiri yayımlayarak, iller ve seçim çevreleri itibariyle, milletvekili seçilenlerin ad ve soyadlarını, seçmen sayısını, oy kullanan seçmen sayısını, katılma oranını, geçerli oy pusulası sayısını her parti ile bağımsız adayların kazandıkları oy sayısını açıklar.

Devlete ait bütün ulaştırma ve haberleşme araçları, seçim kurulları arasında seçimle ilgili haber, yazı, bilgi ve malzemenin ulaştırılmasında öncelikle kullanılır.

Seçim sonuçlarının Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından yayımlanması

MADDE 38. — Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından kendisine verilecek belgelere dayanarak, iller, seçim çevreleri ve ilçeler, seçim bölgeleri ve sandık bölgeleri itibariyle, sandık tutanaklarında bulunan bilgileri en geç, seçimi takip eden bir yıl içinde yayımlar.

Seçimin veya tutanağın iptali

MADDE 39. — Oyların dökümüne, sayımına veya bu oyların partiler ile bağımsız adaylara bölümüne ilişkin olarak milletvekili tutanaklarına yapılan itiraz üzerine yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılacak döküm, sayım ve hesap sonucuna göre seçilmiş oldukları anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir.

Bir seçim çevresinde yapılan seçimin, seçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır ve Yüksek Seçim Kurulu seçimin iptaline dair kararlar birlikte o çevrede, seçimin yapılacağını Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilân eder.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Bu ilândan sonra gelen altmışıncı günü takip eden ilk Pazar günü oy verme gündüdür.

Yukarıdaki fıkralar dışında milletvekillerinden bir veya birkaçının tutanaklarının iptaline karar verildiği takdirde, tutanakları iptal olunan milletvekilleri yerine, 34 ve 35 inci madde esaslarına göre sıradaki adaya tutanak verilir.

Sırada olanlar yetmediği takdirde, açık kalan milletvekillikleri için Kanunun ara seçimi hakkında kabul ettiği hükümlere uyulur.

Seçim belgelerinin saklanması

MADDE 40. — Hesaba katılan ve katılmayan ve itiraza uğramış olan oy pusulaları, sayım ve döküm cetvelleri ve milletvekilliğine seçilme tutanakları ve seçimle ilgili diğer her türlü evrak, iki yıl süre ile ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı, illerde il seçim kurulu başkanı tarafından saklanır ve Yüksek Seçim Kurulunun talebi olmadıkça hiçbir yere gönderilemez.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Bağımsız adayların emaneten yatırdıkları para hakkında yapılacak işlemler

MADDE 41. — Milletvekili seçimi sonucunda bağımsız adayın aldığı oy miktarı, o seçim çevresinin geçerli oy sayısının seçilecek milletvekili sayısına bölünmesinden çıkan rakamın üçte birinden az olduğu takdirde, emanete yatırılan para Hazineye gelir kaydedilir.

Ölen veya kanunî süre içinde adaylıktan vazgeçen veya adaylıkları reddedilen veya yukarıdaki fıkrada belirtilen sayıdan çok oy alan bağımsız adaylara veya kanunî mirasçılara seçimden sonra müracaat etmeleri halinde emanetteki para geri verilir.

Özel hüküm bulunmayan hallerdeki uygulama

MADDE 42. — Bu Kanunda özel hüküm bulunmayan hallerde, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Yüksek Seçim Kurulu, milletvekili seçimlerinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla gerekli ilke kararları almaya yetkilidir.

ALTINCI BÖLÜM

Değiştirilen Kanun Hükümleri

MADDE 43. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun maddelerinde bulunan «Cumhuriyet Senatosuna ilişkin hükümler» madde metinlerinden çıkarılmıştır.

MADDE 44. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 7 nci maddesine aşağıdaki 3 numaralı bent eklenmiştir.

«3. Ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklu olarak bulunanlar.»

MADDE 45. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin (4) ve (11) numaralı bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«4. Tüzüklerine göre ilk genel kongrelerini yapmış olup illerin en az yarısında ve en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilatını kurmuş bulunan siyasî partilerin adlarını, ilçe seçim kurullarının yeniden kurulması için öngörülen ayların ikinci haftasında tespit ve ilân etmek.»

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

«11. Siyasî partilerin, yasama meclisi genel ve ara seçimlerine ve belediye başkanlığı ile belediye ve il genel meclisi üyelikleri genel seçimlerine katılabilmeleri için, illerin en az yarısında oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olmaları veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde gruplarının bulunması şarttır.

«Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmayı gerektirir. Bu esaslar dairesinde seçime katılabilecek siyasî partileri tespit ve seçimin başlangıç tarihinden on gün, seçimin yenilenmesi halinde yenileme kararının ilânından sonraki beş gün içinde ilan etmek,»

MADDE 46. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 52 nci maddesinin bir ve altıncı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir .

«Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, seçime katılan siyasî partiler, oy verme gününden önceki 7 nci gündün itibaren oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e kadar radyo ve televizyonda propaganda yapabilirler.»

«Radyo ve televizyonda yapılacak propaganda yayınlarının, tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılması, Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanır.»

MADDE 47. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 103 üncü maddesinin 4 numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«4. Arkasında sandık kurulu başkanlığının mühürü bulunmayan birleşik oy pusulaları.»

MADDE 48. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 149 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Propaganda toplantılarına karşı suçlar

Madde 149. — Her kim 51 inci maddede gösterilen heyetin kurulmamış olduğu toplantıda söz alır ve söylerse, üç aydan altı aya kadar hapis ve üçbin liradan onbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Herhangi bir vasıta ile bir seçim propagandası toplantısına engel olan veya devamına imkân vermeyecek hareket ve tertiplerle onu ihlâl eden kimse altı aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu fiiller, ikiden fazla kimse tarafından ittifak edilerek herhangi bir şekil ve surette cebir veya şiddet kullanılarak veya tehdide başvurulmuş işlenirse, failerin her biri iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Eğer fiil, içlerinden en az biri silahlı olan ikiden fazla kişi tarafından ittifak edilerek veyahut aralarında ittifak olmasa bile içlerinden en az ikisi silahlı bulunan üç veya daha fazla kimse tarafından işlenirse, failerin her biri beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

MADDE 49. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 151 inci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Oy verme gününden önceki günün saat 18.00'inden sonra ve oy verme gününde umumî veya umuma açık yerlerde seçim propagandası için toplantı veya propaganda yapanlar veya bu maksatla yayınlarda bulunanlar veya ne suretle olursa olsun seçimin düzenini bozabilecek veya oy vermenin tam bir serbestlikle yapılmasına tesir edebilecek mahiyette söz, yazı veya sair suretlerle propaganda yapanlar veya asılsız şayialar çıkarırlar üç aydan altı aya kadar hapis ve onbeşbin liradan yetmişbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.»

MADDE 50. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 152 nci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Her kim kendisine veya başkasına oy veya tercih işareti verilmesi veya verilmemesi için bir veya birkaç seçmene menfaat, sair kıymetler teklif ve vadeder veya verir, yahut resmî, umumî vazifeler veya hu-

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

susî hizmet ve menfaatler vait veya temin ederse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Verilen, vait veya temin edilen menfaatler seçmenin seyahat, yemek, içki ve nakil masrafları veya hizmetlerinin mukabili olarak gösterilse dahi hüküm aynıdır.»

MADDE 51. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 153 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Oy kullanmaya engel olmak

Madde 153. — Yukarıdaki maddede yazılı maksatlar için, o maddede yazılı suretlerle seçmenleri toplanlar ve bir köy veya bir mahalleden veya bir meskûn mahalden veya sair yerlerden sandık yerine gelmelerini menedenler hakkında bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu fiiller memuriyet nüfuzunun veya sıfatının veya herhangi bir kimsenin haiz bulunduğu selâhiyetin suiistimali suretiyle işlendiği takdirde, verilecek hapis cezası iki yıldan az olamaz.

MADDE 52. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 157 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Matbua ve ilânların tahribi

Madde 157. — Seçim propaganda matbualarının, yayınlanmasına veya ilânına mani olanlar veya bunları tahrip edenler üç aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

MADDE 53. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 159 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Sandık başında müdahale ve ihtara riayetsizlik

Madde 159. — Oyunu kullandıktan sonra ihtara rağmen sandık başından ayrılmayan veya herhangi bir müdahale, telkin veya tavsiyede bulunan veya bunlara teşebbüs eden kimse üç aydan bir yıla kadar hapis ve üçbin liradan onbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

MADDE 54. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 160 inci maddesinin 1 ve 2 nci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Her kim oy verme sırasında seçme yeterliği olmadığını bildiği halde oy vermeye teşebbüs eder veya verirse iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin liradan yirmibeşbin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.»

«Başkasının adını taşıyarak oy vermeye teşebbüs eden veya veren üç yıldan beş yıla kadar hapis ve onbin liradan ellibin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.»

MADDE 55. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 161 inci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Usulüne aykırı olarak veya yetkisi olmadığı halde her ne sebep ve maksatla olursa olsun oy sandığının yerini değiştirenler, yerinden kaldıranlar, oy sandığını açan, çalan veya tahrip eden veya içindeki veya içinden çıkan oy zarflarını alan, çalan veya değiştiren kimse üç yıldan beş yıla kadar hapis ve onbin liradan yetmişbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.»

MADDE 56. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 162 nci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Siyasi partilerin veya bağımsız adayların oy pusulalarını veya seçime müteallik her türlü evrakı zapt veya imha eden veya bozan veya oy verme yerine götürülmelerine veya dağıtılmalarına mani olanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.»

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 57. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 164 üncü maddesinin 1 ve 3 üncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«1. Her kim, sandık başında seçmenlerin imzalarını koydukları sandık seçmen listesine gelmeyenler adına sahte imza atmak, mühür koymak veya parmak basmak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atar veya attırır ise üç yıldan beş yıla kadar hapis ve onbeşbin liradan yetmişbeşbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.»

«3. Her kim, herhangi bir şekilde seçimin neticesini tağyir eder veya ettirir veya seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen sahte olarak tanzim veya tahrif eder veya ettirirse, beş yıldan sekiz yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.»

MADDE 58. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 168 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Çeşitli hükümler

Madde 168. — Kurullarca düzenlenen ve oy verme ve seçim neticelerini gösteren tutanakların asılı suretlerini yırtan, bozan, kaldıran kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

MADDE 59. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 169 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Resmî makamların bildirimlerine karşı işlenen suçlar

Madde 169. — Her kim, seçim muamelelerine ait olmak üzere mercileri tarafından yayımlanan beyanname ve tebliğlerin, ilân ve asılmasına mani olur veya bunları yırtar veya bozar veya kaldırırsa üç aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

MADDE 60. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 170 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İçki yasağına aykırı hareketler

Madde 170. — Oy verme günü, oy verme müddetince, umuma açık yerlerde ispirotolu içki verenler, satanlar veya içenler veya herhangi bir suretle açık veya kapalı şişelerde ispirotolu içki satanlar veya alanlar üç aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

MADDE 61. — 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 180 inci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Seçim suçlarından doğan kamu davası, seçimin bittiği tarihten itibaren iki yıl içinde açılmadığı takdirde kovuşturma yapılamaz.

YEDİNCİ BÖLÜM

Geçici Hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak milletvekili seçimi için oy verme günü 6 Kasım 1983 tarihidir.

Seçim döneminin başlangıç tarihi Yüksek Seçim Kurulunca, yukarıdaki fıkroda belirtilen oy verme günü esas alınarak tespit ve ilân edilir.

Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanun ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ve 2820 sayılı Siyasal Partiler Kanununun seçimlere ilişkin olarak tespit ettiği süreleri kısaltarak uygulayabilir.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

6 Kasım 1983 tarihinde yapılacak Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin bu Kanunun 6 ncı maddesinde öngörülen beş yıllık süresinin hesabında, oy verme günü olarak Ekim 1983 ayının ikinci Pazar gününün tarihi esas alınır.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk milletvekili seçiminde siyasi partilerin seçime katılabilmeleri için büyük kongrelerini yapmış olmaları şartı aranmaz. Ancak, Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilân edilecek seçim döneminin başlangıç tarihine kadar illerin en az yarısında teşkilat kurmuş olmaları gerekir.

GEÇİCİ MADDE 3. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç otuz gün içinde Yüksek Seçim Kurulu tarafından son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, 4 üncü madde uyarınca seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı tespit edilerek Resmî Gazete, radyo ve televizyonla ilân edilir.

GEÇİCİ MADDE 4. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki ilk milletvekili genel seçimlerinde ilçe seçim kurulu, bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşur. İlçe seçim kurulunun iki asıl ve iki yedek üyesi memurlar arasından, dört asıl ve dört yedek üyesi seçim çevresinde seçime katılmış siyasi parti üyeleri arasından seçilir. O seçim çevresinde dörtten fazla siyasi parti seçime katılmış ise, ilçe seçim kurulunun partili asıl üyelerinin hangi partilerden alınacağı, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kura ile tespit edilir. Bu halde partili yedek üyeler asıl üyelik alamayan siyasi partilere öncelik verilmek suretiyle aynı şekilde kura ile belirlenir.

Bir seçim çevresinde dörtten az siyasi parti seçime katıldığı takdirde ilçe seçim kurulunun boş kalan üyelikleri, parti üyesi olmayan ve bu görevi yapabilecek kişilerin seçilmesi suretiyle tamamlanır.

GEÇİCİ MADDE 5. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki ilk milletvekili genel seçimlerinde sandık kurulu bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşur.

İlçe seçim kurulu başkanı;

a) Sandık kurulunun başkanı ile iki asıl ve iki yedek üyesini memurlar arasından,

b) Sandık kurulunun partili dört asıl ve dört yedek üyesini o seçim çevresinde seçime katılmış bulunan siyasi parti üyeleri arasından,

Seçer.

O seçim çevresinde dörtten fazla siyasi parti seçime katılmış ise her sandık kurulu için ayrı ayrı olmak üzere ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kura ile sandık kurullarının asıl üyeliğinin hangi siyasi partilere verileceği tespit edilir. Bu halde sandık kurullarının partili yedek üyeleri asıl üyelik alamayan siyasi partilere, öncelik verilmek suretiyle aynı şekilde kura ile belirlenir.

Sandık kurulu üyesi olarak görevlendirilecek memur bulunmadığı veya o seçim çevresinde dörtten az siyasi parti seçime katıldığı takdirde, kurulun boş kalan üyelikleri parti üyesi olmayan ve bu görevi yapabilecek kişilerin seçilmesi suretiyle tamamlanır.

GEÇİCİ MADDE 6. — Yapılacak ilk milletvekili genel seçimlerinde;

a) Önceden kütüğe yazıldıkları halde oy verme tarihinde kısıtlı veya kamu hizmetlerinden yasaklı olanlar veya ceza infaz kurumlarında hükümlü veya tutuklu olarak bulunanlar oy kullanamazlar.

b) Yazım veya güncelleştirme sırasında hükümlü veya tutuklu oldukları için kütüğe yazılmayanlardan, bilahare tahliye edilenler oy verme gününden önceki onbeşinci gün saat 17,00'ye kadar ikametgâhlarının bulunduğu yer ilçe seçim kuruluna tahliye edildiklerine ilişkin belge ile birlikte başvurmaları ve oy verme yeterliğine sahip olmaları halinde sürenin geçmiş ve kütüğün kesinleşmiş olmasına bakılmaksızın kütüğe ve ikametgâhlarının bulunduğu sandık listelerine dahil edilmelerine ilçe seçim kurullarınca karar verilir.

GEÇİCİ MADDE 7. — İlk milletvekili genel seçiminde kullanılacak seçmen kütüklerinin yazım ve güncelleştirilmesi sırasında yurt dışında bulunan Türk vatandaşları seçim gününden önceki onbeşinci gün saat 17,00'ye kadar ikametgâhlarının bulunduğu yer ilçe seçim kuruluna pasaportlarıyla başvurmaları ve oy verme yeterliğine sahip olmaları halinde sürenin geçmiş ve kütüğün kesinleşmiş olmasına bakılmaksızın kütüğe ve sandık listelerine dahil edilmelerine ilçe seçim kurullarınca karar verilir ve durum, hangi sandıkta oy kullanabilecekleri de belirtilmek suretiyle pasaportlarına işlenir.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

GEÇİCİ MADDE 8. — İlk milletvekili genel seçiminde kullanılacak seçmen kütüklerinin yazım ve güncelleştirilmesi sırasında er, onbaşı, kıta çavuşu veya askerî öğrenci oldukları için kütüğe yazılmayanlardan; terhis edilen veya askerlikle ilişkisi kesilenler ile subay veya astsubay olanlar oy verme gününden önceki onbeşinci gün saat 17.00'ye kadar ikametgâhlarının bulunduğu yer ilçe seçim kurullarına bu durumlarına ilişkin belge ile birlikte başvurmaları ve oy verme yeterliğine sahip olmaları halinde sürenin geçmiş ve kütüğün kesinleşmiş olmasına bakılmaksızın kütüğe ve ikametgâhlarının bulunduğu sandık listelerine dahil edilmelerine ilçe seçim kurullarınca karar verilir.

GEÇİCİ MADDE 9. — 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 nci maddesine göre sıkıyönetim komutanlarınca işlerine son verilenler, bu işlem tarihinden itibaren beş yıl müddetle milletvekili seçimleri ile mahallî idare seçimlerinde aday olamazlar.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Son Hükümler

İlk seçimde oy kullanmayanlar

MADDE 62. — Seçmen kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde, ilk milletvekili genel seçimlerine hukukî veya fiilî mazeretleri olmaksızın katılmayanlar, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından ikibinbeşyüz lira para cezasıyla cezalandırılırlar. Bu karar kesindir.

Yürürlükten kaldırılan kanunlar

MADDE 63. — 24.5.1961 tarih ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanunu ile 25.5.1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ve bu kanunların bütün ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 64. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 65. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ

S. Sayısı : 578

Bor, Kömür, Asfaltit, Fosfat, Demir Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini Düzenleyen Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metin ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/118; M. G. Konseyi : 1/494)

(D. Meclisi S. Sayısı : 184 ve 184'e 1 inci Ek)

TC

Danışma Meclisi Başkanlığı

Genel Sekreterliği

Kanunlar Müdürlüğü : 06-448-
1/118-4281

12 Nisan 1983

Konu : Kanun Tasarısı

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 11 Nisan 1983 tarihli 82 nci Birleşiminde görüşülerek işaret oyu ile kabul edilen, Bor, Asfaltit, Demir ve Linyit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini Düzenleyen Kanun Tasarısı ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Vefik KİTAPÇIGİL

Başkanvekili

Danışma Meclisi Başkanı V.

Not : Bu Kanun Tasarısı Genel Kurulun 28, 30 Mart 1983 - 4, 6, 7, 11 Nisan 1983 tarihli 76, 77, 79, 80, 81 ve 82 nci birleşimlerinde görüşülmüştür.

T.C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Tetkik Dairesi Başkanlığı

Sayı : 101 - 794/01943

24 Temmuz 1981

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınızda arzı Bakanlar Kurulunca 20.7.1981 tarihinde kararlaştırılan «Bor, Kömür, Asfaltit, Fosfat, Demir madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin işletilmesini düzenleyen Kanun Tasarısı» ile gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Gereğini emirlerine arz ederim,

Bülend ULUSU

Başbakan

GENEL GEREKÇE

Anayasa ve Maden Kanunu hükümlerine göre, tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. 1961 Anayasa'sının 130 uncu maddesi; tabii servetlerin ve kaynakların işletilmesi hakkının Devlete ait oluğu, arama ve işletme hakkının kullanılmasının, özel kişilere yalnızca veya Devletin özel teşebbüsle birleşerek ortaklık halinde kanunî izinle verebileceğini belirtmiştir.

Anayasa hükmü uyarınca maden arama ve işletme hakları özel Kanun olan Maden Kanunu hükümlerine tabi olarak yapılmaktadır. Devlet tarafından verilen izinlerin, yine kanuna dayanarak geri alınması ilkesi benimsenmiştir. Bu ilkedен hareketle Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun olan 2172 sayılı Kanun çıkarılmıştır. Bu Kanunla enerji ve sanayi kesiminin hammadde sorununu çözümlmek için, önemli linyit demir ve bor yataklarının Devlet kuruluşları eli ile işletilmesi gaye edinilmiştir.

2172 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre çıkarılan 7/16681, 7/16682, 7/16699 ve 7/16826 sayılı kararnameler ile Ülkemizde geniş bölgeler oluşturularak, bu bölgelerdeki kömür, asfaltit, bor tuzu ve demir cevheri sahaları için özel kişilere verilmiş maden haklarının geri alınarak, ilgili Devlet kuruluşlarınca işletilmesi kararlaştırılmıştır.

Kararnamelerde belirtilen bölge sınırları içerisinde Maden Kanunu hükümlerine tabi, yürürlükte veya hükümden düşmüş ve henüz hak doğmamış durumda 9 000 civarındaki kömür, bor tuzları ve demir madeni sahalarından özel teşebbüs uhdesinde bulunan 925 tanesi geri alma işlemleri için tespit edilmiştir. Bu sahalarından ancak 163 tanesinin işlemleri 2172 sayılı Kanuna göre bitirilerek ilgili kuruluşlara devredilmiştir.

İlgili kuruluşlar, teknik ve idari personel, makine ve teçhizat ile malî yönlerden içinde buldukları faaliyetine geçememişlerdir. Kuruluşların bir hazırlık durum nedeniyle, devraldıkları sahalarda hemen işletme dönemi geçirmeden, mevcut imkânlarıyla kısa süre içerisinde sahada faaliyete geçmeleri mümkün görülmemektedir. Devlet kuruluşlarına devredilen bazı sahaların, bu kuruluşların yatırım gücüne göre fazla önem arzetmemeleri, rantabl olmamaları veya kısa sürede fazla saha devri hemen üretime geçmeyi engelleyen nedenler arasındadır.

Kuruluşlara devri tamamlanmamakla beraber, Kararnamelerde belirtilen bölge sınırları içerisinde kalan maden sahalarındaki faaliyet 2172 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi usullerine tabi bulunduğundan ve bu sahalar, her an geri alma kapsamında olduğundan işletilmeyerek atıl bırakılmıştır. Kanunun uygulanmaya geçilmesiyle üretimde beklenen artış olmamış, hatta düşmüştür.

Kamu ve özel sektörün 1978 - 1979 ve 1980 yıllarındaki kömür üretimi şu şekilde gerçekleşmiştir. Kamu sektörü 1978 yılında 9.326.361, 1979 yılında 11.064.883, 1980 yılında 13.638.891 ton kömür üretebilmişken, özel sektör 1978 yılında 6.179.391, 1979 yılında 1.394.681, 1980 yılında 1.271.932 ton üretmiştir. Bu üretim tablosu değerlendirildiğinde, 1978 yılındaki kamu ve özel sektörün toplam üretim miktarı olan 15.505.752 tona 1980 yılında ulaşılamamış, 2172 sayılı Kanunla beklenen üretim artışı gerçekleşmemiştir. Ayrıca artan kömür ihtiyacı için üretim açığı büyümüştür.

2172 sayılı Kanunla geri alınan demir sahaları ve yurdumuzdaki demir üretimi de hızla düşmüştür. Kamu sektörü; 1978 yılında 1.550.418, 1979 yılında 1.270.071, 1980 yılında 606.292 ton demir üretmişken, özel sektör; 1978 yılında 2.257.391, 1979 yılında 243.435, 1980 yılında 236.331 ton demir cevheri üretebilmiştir. Tablo göstermektedir ki 2172 sayılı Kanunun uygulanmaya konulması ve özel kesim elindeki sahaların Devlet kuruluşlarına intikalinden sonra üretim artışı beklenirken, aksine hızlı biçimde üretimde düşüş olmuştur.

Uygulama ve üretim durumları Ülkemizin enerji ve sanayi hammaddeleri üretiminde beklenen artışı gerçekleştirememiş, aksine üretimde evvelki yıllara göre büyük düşüşler olmuştur. Bu nedenle 2172 sayılı Kanunun Kararnamelere dayanarak tesis edilecek geri alma işleminin özel sektör üzerindeki baskısının kaldırılması ve kanunla belirli türdeki madenlerle bazı sahaların Devlet kuruluşları eli ile işletilmesi uygun görülmüştür.

Devletçe işletilecek madenler için çıkarılan Kararnamelerle belirtilen 11 bölge içerisinde bulunan 622 kömür, 251 demir, 55 bor sahasının Devlet kuruluşlarınca işletilmesi kararlaştırılmıştır. Belirtilen 11 bölge içerisinde 9.000 civarındaki maden sahaları, Devlet kuruluşlarınca işletilmediği gibi 2172 sayılı Kanunun et-

kisiyle özel sektörde de işletilememiştir. Maden sahaları üzerindeki tahditler ve her an geri alınabilecek tehdidiyle işletme faaliyetleri engellenmiş bulunmaktadır.

Açıklanan üretim düşüşü ve diğer etkenler nedeniyle, Anayasanın 130 uncu maddesindeki ilkeye göre, karma ekonomi sistemi içerisinde Ülkemiz enerji ve sanayinin hammadde sıkıntısı çekmemesi için bazı maden türlerinin Devlet kuruluşlarınca işletilmesi amaçlanmıştır. Bazı maden sahalarının ilgili kuruluşlarca çeşitli nedenlerle işletilmemesi halinde, sahaların atıl kalmaması için özel sektörle ortaklaşa veya yalnızca özel sektör tarafından işletilebileceği düzenlenmiştir. Kuruluşlar kendi görüşlerine dayanarak işletmekten vazgeçme imkânına sahip bulunmamakta, bu husus Bakanlar Kurulu Kararına bağlı olarak kullanılabilir bir yetkiye dayanarak gerçekleştirilebilir.

Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan madenlerin ekonomiye katkısının büyük ölçüde temini maden sektörünün daha verimli hale getirilmesi, Devletin kontrolü altında özel teşebbüsün katkısının artırılması sağlanmalıdır. Ülkemizin içerisinde bulunduğu durum, enerji ihtiyacının ileriye yönelik olarak çözümlenmesi ve stratejik öneme haiz madenlerin tespitiyle bir kısım madenlerin ve sahaların kamu kuruluşları, diğerlerinin ise özel sektör tarafından işletilmesi ve hemen faaliyete başlanması amaçlanmıştır.

Termik santrallerin ihtiyacının teminat altına alınması ve zamanında sağlanması, belirli bir plana göre üretim yapılarak, enerji konusunda sıkıntıya meydan vermemek için santral bölgelerine yakın ve bu gayeye uygun bulunan kömür sahalarının ilgili Devlet kuruluşu eliyle işletilmesi kabul edilmiştir. 1984 yılına kadar işletmeye açılacak 11 adet termik santrallerin yıllık kömür ihtiyacı 35 milyon tondur. Diğer sanayi tesislerinin ve halkın ihtiyacı olan kömür de hesaba katılırsa, yılda 50 milyon ton kömüre ihtiyacımız bulunmaktadır. Akaryakıt fiyatlarının artması, akaryakıt dayalı tesislerin kömüre dönmeleri, çimento sanayi ve diğer sanayi kollarının, halkın ısınma ihtiyacı için gerekli kömürün bulunması hususunda ve temininde tedbirler almak zorunluluğu vardır.

Yurdumuzun teshinde kullanılan kömür ihtiyacının karşılanması ve bölgesel özellikler dikkate alınarak asfalt sahalarının tümünün ilgili Devlet kuruluşunca işletilmesi öngörülmüştür. Sanayinin hammaddesi olan ve zaman zaman yurt dışından getirtilen maden kömürü sahalarının verimli ve planlı biçimde Devlet kuruluşlarınca işletilerek, sanayinin ihtiyacının zamanında ve dışa bağımlı olmaksızın karşılanması amaçlanmıştır.

Radyum, uranyum ve toryum madenleri büyük ölçüde stratejik ve ekonomik önemi haizdir. Bu madenler nükleer santrallerin yakıt ihtiyacını karşılamaktadır. Radyum, uranyum ve toryum madenleri ülkelerin nükleer teknoloji, politik, ekonomik ve askeri durumlarını etkilediğinden, bu madenlerin Devlet eliyle işletilmesi zarurî görülmüştür.

Ülkemiz ekonomisi açısından bor, fosfat madenlerinin tümü ve bir kısmı demir sahalarının ilgili Devlet kuruluşları vasıtasıyla işletilmesi uygun bulunmuştur.

2172 sayılı Kanunun uygulanması sonucunda özel sektörden alınan maden sahalarından Devlet kuruluşlarınca işletilmesine karar verilmeyenlerin bu Kanundaki koşullarla öncelikle eski sahiplerine iadesi düşünülmüştür. Böylece maden sahasını tanıyan eski işletmecilerin bir an önce faaliyete geçerek, ülke ekonomisine katkılarının sağlanması ve aynı zamanda eski hakları ve maden sahasındaki emeklerinin öncelikle gözetilmesi amaçlanmıştır. Ancak eski hak sahiplerinin sahayı almak istememeleri halinde çıkacak bir talibe verilmesi uygun görülmüştür. Sahaya talip olanlar Kanunda belirtilen şartları yerine getirerek sahaya sahip olabilecektir. Bu şekil ve şartlar Kanunda düzenlenmiştir.

Kanunî düzenlemeler birtakım ihtiyaçlar karşısında yapılmaktadır. Kanunlardan beklenen gayeye ulaşmaması veya ihtiyaçların yeni düzenlemeleri zorlaması nedeniyle kanunların değiştirilmesi, hatta yürürlükten kaldırılması yoluna gidilmesi zorunludur.

Bu Kanun açıklanan maksatların gerçekleşmesi için hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — Anayasamıza göre Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan madenlerin aranması ve işletilmesi Maden Kanunu gereğince verilen idarî izinlerle yapılmaktadır. Kanun gereğince verilmiş izinler, Kanundan kaynaklanan yetkiyle geri alınabilir. Maden türlerinden hangilerinin Devlet kuruluşlarınca işletileceği, 2172 sayılı Kanunla geri alınan maden sahalarından ilgili kuruluşlarca işletilmesi uygun bulunmayanların iadesi, bu Kanun hükümlerine tabi olacaktır. Bu maddede Kanunun amacı açıklanmaktadır.

Madde 2. — Maden türlerinden hangilerinin Devlet kuruluşları tarafından işletileceği maddede belirtilirken, Kanuna ek olan cetvellerde maden sahaları il ve numaraları ile gösterilmiştir. Sayılan maden türleri ile ekli cetvel dışında kalan maden sahalarının Maden Kanunu hükümleri dahilinde özel teşebbüs tarafından işletilebileceği öngörülmektedir.

Maddenin (a) fıkrasında belirlenen maden türlerinin mahlut olarak işletilmesine ilişkin taleplerin kabul edilmeyeceği ve mahlutiyet talebinde bulunulan asıl madenin de stratejik ve ekonomik nedenlerle Devlet kuruluşlarınca işletilmesi zorunlu görülmüştür.

Madde 3. — Kanunda belirtilen maden türlerine ait arama ve işletme faaliyeti Devlet kuruluşlarınca yürütüleceğinden ve bu hakların başkaları tarafından kullanılması imkânsız olduğundan, Maden Kanununun sürelerle ilişkin hükümlerinin uygulanmaması gerektiği görüşüyle, bu düzenlemeye gidilmiştir.

Kuruluşların, işletme imkânlarının durumuna göre sahaları atıl bırakmamasını teminen, Bakanlar Kurulu kararına bağlı olarak özel sektörle anlaşma suretiyle işletme faaliyetine devam etmeleri hükme bağlanmıştır.

İlgili kuruluşlarca yapılan etüd ve aramalar sonucunda, Devlet kuruluşları yönünden işletilmesi rantabl görülmeyen maden sahaları, Bakanlar Kurulu Kararına bağlı olarak Kanun kapsamından çıkartılacak ve bu sahalar hakkında Maden Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

Madde 4. — Kanunun 2 nci maddesinde belirlenen maden sahalarının devri tamamlanıncaya kadar bazı tedbirlerin alınması zarurî görülmüştür.

Devlet kuruluşlarınca işletilecek madenler üzerindeki spekülâtif hareketleri önlemek amacıyla devir imkânı kaldırılmış, arama ruhsatnameleri ile işletme hakları sona erdirileceğinden ruhsat yenileme işlemleri durdurulmuştur. Kuruluşlarca işletilecek madenler üzerine aynı amaçla haciz ve ipotek konamayacağı da belirtilmiştir.

Kapsamda yer alan maden sahalarındaki devir tarihine kadar sürecek faaliyetleri düzenlemek için tebliğ çıkartılacağı hükme bağlanmıştır.

Madde 5. — Devlet kuruluşlarınca işletilmesi kararlaştırılan madenlerdeki tespit ve takdir işlemlerini yapacak takdir komisyonunun kurulma şekli açıklanmıştır.

Madde 6. — Takdir komisyonunun görevini yerine getirirken izleyeceği usul, çalışma esasları ve alacakları ücret, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilmesi öngörülmüştür. İşlerin aksamaması yönünden takdir komisyonunun çalışmasına ve ücretine ilişkin ayrıntılara Kanunda geniş biçimde yer verilmeyerek, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının teklifine göre Bakanlar Kuruluna bırakılmıştır.

Madde 7. — Geri alınan madenlerdeki işletme hakları ve arama ruhsatnamesi sahiplerine ödenecek tazminatların hesaplanma esasları bu maddede düzenlenmiştir.

a) İşletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazı normal süresi dolmadan geri alınmış olduğundan hak sahibine bundan dolayı tazminat verilmesi öngörülmüştür. Geri alınacak işletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazı süresinin bitiminde değerini kaybetmiş ve ekonomik yönden sifıra inmiş olacağı gibi, ruhsatname veya imtiyaz sahipleri süre sonunda maliyet bedellerini itfa etmiş sayılacağından; ruhsatname veya imtiyazın amortismanlar düşüldükten sonra kalan maliyet bedelinin verilmesi hükmü getirilmiştir.

b) İşletme hakkı sahibinin mülkiyetindeki kamulaştırma kapsamına alınan arazinin alım - satım değerinin ödeneceği ilkesi benimsenerek, Anayasamızın 38inci maddesindeki kamulaştırma hükmüne uyum sağlanmıştır. Kanunun süratle uygulanmasına geçilmesi amaçlandığından, Kanunun yayımı tarihindeki değer esas alınmıştır. Ayrıca, Kanunun yayım tarihindeki bedel öngörülmekle haksız kazanç sağlamak isteyenlerin hareketleri önlenmiş olmaktadır.

Maden Kanununun 125 inci maddesine göre önceden işletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış araziler için istisna getirilmiştir. Kamu gücünün kullanılması neticesinde, işletme hakkı sahibinin mülkiyetine geçen arazi için farklı bir uygulama getirilmesi haklı mütalaa edilmiştir. Bu tipteki arazilerin madenin işletme faaliyetine uygun olarak kullanılması zorunludur. İşletme hakkı sahibi 125 inci madde gereğince kamulaştırma bedelini ödeyerek ekonomik yönden bu araziden istifade etmiş olduğundan, ikinci kez yapılan kamulaştırma da makûl ölçülerde bir tazminat ödenmesi uygun görülmüştür. Bu görüşden hareketle 125 inci maddeye göre kamulaştırılan arazilerin, o tarihteki bedeli esas alınarak, Türk Ticaret Kanunundaki % 10 faiz eklenmek suretiyle bulunacak miktar, tazminat miktarı olarak kabul edilmiştir. Kamulaştırılan arazilere uygulanan bu hükmün amacına ters bir sonuç vermemesi için kamulaştırma bedeline eklenecek yıllık % 10 faiz miktarının arazinin alım - satım bedelini geçemeyeceği şeklinde sınırlamaya gidilmiştir.

c) Maden Kanunu'nun 100 üncü maddesinin 1 inci fıkrası; maden işletme hakkının sona ermesi halinde maden işletme hakkı sahibine tazminat verilmeksizin kuyular, galeriler ve bunların korunması için yapılmış iksa tesislerinin Devlet'e intikâl edeceğini öngörmüştür. Dolayısıyla işletme hakkı süresinin sonu itibariyle bu tesislerin işletme hakkı sahibi açısından taşıyacağı ekonomik değer, yukarıda işletme ruhsatnamesi ve işletme imtiyazı konusunda açıklandığı gibi sıfır olacaktır. Zaten işletme hakkı sahibi bu gibi tesisleri işletme hakkı süresinin sonu itibariyle itfa etmek durumundadır. Bu düşünceden hareket edilerek, Maden Kanunu'nun 100 üncü maddesinin 1 inci fıkrası kapsamına giren tesislerin amortismanlar düşüldükten sonra kalan maliyet bedelleri ile hesaba dahil edilecekleri hükme bağlanmıştır.

d) Diğer tesis ve binaların Kanunun yayımı tarihindeki yapım maliyetlerine göre hesaplanacak bedellerinden amortismanlar düşüldükten sonra bulunacak değerleri esas alınarak, 6830 sayılı İstimlak Kanunu'na uygunluk sağlanmıştır.

Kanunun yayımı tarihindeki yapım maliyetlerinin esas olacağı ve düşülecek amortismanların da ilk maliyete göre değil, yeni maliyetler üzerinden yapılacağı şeklinde açıklık getirilmiştir.

Yine Maden Kanunu'nun 125 inci maddesi uyarınca işletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış olan binalar ve tesisler için kullanma ve yıpranma durumu değerlendirilerek, yukarıda (b) bendinde açıkladığımız nedenlerle istisna getirilmiştir.

e) Araç ve gereçlerle teçhizat ve malzeme gibi taşınır mallar için, temel kamulaştırma kuralına uygun biçimde Kanunun yayımı tarihindeki alım - satım değerlerinin esas alınacağı belirtilmiştir.

f) İşletme hakkı sahibince geçici işgal konusu araziye ödenen tazminattan, yararlanılmayan süreye karşılık olan kısmının ödeneceği hükme bağlanmıştır.

g) İşletme hakkı sahibi, işletme ruhsatnamesi veya imtiyazının normal olarak devam edeceği düşüncesiyle bir takım taahhüflere girmiş olabileceğinden, bunların yerine getirilmemesi yüzünden uğrayacağı kâr kaybının makûl bir ölçüde tazmin edilmesi öngörülmüştür. Tasarının getirdiği ölçüye göre sadece Kanunun yayımı tarihinde mevcut ve madenin özelliklerine göre yapılması olağan sayılabilecek sözleşmelerin işletme hakkının geri alınması nedeniyle yerine getirilmemesi sonucunda yoksul kalınacak kâr, tazminat konusu olmaktadır. Bu ölçü, Borçlar Kanununun haksız fiiller de ve sözleşmeye aykırı hareketlerde zarar miktarının işlerin olağan gidişi ve zarara uğrayanın almış bulunduğu tedbirler göz önünde bulundurulurken belirlenmesi ilkesine uygundur. Bu çerçevede içinde kâr yoksunluğu tazminatının hesaplanması, objektif bir ölçü olarak Devlet kuruluşlarınca işletilmesi kararlaştırılan maden cinsindeki ortalama kâr hadleri üzerinden yapılacaktır.

Kâr yoksunluğu tazminatı kapsamına girecek sözleşmelerin gerçeğe aykırı bir biçimde miktar ve süre itibariyle yükseltilmemesi için, bir tavan olarak bunların işletme ruhsatnamesi madenlerde şartnamede yazılı asgari üretim kapasitesine göre en çok altı aylık, işletme imtiyazlı madenlerde ise 1 yıllık bir dönem için dikkate alınması hükmü getirilmiştir.

Öte yandan bu sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı, işletme hakkı sahibince Devlet hakkı ve Maden Kanunu'nun 136 ncı maddesinin (B) bendi anlamında buluculuk hakkı ödeneceği için, bunlar kâr yoksunluğu tazminatından indirilecektir.

h) İşletme hakkı talepli ve arama ruhsatnameli madenlerde, yukarıdaki bendlerde açıklanan durumlara uyan değerlendirmeler yapıldıktan sonra, işletme faaliyetine geçilmemiş olması nedeniyle kâr yoksunluğu tazminatı ödenmemesi hükmü getirilmiştir.

i) Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan maden rezervleri için herhangi bir tazminat ödenmemesi uygun görülmüştür. Madenler Anayasa'mızın açıklanan hükmü nedeniyle mülkiyete konu olamayacağından, rezerve karşılık tazminat verilmemesi ilkesi kabul edilmiştir.

Madde 8. — Türk Ticaret Kanunu'na göre madencilikle uğraşmak üzere kurulan işletmeler ticari işletme ve bunları işletenler tacir sayıldığı için, her tacir gibi madenciler de ticari defterler tutmak zorundadır. Bu nedenle takdir komisyonunun, işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerine ödenecek tazminat miktarlarının hesaplanmasında esas itibariyle bunların Türk Ticaret Kanunu ile Vergi Usul Kanunu'na göre tutmak zorunda oldukları defterlerle onlara dayanak olan belgeleri göz önünde bulunduracağı; ancak gerektiğinde vergi beyannameleri, vergi dairesinin takip ve tespitleri, Maden Dairesi maden sicil ve benzeri dairelerin kayıtları gibi kontrole yarayıcı resmî kaynaklara müracaat edebileceği belirtilmiştir.

Ayrıca, defterin Kanuna uygun olarak tutulmuş bulunmaması veya defter kayıtlarının devralınacak mevcutların halihazır durumunu yansıtmayacak ölçüde yüksek görülmesi halinde, komisyonun gereken hususlarda resen takdir yetkisini haiz olacağı ikinci fıkrada açıklanmıştır.

Madde 9. — Devlet kuruluşlarınca işletilecek madenler üzerindeki buluculuk haklarının da sona ereceği kabul edilmiştir. Hak sahiplerinin mağdur olmaması için Maden Kanunu'nun 136 ncı maddesinin (A) bendi anlamında daha önce tespit edilmiş, fakat henüz ödenmemiş bulunan tazminatın işletme hakkı sahibine verilecek tazminattan kesilerek bulucuya verilmesi; 136 ncı maddenin (B) anlamındaki buluculuk aidatının ise, madenin devralınması sırasında yalnız bir defaya mahsus olmak üzere, işletme hakkı sahibine ödenecek kâr yoksunluğu tazminatının hesaplanmasına esas alınan sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı verilmesi gereken aidat miktarında bulucuya veya kanuni haleflerine ödenmesi öngörülmüştür.

Madde 10. — Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün önceden işletme hakkı sahibine karşı Maden Kanununun 49 uncu maddesine göre veya başka bir suretle doğmuş olacağından imrar edilen cevher karşılığında ödenmeyen kısmının tazminattan kesilerek enstitüye verileceği, devredilen rezerve karşılık olan enstitü alacağının ilgili kuruluşa geçmesinin hakkaniyete uygun olacağı düşüncesiyle kabul edilmiştir.

Madde 11. — Bakanlar Kurulunca tespit edilecek esaslara göre takdir komisyonunca devralınacaklar arasında gösterilen, işletme hakkı sahibi veya arama ruhsatnamesi sahibinin mülkiyetinde olan taşınmazlar için kamulaştırma yoluna gidilmesi Anayasamızın 38 inci maddesi hükmü gereğidir.

Belirli madenlerin kanunla Devlet kuruluşlarınca işletileceği kabul edildiğinden, bunlar için kamu yararı kararı verilmesine gerek bulunmamaktadır. Kamulaştırılması zorunlu taşınmazlara ilişkin kamu yararı kararı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca verilecektir.

Son fıkrada kamulaştırma işlemlerinden bu Kanunda düzenlenmemiş hususlarda, İstimlak Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı açıklanmıştır.

Madde 12. — Devlet kuruluşlarınca işletilmesine karar verilen madenlerle ilgili işletme hakkı ve arama ruhsatnamelerinin geri alınması, sahalardaki malların değerlerinin takdiri ve taşınmazlar için verilen kamulaştırma kararı idarî işlem olduğundan, bu işlemler için idarî yargı yolu olması açıktır. Bedele ilişkin davalarında idarî yargı yerinde görüleceğine ilişkin açıklık getirilmiştir. Devralma ve kamulaştırma işlemleri ile tazminat miktarlarının tayinine ilişkin işlemler birbirine bağlı olduğundan, aynı yargı yerinde bunların denetime tabi tutulması sağlanmıştır. Davaların ivedilikle görülmesi hükmü getirilmiştir.

Hak sahiplerine İstimlak Kanunundaki hükümlere paralel olarak tebliğ tarihinden itibaren 15 günlük dava açma süresi tanınarak, husumetin kime yöneltileceği gösterilmiştir.

Madde 13. — Hazırlanan tasarı Devlet kuruluşlarınca işletilecek madenlerle ilgili işletme hakları veya arama ruhsatnamelerinin geri alınması dolayısıyla verilecek tazminatın peşin ödenmesi ilkesine dayandığı için bunların sahipleri ile buluculuk hakkı sahiplerine ödenecek tazminatın madeni devralacak İktisadi Devlet Teşekkülünce millî bankalardan birine yatırılarak madene el konması bu maddede düzenlenmiştir. Tazminat miktarının bankaya yatırılmasından önce hak sahiplerinin dava açması için 12 nci maddede öngörülen

15 günlük sürenin dolması beklenecektir. Bu süre sonunda dava açılmadığı veya açılan dava yalnız tazminat miktarının artırılmasına ilişkin olduğu takdirde bankaya yatırılan paraların hak sahiplerine ödenmesinin borçlardan ilişiksiz olması halinde geciktirilemeyeceği, bu paraların bankada gereksiz yere tutulmasını önlemek amacıyla belirtilmiştir.

Madde 14. — İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerinin süresi içinde Danıştayda dava açmaları halinde İstimlak Kanununun acele işlerde el koymaya ilişkin hükümlerine benzer bir düzenleme ile maden alanının bu dava dolayısıyla birlikişilerce yapılacak değer takdirine esas olabilecek bütün özelliklerinin madene el konmadan önce tespit ettirilmesi, davacıların haklarının korunması açısından uygun görülmüştür.

Madde 15. — Madenin devralınma tarihine açıklık getirilmiştir. Hak sahiplerince süresi içinde dava açılmadığı takdirde, hemen, Danıştayda dava açılması halinde delil tespiti yaptırılarak, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kararıyla madene el konularak, devralınma tarihi belirlenmiş olmaktadır.

El konulduğu tarihte bütün hak ve hükümlerle, madende devralınması kararlaştırılan taşınır ve taşınmaz mallar kendiliğinden ilgili Devlet kuruluşuna geçer. Mülkiyet ve diğer hakların intikali başkaca işlem yapılmaksızın devralınma tarihinde tamamlanmış olmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının isteği üzerine durum ilgili sicillere tescil edilecektir.

Madde 16. — Devralınan maden alanındaki geçici işgal ve tahsis konusu araziler üzerindeki işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerine ait hakların tümünün, Devlet kuruluşuna geçeceği öngörülmüştür.

Madde 17. — Kanunun yayımı tarihinden önceki Sosyal Sigortalar Kurumuna verilen bildirgedeki işçi sayısının takdir komisyonunca esas alınacağı ilkesi getirilmiştir. Böylece saha sahiplerinin fazladan işçi olarak kuruluşlara devretmeleri önlenmiş ve spekülatif davranışlarına karşı çıkılması amaçlanmıştır.

İkinci paragrafta resmî belgelerin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Madde 18. — Maden arama ruhsatnamesi veya işletme hakkı sahiplerine ait maden sahalarındaki işçilerin devir nedeniyle kıdem tazminatlarının İş Kanununa göre hak edilmeden hesaplanarak kesilmesi öngörülmüştür. Zira arama ruhsatnamesi veya işletme hakkı sahiplerinin, doğacak kıdem tazminatlarından kendi paylarına düşecek miktarlarının tahsilinde büyük güçlüklerle karşılaşılacağı mutlakdır. Şirketin infisah etmesi gibi durumlarda işçi kıdem tazminatı eski saha sahibinden alınamayacak, Devlet kuruluşu bu takdirde kıdem tazminatının tümünden sorumlu kalmış olacaktır. İlerde doğması muhtemel sakıncaları önlemek ve Devlet kuruluşlarının tüm kıdem tazminatını üstlenerek büyük malî sorumluluk altında kalmaması amacıyla madde bu şekilde düzenlenmiştir.

Takdir edilen tazminat miktarının hesaplanacak kıdem tazminatını karşılamaması halinde, ilgili Devlet kuruluşuna rücu imkânı tanınarak, İş Kanunu hükümlerine benzer düzenleme getirilmiştir. Kıdem tazminatı işçilerin hak edişini bağlı olarak ödeneceğinden, muhtemel kıdem tazminatı alacağına karşılık tutulan miktardan yapılacak ödemeler sonucunda bir şey kalmadığı takdirde eski saha sahibine rücu edileceği belirtilmiştir.

Madde 19. — 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 82 nci maddesi, bir iş yerinin devren intikali halinde eski işverenin sigorta primi ve gecikme zammı borçlarından dolayı yeni işverenin de müteselsilen sorumlu olacağı hükmüne yer vermektedir. Bu hüküm taraflar arasında bir devir sözleşmesinin bulunması halinde yeni işveren için mağdur edici olmaz. Çünkü iş yerini devralan, devralma koşullarını mevcut durumu dikkate alarak ayarlayabilir. Oysa burada taraflar arasında bir sözleşme bulunmadığı için Sosyal Sigortalar Kurumuna büyük ölçüde borçlu bir işverence işletilen bir madeni devralacak İktisadi Devlet Teşekkülü, ağır bir prim borcu ile karşılaşabilir. Bunu önlemek amacıyla Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 82 nci maddesinin uygulanması bakımından bir istisna hükmü getirilmiştir. Fakat işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin Sosyal Sigortalar Kurumuna olan borcunu ödmeden tazminatını alıp gitmesine fırsat vermemek için, tazminattan yeterli miktarın ayrılarak Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 83 üncü maddesi hükümlerine tabi teminat olarak tutulacağı hükmü eklenmiştir.

Madde 20. — Takdir komisyonunca tayin edilen tazminattan hangi sıraya göre kesinti yapılacağı hususuna açıklık getirilmiştir.

Madde 21. — Kuruluşlarca işletilmek üzere devralınan madenler üzerinde ipotek, haciz ve ihtiyatî tedbir gibi kayıtlamalar mevcutsa; bunların devralma tarihinde kalkması ve madenin bu kayıtlamalardan arınmış olarak devralan kuruluşa devri amaçlanmıştır. Bu gibi kayıtlamalarla hakları güvence altına alınmış bulunan kimselerin zarara uğramaması için, karşılıklarının madeni devralan kuruluşça işletme hakkı sahibine ödenecek tazminattan kesilerek Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı emrine millî bankalardan birine emanet olarak yatırılması ve durumun ilgili merci, makam ve kişilere bildirilmesi öngörülmüştür.

Emanet olarak bankaya yatırılan karşılıkların kayıtlamalar kaldırıldığı ölçüde işletme hakkı sahibine ödeneceği veya yetkili mercilerin kararlarına göre işlem yapılacağı son fıkrada açıklanmıştır.

Madde 22. — Maden Kanununa göre arama ruhsatnamesi ve işletme hakkı sahiplerinden alınan teminatlar bir hüküm ifade etmeyeceğinden, bunlardan hazineye irat kaydolmamış kısımlarının iadesi kararlaştırılmıştır.

Madde 23. — 2172 sayılı Kanunla Devlet kuruluşlarınınca işletilmekte iken, bu Kanunun 2 nci maddesi dışında kalan maden sahaları için uygulanan işlemler ve tesis edilen haklar kaldırılmıştır. Bu sahalar Maden Kanunu kapsamına alınmıştır.

Madde 24. — Devlet kuruluşlarınınca işletilmesinden vazgeçilen maden sahalarının bir an evvel çalışmaya başlaması için öncelikle eski hak sahiplerine iadesi düşünülmüş, zaman kaybına neden olunmaması için müraaat ve iade işlemlerinin belli bir sürede yapılması amaçlanmıştır.

Madde 25. — 2172 sayılı Kanun gereğince Devletçe işletilmesine karar verilen maden sahalarının ve kamulaştırılan malların iadesinde, hak sahibinin, bu işlemlerden dolayı zarar ziyan ve tazminat talebinde bulunmaması, bunları halî hazır durumu ile kabul etmesi hükmüne bağlanmıştır.

Madde 26. — Devletçe işletilmesine karar verilen maden sahalarının devrinde devredilen işçilerin İş Kanunundan doğan haklarının korunması ve kıdem tazminatının uygulanması konusunda açıklık, getirilmek istenilmiştir.

Maden sahasının iadesini isteyen hak sahibinin devrettiği işçi sayısından azını talep etmemesi, kurumca alınan işçiler konusunda hak sahibi ile kurum anlaşamadığı takdirde bu işçilerin mağduriyetine meydan verilmemesi için yapılacak işlemler Bakanlar Kuruluna bırakılmıştır.

Madde 27. — İade işlemlerinin tamamlanması için iadeyi isteyen hak sahibinin Bakanlık aleyhine açtığı davadan feragatî şart koşulmuştur.

Madde 28. — İadeye talep edenin 2172 sayılı Kanun gereğince kendisine ödenen tazminatı ve kurumca bu sahaya yapılan itfa edilmeyen masrafları geri ödemesi gerekir.

Ancak taksitlendirme sureti ile ödemede kolaylık sağlanmıştır.

Hentüz ilgililere ödenmemiş tazminatın ise kuruma iadesi için kanunî dayanak getirilmiştir.

Madde 29. — İade edilen maden sahalarında evvelce Maden Kanunu hükümlerine göre verilmiş süreler için eski hak sahiplerinin hakları saklı tutulmuş, kalan sürenin Kanunun yayımı tarihinde yeniden işlemeye başlayacağı hükmüne bağlanmıştır.

İade işlemi yapılan maden sahalarının maden sicilindeki kayıtlarının yeni duruma göre tescil işlemlerinin tamamlanması öngörülmüştür.

Madde 30. — İşletme hakkına sahip sahalarda iade ve teslim işlemleri sırasında kurumca işletme faaliyetine ara verilmemesi, ancak sahayı geri alanın devir ve teslimden sonra, varsa sahada maden cevheri stokunu aynen muhafaza ve kurumu iade etmesi bu maddede düzenlenmiştir.

Madde 31. — İadeyi isteyenin, kurumun 3 üncü şahıslarla yaptığı sözleşmeleri aynen kabul etmesi hükmüne bağlanarak, 3 üncü kişilerin sözleşmelerden doğan hakları saklı tutulmuştur.

Madde 32. — İade olunan maden sahalarında üretimi teşvik edici ve önceki uygulamalar mukayese edilerek zorlayıcı hüküm getirilmiştir.

Şartlara uyulmaması halinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bu sahalar için özel fesih yetkisi verilmiştir.

Madde 33. — Kanundaki iade hükümlerinden eski hak sahiplerinin yararlanmamaları halinde sahadaki faaliyetlerin ilgili kuruluş tarafından yapılması öngörülmüştür. Bu tipteki sahalardan, yeni bir talip çıkarak Kanundaki şartları yerine getirmesi halinde sahanın devredileceği ve öncelik sırası hükme bağlanmıştır.

Madde 34. — Devlet kuruluşlarınca üretilen maden cevherlerinin çalınması ve yağma edilmesi halinde; bu suçu işleyenlere verilecek cezanın yarısından bir misline kadar artırılması prensibi kabul edilmiştir.

Bu maddede, gerek bu kanunla gerekse 6309 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre ilgili kuruluşlar uhdesinde bulunan maden sahaları ve işletilecek maden türlerine karşı işlenecek suçlara ilişkin cezalar getirilmiştir.

Madde 35. — Maden arama ve işletme hakkına sahip olmayanların maden cevheri çıkarılmaları halinde hapis cezası ile cezalandırılması, çıkarılan cevherin zabt ve müsadere edilmesi, şayet çıkarılan bu maden cevheri mevcut değilse, bedelinin ödettirilmesi kabul edilmiştir.

Madde 36. — Hırsızlık ve yağma suçlarında kullanılan taşıma araçlarının müsadereleri hususu kabul edilmiştir.

Madde 37. — Maden cevherleri aleyhine işlenen suçlarda sanıklar hakkında tahkikat ve duruşmalarının kısa zamanda yapılması maksadıyla 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanununun tatbik edilmesi uygun görülmüştür.

Madde 38. — Eski hak sahibine iadesi imkânı doğan maden sahalарının iadesi konusunda uygulamaya açıklık getirecek ve iadenin şekil ve şartları konusunda bu Kanunda yer almayan hususları düzenleyecek tebliğin hazırlanması Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bırakılmıştır.

Madde 39. — Kanunun uygulanması nedeniyle yapılacak tescil ve benzeri intikal işlemlerinin, diğer konularda olduğu gibi, resim ve harçlardan muaf tutulması hükme bağlanmıştır.

Geçici Madde 1. — 2172 sayılı Kanun hükümlerine göre işlemleri yapılmış olan maden sahalарından el konulmamış bulunan ve bu Kanunun 2 nci maddesi kapsamına girmeyenler hakkında hiç bir işlem yapılmayacağı belirtilmiştir. İade kapsamında olan sahalар için eski hak sahiplerine tanınan imkân, el konulmamış sahalар için geçerli kılınmıştır.

Kanun kapsamında bulunan maden sahalарından 2172 sayılı Kanuna göre işlemleri yarım kalanlar için bu Kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Geçici Madde 2. — 2172 sayılı Kanun hükümlerine göre Danıştayca delil tespiti yapılmış ancak el konulmamış maden sahalарının bu Kanuna göre devri esnasındaki ihtilafılara basit ve kolay çözüm yolu getirilmiştir. Bu durumdaki sahalарın devir teslim esnasında saha sahibi ile kuruluş arasında çıkacak ihtilaf halinde, yerel mahkemelerde istenecek delil tespitini takiben sahaya el konacağı hususu düzenlenmiştir. Yapılacak delil tespitinde takdir komisyonu tutanaklarına göre eksiklik bulunması halinde, karşılıklarının indirileceği öngörülmüştür.

Geçici Madde 3. — 2172 sayılı Kanunun 12 nci maddesine göre Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün alacaklarının tümünün takdir edilecek tazminattan kesilmesi ilkesi benimsenmiş ve bu yolda uygulamalar yapılmıştır. Bu Kanunun 10 uncu maddesiyle Maden Kanunu, anlaşmalar ve rezerv durumu dikkate alınarak Enstitü alacağının ne şekilde karşılanacağı belirtilmiştir. Yeni düzenlemenin Maden Kanunu, anlaşma ve rezerv durumu yönünden hakkaniyete ve tatbikata uygun olması nedeniyle, 2172 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin uygulamasının buna göre değiştirilmesi ve eşitliğin sağlanması amaçlanmıştır. Yeni uygulama nedeniyle eski saha sahiplerinin alacaklarının çıkması halinde, bunların ödenmesi yetkisi Kanunla verilmiş ve bu düzenlemeye gidilmiştir.

Madde 40. — Devletçe İşletilecek Madenler Hakkındaki Kanunun uygulanması sonucunda, Ülkemiz madencilikimiz konusunda ortaya çıkan aksaklıkları gidermek amacıyla, 2172 sayılı Kanun ve bununla ilgili kararname kaldırılmıştır.

Madde 41. — Kanunun yürürlük tarihi düzenlenmiştir.

Madde 42. — Kanunu yürürlüğe koyacak makam belirtilmiştir.

İhtisas Komisyonu Raporu

T. C.

Millî Güvenlik Konseyi

İhtisas Komisyonu

Esas No. : 1/494

Karar No. : 131

1 Haziran 1983

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

1. Madenlerin aranması için müracaat safhasından işletilmesine kadar bütün faaliyetler 6309 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre yürütülmektedir.

Madenlerimiz kamu kuruluşları ve özel sektör kuruluşları tarafından Maden Kanunu esaslarına göre işletilirken 1978 yılında 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun çıkarılmış, bu Kanunla hangi madenlerin devletçe aranıp işletileceğinin ve daha önce verilmiş arama ruhsatlarının ve işletme haklarının iptal edileceğinin belirlenmesine Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Bu yetkiye dayanarak 1978 yılında bazı kömür, demir, asfaltit ve bor madenlerinin devletçe aranıp işletileceğine dair Bakanlar Kurulu kararı alınmış ve bu karara istinaden devletleştirilmek istenmiştir. Devletleştirilmesi kararlaştırılan maden sahalarının ancak bir kısmının devletleştirilmesi tamamlanabilmektedir.

Bu gelişmeler içinde maden sektörü, 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun üzerindeki uygulamalar nedeniyle bir çekingenlik havasına girmiş, bilhassa özel sektörün bu alandaki yatırımları âdeta durma noktasına gelmiştir.

Madencilik sektöründe meydana gelen olumsuz gelişmelerin giderilmesi için hazırlanan ve Danışma Meclisince kabul edilen kanun tasarısı üzerinde komisyon çalışmaları tamamlanarak Danışma Meclisince kabul edilen tasarı metni muhtemel tereddütleri ortadan kaldıracak, basitlik ve sadelik sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmiş ve tasarı başlığı da metnin hazırlanma amacına yönelik olarak değiştirilerek tensiplerine sunulmuştur.

2. 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunla kamu kuruluşlarına devredilen maden haklarının yeniden düzenlenmesi amacını belirleyen 1 inci madde tensiplerine arz edilmiştir.

3. Tasarının 2 nci maddesiyle, Danışma Meclisi metninin 2 nci maddesinde belirtilen bor, asfaltit, uranyum ve toryum madenlerine ilave olarak, soda üretimi için çok önemli bir hammadde olan ve ülkemizde bol bir rezerve sahip trona (tabii soda)'nın da Devlet eliyle işletilmesi uygun mütalaa edilerek tensiplerine sunulmuştur.

4. Bu Kanunla yapılacak bor tuzu ve asfaltit sahalarının devir işlemleri için 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun ile daha önce yapılmış devir işlemlerindeki uygulamaya paralellik sağlanması düşünülerek tasarının 3 üncü maddesi düzenlenmiş ve tensiplerine arz edilmiştir.

5. 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun ile kamu kuruluşlarına devri öngörülen ve Danışma Meclisi metninin 2 nci maddesi (b) fıkrasında da benimsenmiş olan linyit, ve demir sahalarından ekli listede belirtilenler dışındaki sahaların eski sahiplerine hadesini esas alan tasarının 4 üncü maddesi tensiplerine arz edilmiştir.

6. 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun gereği yapılmış olan kamulaştırma nedeniyle ödenmiş olan tazminatların alınmasını ve tade sırasında göz önünde bulundurulacak esasları belirleyen tasarının 5 inci maddesi tensiplerine sunulmuştur.

7. 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun kapsamında olup, henüz kamu kuruluşu uhdesine geçmemiş sahaların tesis edilmiş olan işlemlerinin iptalini öngören tasarının 6 ncı maddesi tensiplerine arz edilmiştir.

8. Eski sahiplerine iade edilen sahaların 6309 sayılı Maden Kanunu hükümleri gereği verilmiş olan süreleri ile bu sahaların terkin ve tescil işlemlerini belirleyen tasarının 7 nci maddesi tensiplerine sunulmuştur.

9. Bu Kanunun 3 üncü maddesinde belirlenen devir işlemleri için 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunun ilgili maddelerine atıf yapılmıştır. Yürürlükten kaldırılan 2172 sayılı Kanunun devir ile ilgili maddelerinin devir işlemlerinin tamamlanmasına kadar yürürlükte kalacağını belirleyen tasarının 8 inci maddesi tensiplerine arz edilmiştir.

10. 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun ile kamu kuruluşlarının uhdesine geçen maden sahalarında mevcut cevher, bakiye yığını, cüruf stokları ve pasaların sahaların eski sahipleri tarafından 6309 sayılı Maden Kanunu gereğince çalıştırılmaktadır. Aynı sahada kamu ve özel sektörün iç içe çalışmasından doğacak mahzuru kısa sürede neticelendirmek amacı ile düzenlenen geçici madde tensiplerinize sunulmuştur.

11. Tasarının 9 uncu ve 10 uncu maddeleri yürürlük ve yürütme maddeleridir. Tensiplerine arz olunur.

Komasyon Başkanı
Cumhur EVCİL
Tuğgeneral

Üye
Kemal YILMAZ
Kur. Alb.

Proje Sb.
Kadri ÖZER
Kur. Yb.

Üye
Erdemir KARAKAŞ
En. ve Tab. Kay. Bak.
Müsteşarı

Üye
Selen GÜNEŞ
En. ve Tab. Kay. Bak.
1 inci Hukuk Müşaviri

Üye
İbrahim KALLIOĞLU
Maden İşleri Gn. Md.

Üye
Fikret ERİŞ
TKİ. Gn. Md. Yrd.

Üye
Muammer ÖCAL
ETİBANK Gn. Md.

Üye
M. Kadri KIZILCA
TDÇİ. Gn. Md. Yrd.

Üye
Orhan ÖZKOCAK
MTA. Enstitüsü Gn.
Direktör Yrd.

Üye
Rauf BOZKURT
Raportör

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Bor, Kömür, Asfaltit, Fosfat, Demir Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini Düzenleyen Kanun Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

Devlet Kuruluşlarınca İşletilecek Madenler

Amaç :

MADDE 1. — Bu Kanunla; bor, fosfat, asfaltit, taşkömürü madenleri ve nükleer enerji hammaddeleri olan radyum, uranyum, toryum madenlerinin tamamı ile kömür ve demir madenlerinin bir kısmının Devlet kuruluşlarınca işletilmesi ve 2172 sayılı Kanunla Devlet kuruluşlarınca işletilmesine karar verilen kömür ve demir sahalarından bazılarının iadesi ile ilgili esaslar düzenlenmiştir.

Kapsam :

MADDE 2. — Aşağıda belirlenen maden türlerinin aranması ve işletilmesi bu madenlerle ilgili Devlet kuruluşları tarafından yapılır.

- a) Bilumum bor, fosfat, asfaltit, taşkömürü, radyum, uranyum ve toryum madenleri,
  - b) İl adları ve numaraları bu Kanuna ekli listede belirtilen linyit kömürü ve demir cevheri sahaları.
- (a) bendinde belirlenen maden türlerinin mahlut olarak işletilmesi talepleri kabul edilmez. Bu takdirde mahlut madene esas olan madenin de işletilmesi Devlet kuruluşlarınca yapılır.

Süreler :

MADDE 3. — Bu Kanun kapsamına giren ve Devlet kuruluşları, tarafından işletilen veya işletilecek olan maden türlerinde Maden Kanununun süreyle ilgili hükümleri bu kuruluşlar için uygulanmaz.

Devlet kuruluşları bu sahaları bizzat işleteceği gibi, gereğinde Bakanlar Kurulu Kararı ile anlaşma suretiyle özel sektörle ortaklaşa işletebilir veya işlettirebilir.

2 nci maddenin (b) bendi kapsamında belirtilen maden sahalarında, ilgili kuruluşlarca yapılan etüt ve ara-malar sonucu, bu kuruluşlarca işletilmesinin rantabl olmadığı tespit edilen maden sahalarının Devletçe işletilmesinden Bakanlar Kurulu Kararı ile vazgeçilebilir. Bu takdirde aynı sahalar için Maden Kanunu hükümleri uygulanır.

Madenler Üzerinde Alınacak Tedbirler :

MADDE 4. — Bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren 2 nci madde kapsamındaki madenlerle ilgili arama ruhsatnameleri ve işletme talepleri ile işletme hakları başkalarına devredilemez. Yeni arama ruhsatnamesi verilemez. Mevcut işletme ruhsatnameleri yenilenemez veya imtiyaza çevrilemez. Bu madenler üzerinde haciz ve ipotek kurulamaz.

Kapsamda belirtilen madenlerin Devlet kuruluşlarına intikaline kadar sürecek olan faaliyetleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca 38 inci maddeye göre çıkartılacak tebliğlerde düzenlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Takdir Komisyonu - Tazminat - Devir İşlemleri

Takdir Komisyonunun Kuruluşu :

MADDE 5. — Bu Kanuna göre Devlet kuruluşlarına devredilecek olan maden sahalarında yapılacak tespit ve takdir işlemleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı temsilcisi başkanlığında, Maliye Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Bakanlığı, madeni devralacak kuruluş temsilcileri ile yerel sanayi, yoksa en yakın ticaret ve

(Hükümetin Teklifi)

sanayi odasının kendi mensupları arasından görevlendirecekleri bir temsilciden teşekkül edecek beş kişilik takdir komisyonları tarafından yürütülür.

Takdir Komisyonunun Çalışma Esasları :

MADDE 6. — Takdir komisyonlarının çalışma esasları, görev süreleri ve ücretleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır.

Tazminatların Hesaplanması :

MADDE 7. — Bu Kanuna göre Devletçe işletilecek maden sahaları için arama ve işletme hakkı sahiplerine ödenecek tazminat miktarı aşağıdaki esaslara göre hesaplanır :

a) İşletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazının amortismanlar düşüldükten sonra kalan maliyet bedeli,

b) İşletme hakkı sahibinin mülkiyetinde olup madenin işletilmesi için gerekli arazinin bu Kanunun yayımı tarihindeki alım - satım bedeli,

İşletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış arazide kamulaştırma bedeline bu Kanunun yayımı tarihine kadar geçen süre için yıllık % 10 faiz eklenmek suretiyle bulunacak miktar esas alınır. Ancak bu miktar arazinin alım - satım bedelini geçemez.

c) Maden Kanununun 100 üncü maddesinin 1 inci fıkrası kapsamına giren kuyu, galeri ve inşaat tesislerinin amortismanlar düşüldükten sonra kalan maliyet bedelleri,

d) Diğer tesis ve binaların bu Kanunun yayımı tarihindeki yapım maliyetlerine göre hesaplanacak bedellerinden, bu bedeller üzerinden hesaplanacak amortismanlar düşülmek suretiyle bulunacak değerleri.

Maden Kanununun 125 inci maddesi gereğince işletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış tesis ve binalarda, kamulaştırma bedellerine bu Kanunun yayımı tarihine kadar geçen süre için yıllık % 10 faiz eklenmek suretiyle bulunacak tutarlardan, bu tutarlar üzerinden hesaplanacak amortismanlar düşülmek suretiyle bulunacak miktarlara itibar olunur. Ancak bu miktarlar tesis ve binaların yukarıdaki usule göre yapım maliyetleri esas alınmak suretiyle bulunacak değerlerini geçemez.

e) Araç ve gereçlerle malzeme gibi taşınır malların bu Kanunun yayımı tarihindeki alım - satım bedelleri,

f) Geçici işgal konusu arazi için işletme hakkı sahibince ödenmiş tazminatın işgal süresinin madenin devralınmasından sonraki kısmına tekabül eden miktarı,

g) Kanunun yayımı tarihinde mevcut ve madenin özelliklerine göre yapılması olağan sayılabilecek sözleşmelerin, işletme hakkının geri alınması nedeniyle yerine getirilememesi sonucunda yoksun kalınacak kârın, o maden cinsindeki ortalama kâr hadlerine göre hesaplanacak değeri;

Şu kadar ki, bu sözleşmelerin şartnamede yazılı asgari miktarlar itibarıyla işletme ruhsatnameli madenlerde altı aylık, işletme imtiyazlı madenlerde bir yıllık üretim kapasitesini aşan kısımları dikkate alınmaz. Bu sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı, işletme hakkı sahibince ödenecek olan Devlet hakkı ve varsa Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (B) bendinde yazılı buluculuk hakkı, kâr yoksunluğu tazminatından indirilir.

h) İşletme hakkı talepli madenler ile arama ruhsatnameli madenlerde kâr yoksunluğu tazminatı ödenmez. Arama masraflarının cevher satışlarıyla karşılanmayan kısmı bu toplama eklenir veya cevher satışı bedellerinin arama masraflarını aşan kısmı bu toplamdan indirilir,

i) İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerine ödenecek tazminatın hesaplanmasında rezervler dikkate alınmaz,

Geçerli Belgeler ve Takdir Yetkisi :

MADDE 8. — Takdir komisyonu tazminatları hesaplarken diğer kanunların tutulmasını zorunlu gördüğü defter ve kayıtları incelemek ve resmî mercilerden bilgi almak yetkisini haizdir.

Arama ruhsatnamesi ve işletme hakkı sahibi defter ve belgeleri ibraz etmez, defterler kanuna uygun olarak tutulmuş bulunmaz veya defter kayıtları devralınacak mevcutlara veya benzeri maden işletmelerine göre uygun görülmezse, takdir komisyonu re'sen takdir yetkisini kullanır.

(Hükümetin Teklifi)

Buluculuk Hakkı Tazminatı :

MADDE 9. — Devlet kuruluşlarınca işletilecek madenler üzerindeki buluculuk hakları sona erer.

Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (A) bendinde yazılı arama masraflarına karşılık olarak tespit edilen tazminatın ödenmeyen kısmı, işletme hakkı sahibine ödenecek tazminattan kesilerek bulucuya verilir.

Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (B) bendi gereğince buluculuk aidatı verilmekte olan bulucuya veya kanunî haleflerine, bu Kanunun 7 nci maddesinin (g) bendine göre kâr yoksunluğu tazminatının hesaplamasına esas alınan sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı ödenmesi gereken aidat tutarında bir tazminat ödenir.

Bu Kanunun 7 nci maddesinin (h) bendi hükümleri saklıdır.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün Alacakları :

MADDE 10. — Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün Maden Kanununun 49 uncu maddesi uyarınca veya başka bir suretle doğmuş arama masrafları alacağından imrar olunan miktara tekabül eden kısmı, ödenecek tazminattan indirilerek Enstitüye ödenir. Devredilen rezerve tekabül eden Enstitü alacağı ilgili Devlet kuruluşunca karşılanır.

Kamulaştırma :

MADDE 11. — Bu Kanunla yapılacak kamulaştırma işlemleri için ayrıca kamu yararı kararı alınmaz.

Kamulaştırma kararı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca verilir.

Kamulaştırma işlemleri bu Kanun hükümleri ile 6830 sayılı İstimlak Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine göre yürütülür.

Yargı Yolu ve Husumet :

MADDE 12. — Devralma ve kamulaştırma kararıyla takdir komisyonu raporu Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca ilgililere tebliğ edilir. Arama ruhsatnamesi ve işletme hakkı ile buluculuk hakkı sahipleri, tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içerisinde, yapılan işlem ve tazminat miktarına karşı Danıştayda dava açabilir. Bu davalar diğer davalara tercihan ve ivedilikle görülür. Yürütmeyi durdurma kararı verilemez.

Husumet, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile madeni devralan Devlet kuruluşuna yöneltilir. 4353 sayılı Kanun hükümleri saklıdır.

Madene Elkoyma ve Tazminatların Ödenmesi :

MADDE 13. — Takdir edilen tazminat miktarı hak sahipleri adına madeni devralacak Devlet kuruluşu tarafından millî bankalardan birine, bulunmayan yerlerde mal sandığına yatırılarak, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kararıyla madene el konur.

Süresi içinde dava açılmadığı veya açılan dava yalnız tazminat miktarının artırılmasına ilişkin olduğu takdirde, yatırılan paraların hak sahiplerine ödenmesi, bu Kanunun 19, 20 ve 21 inci maddelerindeki borçların bulunmadığına dair belgenin ibrazı halinde geciktirilemez.

Delil Tespiti :

MADDE 14. — Süresi içinde Danıştaya dava açıldığı takdirde, 12 nci madde gereğince madene el konulmadan önce ilgili Devlet kuruluşunca Danıştaydan delil tespiti istenir. Danıştay, tarafları 15 gün içinde davet ile 30 gün içinde maden alanının bu Kanuna göre değer takdirine ve dava konusuna ilişkin bütün hususları tespit ettirerek, ilgileri ölçüsünde maden ve tapu sicillerine tescil edilmek üzere bildirilir.

Bu işlemler hazır bulunmayanların giyabında yapılır.

(Hükümetin Teklifi)

Madenin Devralınması ve Sonuçları

MADDE 15. — 13 üncü madde gereğince madene el konulduğu tarih madenin devralınma tarihi sayılır. Bu tarihten itibaren işletme hakkı veya arama ruhsatnamesinden doğan bütün haklar ve yükümlülüklerle, maden sahasında devralınmasına karar verilen bütün taşınır ve taşınmaz mallar, bu Kanun hükümleri dairesinde kendiliğinden madeni devralan Devlet kuruluşuna geçer. Durum maden ve tapu sicillerine kaydedilir.

Hak ve Vecibelerin Devri

MADDE 16. — Devralınan madene ilişkin Maden Kanununda doğan bütün haklar ve vecibeler devralan Devlet kuruluşuna aynen geçer.

Devralınacak İşçiler

MADDE 17. — Kanunun yayımı tarihinden evvel Sosyal Sigortalar Kurumuna verilen en son bildirimde gösterilen işçiler ve her birinin görevleri takdir komisyonu tarafından ayrı bir tutanakla tespit edilir.

Bu işçiler ilgili Devlet kuruluşunca aynen devralınır.

İşçilerin devralma tarihindeki hizmet süreleri, ücret ve diğer özlük haklarının tespitinde Sosyal Sigortalar Kurumu, vergi dairesi ve ilgili diğer resmî dairelerdeki kayıtlar esas alınır.

Kıdem Tazminatı

MADDE 18. — Devlet kuruluşlarına devredilen maden sahaları için 7 nci maddeye göre tespit edilen tazminat miktarından, eski saha sahipleri dönemine isabet eden işçi kıdem tazminatı düşülür.

Takdir edilen tazminat miktarı hesaplanacak kıdem tazminatını karşılamazsa; ilgili Devlet kuruluşunca, kıdem tazminatı ödendiği ölçüde, eski saha sahibine işçiyi çalıştırdığı süre ve ücretle sınırlı olarak rücu edilir.

Prim Borçları

MADDE 19. — Bu Kanuna göre herhangi bir madeni devralan Devlet Kuruluşu eski işverenin Sosyal Sigortalar Kurumuna olan sigorta primi ve gecikme zammı borçlarından sorumlu değildir.

Ancak; işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibine 7 nci maddeye göre ödenecek tazminatın yeterli miktarı ayrılarak, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 83 üncü maddesi hükmüne göre teminat olarak sigorta primi ve gecikme zammı borçlarına karşılık tutulur.

Tazminattan Yapılacak Kesintiler

MADDE 20. — Takdir edilen tazminat miktarından Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün alacağı, Sosyal Sigortalar Kurumu prim alacağı, işçinin kıdem tazminatı alacağı, buluculuk hakkı tazminatı, maden üzerindeki kayıtlamalara karşılık teşkil eden alacak miktarları; bu sıraya göre kesilerek ilgililere ödenir. Hak sahiplerince borçlarının ödendiğine dair belge ibraz edilmediği sürece bankada bloke edilen bedel kendilerine ödenemez. Ancak, devir esnasında eksik teslim yapılanlara ilişkin değerler, tazminat miktarından öncelikle kesilir.

Devlet Kuruluşlarınca İşletilmesinin Neticeleri

MADDE 21. — Madenler üzerindeki mevcut ipotek, haciz ve ihtiyatî tedbir gibi kayıtlamalar devralma tarihinde kalkar

Bu kayıtlamaların karşılıkları; madeni devralan ilgili Devlet kuruluşunca, tazminattan 20 nci madde gereğince yapılacak indirimlerden sonra kesilerek, millî bankalardan birine veya mal sandığına yatırılır. Durum ilgili merci, makam ve kişilere bildirilir.

Kayıtlamalar kaldırıldığı ölçüde karşılıkları işletme hakkı sahibine ödenir ve yetkili mercilerin kararlarına göre işleme tabi tutulur.

(Hükümetin Teklifi)

Teminatların İadesi

MADDE 22. — Maden Kanununa göre arama ruhsatname ve işletme hakkı sahiplerinden alınmış olan teminatlardan kalan kısım kendilerine borçlarının ödendiği ölçüde iade olunur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kanun Kapsamı Dışında Kalan Madenler

Kapsam Dışında Kalan Madenler Üzerindeki Haklar

MADDE 23. — Bu Kanunun 2 nci maddesi kapsamı dışında kalan ve 2172 sayılı Kanun hükümlerine tabi tutulmuş olan maden sahaları üzerinde tesis edilen haklar kaldırılmıştır. Bu sahalar hakkında Maden Kanunu hükümleri uygulanır.

İade Talebi ve İade

MADDE 24. — Bu Kanunun 2 nci maddesi kapsamı dışında kalan ve 2172 sayılı Kanunla kuruluşlarca işletilmekte olan maden sahaları, kanunun yayımı tarihinden itibaren bir ay içinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına müracaat edildiği ve çıkarılacak tebliğlerdeki şartlar yerine getirildiğinde öncelikle eski hak sahiplerine iade edilir. İade işlemleri bu kanunun yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde tamamlanır.

İade Şekli

MADDE 25. — 24 üncü maddeye göre iade talebinde bulunduğu takdirde; 2172 sayılı Kanun hükümleri gereğince kamulaştırılan mallar ve geri alınan maden sahaları, bu Kanun hükümlerine tabi olarak eski haksahiplerine hali hazır durumları ile iade edilir. Bunlar hakkında herhangi bir zarar veya tazminat talebinde bulunulamaz.

İade Sırasındaki İşçilerin Durumu

MADDE 26. — İadeyi isteyen hak sahibi, sahada çalışan işçilerin İş Kanunundan ve toplu sözleşmelerden doğan bütün haklarını üstlenmek zorundadır.

Bu sahalarda, ilgili kuruluşlarca alınan işçilerin işlerine devamı konusunda hak sahibi ile kuruluş arasında mutabakat sağlanmadığı takdirde, hak sahibi en az 2172 sayılı Kanun gereğince kuruluşa devrettiği işçi sayısı kadar işçiyi geri almaya mecburdur.

Mutabakat dışında kalan işçiler için yapılacak işlem, gerekiyorsa tazminat miktarları ve esasları Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır.

Devredilen işyerlerinde işlemiş kıdem tazminatlarından her iki işveren de sorumludur. İşyerini devreden her işverenin bu sorumluluğu işçiyi çalıştırdıkları süre ile ve devir sırasında işçinin aldığı ücret ile sınırlıdır.

Davadan Feragat

MADDE 27. — İade işleminin tamamlanması için eski hak sahiplerinin, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve ilgili kuruluş aleyhine açtığı davalardan, yetkili mercilerde feragat etmesi şarttır.

Tazminatların Ödeme Şekli ve Süresi

MADDE 28. — Eski hak sahiplerine iade edilen sahalardan, kendilerine ödenen tazminat peşin olarak, ilgili kuruluşa yapılan ve itfa edilmeyen masraflar, eski hak sahiplerince iadededen itibaren bir yıl ödemesiz toplam üç yıl içinde eşit taksitlerle ilgili kuruluşa ödenir. Bu borçlanma için ilgili hak sahibi teminat göstermek zorundadır.

2172 sayılı Kanuna göre eski hak sahibi adına bankaya bloke edilen paralar iadededen önce ilgili kuruluşa geri verilir.

(Hükümetin Teklifi)

Maden Kanununa Göre Verilmiş Sürelerin Hesaplanması ve Kayıtların Düzeltilmesi :

MADDE 29. — Eski hak sahiplerine iade edilen haklar için, 2172 sayılı Kanun gereğince çıkarılan karar-namelerin yürürlüğe girdiği tarih ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih arasında geçen ve 6309 sayılı Ma-den Kanununa göre verilmiş olan süreler nazarı itibara alınmaz.

Bu süreler üzerinde eski hak sahiplerinin hakkı mahfuz olup bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren işlemeğe başlar.

İade işlemi tamamlanan sahalarda için maden siciline ilgili kuruluş adına konmuş bulunan kayıt terkin edile-rek gerekli tescil işlemi yapılır.

Sahadaki Faaliyet ve Stokların Durumu :

MADDE 30. — İşletme ruhsatnameli veya işletme imtiyazlı sahalarda iade işlemlerinin devamı süresince ilgili kuruluşlarca üretim faaliyetine devam olunur. Devir ve teslim tarihinde maden alanındaki maden cev-heri stoku ilgili kuruluşa aittir. Eski hak sahibi maden stokunu muhafazaya ve ilgili kuruluşa stok yerinde teslim etmeye mecburdur.

Sözleşmelerin Devri :

MADDE 31. — Madeni devralan eski hak sahibi, ilgili kuruluşun iade edilen madenle ilgili olarak, üçün-cü şahıslarla yaptığı sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini üstlenir. Üstlendiği bu yükümlülüğü sözleşmeler hükümlerine göre yerine getirir.

Devirden Sonraki Mükellefiyet :

MADDE 32. — İade olunan maden sahalarda, işletme hakkı olanlar tarafından devir ve teslim tarihin-den itibaren iki ay içinde üretime geçilir ve bir yıl süresinde en az ilgili kuruluş tarafından devir alındığı yılda yapılan miktar kadar üretim yapılır.

Devralınan maden sahalarda eski hak sahipleri, saha rezervinin tespitiyle üretimin bir yıl içinde nasıl ve ne miktarda artırılacağını gösteren bir yatırım ve üretim planını, madeni devraldığı tarihten itibaren altı ay içinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına onaylatmak zorundadır.

Makul sebepler dışındaki gecikmelerde veya üretim noksanlığında işletme hakkını iptal etmeye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkilidir.

Devralınmayan Madenler :

MADDE 33. — Eski hak sahipleri tarafından devir talebinde bulunulmayan işletme halindeki madenler, Maden Kanunu hükümlerince ilgili kuruluşlar tarafından işletilmeye devam edilir. Ancak, işletme için bir talip müracaat ettiği ve bu bölümde eski haksahipleri için belirlenen şartları kabul ve yerine getirdiği tak-dirdir, maden bu müracaat sahibine devredilir. Bu bölümde süre için tespit edilen hükümler, devir ve mü-racaat tarihine bağlı olarak işler. Birden fazla müracaat olduğu takdirde müracaat sırası esas alınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ceza ve Usul Hükümleri

Devlet Kuruluşlarınca Üretilen Maden Cevherleri Aleyhine İşlenen Suçlar :

MADDE 34. — Bu Kanun veya Maden Kanunu kapsamına giren ve Devlet kuruluşlarınca üretilen ma-den cevheri aleyhine Türk Ceza Kanununun onuncu babının birinci ve ikinci fasıllarında yer alan cürümle-rin işlenmesi halinde, verilecek ceza yarısından bir misline kadar artırılarak hükmolunur. Şu kadar ki, verile-cek cezalar o fiil için Türk Ceza Kanununda muayyen olan cezanın yukarı haddini aşamaz.

(Hükümetin Teklifi)

Hakkı Olmadan Cevher Çıkarma :

MADDE 35. — Bu Kanun veya Maden Kanunu kapsamına giren ve Devlet kuruluşlarına ait olan sahalardan maden arama ve işletme hakkına sahip bulunmadığı halde maden cevherlerini çıkararak altı aydan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Çıkarılan cevherin veya madene verilen zararın kıymeti pek fahiş ise ceza yarı nispetinde artırılır; eğer hafif ise yarısına, pek hafif ise üçte birine kadar indirilir. Çıkarılan cevher müsadere edilir. Eğer müsadere imkânı ortadan kalkmış ise cevherin bedeline hükümlenir.

Müsadere :

MADDE 36. — Bu Kanunda sayılan suçların işlenmesinde bilerek kullanılan her türlü araç ve gereçlerle taşıma vasıtaları başkasına ait olsa ve başka amaçla kullanılmak üzere verilmiş bulursa bile müsadere olunur.

Suçüstü Hükümlerinin Uygulanması :

MADDE 37. — Bu Kanunda yazılı suçları işleyenler hakkındaki soruşturma ve kovuşturmalar, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkındaki Kanunun 1 inci maddesinin (A) bendindeki yer ve aynı Kanunun 4 üncü maddesinde yazılı zaman kayıtlarına bakılmaksızın sözü edilen Kanun hükümlerine göre yapılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Tebliğler :

MADDE 38. — Bu Kanunun uygulanması ile ilgili hususlar, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca yayınlanacak tebliğlerde düzenlenir.

Resim ve Harç Muafiyeti :

MADDE 39. — Bu Kanunun uygulanması dolayısıyla yapılacak intikal işlemleri her türlü resim ve harçtan muaftır.

GEÇİCİ MADDE 1. — 2172 sayılı Kanun hükümlerine tabi tutulmuş olup da el konulmamış bulunan maden sahalarından, bu Kanunun 2 nci maddesi kapsamına girmeyenleri hakkında yeni bir işlem yapılmaz. Bu sahalar için Maden Kanunu hükümleri uygulanır. İlgili Devlet kuruluşlarınca bu sahalar için bankaya bloke edilmiş tazminat varsa geri alınır.

Bu Kanunun 2 nci maddesi kapsamında olup da 2172 sayılı Kanun hükümlerine göre işleme tabi tutulmuş olan maden sahalarının tamamlanmayan işlemleri kaldığı yerden bu Kanun hükümlerine göre yürütülür.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunun 2 nci maddesine giren maden sahalarından Danıştayca delil tespiti yapılmasına rağmen el konulmamış olanlarına, devir teslim esnasında mevcutlar üzerinde ihtilafa düşülmesi halinde, ilgili Devlet kuruluşunca yerel mahkemelerden yaptırılacak delil tespitini takiben el konur. Eksik bulunan değerlerin bedelleri takdir edilen tazminat miktarından indirilir.

GEÇİCİ MADDE 3. — 2172 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kesilmiş olan Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün alacakları bu Kanunun 10 uncu maddesi hükmüne tabi tutularak, fazla kesilen miktar olduğu takdirde hak sahibine iade edilir.

(Hükümetin Teklifi)

Yürürlükten kaldırılan kanun ve kararnameler

MADDE 40. — 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan kararnameler yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 41. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 42. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Başbakan
B. Uluşu

20 Temmuz 1981

Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı
Z. Baykara

Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı
T. Özal

Devlet Bakanı
Prof. Dr. İ. Öztürk

Devlet Bakanı
M. Özgüney

Devlet Bakanı
Prof. Dr. M. N. Özdaş

Adalet Bakanı
C. Menteş

Millî Savunma Bakanı
Ü. H. Bayülken

İçişleri Bakanı
S. Çetiner

Dışişleri Bakanı
İ. Türkmen

Maliye Bakanı
K. Erdem

Millî Eğitim Bakanı
H. Sağlam

Bayındırlık Bakanı
Dr. T. Önalp

Ticaret Bakanı
K. Cantürk

Sağlık ve Sos. Yrd. Bakanı
Prof. Dr. N. Ayanoğlu

Gümrük ve Tekel Bakanı
R. Baturalp

Ulaştırma Bakanı
N. Özgür

Tarım ve Orman Bakanı
Prof. Dr. S. Özbek

Çalışma Bakanı
Prof. Dr. T. Esener

Sanayi ve Tek. Bakanı
Ş. Kocatopçu

Enerji ve Tabii Kay. Bakanı
S. Bingöl

Turizm ve Tanıtma Bakanı
İ. Evliyaoğlu

İmar ve İskân Bakanı
Dr. Ş. Tüten

Köy İş. ve Koop. Ba. V.
Dr. Ş. Tüten

Gençlik ve Spor Bakanı
V. Özgül

Sosyal Güvenlik Bakanı
S. Şide

Kültür Bakanı
C. Baban

(Hükümetin Teklifi)

Kanunun 2 nci Maddesinde Belirtilen Liste

Kömür Sahaları :

Bulunduğu İl :

Saha No. :

MUĞLA

(Yatağan)

AR. 46/20 (Sicil. 1176)

»

İR. 488

»

İR. 852

»

Sicil. 1666

»

Sicil. 1745

»

İT. 9929

»

İR. 237 (AR. 40/16)

(Turgut)

İT. 5914

(Milas)

PRT. 610

»

Sicil. 1624

»

AR. 49/269 (Sicil. 1670)

(Ören)

AR. 15935 (İT. 10958)

MANİSA

(Soma)

İİ. 234

»

İİ. 268

»

İR. 195

»

İR. 234

»

İR. 275

»

İR. 639

»

AR. 142/5 (PRT. 1879)

»

AR. 43/10 (Sicil. 1616)

»

PRT. 577

»

PRT. 367

»

İR. 109 (AR. 43/22)

»

PRT. 1216

İZMİR

(Bergama)

PRT. 658

KÜTAHYA

(Tavşanlı)

İR. 803

»

İR. 302

»

İR. 343

»

İR. 163

»

İT. 2649

KÜTAHYA

(Tavşanlı)

İR. 443

»

İR. 571

(Merkez)

PRT. 1919

»

PRT. 1518

»

İT. 11597

(Hükümetin Teklifi)

Bulunduğu İl :	Saha No. :
KÜTAHYA	İR. 307
»	PRT. 2458
»	AR. 41/559 (İT. 2666)
»	İT. 10421
ANKARA	
(Beypazarı)	İİ. 221
»	AR. 5587 (Sicil. 1529)
»	İR. 244
(Nallıhan)	İR. 105
»	İR. 370
ESKİŞEHİR	
(Mihalıççık)	İR. 296
»	PRT. 2492
BURSA	
(Orhaneli)	İR. 196
»	İR. 500
»	İR. 876
»	PRT. 249
»	İT. 4290
»	İT. 12179
»	İT. 5090
»	PRT. 98
»	İR. 868
»	PRT. 345
BURSA	
(Keles)	İR. 672
»	PRT. 319
»	İT. 11847
»	İT. 10128
»	İR. 10368
»	İT. 10241
»	İT. 11923
SIVAS	
(Kangal)	AR. 55/260 (Sicil. 1615)
»	PRT. 1825
»	PRT. 2119
»	PRT. 294
»	PRT. 1827
BİNGÖL	
(Karlıova)	İR. 851
»	PRT. 1830

(Hükümetin Teklifi)

Bulunduğu İl :	Saha No. :
KONYA	
(İlgin)	İR. 727
BOLU	
(Göynük)	İR. 50
»	İİ. 156
(Merkez)	İİ. 160
»	İİ. 161
»	İR. 14
(Mengen)	İR. 673
»	İR. 486
»	İİ. 284
»	PRT. 839
»	PRT. 1267
»	PRT. 2131
»	İR. 72
AYDIN	
(Merkez)	İİ. 11
»	İİ. 313
(Söke)	İİ. 225
»	İR. 493
ÇANAKKALE	
(Çan)	İR. 30
»	İR. 142
»	İİ. 224
»	İİ. 253
»	İİ. 197
»	PRT. 394
»	PRT. 616
»	PRT. 1753
ÇORUM	
(Osmancık)	İR. 582
ERZURUM	
(Pasinler)	İR. 859
B. DEMİR SAHALARI :	
MALATYA	
Hekimhan - Deveci	İİ. 282
Hekimhan - Deveci	İİ. 263
ADANA	
Feke - Attepe	PRT. 28
Feke - Attepe	İT. 5253

DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Bor, Asfaltit, Demir ve Linyit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini Düzenleyen Kanun Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

Kamu Kuruluşlarınca İşletilecek Madenler

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunla bor, asfaltit, uranyum, toryum madenlerinin tamamının aranması ve işletilmesinin, kömür ve demir sahalarından bir kısmının işletilmesinin kamu kuruluşlarınca yapılması ve 2172 sayılı Kanunla kamu kuruluşlarınca işletilmesine karar verilen kömür ve demir sahalarından bazılarının iade edilmesine ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

Kapsam

MADDE 2. — Aşağıda belirlenen maden türlerinin aranması ve işletilmesi bu madenlerle ilgili kamu kuruluşları tarafından yapılır.

- a) Bilumum bor, asfaltit, uranyum ve toryum madenleri,
- b) İl adları ve numaraları bu Kanuna ekli listede belirtilen linyit kömürü ve demir sahaları.

Süreler

MADDE 3. — Maden Kanununun süreyle ilgili hükümleri, bu Kanun kapsamına giren maden türlerini işleten veya işletecek olan kamu kuruluşları hakkında uygulanmaz.

Devletçe işletilecek madenler ve maden sahaları üzerinde alınacak tedbirler

MADDE 4. — Bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren 2 nci maddenin (a) bendindeki madenlerle (b) bendindeki maden sahalarına ilişkin arama ruhsatnameleri ve işletme talepleri ile işletme hakları başkalarına devredilemez. Mevcut arama ve işletme ruhsatnameleri yenilenemez ve imtiyaza çevrilemez. Bu madenler ve maden sahaları üzerine haciz ve ipotek konulamaz.

Kapsam maddesinde belirtilen maden ve maden sahalarının kamu kuruluşlarına intikaline kadar sürecek olan faaliyetler Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca 37 nci maddeye göre çıkarılacak tebliğlerle düzenlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Takdir Komisyonu - Tazminat - Devir İşlemleri

Takdir Komisyonunun kuruluşu

MADDE 5. — Bu Kanuna göre kamu kuruluşlarına devredilecek olan maden sahalarında yapılacak tespit ve takdir işlemleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı temsilcisi başkanlığında, Maliye Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Bakanlığı, madeni devralacak kuruluş temsilcileri ile yerel sanayi, yoksa en yakın ticaret ve sanayi odasının kendi mensupları arasından görevlendirecekleri bir temsilciden teşekkül edecek altı kişilik takdir komisyonları tarafından yürütülür.

Takdir Komisyonunun çalışma esasları

MADDE 6. — Takdir komisyonlarının çalışma esasları, görev süreleri ve ücretleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Tazminatların hesaplanması

MADDE 7. — Bu Kanuna göre Devletçe işletilecek maden sahaları için arama ve işletme hakkı sahiplerine ödenecek tazminat miktarı aşağıdaki esaslara göre hesaplanır.

a) İşletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazının amortismanlar düşüldükten sonra kalan maliyet bedeli,

b) İşletme hakkı sahibinin mülkiyetinde olup madenin işletilmesi için gerekli arazinin bu Kanunun yayımı tarihindeki alım - satım bedeli,

İşletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış arazide kamulaştırma bedeline bu Kanunun yayımı tarihine kadar geçen süre için yıllık % 10 faiz eklenmek suretiyle bulunacak miktar esas alınır. Ancak bu miktar arazinin alım - satım bedelini geçemez.

c) Kuyu, galeri ve iksa tesisleri ile, diğer tesis ve binaların bu Kanunun yayımı tarihindeki yapım maliyetlerine göre hesaplanacak bedellerinden, bu bedeller üzerinden hesaplanacak amortismanların düşülmek suretiyle bulunacak değerleri.

İşletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış tesis ve binalarda, kamulaştırma bedellerine bu Kanunun yayımı tarihine kadar geçen süre için yıllık % 10 faiz eklenmek suretiyle bulunacak tutarlardan, bu tutarlar üzerinden hesaplanacak amortismanlar düşülmek suretiyle bulunacak miktarlara itibar olunur. Ancak, bu miktarlar tesis ve binaların yukarıdaki usule göre yapım maliyetleri esas alınmak suretiyle bulunacak değerlerini geçemez.

d) Araç ve gereçlerle malzeme gibi taşınır mallardan alınmasına karar verilenler bu Kanunun yayımı tarihindeki alım - satım bedelleri,

e) Geçici işgal konusu arazi için işletme hakkı sahibince ödenmiş tazminatın işgal süresinin madenin devralınmasından sonraki kısmına tekabül eden miktarı,

f) Kanunun yayımı tarihinde mevcut ve madenin özelliklerine göre yapılması olağan sayılabilecek sözleşmelerin, işletme hakkının geri alınması nedeniyle yerine getirilememesi sonucunda yoksun kalınacak kârın, o maden cinsindeki ortalama kâr hadlerine göre hesaplanacak değeri;

Şu kadar ki, bu sözleşmelerin şartnamede yazılı asgarî miktarlar itibariyle işletme ruhsatnameli madenlerde altı aylık, işletme imtiyazlı madenlerde bir yıllık üretim kapasitesini aşan kısımları dikkate alınmaz. Bu sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı, işletme hakkı sahibince ödenecek olan Devlet hakkı ve varsa Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (B) bendinde yazılı buluculuk hakkı, kâr yoksunluğu tazminatından indirilir.

g) İşletme hakkı talepli madenler ile arama ruhsatnameli madenlerde kâr yoksunluğu tazminatı ödenmez. Arama masraflarının cevher satışlarıyla karşılanmayan kısmı bu toplama eklenir veya cevher satışı bedellerinin arama masraflarını aşan kısmı bu toplamdan indirilir.

h) İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerine ödenecek tazminatın hesaplanmasında rezervler dikkate alınmaz.

Geçerli belgeler ve takdir yetkisi

MADDE 8. — Takdir Komisyonu tazminatları hesaplarken kanunların tutulmasını zorunlu gördüğü defter ve kayıtları incelemek ve resmî mercilerden bilgi almak yetkisini haizdir.

Arama ruhsatnamesi ve işletme hakkı sahibi defter ve belgeleri ibraz etmez, defterler kanuna uygun olarak tutulmuş bulunmaz veya defter kayıtları devralınacak mevcutlara veya benzeri maden işletmelerine göre uygun görülmezse, takdir komisyonu resen takdir yetkisini kullanır.

Buluculuk hakkı tazminatı

MADDE 9. — Kamu kuruluşlarınca işletilecek madenler üzerindeki buluculuk hakları aşağıdaki şartlar yerine getirilmek kaydıyla sona erer.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (A) bendinde yazılı arama masraflarına karşılık olarak tespit edilen tazminatın ödenmeyen kısmı, işletme hakkı sahibine ödenecek tazminattan kesilerek bulucuya verilir.

Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (B) bendi gereğince buluculuk aidatı verilmekte olan bulucuya veya kanunî haleflerine, bu Kanunun 7 nci maddesinin (f) bendine göre kâr yoksunluğu tazminatının hesaplanmasına esas alınan sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı ödenmesi gereken aidat tutarında bir tazminat ödenir.

Bu Kanunun 7 nci maddesinin (g) bendi hükümleri saklıdır.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün alacakları

MADDE 10. — Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün Maden Kanununun 49 uncu maddesi uyarınca veya başka bir suretle doğmuş arama masrafları alacağından imrar olunan miktara tekabül eden kısmı, ödenecek tazminattan indirilerek Enstitüye ödenir. Devredilen rezerve tekabül eden Enstitü alacağı ilgili kamu kuruluşunca karşılanır.

Kamulaştırma

MADDE 11. — Bu Kanunla yapılacak kamulaştırma işlemleri için ayrıca kamu yararı kararı alınmaz.

Kamulaştırma kararı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca verilir.

Kamulaştırma işlemleri bu Kanun hükümleri ile 6830 sayılı İstimlak Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine göre yürütülür.

Yargı yolu ve husumet

MADDE 12. — Devralma ve kamulaştırma kararıyla takdir komisyonu raporu Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca ilgililere tebliğ edilir. Arama ruhsatnamesi ve işletme hakkı ile buluculuk hakkı sahipleri, tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içerisinde, yapılan işlem ve tazminat miktarına karşı idarî yargı merciinde dava açabilir. Bu davalar öncelikle ve ivedilikle görülür. Yürütmeyi durdurma kararı verilemez.

Husumet, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile madeni devralan kamu kuruluşuna yöneltilir. 4353 sayılı Kanun hükümleri saklıdır.

Madene elkoyma ve tazminatların ödenmesi

MADDE 13. — Takdir edilen tazminat miktarı hak sahipleri adına madeni devralacak kamu kuruluşu tarafından millî bankalardan birine, bulunmayan yerlerde mal sandığına yatırılarak, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kararıyla madene el konur.

Süresi içinde dava açılmadığı veya açılan dava yalnız tazminat miktarının artırılmasına ilişkin olduğu takdirde, yatırılan paraların hak sahiplerine ödenmesi, bu Kanunun 19, 20 ve 21 inci maddelerindeki borçların bulunmadığına dair belgenin ibrazı halinde geciktirilemez.

Delil tespiti

MADDE 14. — Süresi içinde idarî yargı merciine dava açıldığı takdirde, madene el konulmadan 12 nci madde gereğince önce ilgili kamu kuruluşunca idarî yargı merciinden delil tespiti istenir. İdarî yargı merci, tarafları 15 gün içinde davet ile 30 gün içinde maden alanının bu Kanuna göre değer takdirine ve dava konusuna ilişkin bütün hususları tespit ettirerek, ilgileri ölçüsünde maden ve tapu sicillerine tescil edilmek üzere bildirir.

Bu işlemler hazır bulunmayanların gıyabında yapılır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Madenin devralınması ve sonuçları

MADDE 15. — 13 üncü madde gereğince madene el konulduğu tarih madenin devralınma tarihi sayılır. Bu tarihten itibaren işletme hakkı veya arama ruhsatnamesinden doğan bütün haklar ve yükümlülüklerle, maden sahasında devralınmasına karar verilen bütün taşınır ve taşınmaz mallar, bu Kanun hükümleri dairesinde kendiliğinden madeni devralan kamu kuruluşuna geçer. Durum maden ve tapu sicillerine kaydedilir.

Hak ve vecibelerin devri

MADDE 16. — Devralınan madene ilişkin Maden Kanunundan doğan bütün haklar ve vecibeler devralan kamu kuruluşuna aynen geçer.

Devralınacak işçiler

MADDE 17. — Kanunun yayımı tarihinden evvel Sosyal Sigortalar Kurumuna verilen en son bildirimde gösterilen işçiler ve her birinin görevleri takdir komisyonu tarafından ayrı bir tutanakla tespit edilir.

Bu işçiler ilgili kamu kuruluşunca aynen devralınır.

İşçilerin devralma tarihindeki hizmet süreleri, ücret ve diğer özlük haklarının tespitinde Sosyal Sigortalar Kurumu, vergi dairesi ve ilgili diğer resmî dairelerdeki kayıtlar esas alınır.

Kıdem tazminatı

MADDE 18. — Kamu kuruluşlarına devredilen maden sahaları için 7 nci maddeye göre tespit edilen tazminat miktarından, eski sahipleri dönemine isabet eden işçi kıdem tazminatı düşülür.

Takdir edilen tazminat miktarı hesaplanacak kıdem tazminatını karşılamazsa, ilgili kamu kuruluşunca, kıdem tazminatı ödendiği ölçüde, eski saha sahibine işçiyi çalıştırdığı süre ve ücretle sınırlı olarak rücu edilir.

Prim borçları

MADDE 19. — Bu Kanuna göre herhangi bir madeni devralan kamu kuruluşu eski işverenin Sosyal Sigortalar Kurumuna olan sigorta primi ve gecikme zammı borçlarından sorumlu değildir.

Ancak; işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibine 7 nci maddeye göre ödenecek tazminatın yeterli miktarı ayrılarak, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 83 üncü maddesi hükmüne göre teminat olarak sigorta primi ve gecikme zammı borçlarına karşılık tutulur.

Tazminattan yapılacak kesintiler

MADDE 20. — Takdir edilen tazminat miktarından Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün alacağı, Sosyal Sigortalar Kurumu prim alacağı, işçinin kıdem tazminatı alacağı, buluculuk hakkı tazminatı, maden üzerindeki kayıtlamalara karşılık teşkil eden alacak miktarları; bu sıraya göre kesilerek ilgililere ödenir. Hak sahiplerince borçlarının ödendiğine dair belge ibraz edilmediği sürece bankada bloke edilen bedel kendilerine ödenemez. Ancak devir esnasında eksik teslim yapılanlara ilişkin değerler, tazminat miktarından öncelikle kesilir.

Devlet kuruluşlarınca işletilmesinin neticeleri

MADDE 21. — Madenler üzerindeki mevcut ipotek, haciz ve ihtiyatî tedbir gibi kayıtlamalar devralma tarihinde kalkar.

Bu kayıtlamaların karşılıkları; madeni devralan ilgili kamu kuruluşunca, tazminattan 20 nci madde gereğince yapılacak indirimlerden sonra kesilerek, millî bankalardan birine veya mal sandığına yatırılır. Durum ilgili merci, makam ve kişilere bildirilir.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Kayıtlamalar kaldırıldığı ölçüde karşılıkları işletme hakkı sahibine ödenir ve yetkili mercilerin kararlarına göre işlere tabi tutulur.

Tazminatların iadesi

MADDE 22. — Maden Kanununa göre arama ruhsatname ve işletme hakkı sahiplerinden alınmış olan teminatlardan kalan kısım kendilerine borçlarının ödendiği ölçüde iade olunur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kanun Kapsamı Dışında Kalan Madenler

Kapsam dışında kalan madenler üzerindeki haklar

MADDE 23. — Bu Kanunun 2 nci maddesi kapsamı dışında kalan ve 2172 sayılı Kanun hükümlerine tabi tutulmuş olan maden sahaları üzerinde tesis edilen haklar kaldırılmıştır. Bu sahalar hakkında Maden Kanunu hükümleri uygulanır.

İade talebi ve iade

MADDE 24. — Bu Kanunun 2 nci maddesi kapsamı dışında kalan ve 2172 sayılı Kanun uyarınca kamu kuruluşlarınca işletilmekte olan maden sahaları, kanunun yayımı tarihinden itibaren bir ay içinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına müracaat edildiği ve çıkarılacak tebliğnamelerdeki şartlar yerine getirildiği takdirde öncelikle eski hak sahiplerine iade edilir. İade işlemleri bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde tamamlanır.

İade şekli

MADDE 25. — 24 üncü maddeye göre iade talebinde bulunulduğu takdirde; 2172 sayılı Kanun hükümleri gereğince kamulaştırılan mallar ve geri alınan maden sahaları, bu Kanun hükümlerine tabi olarak eski hak sahiplerine hali hazır durumları ile iade edilir. Bunlar hakkında herhangi bir zarar veya tazminat talebinde bulunulamaz.

İade sırasındaki işçilerin durumu

MADDE 26. — İadeyi isteyen hak sahibi, sahada çalışan işçilerin İş Kanunundan ve toplu sözleşmelerden doğan bütün haklarını üstlenmek zorundadır.

Bu sahalarda, ilgili kuruluşlarca alınan işçilerin işlerine devamı konusunda hak sahibi ile kuruluş arasında mutabakat sağlanamadığı takdirde, hak sahibi en az 2172 sayılı Kanun gereğince kuruluşa devrettiği işçi sayısı kadar işçiyi geri almaya mecburdur.

Mutabakat dışında kalan işçiler için yapılacak işlem, gerekiyorsa tazminat miktarları ve esasları Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır.

Devredilen işyerlerinde işlemiş kıdem tazminatlarından her iki işveren de sorumludur. İşyerini devreden her işverenin bu sorumluluğu işçiyi çalıştırdıkları süre ile devir sırasında işçinin aldığı ücret ile sınırlıdır.

Davadan feragat

MADDE 27. — İade işleminin tamamlanması için eski hak sahiplerinin, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve ilgili kuruluş aleyhine açtığı davalardan, yetkili mercilerde feragat etmesi şarttır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Tazminatların ödeme şekli ve süresi

MADDE 28. — Eski hak sahiplerine iade edilen sahalara için, kendilerine ödenen tazminat peşin olarak, ilgili kuruluşça yapılan ve itfa edilmeyen masraflar, eski hak sahiplerince iadede den itibaren bir yıl ödemesiz toplam üç yıl içinde eşit taksitlerle ilgili kuruluşça ödenir. Bu borçlanma için ilgili hak sahibi teminat göstermek zorundadır.

2172 sayılı Kanuna göre eski hak sahibi adına bankaya bloke edilen paralar iadede den önce ilgili kuruluşça geri verilir.

Maden Kanununa göre verilmiş sürelerin hesaplanması ve kayıtların düzeltilmesi

MADDE 29. — Eski hak sahiplerine iade edilen haklar için, 2172 sayılı Kanun gereğince çıkarılan kararnamelerin yürürlüğe girdiği tarih ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih arasında geçen ve 6309 sayılı Maden Kanununa göre verilmiş olan süreler nazarı itibare alınmaz.

Bu süreler üzerinde eski hak sahiplerinin hakkı mahfuz olup bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren işleme başlar.

iade işlemi tamamlanan sahalara için maden siciline ilgili Kamu kuruluşu adına konmuş bulunan kayıt terkin edilerek gerekli tescil işlemi yapılır.

Sahadaki faaliyet ve stokların durumu

MADDE 30. — İşletme ruhsatnameli veya işletme imtiyazlı sahalarda iade işlemlerinin devamı süresince ilgili kuruluşlarca üretim faaliyetine devam olunur. Devir ve teslim tarihinde maden alanındaki maden cevheri stoku ilgili kuruluşça aittir. Eski hak sahibi maden stokunu muhafazaya ve ilgili kuruluşça stok yerinde teslim etmeye mecburdur.

Sözleşmelerin devri

MADDE 31. — Madeni devralan eski hak sahibi, ilgili kuruluşun iade edilen madenle ilgili olarak, üçüncü şahıslarla yaptığı sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini üstlenir; üstlendiği bu yükümlülüğü sözleşmeler hükümlerine göre yerine getirir.

Devralınmayan madenler

MADDE 32. — Eski hak sahipleri tarafından devir talebinde bulunulmayan işletme halindeki madenler, Maden Kanunu hükümlerince ilgili Kamu kuruluşları tarafından işletilmeye devam edilir. Ancak, işletme için bir talip müracaat ettiği ve bu bölümde eski hak sahipleri için belirlenen şartları kabul ettiği ve yerine getirildiği takdirde, maden bu müracaat sahibine devredilir. Bu bölümde süre için tespit edilen hükümler, devir ve müracaat tarihine bağlı olarak işler. Birden çok müracaat olduğu takdirde, maden ihale suretiyle en uygun fiyat veren müracaatçıya verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ceza ve Usul Hükümleri

Kamu kuruluşlarınca üretilen maden cevherleri aleyhine işlenen suçlar

MADDE 33. — Bu Kanun veya Maden Kanunu kapsamına giren ve Kamu kuruluşlarınca üretilen maden cevheri aleyhine Türk Ceza Kanununun onuncu babının birinci ve ikinci fasıllarında yer alan cürümlerin işlenmesi halinde, verilecek ceza yarısından bir misline kadar artırılarak hükümlenir. Şu kadar ki, verilecek cezalar o fiil için Türk Ceza Kanununda muayyen olan cezanın yukarı haddini aşamaz.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Suçüstü hükümlerinin uygulanması

MADDE 34. — Bu Kanunda yazılı suçları işleyenler hakkındaki soruşturma ve kovuşturmalar, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkındaki Kanunun 1 inci maddesinin (A) bendindeki yer ve aynı Kanunun 4 üncü maddesinde yazılı zaman kayıtlarına bakılmaksızın sözü edilen Kanun hükümlerine göre yapılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Tebliğler

MADDE 35. — Bu Kanunun uygulanması ile ilgili hususlar, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca Resmî Gazetede yayınlanacak tebliğlerde düzenlenir.

Resim ve harç muafiyeti

MADDE 36. — Bu Kanunun uygulanması dolayısıyla yapılacak intikal işlemleri her türlü resim ve harçtan muafittir.

Yürürlükten kaldırılan kanun ve kararname

MADDE 37. — 4.10.1982 tarih ve 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan kararname yürürlükten kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1. — 2172 sayılı Kanun hükümlerine tabi tutulmuş olup da el konulmamış bulunan maden sahalarından, bu Kanunun 2 nci maddesi kapsamına girmeyenleri hakkında yeni bir işlem yapılmaz. Bu sahalar için Maden Kanunu hükümleri uygulanır. İlgili Kamu kuruluşlarınca bu sahalar için bankaya bloke edilmiş tazminat varsa geri alınır.

Bu Kanunun 2 nci maddesi kapsamında olup da 2172 sayılı Kanun hükümlerine göre işleme tabi tutulmuş olan maden sahalarının tamamlanmayan işlemleri kaldığı yerden bu Kanun hükümlerine göre yürütülür.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunun 2 nci maddesine giren maden sahalarından Danıştayca delil tespiti yapılmasına rağmen el konulmamış olanlarına, devir teslim esnasında mevcutlar üzerinde ihtilafa düşülmesi halinde, ilgili Kamu kuruluşunca mahalli mahkemelerden yaptırılacak delil tespitini takiben el konur. Eksik bulunan değerlerin bedelleri takdir edilen tazminat miktarından indirilir.

GEÇİCİ MADDE 3. — 2172 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kesilmiş olan Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün alacakları bu Kanunun 10 uncu maddesi hükmüne tabi tutularak, fazla kesilen miktar olduğu takdirde hak sahibine iade edilir.

GEÇİCİ MADDE 4. — Bu Kanun kapsamında bulunan maden sahalarında çıkarılmış, henüz imraredilmemiş cevher, bakiye yığını, cüruf stokları ve pasalar üzerinde bunları çıkaranların her türlü hakları bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 18 ay içerisinde sona erer ve bu haklar sahayı elinde bulunduranların uhdesine geçer.

6309 sayılı Maden Kanununun 141 inci maddesine istinaden, bugüne kadar verilmiş olan süre uzatmaları hakkı saklıdır.

MADDE 38. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 39. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METNE
BAĞLI LİSTE

Kanunun 2 nci Maddesinde Belirtilen Liste

Bulunduğu İl :	Saha No :	Bulunduğu İl :	Saha No :
Kömür Sahaları :		BURSA	
Bulunduğu İl		(Orhaneli)	İT. 12179
		»	İT. 5090
		»	PRT. 98
MUĞLA		»	İR. 868
(Yatağan)	AR. 46/20 (Sicil 1176)	(Orhaneli)	PRT. 345
»	İR. 488	(Keles)	İR. 672
»	İR. 852	»	PRT. 319
»	Sicil. 1666	»	İT. 11847
»	Sicil. 1745	»	İT. 10128
»	İT. 9929	»	İT. 10368
»	İR. 237 (AR 40/16)	»	İT. 10241
(Turgut)	İT. 5914	»	İT. 11923
(Milas)	PRT. 610		
»	Sicil. 1624	SİVAS	
»	AR. 49/269 (Sicil 1670)	(Kangal)	AR. 55/260 (Sicil 1615)
(Ören)	AR. 15935 (İT. 10958)	»	PRT. 1825
		»	PRT. 2119
		»	PRT. 294
		»	PRT. 1827
MANİSA	İİ. 234	BİNGÖL	
(Soma)	İİ. 268	(Karlıova)	İR. 851
»	İR. 195	»	PRT. 1830
»	İR. 234		
»	İR. 275	KONYA	
»	İR. 639	(İlgin)	İR. 727
»	AR. 142/5 (PRT 1879)	BOLU	
»	AR. 43/10 (Sicil 1616)	(Göynük)	İR. 50
»	PRT. 577	»	İİ. 156
»	PRT. 367		
»	İR. 109 (AR 43/22)	ÇANAKKALE	
»		(Çan)	İİ. 253
		»	İİ. 197
		»	PRT. 394
		»	PRT. 616
		»	PRT. 1753
ANKARA		ÇORUM	
(Beypazarı)	İİ. 221	(Osmancık)	İR. 582
»	AR. 5587 (Sicil 1529)	Demir Sahaları :	
»	İR. 244	MALATYA	
(Nallıhan)	İR. 105	Hekimhan - Deveci	İİ. 282
»	İR. 370	Hekimhan - Deveci	İİ. 263
BURSA		ADANA	
(Orhaneli)	İR. 196	Feke - Attepe	PRT. 28
»	İR. 500	Feke - Attepe	İT. 5253
»	İR. 876		
»	PRT. 249		
»	İT. 4290		

İHTİSAS KOMİSYONUNUN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Bor, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanun Tasarısı

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı; «2172 Sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun»la kamu kuruluşlarına devredilen maden haklarını yeniden düzenlemektir.

Devlet eliyle işletilecek madenler

MADDE 2. — Bor tuzu, trona (tabii soda), asfaltit, uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi Devlet eliyle yapılır. Bu madenler için 6309 sayılı Maden Kanunu gereğince gerçek ve özel hukuk tüzelkişilerine verilmiş olan ruhsatlar iptal edilmiştir.

Kamu kuruluşlarına devir işlemleri

MADDE 3. — Bor tuzu ve asfaltit sahaları ile bu Kanuna ekli listede yer alan linyit ve demir sahalarının ilgili kamu kuruluşuna devir işlemleri 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunun devirle ilgili hükümleri çerçevesinde, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde tamamlanır.

İade edilecek madenler

MADDE 4. — 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun gereği ilgili kamu kuruluşlarına devri öngörülen linyit ve demir sahalarından, bu Kanuna ekli listede belirtilenler dışında olup kamu kuruluşu uhdesine geçmiş maden sahaları bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına müracaat edildiği takdirde eski sahiplerine iade edilir.

İade işlemleri

MADDE 5. — Eski sahiplerine iade edilen sahalar için kendilerine ödenen veya adlarına bankaya bloke edilen tazminatların tamamı, sahaların iadesinden önce ilgili kamu kuruluşuna geri verilir.

İade edilecek maden sahaları; sahanın halihazır durumu, rezerv ve üretimi, saha içindeki hak ve yükümlülükler, kamu kuruluşunca yapılmış ve itfa edilmemiş masrafların kamu kuruluşuna ödeme şekli ve diğer hususlarda Bakanlıkça belirlenecek esaslara göre eski sahiplerine iade edilir.

İade işlemleri bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde tamamlanır.

Süresi içinde iadesi talep edilmeyen sahalar ilgili kamu kuruluşunun uhdesinde kalır.

Tamamlanmayan işlemlerin iptali

MADDE 6. — 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun gereği ilgili kamu kuruluşlarına devri öngörülen linyit ve demir sahalarında, bu Kanuna ekli listede belirtilenler dışında kalanlar için 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun hükümlerine göre yapılmış olan işlemler iptal edilmiştir. Bu sahalar hakkında 6309 sayılı Maden Kanunu hükümleri uygulanır.

Süreler, terkin ve tescil işlemleri

MADDE 7. — Eski sahibine iade edilen sahalar için 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun gereğince çıkarılan kararnemelerin yürürlüğe girdiği tarih ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih arasında geçen ve 6309 sayılı Maden Kanununa göre verilmiş olan süreler dikkate alınmaz. Bu sahalar üzerinde eski ruhsat sahiplerinin hakkı mahfuz olup bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren işlemeye başlar.

İade işlemi tamamlanan sahalar için maden siciline ilgili kamu kuruluşu adına konmuş bulunan kayıt terkin edilerek gerekli tescil işlemi tamamlanır.

(İhtisas Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 8. — a) 4.10.1978 tarih ve 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunun 1 inci maddesi ile bu madde gereğince çıkarılan kararnameler yürürlükten kaldırılmıştır.

b) 4.10.1978 tarih ve 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunun diğer hükümleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay sonra yürürlükten kalkar.

GEÇİCİ MADDE — Bor tuzu sahalarında eski ruhsat sahipleri tarafından çıkarılmış cevher, bakiye yığını, cüruf stokları ve pasalar üzerinde bunları çıkaranların her türlü hakları bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onsekiz ay içinde sona erer ve ilgili kamu kuruluşunun uhdesine geçer.

Yürürlük

MADDE 9. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 10. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

İHTİSAS KOMİSYONUNUN TEKLİF ETTİĞİ
METNE BAĞLI LİSTE

Kamu Kuruluşları Üstesinde Kalacak Linyit ve
Demir Sahaları

Sıra No.	Bulunduğu İl :	Saha No. :
A. KÖMÜR SAHALARI		
MUĞLA		
1	(Yatağan)	AR. 46/20 (Sicil 1176)
2	»	İR. 488
3	»	İR 852
4	»	Sicil. 1666
5	»	Sicil 1745
6	»	İT. 9929
7	»	İR. 237 (AR 40/16)
8	(Turgut)	İT. 5914
9	(Milas)	PRT. 610
10	»	Sicil. 1624
11	»	AR. 49/269 (Sicil. 1670)
12	(Ören)	AR. 15935 (İT. 10958)
MANİSA		
13	(Soma)	İİ. 234
14	»	İİ. 268
15	»	İR. 195
16	»	İR. 234
17	»	İR. 275
18	»	İR. 639
19	»	AR. 142/5 (PRT. 1879)
20	»	AR. 43/10 (Sicil. 1616)
21	»	PRT. 577
22	»	PRT. 367
23	»	İR. 109 (AR. 43/22)
24	»	PRT. 1216
ANKARA		
25	(Beypazarı)	İİ. 221
26	»	AR. 5587 (Sicil. 1529)
27	»	İR. 244
28	(Nallıhan)	İR. 105
29	»	İR. 370
BURSA		
30	(Orhaneli)	İR. 196
31	»	İR. 500
32	»	İR. 876
33	»	PRT. 249
34	»	İT. 4290

Sıra No.	Bulunduğu İl :	Saha No. :
BURSA		
35	(Orhaneli)	İT. 12179
36	»	İT. 5090
37	»	PRT. 98
38	»	İR. 868
39	(Orhaneli)	PRT. 345
40	(Keles)	İR. 672
41	»	PRT. 319
42	»	İT. 11847
43	»	İT. 10128
44	»	İT. 10368
45	»	İT. 10241
46	»	İT. 11923
SİVAS		
47	(Kangal)	AR. 55/260 (Sicil. 1615)
48	»	PRT. 1825
49	»	PRT. 2119
50	»	PRT. 294
51	»	PRT. 1827
BİNGÖL		
52	(Karlıova)	İR. 851
53	»	PRT. 1830
KONYA		
54	(İlgin)	İR. 727
BOLU		
55	(Göynük)	İR. 50
56	»	İİ. 156
ÇANAKKALE		
57	(Çan)	İİ. 253
58	»	İİ. 197
59	»	PRT. 394
60	»	PRT. 616
61	»	PRT. 1753
ÇORUM		
62	(Osmancık)	İR. 582
B. DEMİR SAHALARI		
MALATYA		
1	Hekimhan - Deveci	İİ. 282
2	Hekimhan - Karakuz	İİ. 263
ADANA		
3	Feke - Attepe	PRT. 28
4	Feke - Attepe	İT. 5253